

**AİDİYET, KİMLİK VE MEKÂN: HÜKÜMLÜ BİREYLER İLE
A/R/TOGRAFIK BİR ARAŞTIRMA**

Doktora Tezi

Lütfi AKDENİZ

Eskişehir 2024

**AİDİYET, KİMLİK VE MEKÂN: HÜKÜMLÜ BİREYLER İLE
A/R/TOGRAFIK BİR ARAŞTIRMA**

Lütfi AKDENİZ

DOKTORA TEZİ

**Resim-İş Eğitimi Programı
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Şemsettin EDEER**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ocak 2024**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

AİDİYET, KİMLİK VE MEKÂN: HÜKÜMLÜ BİREYLER İLE A/R/TOGRAFİK BİR ARAŞTIRMA

Lütfi AKDENİZ

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Programı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ocak 2024

Danışman: Prof. Şemsettin EDEER

Aidiyet, bireylerin çevresiyle kurmuş olduğu etkileşimin neticesinde ortaya çıkan olguların çözümlenmesine yönelik bir kavramdır. Araştırma; katılımcıların aidiyet duygusunun mekânsal sınırlılıkların, kendi yaşam deneyimleriyle nasıl bir ilişki kurduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. A/r/tografi yaklaşımını esas alan bu tez Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda uygulama süreci altı hafta süren bir araştırmanın ortaya çıkardığı sonuçları kapsamaktadır. Veriler; araştırmacı günlüğü, yarı yapılandırılmış görüşme formu, katılımcı eser savunması ve araştırmacının gözlemleri sonucunda elde edilen bilgilerden oluşmaktadır. Uygulama boyunca katılımcılar araştırmacı tarafından gözlemlenerek kayıt altına alınmış ve ölçüt örneklem yoluyla 16 katılımcı arasından 4 katılımcı belirlenmiştir. Araştırmanın verileri tematik analiz yöntemiyle, yaşayan ve otobiyografik sorgulamayla çözümlenmiş olup elde edilen bulgular, araştırmanın hedefine göre yorumlanmıştır. Objelerde aitlik, mektup ve duvar boyama etkinliği sonucunda, katılımcıların buldukları mekânı anlamlandırma düzeylerinin etkilendiği ve mekâna olumlu yönde aidiyet besledikleri yorumuna ulaşılmıştır. A/r/tografi yöntemini esas alan sanat eğitimi, aynı hizmet biriminde olmayan katılımcılarla yapılmış olup her bir katılımcıya bağlı olarak farklı mekânlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışma en nihayetinde aidiyet olgusunun kapsamlı sonuçlarını literatüre kazandırmayı hedefleyerek bu alanda ileride yapılacak çalışmalar için bir temel teşkil etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: A/r/tografi, Aidiyet, Mekân, Kimlik, Sanat eğitimi.

ABSTRACT

BELONGING, IDENTITY AND PLACE: AN A/R/TOGRAPHIC RESEARCH WITH CONVICTED INDIVIDUALS

Lütfi AKDENİZ

Department of Fine Arts Education, Painting and Drawing Education Programme
Anadolu University, Institute of Postgraduate Education, January 2024

Supervisor: Prof. Şemsettin EDEER

Belonging is a concept for analysing the phenomena that emerge as a result of the interaction of individuals with their environment. Research; it aims to reveal the participants' sense of belonging and how spatial limitations relate to their own life experiences. This thesis, based on the a/r/tography approach, covers the results of a research that lasted six weeks in Şırnak T-Type Closed and Open Penal Institution. The data consist of the researcher's diary, semi-structured interview form, participant work defence and the information obtained as a result of the researcher's observations. During the application, the participants were observed and recorded by the researcher and 4 participants were selected from 16 participants through criterion sampling. After these three applications, four semi-structured interviews were conducted with the four participants, and at the same time, the interview form was distributed to the participants and their written feedback was recorded. The data of the research were analyzed with thematic analysis method, living and autobiographical questioning, and the findings were interpreted according to the research goal. As a result of the activities of belonging in objects, letters, and wall painting, it was concluded that the participants' level of understanding the space they are in was affected and they developed a positive sense of belonging to the space. Art education based on the a/r/tography method was conducted with participants who were not in the same service unit and was carried out in different venues depending on each participant. Ultimately, the study aims to provide a basis for future studies in this field by aiming to bring the comprehensive results of the belonging phenomenon to the literature.

Keywords: A/r/tography, Belonging, Space, Identify, Art education.

ÖNSÖZ

Tez araştırma sürecinde, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan a/r/tografî yöntemiyle araştırmamı sağlayan, katılımcılarla danışmanlığında araştırma yapmamı destekleyen ve katkılar sunan değerli emekli danışmanım Prof. Metin İNCE'ye, araştırmama katkısı ve desteği olan sevgili danışmanım Prof. Şemsettin EDEER'e; ayrıca psikoloji, sosyoloji ve felsefe ile ilişkili olan 'Aidiyet, Kimlik ve Mekân: Hükümlü Bireyler ile A/R/Tografik Bir Araştırma' isimli tez konumun katılımcılarla yapılmasını sağlayan, yönlendiren ve tezin başından sonuna kadar katkısı olan değerli hocam Doç. Dr. Çiğdem Tanyel BAŞAR'a teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda tezime katkısı olan Prof. Dr. İsmail Özgür SOĞANCI'ya, Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Selcen YÜCELEN'e, Doç. Dr. Sabahattin ÇALIŞKAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Aligholi MARDANI'ye, Dr. Öğr. Üyesi Özlem KESER'e, Prof. Dr. Suzan Duygu BEDİR ERİŞTİ'ye, Doç. Dr. Öznur IŞIR'a, Prof. Dr. Oktay BEKTAŞ'a, Doç. Dr. Nurhayat GÜNEŞ AYTAÇ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim DEMİR'e şükranlarımı sunarım.

Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda araştırma sürecinde bana yardımcı olan ceza infaz kurum müdürü Gökhan BOZER ve ceza infaz kurum personelleri Ebubekir ELİAÇIK, Nurullah İNAN, Emin ALPKAN ve Metin TOKAY'a teşekkür ederim. Tez araştırma sürecimde desteklerini esirgemeyen ve zorlandığımda beni motive eden eşim Pınar AKDENİZ'e teşekkür ederim. Bu araştırma sürecinde zaman ayıramadığım oğlum Rodin AKDENİZ'e tezimi ithaf ediyorum.

Lütfi AKDENİZ

Eskişehir 2024

26/01/2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Lütfi AKDENİZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Aidiyet Kavramı ve Aidiyet Duygusu	2
1.1.1. Bireyin aidiyet duygusu	3
1.1.2. Grup aidiyeti	4
1.1.3. Toplumsal aidiyet	5
1.2. Sanatta Aidiyet Kavramına Bakış	6
1.2.1. Sanat eğitiminde aidiyet kavramı	6
1.3. Kimlik	7
1.3.1. Kimlik aidiyet ilişkisi	8
1.4. Mekân	9
1.4.1. Mekân ve zaman	11
1.4.2. Toplumsal mekan	11
1.4.3. Soyut mekan	12
1.4.4. Mekân ve eşya ilişkisi	13
1.5. Toplumsal Kabul Arasındaki İliş ki Süreci	14
1.6. Yetişkin Eğitimi	15
1.7. Yaşam Boyu Öğrenme	17
1.8. Kamusal Pedagoji	18
1.9. Beden, Ruh ve Hareket İlişkisi	19
1.9.1. Beden	21
1.9.2. Ruh	22

	<u>Sayfa</u>
1.9.3. Hareket	23
1.10. Yabancılaşma	24
1.11. Duvar	25
1.12. İlgili Araştırmalar	26
1.12.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar	26
1.12.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar	29
1.13. Problem Durumu	32
1.14. Araştırmanın Amacı	33
1.15. Araştırmanın Önemi	34
1.16. Araştırmanın Sınırlılıkları	34
1.17. Tanımlar	34
2. YÖNTEM	36
2.1. Araştırma Modeli	36
2.1.1. Yaşayan sorgulama	38
2.1.2. Otobiyografik sorgulama	39
2.2. Araştırmacının Rolü	39
2.2.1. A/r/tografin sanatçı bağlamında rolü	40
2.2.2. A/r/tografin araştırmacı bağlamında rolü	40
2.2.3. A/r/tografin pedagojik bağlamda rolü	41
2.3. Araştırmanın Uygulama Süreci	42
2.3.1. Etkinliklerin oluşturulması	47
2.3.1.1. <i>Ders planlarının hazırlanması</i>	47
2.4. Katılımcıların Belirlenmesi	52
2.4.1. Ölçüt örneklem	52
2.5. Yazılı İzin Formu	53
2.6. A/R/Tografi Araştırmasında Geçerlik Güvenirlik	53
2.7. Ortam	55
2.8. Katılımcılar	58
2.9. Veri Toplama Araçları	61
2.9.1. Kişisel bilgi formu	61
2.9.2. Yarı yapılandırılmış görüşme	62
2.9.3. Doküman incelemesi	63

	<u>Sayfa</u>
2.9.4. Araştırmacı gnlg 64	64
2.9.5. Katılımcı gözlem 65	65
2.10. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 66	66
3. BULGULAR VE YORUM 68	68
3.1. Araştırma Uygulama Süreci 69	69
3.2. Objelerde Aitlik Etkinliği 71	71
3.2.1. Objelerde aitlik etkinlik süreci 71	71
3.2.1.1. <i>Objelerde aitlik etkinliğine ynelik I. hafta araştırma sreci</i> 72	72
3.2.2. Objelerde aitlik etkinliğine ynelik bulgular 79	79
3.2.3. Katılımcıların alışmalarına ynelik bulgular 87	87
3.2.3.1. <i>K1'in alışması</i> 87	87
3.2.3.1. 1. <i>Barni'nin Saati</i> 87	87
3.2.3.1. 2. <i>Masa Saati</i> 89	89
3.2.3.1. 3. <i>Kol Saati</i> 90	90
3.2.3.2. <i>K2'nin alışması</i> 92	92
3.2.3.2. 1. <i>Misket</i> 92	92
3.2.3.2. 2. <i>Yatak</i> 94	94
3.2.3.2. 3. <i>Yzk</i> 95	95
3.2.3.3. <i>K3'n alışması</i> 96	96
3.2.3.3. 1. <i>Tespah</i> 96	96
3.2.3.4. <i>K4'n alışması</i> 98	98
3.2.3.4. 1. <i>Giysi dolabı</i> 98	98
3.3. Mektup Etkinliği 100	100
3.3.1. Mektup etkinliği araştırma sreci 100	100
3.3.2. Mektup etkinliğine ynelik bulgular 107	107
3.3.3. Katılımcıların alışmalarına ynelik bulgular 116	116
3.3.3.1. <i>K1'in çalışması</i> 116	116
3.3.3.1. 1. <i>Semaver</i> 116	116
3.3.3.2. <i>K2'nin çalışması</i> 119	119
3.3.3.2. 1. <i>Avlu</i> 119	119
3.3.3.3. <i>K3'n çalışması</i> 122	122

	<u>Sayfa</u>
3.3.3.3. 1. Pencere	122
3.3.3.4. K4'ün çalışması	124
3.3.3.4 1. Sandalye	124
3.4. Duvar Boyama Etkinliği	126
3.4.1. Duvar boyama etkinlik araştırma süreci	126
3.4.2. Duvar boyama etkinliğine yönelik bulgular	131
3.4.3. Katılımcıların çalışmalarına yönelik bulgular	140
3.4.3.1. K1'in çalışması	140
3.3.3.1. 1. Toprak ve ağaç	140
3.4.3.2. K2'nin çalışması	142
3.4.3.2.1. Özgürlük	142
3.4.3.3. K3'ün çalışması	144
3.3.3.3. 1. Tuvalet	144
3.4.3.4. K4'ün çalışması	145
3.3.3.4 1. Duvar	145
3.5. Uygulanan Sanatsal Etkinliklerin Katılımcıların Aidiyet Duygusuna Katkısı	147
3.6. Araştırmacının A/r/tografik Uygulama İzlenimleri	150
3.6.1. Umut	150
3.6.2. Öteki	153
3.6.3. Yol	156
3.6.4. Kendileme	158
3.6.5. Ben kimim?	161
3.6.6. Yorgun zaman	162
3.6.6.1. Yorgun zaman kısa film hazırlık süreci	162
3.6.6.2. Yorgun zaman kısa filmi hakkında bilgilendirme	170
3.7. Rubrik Form	180
3.7.1. Katılımcıların değerlendirilmesi	180
4. SONUÇ YERİNE	183
KAYNAKÇA	192
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Araştırma süreci	46
Tablo 2.2. Objelerde aitlik etkinliği	47
Tablo 2.3. Mektup etkinliği	49
Tablo 2.4. Duvar boyama etkinliği	51
Tablo 2.5. Katılımcıların özellikleri	52
Tablo 2.6. Objelerde aitlik etkinliğe yönelik katılımcı görüşmesi	63
Tablo 2.7. Mektup etkinliğine yönelik katılımcı görüşmesi	63
Tablo 2.8. Duvar boyama etkinliğine yönelik katılımcı görüşmesi	63
Tablo 3.1. Etkinliklerin uygulama süreci	71
Tablo 3.2. Objelerde aitlik etkinliği birinci hafta ders süreci	72
Tablo 3.3. Objelerde aitlik etkinliği ikinci hafta ders süreci	77
Tablo 3.4. Objelerde aitlik etkinliği. Tema ve alt temalar tablosu	79
Tablo 3.5. Duygu gelişimine yönelik alt temalar tablosu	79
Tablo 3.6. Keyif alınan bölümlere yönelik alt temalar tablosu	81
Tablo 3.7. Ürün değerlendirmeye yönelik alt temalar tablosu	82
Tablo 3.8. Yaşanan zorluklar bölümüne yönelik alt temalar tablosu	83
Tablo 3.9. Olumlu yanlarına yönelik alt temalar tablosu	84
Tablo 3.10. Öneriler bölümüne yönelik alt temalar tablosu	86
Tablo 3.11. Mektup etkinliği üçüncü hafta ders süreci	100
Tablo 3.12. Mektup etkinliği dördüncü hafta ders süreci	103
Tablo 3.13. Mektup etkinliği. Tema ve alt temalar tablosu	107
Tablo 3.14. Ortama katkısına yönelik alt temalar tablosu	107
Tablo 3.15. Keyif alan bölümlere yönelik alt temalar tablosu	109
Tablo 3.16. Ürün değerlendirmeye yönelik alt temalar tablosu	110
Tablo 3.17. Yaşanan zorluklar bölümüne yönelik alt temalar tablosu	112
Tablo 3.18. Olumlu yanlarına yönelik alt temalar tablosu	113
Tablo 3.19. Önerilere yönelik alt temalar tablosu	114
Tablo 3.20. Duvar boyama etkinliği beşinci hafta ders süreci	126
Tablo 3.21. Duvar boyama etkinliği altıncı hafta ders süreci	129
Tablo 3.22. Duvar boyama etkinliği. Tema ve alt temalar tablosu	131

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.23. Ortama katkısına yönelik alt temalar tablosu	131
Tablo 3.24. Keyif alan bölümlere yönelik alt temalar tablosu	133
Tablo 3.25. Ürün değerlendirmeye yönelik alt temalar tablosu	135
Tablo 3.26. Yaşanan zorluklar bölümüne yönelik alt temalar tablosu	136
Tablo 3.27. Olumlu yanlarına yönelik alt temalar tablosu	137
Tablo 3.28. Önerilere yönelik alt temalar tablosu	138

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Sınıf yerleşim düzeni kuşbakışı görünümü	56
Şekil 2.2. Kütüphane yerleşim düzeni kuşbakışı görünümü	57
Şekil 2.3. Kütüphane yerleşim düzeni perspektif görünümü	58
Şekil 2.4. K1'e ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi	59
Şekil 2.5. K2'ye ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi	59
Şekil 2.6. K3'e ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi	60
Şekil 2.7. K4'e ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi	61
Şekil 3.1. Araştırmanın uygulama süreci	68

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 3.1. Genel tematik haritalandırma ve kod	68
Görsel 3.2. K1, “Barni’nin Saati”, 34x14 cm, Mukavva üzerine akrilik boya, 2022.	87
Görsel 3.3. K1, “Masa Saati”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	89
Görsel 3.4. K1, “Kol Saati”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	90
Görsel 3.5. K2, “Misket”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	92
Görsel 3.6. K2, “Yatak”, 29,7x42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	94
Görsel 3.7. K2, “Yüzük”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	95
Görsel 3.8. K3, “Tespah”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	96
Görsel 3.9. K3, “Tespah I”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	97
Görsel 3.10. K4, “Giysi Dolabı”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022 ...	98
Görsel 3.11. Katılımcıların araştırmacıya gönderdiği mektuplar. 11.04.2022	101
Görsel 3.12. K1, “Semaver”, 35x50 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	116
Görsel 3.13. K2, “Avlu”, 31x22x16 cm, Enstalasyon, 2022	119
Görsel 3.14. Avlu enstalasyon’un farklı açılardan görünümü	120
Görsel 3.15. K3, “Pencere”, 50x35cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	122
Görsel 3.16. K4, “Sandalye”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022	124
Görsel 3.17. K1, “Toprak ve Ağaç”, 150x90 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022	140
Görsel 3.18. K2, “Özgürlük”, 150x65 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022	142
Görsel 3.19. K3, “Tuvalet”, 150x60 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022	144
Görsel 3.20. K4, “Duvar”, 150x70 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022	145
Görsel 3.21. Lütfi Akdeniz, “Umut”, 70x100 cm, Tuval üzerine yağlı boya, 2021	150
Görsel 3.22. Lütfi Akdeniz, “Öteki”, 35x50 cm, Tuval üzerine yağlı boya, 2021 ...	153
Görsel 3.23. Lütfi Akdeniz, “Yol”, 70x100 cm, Tuval üzerine transfer baskı, 2022	156
Görsel 3.24. Lütfi Akdeniz, “Kendileme”, 35x50 cm, Kâğıt üzerine sulu boya, 2023.....	158
Görsel 3.25. Lütfi Akdeniz, “Ben Kimim?”, 35x50 cm, Tuval üzerine yağlı boya, 2021	161
Görsel 3.26. Kısa film eskiz aşamaları I	164
Görsel 3.27. Kısa film eskiz aşamaları II	166
Görsel 3.28. Kısa film eskiz aşamaları III	167
Görsel 3.29. Kısa film eskiz aşamaları IV	169

	<u>Sayfa</u>
Görsel 3.30. Kısa film eskiz aşamaları V	170
Görsel 3.31. Kısa film ekran kayıt görüntüleri I	177
Görsel 3.32. Kısa film ekran kayıt görüntüleri II	178
Görsel 3.33. Kısa film ekran kayıt görüntüleri III	179

1. GİRİŞ

Sanat, bireyin toplumsal kategoriler arasında adlandırılma süreci olarak ele alınan ve bir yere mensup olmayı içeren, aidiyet ve kimlik kavramını vurgulayan araçlardan biridir. Modern sanat; devletin, toplumun, ekonomik sistemin ve tüm bu unsurların meydana getirdiği psikolojik kapsamda değerlendirilir. Modern sanat aidiyet ve kimlik oluşumunu incelediği kadar, cinsel ve alt kimlikler gibi daha önceden bahsedilmemiş alanları da inceler (Papila, 2017, s. 187). Çağdaş sanatçılar aidiyet, kimlik, hafıza, yaşam, ölüm, cinsiyet, çok kültürlülük gibi kavramları yeni bir sorgulama tarzıyla yorumlamışlar ve teknoloji, enformasyon, yeni şekillerle var olan kavramları da tekrar tanımlamışlardır (Uçar, 2014, s. 422).

Ait olma duygusu, insanların temel ihtiyacı olduğu kuramcılar tarafından ileri sürülmüştür. Bu kuramın öncüleri Erik Erikson ve Abraham Maslow'dur. Maslow aitlik duygusunun ergenlik döneminde önemli olduğunu vurgulamıştır. Maslow'a göre birey, fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerinden sonra gelen ait olma duygusunu, bir gruba ve topluluğa dâhil olmayı, ergenlik döneminde tecrübe edinir. Birey, gruba ait olma duygusunu yaşayamazsa bu duygu aşamasından sonra gelen saygı ve kendini gerçekleştirmeyle ertelenmiş olur (Durmuş, 2020, s. 1735). Bu açıklamalar doğrultusunda aidiyet kavramı ile birlikte düşünüldüğünde eğitim, toplumda veya bireyde olumlu yönde davranış değişikliğine gitme amacını taşır. "Sanat eğitimi" kavramının tanımında istendik sanatsal davranış kazandırma hedefi yer alır. Bu bağlamda bireyde aidiyet duygusunun gelişimi için katılımcının alacağı eğitimin, katılımcıyı herhangi bir yere ait hissetmesini sağlar ve bağlı kalma duygusunu geliştirir. Bu minvalde aidiyet duygusu, kişinin veya kişilerin sosyalleşme sürecine ve yaşadıkları mekânla bir bağ kurmalarına doğrudan etki eder. Bir açıdan birey kendi varlığı, yaşam tarzı, sosyalleşme sürecinde oluşturduğu yaşam biçimiyle ihtiyacı olan sosyal ağa dâhil olmayı hedefler. Farklı bir bakış açısıyla ele alındığında; alandan ve kaynaktan beslendiği takdirde onda var olan köklerle hayata tutunur. Böylece yaşam ile olan ilişkilerini düzene koyar ve yaşadığı kısıtlı hayat döngüsü için bir avantaj elde eder (Poyraz, 2020, s. 9).

Aidiyet duygusu tek başına yaşanacak bir duygu özelliği göstermeyip bir gruba dayalı olarak da yaşanabilir. Bununla birlikte aidiyetin temelinde küçük gruplarla başlayan etkileşim, büyük ölçekli gruplarda toplumun bütün kesimlerine yayılır. Gezer Oğuz'a (2020, s. 1507) göre bu doğrultuda aidiyet, kişilerin bir grup içinde yer alma isteği, bireyin sahip olduğu inanç ve meyillerden kaynaklanmaktadır.

Topluma aidiyet duygularıyla bağlanan her bir fert, kendini toplumun bir parçası olarak görür ve hisseder. Bu hissiyatta olan birey, bütünü parçalarının toplamından daha fazla anlam ifade eder. Böylece bir topluluğa ait olma duygusu açığa çıkar. Öte yandan birey ve toplum arasında oluşan birbirini kabul etme ve benimseme duygusu, topluluk duygusu ihtiyacı olarak da tanımlanabilir (Alptekin, 2011, s. 15-16).

İnsanın bir aileye, topluma ve toplumsal bir düzene mensubiyeti doğumuyla başlamaktadır. Böylece bireyde oluşmaya başlayan aidiyet kavramı; daha sonraları bir zorunluluk veya bir tercih olabilecek konuma gelmektedir. Bireysel olarak ele alındığında deneyimler, inançlar, mekânlar, kültürler, hazırbulunuşluk düzeyi gibi öğeler aidiyet kavramının yapısını ortaya koyar. Nitekim aidiyet duygusuna ilişkin ortak bir tanım veya genelleme yapmak mümkün değildir.

1.1. Aidiyet Kavramı ve Aidiyet Duygusu

Aidiyet, insanların topluluk halinde yaşamaları ve toplumdaki gruplarla ilişki kurmasıyla ortaya çıkar ve gelişir. Ait olma gereksinimi, bireylerin temel ihtiyaçları arasında kabul edilir. Bu ihtiyaç bireyin günlük yaşantısında önemli bir alanı kapsamaktadır (Dağdeviren, 2017, s. 12). Aidiyet duygusunun ortaya çıkışının temelinde bireyin huzur ve güven içinde yaşama ihtiyacı vardır. İnsanlar ait olma duygusu, sevgi, başarı ve kariyer gibi ihtiyaçlarını belli topluluklar içerisinde edinirler. Bireylerin, bir toplum içinde ve iletişimde olduğu insanlarla yaşamaları onları ruhen mutlu klabilmektedir. Böylece birey yalnızken yaptığı bir işe kıyasla başkalarıyla yaptığı bir eylemde daha iyi performans sergileyebilir (Dökmen ve diğerleri, 1997, s. 151).

Erikson, gelişim evrelerinde aidiyet duygusuna beşinci aşamada değinir. Erikson'un bu evreleri bebeklik, erken çocukluk, oyun çağı, okul çağı ve buluş çağı şeklinde kategorize eder. Bu bilim adamı aidiyet gereksinimini Maslow gibi -aynı bakış açısına sahip olduğu için- ergenlik döneminde ele almıştır. Bireyin bebekliğinden başlayarak yetişkinliğe doğru ilerlediği yolda aitlik duygusunun önemini vurgulamıştır. Ona göre aitlik duygusunu tamamlamayan bireyler iç sıkıntıya sahip olup sosyal ilişkilerde sorun yaşayabilirler (Yurtdaş, 2018'den aktaran Çiçek Mızrak, 2021, s. 121).

Koçyiğit'e (2014, s. 14) göre insan muhtaç bir canlı olarak dünyaya gelir ve bu sebeple başkalarına ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçlarını karşılayan kişilerle de bir bağ kurmak ister ve bu durum aidiyet duygusunun kökenini oluşturur. Aidiyet duygusu karşılanan birey kendini güvenli ve önemli hisseder. Bundan dolayı bir gruba ait olma, onlarla

ilişkide olma duygusu, en temel gereksinimlerinden biri haline gelir. Bu bağlamda psikologlar aidiyeti, insanların tamamında doğal olarak var olan bir gereksinim eğilimi olarak görmektedirler. Aidiyet duygusunun yoğunluğunda bireysel farklılıklar olsa bile bireyin bunu dışavurumu kültürlere göre değişkenlik gösterir. Baumeister ve Leary (1995, s. 520) aidiyetin kültürlerin tamamında ve bütün insanlarda belirli bir seviyede olduğunu belirtirler ve bireylerarası bağlılık ihtiyacı çerçevesinde aidiyet isteğinin “temel bir insan motivasyonu” olduğunu ileri sürerler.

Aidiyet duygusu, insan ilişkilerinde insanı anlamayı sağlayan bir kavramdır. Kelime anlamı olarak “ilişkinlik”, “mensubiyet” ve “ait olma hali” olarak karşımıza çıkar. Aidiyet kavramı genellikle ilişkilendirme anlamına gelmektedir. İlişkilendirmenin yönüyle bir insana, topluluğa, nesneye, sosyal veya etnik gruba doğrudur. Bu durumda insan, kendini tanımlamasında bu unsurlardan faydalanabilir. Aidiyet bir bilinç hali olduğu için bireyler kategorize edilip daha iyi anlaşılabilir (Alptekin, 2011, s. 20).

İnsanlar bir toplulukta var olma ihtiyaçlarını karşılayarak, birbirleriyle ilişki kurarak sosyalleşme sürecine girerler. Bu da toplum normlarının belirlenmesini sağlar ve aitlik duygusunu geliştirir. Bu anlamda ait olma duygusu bireylerin bir ulusa, dine veya dile, coğrafyaya, kuruma, kuruluşa, topluluğa, gruba, takıma, bir insana, ideolojik bir fikre ve hatta bir objeye karşı duydukları ilişkinlik halidir. Sıralanan bu aidiyet türleri kesinlikle aynı önem derecesine sahip değildir. Fakat hiçbiri de tam olarak anlamsız bir nitelikte de değildir (Maalouf, 2014, s. 16).

Aidiyet duygusu, bireylerin yaşamış oldukları ortamda kabul görülme ve onaylanma ihtiyaçlarıyla ilgilidir. Özellikle bir mekân içerisinde sıkışmış insanlar bu ihtiyacı daha yoğun bir şekilde hissedirler. Ceza infaz kurumunda yaşayan bireyler mekâna ve nesnelere -kimlik bağlamında- daha özel ve farklı anlamlar yüklerler.

1.1.1. Bireyin aidiyet duygusu

Aidiyet, insan kişiliğinin oluşumunda etkili bir rol oynar. İnsanın toplumdaki farklı kişilerle ve topluluklarla kurduğu ilişkiyi belirler. Bireyler ve topluluklarla kurduğu ilişkilerin bir ifadesi olarak aidiyet ortak bir bilincin oluşmasında etkilidir. Aitlik duygusunun temel şartıysa başka insanlar ile ortak beceriler ve değerlere sahip olmayı kapsar (Alptekin, 2011’den aktaran Altun, 2019, s. 15).

Bireyin aidiyet ilişkisini ortaya koyabilmesi için sahip olduğu niteliklerle topluma kendini kabul ettirmesi ya da toplumun niteliklerine göre şekillenmesi zorunludur.

Toplumda birleşme-ayrışma sorunu görülebilmektedir. Birleşme-ayrışma konularında; kimlik, uyruk, cinsiyet ve din gibi unsurlar ön plana çıkar. Bu unsurlar doğumla birlikte gelse bile birey, kendini bunlardan herhangi birine ait hissetmeyebilir. Buna ek olarak her birey, -sahip olduğu niteliklere göre- ait olduğu düşünceyi, değeri, insanı ve kimlik grubunda kendini bulmak mecburiyetindedir (Dağdeviren, 2017, s. 116).

Birey inandığı değerlere önem veren gruplara kendini daha yakın hissetmektedir ve onlarla daha çok bir arada olmak ister. Spurr'a (2020, s. 26) göre dünya görüşü, dil, din ve etnik benzerlikler aidiyet duygusunun temelini oluşturmaktadır. Her ne kadar aidiyet ilişkisi benzerliklere dayandırılrsa da bireye genellenemez. Çünkü birey özel olan bir varlık konumundadır (Aruoba, 2017, s. 168). Bireyin özel olan yapısı nedeniyle kendini gruplara veya topluma kabul ettirme konusunda zorlandığı görülmektedir. Bu bağlamda Ozan Dağdeviren'in (2017, s. 120) "İnsanlar farklılıklardan ziyade benzerliklere odaklanmaktadır" şeklindeki yorumu yukarıda anlatılanlarla bir nebze de olsa çelişmektedir. Eğer toplum yalnızca kendisine benzeyenlere odaklanırsa, kendisine benzemeyen bireyler ötekileştirilir ve dışlanırlar. Bu durum aidiyetsizlik duygusunun ortaya çıkmasına sebep olur.

1.1.2. Grup aidiyeti

İnsanoğlu ilkel olduğu dönemlerde, vahşi doğayla mücadelesinde, istila ve açlık gibi yaşam kaynaklı sebepler yüzünden varoluşsal güvenlik kaygısını en üst düzeye çıkarmışlardır. Bu durum bireyleri doğal bir tepkiyle ortak yaşamaya ve güven duygusunu tatmin etme ihtiyacından dolayı dayanışmaya yönlendirmiştir. Aynı zamanda bireyler kendilerini bir grubun veya toplumun parçası olarak görmeye başlamıştır. Toplum/topluluğa aidiyet algısı güçlenen bireyler vahşi doğa karşısında daha güçlü hale gelmişlerdir. Özetle ilkel toplumların aidiyet algıları güvenlik kaygısı temelinde gerçekleşmiştir (Çağırkan, 2019, s. 560).

Aidiyet kavramı toplum ve insan arasındaki organik ve durağan olan ait olma durumu şeklinde anlaşılmalıdır. Psikolojik ve antropolojik bakış açısıyla gerçekleştirilen araştırmalarda ilkel toplumlarda bireylerin sosyal tecrübelerinin aidiyet duygusu üzerinde belirleyici olduğuna dair önemli bulgular vardır. Bu toplumlarda yerleşik düzene geçen insanlar aidiyet duygusunu gıda güvenliğiyle, barınmasıyla, yırtıcı hayvanlara karşı kendilerini korumalarıyla ve farklı toplumlardan meydana gelen zararlı davranışlara yönelik savunma mekanizmasını geliştirerek elde etmişlerdir.

Böylece aidiyet duygusu, bireyler hayati faaliyetleri gerçekleştirmek için grupta uyumun hâkim olduğu ve iş birliğinin geliştiği ortamda avantaja dönüşmüştür. İlkel topluluklarda bir gruba ait olmanın önemi, insanlar arası ilişkilerin sistemli ve uyumlu olmasına bağlıdır. Grup içindeki denetim mekanizması içsel düzeneklerin meydana gelmesinde etkili olur. Aksi takdirde herhangi bir gruba bağlı olmayan topluluklar zorlu bir hayat mücadelesine girebileceklerdir. Buna karşın herhangi bir topluluğa bağlı olduklarında yaşamlarının ne kadar kolaylaşacağı ve mutlu olacaklarının farkındadırlar. Bu farkındalık grup veya toplumlarda, insanların işlerine yol gösterecek, mutluluğunu ve güvenliğini sağlayacak bu içsel denetimi ortaya çıkardığı söylenebilir (Baumeister ve Leary, 1995, s. 499). Ayrıca insanların temel ihtiyaçlarından biri olan aidiyet, “önem verilen değerli bir ilişkiyi, uzun süreli sürdürme isteği” olarak da tanımlanabilir (Tellefsen ve Thomas, 2005, s. 24).

Aidiyet kavramı, insanların kendi kendilerine ilişkin ne yönde konumlandırıp anlamlandırdıklarına dair bireylere, yaşanılan yere, siyasete, komşuluk ilişkilerine, kültüre, nesnelere, farklı toplulukların sosyal tabakalarına ve etnik kökenlerine göre gerçekleşen akışkan bir kavram olarak nitelendirilebilir. Çünkü aidiyet, insanların bazen benzer çatılar altında buluşmalarını sağlarken, bazen de bir turnusol kâğıdının vazifesini görür gibi bizi “öteki”lerden ayırabilmektedir. Ayrıca aidiyet kapsamında insan kimliği oluşurken “Ben kimim?” sorusu kadar “ben kim değilim?” sorusu da önemli hale gelmektedir. Aynı zamanda aidiyet bir eklemlenme, çıkarılma ya da bütünleşmeye yönelik bir zaman dilimi olarak da tanımlanabilmektedir (Sözer, 2019, s. 29). “Bağlılık” ve “kimlik” kavramları aidiyetin alt bölümleri olarak da ön plana çıkmaktadır. Bağlılık açısından aidiyet kavramı duygusal ve mekânsal yönden insanın neye, nasıl ve nereye ait olduğunu açıklarken, diğer yandan da insanın hangi duygu, inanç, siyasi yönelim ve kim olduğundan da etkilenmektedir.

1.1.3. Toplumsal aidiyet

İnsanlar, aidiyet algısı inşa süreci sonucunda toplum veya toplulukla bir bütünleşme yaşarlar. Bu durum aidiyet algısını inşa eden toplumda veya toplulukta üyeler arasında ‘biz’ algısını ortaya çıkarmaktadır. Biz algısının oluşmasıyla beraber ‘olumsuz aidiyet algısının’ bir sonucu olarak, aidiyet algısı inşa edilmeyen/edilemeyen ve öteki olarak görülen gruplar ‘onlar’ olarak görülür.

İlkel toplumlarda insanların en temel ihtiyacı olan aidiyet duygusu “beslenme kaynaklarının azlığı, sahip olunan yiyeceklerin güvenliği, doğal hayatta tehlikelere karşı savunmasızlığı (yırtıcı hayvanlar, sel, deprem vb.) ve yabancıların (diğer bireylerin) her türlü zararlı eylemlerine karşı açık olmasından dolayı, ilk toplumlarda ortaya çıkan ‘biz’ ve ‘onlar’ algısının temelinde güvenlik endişesi çıkar (Levett-Jones vd., 2007, s. 212).

1.2. Sanatta Aidiyet Kavramına Bakış

Romanesk ve gotik dönemlerinde her şeyin dine ait olduğu ve din adına yapıldığı bir süreçtir. Dinin her şeyin üstünde tutulduğu ve her şeyin ona hizmet ettiği bir çağda resmin konusu da kuşkusuz din olmak zorundadır. Bu nedenle o dönem yapılan resimlerde dine karşı duyulan aidiyet sebebiyle konu olarak işlenmiştir. Bu dönemin resimlerinde simgeci ve ifadeci bir anlatım tercih edilmiştir. Eserlerde yer alan her bir nesnenin temsil ettiği veya vurgulamak istediği bir anlam ortaya konulmuştur. Bu anlatım tarzı daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Rönesans dönemindeki hümanizm düşüncesiyle beraber resim sanatında insana dair ne yaşandıysa, gözle görünür dünyayı yansıtmaya başlamıştır (Dixon, 2010, s. 93). Sonraki dönemlerde ise kilise, sanatçıların dini konular dışında da resim siparişi almalarına imkân vermiştir. Böylece ruhani içerikler hâlâ işlenmekle birlikte günlük yaşamdan kesitler de resme konu edilmiştir.

Dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda resim siparişlerinin genelde soylular, tüccarlar ve varlıklı insanlar tarafından verildiği görülmektedir. Bu resimlerden, sipariş sahiplerinin ait oldukları meslekler ve mensubiyetler anlaşılmaktadır. Resimlerde yer alan figürlerin kostümleri, ellerinde tuttıkları objeler, yakınlarında duran eş ve çocukları, hizmetçileri, hayvanları, müzik enstrümanları, defterler, kitaplar hatta oturdukları koltuk ve özellikle içinde buldukları mekân onların aidiyetlerinin birer temsili olma özelliğini taşır (Karakeçeli, 2015, s. 21).

1.2.1. Sanat eğitiminde aidiyet kavramı

Sanat eğitiminde tarihsel sürece bakıldığında geçmişten günümüze kadar rasyonel ve irrasyonel olan birçok kuram ortaya atılmıştır. Günümüzdeki sanat eğitiminde ise bireysel, çağdaş ve insan merkezli bir anlayış benimsenmektedir. Bu bağlamda Artut vd., (2010, s. 198) göre, Maslow’un ihtiyaçlar teorisini incelediklerinde elde ettikleri bulgu fizyolojik gereksinimlerini doyuran bireyler aynı zamanda diğer ihtiyaçlarını da karşılamaya yönelik girişimlerde bulunmuşlardır. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda kimlik,

statü, bağıllık, aidiyet ve yüksek benlik ihtiyaçları olduğu görülmüştür. Aidiyet duygusu, bireylerin bulunduğu mekânda kabul görölme ve onaylanma duygularıyla ilgilidir. İnsan her dönemde kendini bir yere ait hissetmek ister. Sanat, insanın bu isteğine ulaşması için kullanabileceği etkili yollardan biridir. Çünkü sanatın özünde bireyin kendini mutlu hissetmesine, uyumlu olmasına ve geleceğe yönelik olumlu hayaller kurmasına yardımcı olma özelliği vardır. Böylece sanat aracılığıyla bireyler topluma karşı aitlik hislerini güçlendirebilirler.

Aidiyetin yerleşmesi için bireylerin bazı duygularıyla başa çıkması gerekir. Bu duygulardan biri olan kuşku ise bir olguya ilişkin gerçeğin ne olduğuyla ilgili tahmin edememe, kararsızlık, kuruntu, işkil, şüphe, başkalarının iyi niyet ve amaçlarını kötü kullanma gibi kaygılar ortaya çıkarır (Gültekin, 2010, s. 121). Bu bağlamda Çığırlı'ya (2019, s. 3) göre sanatın sağaltım gücü dikkate alındığında resim derslerinin bireylerin ruh sağlığının iyileştirilmesinde, beceri gelişimlerinin ortaya çıkartılmasında ve bu insanların yeniden toplumla sağlıklı bir biçimde buluşturulmasında önemli rol oynayacağını vurgulamıştır. Böylece toplumda yapılan sanatsal etkinlikler, şüphe duygusunu azaltarak bireylerin kendi aralarında özgürce iletişime girebilmelerine olanak sağlayabilir.

1.3. Kimlik

Kimlik, bireyin toplum içerisinde belirli sosyal konumlara sahipken sorduğu “Ben Kimim?” sorusuna verilen yanıtların açıklamasıdır (Hortaçsu, 2007; Oyserman, 2004, s. 5-23). Kimlik, insanın diğer insanlar ile arasındaki yerini belirler. Bir kişinin veya grubun/topluluğun özelliklerine, konumuna, kökenine ve değerlerine ilişkin bilinçli kavrayış olarak açıklanmaktadır (Şimşek, 2002, s. 31). Bunların yanı sıra bireyin, belirli bir insan olmasını tanımlayan özelliklerin tamamı olarak tanımlanabilen “kimlik” teriminin kökeni Latince'dir. “Sen kimsin?” ya da “Ben kimim?” sorularına yanıt olarak verilebilen her söylem aslında bir kimliği vurgulamaktadır. Sosyal bilimlerde 1950'li yıllardan itibaren yoğun olarak kullanılmaya başlanan kimlik kavramı, temelde birey ile toplum arasındaki ilişkiyi açıklar ve ‘Ben kimim?’, ‘Ben nereye aitim?’ gibi soruların cevaplarıyla bağlantılıdır (Dalbay, 2018, s. 162 – 163). Bu anlamda ceza infaz kurumu koşullarında yaşayan bireylerin kimliğinin önemi sanatsal etkinlikler aracılığıyla anlaşılabilir.

Kimlik, bireyin veya grubun, konumu ve değeri üzerinde bilinçli bir algılaması olarak ele alınabilir. Bir kimliğe sahip olmak iyi ve arzulanır bir şey olarak algılanırken kimliğinin olmaması olumsuz olarak düşünölebilmektedir. Belirli bir kimliği olmayan bir örgüt veya topluluk zayıf, ne yapacağı belli olmayan ve kafası karışık olarak adlandırılır (Verkuyten, 2005, s. 41). Buna ek olarak Aşkın'a (2007) göre kimlik, bireyi başkalarından ayıran tutarlılık, süreklilik ve bütünlük sergileyen yapılanmış bir gösterge olarak ele alır. Kimliğin, organizmanın iç dinamikleri yanında dış çevresiyle iletişim ve etkileşiminin sonucunda da geliştiğini belirtmiştir.

Kimlik -sosyal psikolojide- kişinin başkalarının ve kendi gözünde ne olduğu ile ilgili bir durumdur. Bireyin kimliği nesnel bir özellik taşımaz. Ama insanın kimliği öznel bir nitelik taşır. İnsanoğlu sosyal olguları kendine mal ederek kimlik yaratır. Bu olgular arasında ilk gelen dildir. Bireyin cinsel kimliği de bir rol özelliği gösterir. Psikanalizde çatışmalar kimlik kesintili bir yapı ve farklılıkların göstergesidir. Bunu temel alarak harekete geçen bireyler "Ben kimim?" yerine "Ötekiler kim?" sorusunun cevabını aramaya başlar.

Kimlik kavramını, bireyi farklı kişilerden ayıran tutarlı ve yapılanmış işaretler olarak tanımlamak, bireyi daha iyi tanımayı olanaklı hale getirir. Sosyolojik kimlik ise toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlemelerinde kullanılan bir kavramdır. Bireyin sosyal durumunu ifade etmektedir. Felsefede kimlik ise öznenin varoluşunda varlık, bilgi, etik ve estetik gibi belirlemeleri sonucu oluşmuş olan gerçeklikler şeklinde açıklanmaktadır (Aşkın, 2007, s. 214). Böylece kimlik, felsefi ve sosyolojik olarak birbirini destekleyen iki alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.1. Kimlik aidiyet ilişkisi

İlk toplumlardan günümüze değin kimlik ve aidiyet algısını kurma gayretleri hayatımızın sürecinde yer alır. Bauman (2010, s. 51) insana dair olan her şeyi güvenlik ve özgürlük arasındaki değişkenliğin önemine bağlayarak vurgulamaktadır. Kimlik oluşum sürecinde kişi "Ben kimim?" sorusuna yanıt ararken bu arayışa paralel olarak "Ben nereye aitim?" sorusuna da yanıt arar. Nihayetinde "Ben kimim?" sorusu, Loader'e (2006, s. 25) göre "Ben nereye aitim?" sorusundan ayırt edilemez. "Nereye aittim" sorusunun yanıtı olarak hepsine birden ait olmadığımızı veya olamayacağımızı belirleyen mekân, kimliklere ve yerlere ilişkin geniş bir bilgi, duygu veya farkındalığı zorunlu kılar (Anthias, 2006).

Kimlik ve aidiyet duygusu, çevrenin ve bir topluluğun parçası olmamızdan meydana gelir. Oluşturulan kimlik ve aidiyet duygusu bireyin çevre ve topluma karşı algısının, yüklediği anlamların biçimine doğrudan bir etki gösterir. Böylece aidiyet duygusunun, çevreyi algılama ve anlamlandırmada bireysel süzgeçlerden biri olduğu ifade edilebilir (Akyol, 2019, s. 70).

Bireylerin sahip olduğu kimlik, aitlik alanlarının belirlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bir insanın temel kimliği doğuştan gelir ve zamanla gelişir ama özünde hiçbir zaman değişiklik olmaz. Bireyin, kimliğinde olan; adı, soyadı, doğum yeri, doğum tarihi, uyruğu ve memleketi gibi niteliklere birey doğduğunda sahip olur. Bu özellikler, birey yaşadığı sürece aynı kalmaktadır. Kimlikteki özellikler, bireylerin çevresindekilerle iletişime geçmesini sağlar. Bu nitelikler arasında uyruk ve memleketler bireyin kolektif olarak bir arada olmalarına imkân tanır. Bu durumda birey memlekete hiç gitmemiş olsa bile bu özellikler hayatında her zaman var olacaktır. Maalouf'a (2014, s.16) göre bireyin aidiyet alanının birçok niteliklerden oluşabileceğini: "Her bir bireyin kimliği, resmi kayıtlarda görünenlerle kesinlikle sınırlı olmayan bir yığın unsurdan meydana gelmektedir" şeklinde açıklamada bulunmuştur.

1.4. Mekân

Mekân sözcüğü Türkçeden Fransızcaya geçmiş olup "herhangi bir varlığın şu veya bu şekilde bir yerde var olması" manasında olan kevn (kefvav-nun) köküne dayanır. Sonuçta mekân, varlığın herhangi bir formda bulunduğu yerde ortaya çıkar (Lefebvre, 2014, s. 7). Mekân üretici güçlere ve iş bölümüne dâhil edilir. Sahiplik ilişkisi apaçıktır. Kurumlarla, kültürle, bilgiyle ve mübadeleyle ilişkisi vardır. Mekân kavramı ile mekânın kendisi, "temel yapı-üstyapı" sınıflandırmanın dışında kalarak zaman kavramıyla bir ilişkiye sahiptir. Mekân, geçmişte mülkiyetin bir parçası olarak da ele alınmıştır (Lefebvre, 2014, s. 25-26).

Aidiyetin mekânsal anlamda güvende hissetme duygusuyla desteklendiği fikrîde ön plandadır. Bu yüzden insanlar, tanıdık olan yerlerde kendini daha güvende hisseder. Güven hissi ortaya çıktıktan sonra da aidiyet duygusunu güçlendirmektedir (Erniş, 2012'den aktaran Yalçın, 2020, s. 4). Bu durumda bireyin mekâna özgü objeleri yerleştirmesi sanatsal bir etki yaratır. Mekâna özgü sanat eserlerini yerleştirme durumu bireyin yaşadığı alanla ilgili (rengi, ölçüsü vb.) nesnelere biçimlendirme konusuyla örtüşmektedir. Birey objeleri seçerken mekânı göz önünde bulundurarak genellikle rengi,

ölçüsü vb. gibi özelliklere uygun olanı seçip yaşam alanlarına yerleştirir (Çiçek Mızrak, 2021, s. 122). Henri Lefebvre; “Mekânı dolduran beden ve beden hareketleri, onu yazı haline getirir. Mekân bünyesinde tarihi izleri ve referansları içeren tarihi süreçlere ve yaşanmışlıklara ayna tutan mimari bir düzendir” sözleriyle mekânı açıklamıştır (Mutman, 1994’ten aktaran Alici ve Göker Paktaş, 2020, s. 90).

Nesneler, mekânlara göre bireyin hayatına daha yakın olan varlıklardır. Mekânlar değişimi içerir fakat objeler bireyle beraber yaşamını sürdürür. Mesela evden başka bir eve taşınma durumunda mekân olduğu yerde kalır ama mekândaki nesnelere bireyle beraber taşınmaktadır. Bireyin çevresinde temel bir unsur olarak ele alınan nesnelere, bireyle nesne arasında zorunlu bir ilişki yaratır (Bilgin, 2011, s. 23). Örneğin, ceza infaz kurumunda yaşayan katılımcılar kendi yakınlarından veya sevdiklerinden gelen herhangi bir objeyi yanlarında taşıyabilirler. Bu objeler, onlarda mekâna karşı aitlik duygusunu geliştirebilir.

Ceza infaz kurumunda hükümlülerin yaşantısında yer alan nesnelere fonksiyonel özelliklere dönüştürülerek hükümlüyle nesne arasında yeni bir ilişki biçimi yaratılabilir. Bireyin mekânlara yaşam alanını yansıtan objeler yerleştirmesi onun kişisel yaşantısı hakkında ipucu verir. Kısacası bireyin kendini mekâna ait hissetmesinde, sahip olduğu nesnelere mekânlar kadar değerlidir. “Mekânda yer alan her nesne bir ilişkiyle özdeşleştirildiğinden sanki her biri somut bir anlam zincirinin bir halkasını oluşturur gibidir” (Baudrillard, 2020, s. 266).

Mekân aidiyeti “evinde hissetmek” duygusuyla alakalıdır. Bu durumda, “ait olmak demek, bir bireyin “evindeymiş” gibi bir duyguya kapılmasıdır.” (Antonsich, 2010, s. 646). Yuval-Davis’in terimiyle, duygusal bağlılık, “evde olma hissi” olarak tanımlanan sembolik bir alan imkânı verir. Bireyin yaşadığı apartman dairesi, sokağı, kaldığı öğrenci yurdu, mahallesi veya devleti, memleketi vb. birçok şeyi mekân olarak aidiyet konusunda ele alınabilir. Aidiyette önemli olan sınırları belirlemek amacıyla ifade edilen sosyal kaynağın dışında varoluşçu, bireysel ya da samimi açıdan açıklanan “benlik duygusu” ile yakından ilgilidir (Antonsich, 2010, s. 647).

Bireyin bir mekâna veya özgürlüğüne düşkün olması da normal bir davranışın göstergesidir. Aitlik duygusu insanların en karmaşık duyguları arasında yer almaktadır. Bu anlamda Güneş’e (2018, s. 11) göre “Bir yandan özgürlüğe düşkündür insan ruhu, diğer yandan tutunacak dal arar. Tutunabildiği kadar kendini güvende hisseder” şeklinde ifade etmektedir. Ruh tutunamazsa insanın sahip olduğu özgürlük duygusu da yetersiz

kalır. İki duyguyla düzgün ilişki kuran birey yaşadığı mekânla iyi ilişkiler içerisinde olduğunu gösterir.

1.4.1. Mekân ve zaman

Hegel'e göre tarih içinde devletler yayılarak egemenlik kurduğu mekânları oluşturmuştur. Tarihte bunun ilk örneği bireyin içinde olmayıp, bir devletin hâkimiyeti altındayken ulusal bir toprağı elinde bulunduran kurum, grup ve bir bölümün sistemleriyle (hukuk, aile, ahlak, şehir ve meslek) özdeşleşen bir bütün içerisinde olmasıyla gerçekleşir. Zaman mekâna içkin olan rasyonellik içinde durur veya sabit kalır. Hegelci tarihin bitimi, tarihselliğın yok olmasıyla sonuçlanmaz. Tersine bilginin harekete geçtiğı ve bilincin (dil, Logos) yönlendirdiğı bir üretimde ortaya çıkan bu ürün, kendi yeterliliğini öne sürer. Kendi gücüyle varlık içindeyken dik durur. Ortadan kalkan şey, hareketten hatıraya, üretimden düşünceye dönüşen tarihtir. Zaman mı? Zamanın bir anlamı yoktur. Hareketsiz bir yerin tekrarı, daireselliğı, gerçekleşmiş aklın yeri ve ortamın inşasında egemen bir özellik görülür (Lefebvre, 2014, s. 51-52).

Çoğu batı düşünürü, mekânı zaman teorileri arasında değerlendirmiştir. Bu Aristotelesçi geleneğe karşı çıkan Descartes'tir. Aritoteles'e göre hissedilir olguları sınıflandırmak amprık bir biçimde değerlendirilmiş ya da büyük genellemeleri kabul etmiştir. Dekartçı usla beraber, mekân mutlak olanın ilişkili olarak değerlendirmiştir. Özneye karşı nesne görevi görerek öznel duyular bedenın içeriğine sahip olduğu için hâkim olandır. Peki, tanrısal öz niteliğıyle mi ilgilidir? Bütün varolanların içkin düzeni midir? Descartes sonrasını takip eden filozoflar -Newton, Leibniz, Spinoza- mekân problemini bu tarzda ortaya koymuşlardır (Lefebvre, 2014, s. 33).

1.4.2. Toplumsal mekân

Toplumsal mekânda üretim şekliyle birlikte sonuç, neden ve gerekçeleriyle beraber sürdürülse dahi üretim biçiminde değışkenlik gösterir. Bu üretim tarzı, toplumlarla beraber değışir. Dolayısıyla mekânın tarihi de vardır. Mekân kavramı hem zihinsel hem de kültürel olanı ve aynı zamanda toplumsal özelliğini göstererek tarihe bağlamaktadır. Böylece karmaşık bir süreç ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında mekânın keşfi, üretimi ve yaratılması ele alınır. Bu evrimsel ve genetik bir biçimde işlense dahi bir mantık çerçevesinde şekillenir. Nedeni ise her mekânsal düzenleme, eş zamanlı ve zekânın üst

üste binmesiyle oluşan maddi üretim unsurların bir araya gelmesiyle meydana gelmektedir (Lefebvre, 2014, s. 26).

Lefebvre (2014, s. 26) sözü edilen toplumun üretim şekliyle mekân arasında doğrudan kavranan saydam bir yöntem var mı? diye sorar ve buna “yok.” diye cevap verir. Ancak farklılıklar yer alır. İdeolojiler araya girer ve yanlısamalar müdahale eder. Bu eser ile bu aydınlatılma başlar. Öncelikle pratikte ve üretim alanlarında da çok şey değişmektedir. Bu değişimlerden biri de kırsal yaşam alanıdır. Feodaliten mülk ortaklığına geçer. Uzun ağaçlarla kaplı yollarla işlenen çiftliklerde yaşayan bir kesedarin oturduğu efendinin konutunu örnek verir. Çünkü mülk sahibi şehirde yaşamaktadır. Şehirde yaşadığı için bankacılık ve ticaretle uğraşabilir. Mimari açıdan kentin dokusu has bir yapıdadır. Bu yeni mekân üretimi ve bakış açısı, ekonomik bir dönüşüm olarak ele alınır. Mekân hem doğal ve hem toplumsalsa, pratik veya sembolik olan mekânların üstün bir gerçeklikle dolu olarak ortaya çıkması gerekmektedir. Mekân içinde mekân olduğu için edimsellik kazanır. Her toplumsal uygulamalar gibi mekânsal uygulama planlanmadan önce yaşanır (Lefebvre, 2014, s. 64).

1.4.3. Soyut mekân

Tarihsel mekânın devam niteliğini taşıyan soyut mekân, gittikçe zayıflar ve temsili mekânların dayanağı olur. Soyut mekân, "objektif olarak" -beton ve çelik, dolular ve boşlar, köşeler ve eğimler, cam ve taş- bu biçimsel ve tarihsel mekânların işaretler kümesi olarak görev alır. Mekânın egemenliği zenginlerin ve iktidar sahiplerinin elindedir ve egemenlikleri altındaki kurumları şekillendirirler. Direniş eylemini şiddet göstererek engellerler. Farklılıklar olunca, tek başına soyut sanatın sembolik biçimlerine indirgerler. Bu durum aslında, hissedilir, tensel ve cinsel olanın göz ardı edilmesinden kaynaklanır. Soyut mekânın göstergelerini benimseyerek çoğalan sembolik sapma biçiminde nesneleşir. Yani binaların-anıtların fallik durumu, kulelerin baskıcı kibri mekâna için (bürokratik-politik) otoriterlikle ilgili fikir verebilir (Lefebvre, 2014, s. 78).

Soyut mekân, ağaçların ortadan kaldırılması ve tamamen doğadan uzaklaşmayla tanımlanamaz. Aynı zamanda devlete ait alanlar, paranın, metanın hâkim olduğu meydanlar, kavşaklar ve ticaret merkezleriyle açıklanamaz. Bu mekânın soyutluğu ne basittir ne de şeffaftır. Çakışan mekân soyutluluğu tamamen negatif yöndedir. Bu mekân, kendinden önce gelen ve onu destekleyen tarihsel, dinsel ve politik olarak negatif bir anlam taşır. Herhangi bir özneye sahip olmamasından dolayı bazı mekânların kaldırılıp

yerlerine farklı mekânların kurulmasıyla özne niteliğinden bir şey kaybetmez. Özne görevi devam eder. Soyut mekânlar uygulamalar, teknikler, uygulamalı birimler, iktidara bağlı olan bilgi, kendi kapsamı içerisinde pozitif yönde gelişir. Pozitiflik, ortamın aracılık niteliğini gösterir. Bu mümkün müdür? Kendisi de toptan veya perakende satılan metanın ortamıyla, yabancılaşmayla tanımlanır mı? Muhtemelen mekânın negatifliği yine de ihmal edilebilir değildir. Mekânın soyutluluğu mutlak şeye indirgenemez. Bu, soyut mekânın pozisyonundan dolayı karmaşık bir nitelik gösterir. Eski özneleri olan köy, şehir gibi yerler ortadan kalkarsa bile özne yerine geçer. İktidar mekânı olarak kurulması, içinde doğan çelişkiler yüzünden yok olmasına neden olabilir. Dolayısıyla modern ve toplumsal mekânlarda insan görünüşte soyut biri, sözde özne olarak ortaya çıkar. Yanıltıcı şeffaflığın örtmesinden dolayı gerçek özne her zaman politik iktidardır. Bu mekânın üzerinde her şey yazılıp çizilir ve ifade edilir. Söylenecek çok az şey olmasına rağmen yaşananlar daha azdır. Tasarlanan egemendir ve tarihsel olanda özlenen kategorisine girer. Pişmanlık konusu olan doğadır. Onun ufuk çizgisi geridedir. Bunların dışında olan, sembolizmle hiçbir şekilde uyuşmayan duyusal-tensel, duyumsal olarak da bir özneyi veya mekânın çürümüşlüğüne bilinçdışı olarak ele alır. Bu soyut mekân konusunda, her türden otorite bunların yer ve ortamlarını manipüle ederek içerik olarak bir sorgulama tarzı ortaya çıkarır. Bu sorgulama, mekânı kullananların sessizliğiyle alakalıdır (Lefebvre, 2014, s. 78-80).

1.4.4. Mekân ve eşya ilişkisi

Mekân kavramlaştırılmada iki nitelik ön plandadır. Bunlardan ilki fiziksel ve ikincisi matematiksel anlayışı içerir. Bu anlayış doğrultusunda mekân, anlamdan bağımsız, homojen niteliklidir. Eşyalar ve bunların buradaki konumu birtakım mesajlar taşımaktadır. Kendilemeyi hem iletişim hem de sosyal olarak görmek gerekir. Sosyal ilişkilerin, yapıların ve ideolojilerin damgasını taşır. Kendileme fırsatlarını geliştirmek, toplumun tamamı ve yapılanmış çevrenin dönüştürülmesi için zorunludur (Bilgin, 2011, s. 179). Yaşanan mekânın organizasyonu, birey veya grupların değerler sistemiyle alakalıdır. Sonuçta değişik kültürlerde farklı mekân organizasyonları vardır. E.T. Hall, eserlerinde (1959-1966) farklı organizasyon birimlerini gösteren üç tür model üzerinde durmuştur. Bu modeller sabit, yarı sabit organizasyonlu ve biçimsel olmayan mekânlardır. İkinci model olarak binalar ve bölümlerin yapısı gereği birinci modele göre, binalarda eşyalarla belirlenen veya sınırlanan mekânlar örnek olarak gösterilebilir.

İstasyonlarda, garajlarda, hastanelerde ve bekleme salonlarında bireylerarası ilişkiler zordur. Bu bölümler bireylerin sorumluluğunda önemli bir mekân özelliği gösterirken, kahve terasları ve küçük köşe kahveleri zıt bir görevi gösterir. Gözlem odası, bekleme yeri, temizlik için duvar diplerine çekerek sıraladıkları eşyalar; masa, sandalye ve kanepedir. Böylece bu eşyalar insanlar tarafından değişik bir pozisyona sokulduklarından dolayı yerlerinin değiştiği görülmektedir (Bilgin, 2011, s. 179-180). Bu açıklamalar doğrultusunda ceza infaz kurumu gibi kuruluşlarda eşyalar belirli kurallar çerçevesinde kategorize edilir. Bir düzen içerisinde eşyalar arasındaki hareketlilik sağlanabilir.

1.5. Toplumsal Kabul Arasındaki İlişki Süreci

Kimlik konusu, psikoloji, felsefe, antropoloji, tarih, sosyoloji, siyaset bilimi gibi farklı disiplinler arasında yer alır. Değişik sebeplerle sürekli gündemde olan toplumsal bilimlerin ana konuları içerisinde değerlendirilir. Kimliklerin yapılandırılması geçmişten günümüze deneyimler sonucu geliştirilir. Kimliklerin sürdürülebilmesi, başkalarına kabul ettirilmesi, birey ve gruplar arası süreçlerden kaynaklanan iletişim becerileridir. Bu nedenle çatışma alanları ortaya çıkmaktadır. Aslan ve Dönmez'e (2013, s. 144) göre kimlik, bireyin sahip olduğu, değer verdiği kimliği için kendisini değerli görmesini, zaman ve mekânda sürekliliğini, diğerlerinden farklı olmasını ve kabul görmesini sağladığını ifade etmektedir. Buna ek olarak yeterlilik, aidiyet, yakınlık ve denetim duygusunun birey için anlamlı olduğunu belirtmiştir. Toplumsal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamada önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Kimlik farklı öğelere göre duygu ve davranışlarımızı, tutum ve inançlarımızı tesir altına almaktadır.

Davranışlar üzerinde önemli bir etkisi olan kimliklerin oluşturulmasında farklı faktörlerin rolü olduğu tespit edilmiştir. Bu faktörlerin ceza infaz kurumunda yaşayan insanlar üzerinde etkisi daha belirgindir. Çünkü bu tür ortamlar rollerin netleştiği alanları temsil eder. Bu da insanlar arasında olan diyalogun niteliğini gösterir. Brown'a (1998) göre kim olduğumuz veya kim olduğumuza dair düşüncelerimiz, büyük oranda yetiştiğimiz, yaşadığımız yer ve zaman tarafından şekillenmektedir.

Toplumsal Karşılaştırma Kuramı'na göre, insanların tutumu, düşüncesi ve becerilerini değerlendirme yönünde bir arzusu vardır. Bu değerlendirmenin uygulanabilmesine yardımcı özellikte objektif ölçme araçlarının bulunmamasından

dolayı, insanlar düşünce ve becerilerini, başkalarının düşünce ve yetenekleriyle karşılaştırarak yargırlar. Karşılaştırma olacaksa muhtemelen birey kendi düşünce yapısına benzer kişileri tercih eder.

Bireyler, kim olduklarına dair fikirlerini toplumsal karşılaştırmayla yorumlarlar. Kimlik değerlendirmesine yönelik eğilim; arkadaşlık kurma, gruplara ait olma yönünde kişiler üzerinde baskıya neden olur. İnsanlar, düşünceleriyle uyumlu olduğu kişilerle ve yeteneklerini kendininkilere yakın duyduğu gruplara dâhil olmak ister. Benlik değerlendirme güdülerini doyurmayan gruplardan çıkma meyilindedirler (Festinger, 2007; Shaw ve Costanzo, 1982). Kimlik gelişimindeki en önemli unsur şüphesiz toplumsallaşmadır. Bireyin toplumsallaşma süreci, yaşadığı toplumun normlarını öğrenme, değerlerini özümseme (içselleştirme) ve kimlik kazanma süreci olarak tanımlanabilir (Uluğ, 1999, s. 52).

1.6. Yetişkin Eğitimi

Araştırmalar, yükseköğretimin evrensel seviyede büyüdüğünü ve demokratikleşme içerisinde yer aldığını, buna ilaveten “yetişkin öncesi kültür” anlayışından “yaşam boyu eğitim süreci” kavramı çerçevesinde yapısal ve işlevsel bir değişime dönüştüğünü gösterir. Gelişmekte olan ülkeler bireylere teknolojinin hızlı gelişmesinden dolayı yeniliklere uyum konusunda nitelikli olma yönünde becerikli olmayı dayatmaktadır. Hayatın neredeyse tamamında ortaya çıkan yenilikler sonucunda -bilhassa iş yaşamıyla ilgili- bireyin bilgi ve becerilerle donanımlı olması sağlanabilir. Bunun yanında çalışanların yaşam boyu öğrenme ve kendilerini yenileme ihtiyacını hissetmesi gibi özellikler işverenler tarafından istenen niteliklerdir (Öztürk, 2015, s. 28).

Yaşam boyu öğrenme, bireylerin eğitim öğretim süreçlerini hayatlarında belirli bir dönüm noktasına sıkıştırmaktan çok hayatın tamamına yaymak olarak ele alınabilir. Aynı zamanda bireylere yeni imkânlar sunarak daha ileri seviyelerde öğrenim görme imkânı vermek anlamına da gelir. Yetişkin eğitimi, eğitimin yaşam boyu sürmesi, bireylerin okul eğitimi sonrasında eğitim olanaklarına sahip olması demektir. UNESCO tarafından organizasyonu yapılan Dünya Yetişkin Eğitimi Konferansı’nda yetişkin eğitimi, hayat boyu devam eden eğitim sürecidir (Duman, 2000’den aktaran Öztürk, 2015, s. 28). Malcom Knowles 1968 yılında “yetişkin eğitimi” kavramını ilk kez kullanmıştır. Yetişkin eğitimi “Androgoji” olarak da isimlendirilir. Bu eğitim ile ilgili “Adult Leadership” dergisinde makale yazmış olup, makale başlığı olarak “Andragoji ve Pedagoji” olarak

farklı bir kavram kullanmıştır. Knowles, yetişkinler ve çocuklar arasında önemli öğrenme farklılıkları olduğunu belirtmiştir. Öğrenme teorisi yetişkinlerin belirli gereksinimlerine yönelik ihtiyacı karşılamak amacıyla tasarlanmıştır. Literatürde yetişkin eğitimi ile ilgili birtakım olasılıklardan söz edilmiştir. Bunlardan birkaçı şöyledir:

- Yetişkinlerin çoğu eğitim programlarına istekli katılır, iş ve aile hayatını beraber sürdürür.
- Yetişkinler motivasyonlu olarak bu programlara katılır.
- Yetişkinlerin öğrenme biçimi bağımsızdır ve kendi başlarına öğrenebilirler.
- Bir yetişkin için deneyim, zengin bir öğrenme kaynağı olabilir.
- Yetişkin öğrenmelerin temelinde sosyal ilişkilerin de etkisi vardır.
- İnsanlar öğrenmelerini geleceğe yönelik öğrenme olarak dönüştürebilir. Sonunda yetişkinler konu merkezli olmaktan çok problem merkezli düşünürler.
- Yetişkin öğrenenler başkalarına güvenen ve bağımlı bir benlik algısına, öz güvene ve bağımsız benlik algısına sahiptirler.
- Yaşam boyu öğrenmeye tabi olanlar kendi öğrenme tarzlarının farkına vararak motive edilirse, öğrenmeleri zenginleşebilir.
- Eğitim sürecindeki çoğu yetişkin, öğrenme gereksinimlerinin odak noktasını karşılamaya yöneliktir.

Bu açıklamalar doğrultusunda yetişkin eğitiminde hayat boyu öğrenme ihtiyacını karşılamayan bireyler, bilgiye karşı ilgisiz ve sabırsızdırlar. Toplumlar hayat boyu öğrenme gereksinimi karşılamak amacıyla giriştikleri eylemlerin neticesinde bu kavramı ortaya atarak yetişkin eğitimini önemsemeye başlamışlardır. Mevcut uygulama ve yaklaşımlar, eğitim sürecine farklı bir nitelik kazandırmaktadır. Eğitim planlayıcıları; motivasyon unsuru, öğrenme özellikleri, eğitimden beklentiler, eğitime katılma amacı gibi ihtiyacı karşılamak amacıyla hedef kitlenin bilinenden bilinmeyene yönelik farklı niteliklere sahip bir plan oluşturmalarıdır (Öztürk, 2015, s. 28-29). Ceza infaz kurumunda yapılan sanatsal uygulamalar ve eğitici kurslar bireylerin yaşam standardını artırabilir. Çünkü kapalı ortamlarda eğitim almak birey için yaşama tutunma ve beraberinde değişimi getirebilir. Birey bu ortamda öğrenme farkındalığı yaşayabilir ve ortama karşı olumlu duygular beslemeye başlayabilir. Sonuçta herhangi bir vasfı olmayan kişiler bu eğitim ve aktiviteler sayesinde daha nitelikli bir kişiye dönüşebilirler. Hayat

devam ettikçe birey toplum kuralları doğrultusunda kendini geliştirme olanağını bu yetişkin eğitim kursları aracılığıyla bulabilir.

UNESCO'nun desteklediği Dr. Collin Titmus tarafından hazırlanan sözlükte yetişkin eğitimi tanımı şöyledir: Çocukluktan başlayarak sürekli eğitimin ilk aşamasını tamamlamış bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş olan eğitim programıdır. İlkokul, kolej, üniversite eğitimi alan bireylerin, teknik veya mesleki yeterliliklerini iyileştirmelerine, becerilerini geliştirmelerine, bilgilerini arttırmalarına fırsat sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tamamını içerir (Titmus ve diğerleri, 1985'ten aktaran Vezne, 2017, s. 21). Yetişkin eğitiminde aidiyet duygusu, kimlik ve mekân kavramında ortaya koyarak ilişkiyi güçlendirebilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda yürütülen eğitici kurslar ve çalışmalar, katılımcıların sanatsal ihtiyaçlarını gidermeye yönelik eylemleri içerir. Bu eylemler çerçevesinde katılımcıya sanatsal anlamda farklı bir bakış açısı kazandırılabilir.

1.7. Yaşam Boyu Öğrenme

Toplumsal ilişkilerde artan rekabet ve hızdan dolayı çalışanların uyum süreciyle ilgili değişimlere açık olmalarına, kendilerini sürekli geliştirebilmelerine imkân verilmelidir. Eğitim modeliyse yaşam boyu eğitim yaklaşımı olup bu eğitim yaklaşımının ilk ortaya çıktığı dönemde içerdiği anlam ile 90'lı yıllardan sonra kazandığı anlam birbirinden tamamen farklıdır. Kavram uluslararası tartışmalara ilk olarak 70'li yıllarda konu olmuş ve eğitim fırsatlarının herkes için eşit ve erişilebilir olmasını sağlayan bir içerikle ortaya atılmıştır. 70'lerin başlarından ortalarına kadar UNESCO, OECD ve AB gibi uluslararası kuruluşların tartışmalarında başlık olarak ele alınmıştır. Hümanistik ideallerle geniş sosyal ve kültürel hedeflere sahip olarak kurumsallaşmıştır. Eğitim sistemleriyle sınırlandırılmış öğrenmede kırılmayı hedeflemiştir (Dehmel, 2006, s. 51).

Yaşam Boyu Eğitim'e yönelmenin temelinde bireylerin iş bulma olanaklarını artırma, kendilerine yeni nitelikler kazandırma amacı, bu eğitime katılmayı zorunlu kılmıştır. Bundan dolayı "Yaşam Boyu Eğitim" anlayışı, bireylere farklı belgeler edindirmesi, mesleki sertifikalar kazandırması açısından son derece önemlidir. Böylece iş ve okul yaşantısı dışında herhangi bir yöntemle bireysel bir donanım elde ederek bunu devamlı geliştirebilir. Bu sertifika programlarına ve meslek edindirme kurslarına olan ilgiyi de arttıracaktır (Ercan, 2005'ten aktaran Kaya, 2010, s. 19). Bu bağlamda ceza infaz kurumlarında verilen sanatsal ve eğitici kurslar hükümlülerin donanımlarını arttırmaya

yönelik nitelikler taşıyarak yaşam boyu kendilerini geliştirmelerine olanak verilmiştir. Bu durumun sonucunda birey kendini geliştirmek istediği bölümde sertifika programları aracılığıyla kısa sürede istediği nitelikte işgücüne sahip olabilecektir. Ayrıca programlar sayesinde kendini tanıtarak eğitimi kendilerine yarar sağlayan bir alana da dönüştürecektir. Brock'a (1999) göre örgün eğitimde insanlar kendilerinde bulunan gücü geliştirmek amacıyla öğrenme yaklaşımını benimsenirken, örgün eğitim bittikten sonra eğitim almayı tercih etmeyen veya örgün eğitimin herhangi bir aşamasında eğitim alamayan bireyler için önem kazanan yetişkin eğitimi alternatif bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıklama çerçevesinde ceza infaz kurumundaki eğitimlerde kendilerini geliştiren bireylerin, dışarı çıktıklarında iş bulmalarını sağlayacak becerileri olacaktır. Zaten yetişkin eğitimin temelinde de bu hedef yatmaktadır.

Eğitim, öğrenmeyi kapsayan bir süreçtir. Eğitimin amaçları içinde yer alan öğrenmeyi öğretmektir. Bu iki kavramın ortak amacı eğitimin, süreçteki davranış değişimlerini olumlu bir şekilde ve birtakım kurumlarca önceden tasarlanan, planlanan, örgütlü faaliyetler aracılığıyla gerçekleştirmektir. Öğrenmenin temelini olumlu, olumsuz her türlü davranış değişimi kapsamaktadır (yaşanılan çevrenin olumlu veya olumsuz davranışına göre de şekillenir). Öğrenme planlı olabileceği gibi sıradan veya tesadüfi de olabilir. Bireyler, örgün ya da örgün olmayan biçimde de öğrenebilirler. İnsanoğlu yaşadığı doğal çevreden de bilgi edinerek resmi olmayan ortamdan da eğitimini alır. Kurt'a (2000, s. 21) göre birey emek göstermeden gerçekleştirdiği bu tür öğrenmeye, kişinin televizyon seyrederken, radyo dinlerken veya iş ortamında arkadaşlarıyla iletişim kurarken edindiği tecrübeler örnek gösterilebilir. Dolayısıyla öğrenme kendiliğinden gelişir. Çünkü öğrenme düzenli ve planlı olmayan bir alanda gerçekleşmektedir.

1.8. Kamusal Pedagoji

Eğitim, genel anlamda bireylerin toplumda şekillenmesini inanç ve yaşam biçimlerini elde edilmesine olanak sağlayan etkili sosyal bir olgu olarak ele alınır. Eğitim sosyal yeterliliğe en uygun ve bireysel gelişmeye katkısı olan toplumsal bir aşama biçimidir (Erden ve Fidan, 1998'den aktaran Akdeniz, 2018, s. 7). Buna ek olarak eğitim, olumlu yönde davranış değiştirme amacını taşımaktadır. Bu istendik davranış değişiklikleri doğumla başlar ve hayatının sonuna kadar devam eder. Dünyaya yeni gelen bebek ile yetişkinler arasındaki süreci inceleyen pedagoji, strateji, öğretme teorisi, kapsam ve onun sunulma biçimini kurmayı içerir. Aynı zamanda pedagoji; sosyal,

ekonomik ve politik amaçlar için eğitim fikirlerini de kapsar (Hinchliffe, 2001'den aktaran Güneş, 2021, s. 129). Giroux'a (2004'ten aktaran Güneş, s. 129) göre pedagojinin yalnızca basit bir tarzda bilginin, deneyimlerin ve değerlerin sosyal inşası ile ilgili olmadığını, izleyiciler, metinler, eğitimciler ve kurumsal oluşumlar arasındaki yaşanmış etkileşimlerde somutlaştırılmış edimsel bir uygulama olduğunu da vurgulamaktadır. Bu olgular, insanları biçimlendiren, hayatımızın birçok yönünü etkileyen bir alandır. Kısacası yaşantımızın özetidir. Böylece eğitim yalnızca okulda değil, aynı zamanda müzeler, cezaevleri, sinema, televizyon, halk kütüphanesi, ev veya iş yeri, internet ve sosyal medya gibi araçlar yoluyla da gerçekleşir.

Kamusal pedagoji 1894'te ortaya çıkmıştır. Ancak o dönemlerde terimin bağlamı ve anlamı, şimdiki mevcut görüşten farklı olsa da bazı açılardan genel aksiyolojik anlam aynı kalarak kamu yararına bir tür eğitimsel söylemi ima etmiştir (Sandlin ve diğerleri, 2011'den aktaran Güneş, 2021, s. 133). 1960 ile 1970'lerden bu yana kamusal pedagoji kavramı özel olarak kamusal pedagoji düşüncelerini kullanır. Bu kavram 1990'ların ortalarındayken, feminist araştırmacıların çalışmalarıyla eğitim-araştırma topluluklarına tanıtılmıştır. Daha sonra -1990'ların sonlarında- Henry A. Giroux'un çabasıyla kamusal pedagoji yaygınlaşmıştır. Pinar (2010), Giroux'u "kamusal pedagojinin babası" (s. xviii) olarak adlandırmıştır. Popüler kültürün eğitici görevinde olan Giroux, şüphesiz bu teriminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Giroux'a göre, pedagoji muhalif entelektüellerin akademide oynayabileceği rolle sınırlı kaldığını belirtmiştir. Pedagoji neredeyse okulların tamamında ortaya çıkan öğrenme biçimlerine indirgenmiştir. Pedagoji, okullarda olup bitenlerle erevelenmemiş ve pedagojik endişelere sebep olan unsurları dışlamamıştır. Teorisyenlerin görevinin, önemli lde sınıf içindeki kültürel çatışmaları ortadan kaldırmaya yönelik olduğunu açıklamıştır (Giroux, 2004b'den aktaran Güneş, 2021, s. 133).

1.9. Beden, Ruh ve Hareket İlişkisi

Beden, zihin ve ruh birbiriyle sürekli ilişki içerisinde yer almaktadır. Bundan dolayı bu üç değişken arasındaki ilişki düzeyi, bireyin kendisini olumlu ya da olumsuz hissetmesine neden olur. Bu amaçla yapılan sanatsal aktiviteler bireylerin ceza infaz kurumu ortamında beden, zihin ve ruh üçlemesinde uyum duygusunu güçlendireceği yadsınamaz. Buna ek olarak Nietzsche (2010, s. 58) ise beden durumunu şöyle ifade eder:

Ben, beden ve ruhum böyle konuşur çocuk. Peki, neden çocuklar gibi konuşmamalı? Lakin uyanmış ve arif kişi der ki: Tamamen bedenim başka bir şey değil, ruh ise basit bir sözcük, bedendeki bir şeyi tanımlayan, beden büyük bir akıldır, tek hedefli bir çokluk, bir savaş ve bir barış, bir sürü ve çoban bedeninin aracı ise senin küçük aklındır. Kardeşim ruh dediğin şey, büyük aklının bir küçük aleti ve oynucağıyız.

Beden, tin ve hareket ilişkisinde “düşünmek”, diğer bir deyişle ‘tefekür etmek’, ruhun ‘kendi kendine’ yaptığı ‘sessiz’ bir konuşmadan, kendine sorular sorup cevaplar vermesinden, kendi düşüncesini onaylayıp karşı çıkmasından kaynaklanır. Özetle bu durumun insanın kendi içinde belirli bir disiplin aracılığıyla yürütmesi dışında farklı bir niteliği yoktur. İnsan bu etkinliği bedenine hiç yansıtmazsa veyahut bedeni tamamıyla hareketsiz kalsa bile ruh için etkin bir vaziyette bulunur. Platon’un ‘diyalektik yolculuk’ ismini verdiği düşünme aşamasında, insan duygularına başvurmadan, sadece usuyla hiç pes etmeden ilerler. İyinin özüne varmadan yoluna devam ederse, bu diyalektik yapı yükselerek tıpkı görünen, kavranan dünyanın sonuna ulaşılabilir. Ruhun tüm gerçekliğiyle yani ‘ruhun gözü’ aracılığıyla izlenilebilir. Çünkü bu yolculuk zor bir süreci kapsar. Kulakları, gözleri, kısaca duyu organlarının tamamıyla kendini baştan çıkaracak her bir uyarana açıktır. Ayrıca sürekli hastalanan, susuzluk, cinsellik, arzu, haz, korku, açlık ve acı duyan beden sürekli faal olduğu ruhun hem uygun şekilde düşünmesine hem de gerçeğin peşine düşmesine izin vermez. Böylece ruh, bedeniyle ilgilenmekten kendine zaman ayıramaz. Zaman ayırsa bile bedeninin ortaya çıkardığı ‘çalkantı’ ve ‘kargaşa’ düşünmesinde sürekli aksaklığa yol açar. Sonuçta, bireyin bedeniyle kurduğu temas, ruhun bedenden önceki ‘iyi’ ve ‘saf’ durumundan birazcık uzaklaşmasına sebep olur. Platon bu uzaklaşma için kirlenmeden bahseder. Sürekli bedenine özen gösteren, bir bedene aşk duyan, bedensel haz ve isteklerin büyümesine kapılan bir ruh, düşünme becerisini yalnızca maddi olanı ‘gerçek’ zannedecek kadar köreldiği için bedeni öldüğünde artık ‘saflık’ ve ‘kirlenmişliği’ kaybetmiştir. Hâlbuki insanı maddiyatın kirlendiği bu dünyadan, yaşamın anlamsızlığından kurtaracak tek çıkar yol ruhun ait olduğu yere, “idealar” dünyasına geri dönebilmesi umududur. Bu dönüşü gerçekleştirebilecek tek güç ise her tür kirlilikten arınmış düşüncedir (Cluzeau, 2013, s. 70). Ceza infaz kurumunda yapılacak uygulamalar bu kapsamda gerçekleşmektedir. Çünkü sıkışmışlık duygularını yaşayan bireyler, bedenlerinin kendilerine dayattığı haz ve istekleri karşılayamadığı için sanatsal uygulamalar yardımıyla ruhlarını tatmin edebilirler.

1.9.1. Beden

Beden; bilim, psikoloji, sosyoloji alanlarının ve sanatın da ilgi odakları içerisinde yerini almıştır. Beden performans sanatlarından önce belli sanat algıları çerçevesinde incelenmiştir. Görsel sanatlarda beden göstergesi temsilidir. 1960'lardan sonra beden klasik resim anlayışından sıyrılarak beden-sanat anlamında sanatçının kendi bedenini eser olarak sergileyip nesne konumuna getirdiği bir performans sanatına evrilmiştir. Böylece beden kendisi özne ve nesne şeklinde konumlanmıştır. İzleyici ise tamamen kendisini sanatçının eserinin bir parçası içerisine koymuştur. Ortaya çıkan sanat eseri, sanatçıyla olan mesafeyi ve sınır kavramını ortadan kaldırmıştır (Hakan Verdu Martinez ve Demiral, 2014, s. 197). Beden, fiziksel olarak yaşama, kendisine ve içgüdülerine tutsak olmuş durumdadır. İnsanların her biri kendi bedeninde hapsedilmiş durumdadır. Dış dünyayla etkileşime girmememizi sağlayan bedenin kendisidir. Beden üzerinde yaşanan değişimlerin anlaşılması kolaydır. Bununla beraber beden; kandan, idrardan, kıldan, tükürükten, etten ibarettir. Beden bakterilerle kaplı, yiyen, dışkılayan, şişirilip inceltilen, kin tutan, şehvet duyan, gülen, ağlayan, çürümeye doğduğu gün başlayan canlı ve ölü bir organizma olarak tanımlanır (Hakan Verdu Martinez ve Demiral, 2014, s. 198). Foucault'a bu konuda beden öteki bedenler arasına indirgenerek kesit bedenin eklemleştirdiği bütününe içine yerleştirilmesi anlamına gelmektedir (2017, s. 246). Anımsamak gerekirse, ruhun gözle görülmeyen, türdeşliği sadece hem bedenini hem de kendi kendini etken olarak hareket ettirebilmesinden gelen tek forma sahiptir. Ruhun beden yapısına sahip olabilmesi için onu tasarlayan kendi aklından mahrum kalması veyahut bireyin doğal düzenini bozarak, tabiatına uygun olarak yönetmesi ve emretmesi gerekirken, yönetilmek, boyun eğmek ve bedene karşı pasif olduğu bir duruma düşmektedir. Ruhun kendine has olan yapısını bozmak hem bireye hem de topluma karşı tutarsızlıktır (Cluzeau, 2013, s. 71).

Bir algı teorisi aynı zamanda bir beden teorisidir. İnsanoğlunun algısı her zaman belirli bir periyotta belirli bir uzam ve bakış açısı olduğunu gösterir. Bu konumlanma ise bedenli varlıklar oluşumuza sırtını yaslamaktadır. Dışsal olarak tecrübe edinilmiş bir beden kendi bedeniyle ilgili belirli bir farkındalık oluşturur ve onu işaret eder. İnsanlar dünyayı algılama özelliklerinden bahsederken bedenselliğin, gözlemin doğrudan aynı bakış açısından olduğunu gösterir. Gündelik hayat içinde yaşantılarımız ve tecrübelerimiz bedenlerimizin uzam içindeki konumuyla olan bağlantısını verir. Sonuç olarak; zihinsel olayların tamamı bedenle ilgilidir. Merleau-Ponty'ye (2002, s. 239) göre beden yalnızca

tarihsel bir fikir değil, aynı zamanda sürekli olarak farkına varılan olasılıklar dizgesi olup fikrin temelinde dünyada somut ve tarihsel bir olay aracılığıyla anlam kazanma çabası vardır.

Beden, dünyadaki görünüşünü olasılıklar dizisi olarak algılar. Bu durum herhangi bir içsel 'töz' tarafından önceden belirlenmediğinin göstergesidir. Bedenin dünyadaki somut ifadesiyse bir takım tarihsel olasılıkları sürdürmesi ve benimsemesidir. Bu olasılıklarsa mevcut tarihsel eğilimler tarafından sınırlandırılır (Butler, 1986, s. 35-49). İnsan bedeni sadece doğadaki bir başka 'şey' ya da tüm diğer fiziki nesnelere arasındaki herhangi bir nesne değildir. Söz gelimi ağaçlar, taşlar ve yıldızlar değil; tüm bu doğal nesnelere deneyimlendiği bir yerdir (Lopman, 1988, s. 112). Bedene yönelik yapılan müdahaleler XIX yüzyılın ortasında da çözülmüş değildir. Zorunlu şartlarda bedeni çalıştırarak ya da onu hapsederek tamamen hürriyetten mahrum bırakmışlardır. Sonuçta, bir ceza hiçbir zaman bedeni ve kendini hedefleyen bir özellik taşımamıştır. Açıkçası bedeni gıdadan yoksun bırakmak, cinsel yoksunluk, dayak ve hücreye atma gibi durumlara maruz bırakmışlardır (Foucault, 2017, s. 50).

“Kültürel değerler bedenin üzerine gelişi güzel yazılabilir mi?” sorusundan yola çıkarak sosyal bilimlerde yer alan ruh beden dikotomisinin kökeni Platon ve Aristo gibi filozoflara dayanmaktadır. Bu düşünürlerin paralelinde Descartes'ın “Düşünüyorum, öyleyse varım” sözüyle düalist bir özellik gösterir. Böylece rasyonel birey kendi bedeninden bedeni soyutlayarak var olanı kavramlaştırır. Ayrıca beden kendinden kopuk olarak hayal edilen failin objesi olarak ikincil ve edilgen bir duruma getirilir. Bu ikiye bölünme yalnızca akıl ve beden çerçevesinde sınırlı kalmamış ve aynı zamanda doğa, kültür, kadın ve erkek gibi kategorileri çoğaltarak yapısal bir düşünce şeklinin anahtar kavramı haline getirmiştir (Aksoy, 2010, s. 71).

1.9.2. Ruh

Sokrates, insanın bir ruhtan ve bedenden ortaya çıktığını, bileşik bir yapıda olduğunu, bunlar arasında gerçek olanın ruh olduğunu, bedenise sadece ruhun hizmetinde olduğunu belirtmiştir. Böylece tinsel değerlerin hayata geçirilecek bir öneme sahip olduğunu ileri sürmüştür. Bu bakış açısıyla incelendiğinde onun ruhu (psukhe) olduğu söylenebilir (Conford, 1965'ten aktaran Kaya, 2013, s. 172).

Ruh ve beden biri maddi ötekisi ise manevi bağımsız iki tözdür. Bu bağlamsız iki tözün bir araya gelmesi mümkün müdür? Platon'a göre ruhun konuk olduğu bedenle

birliği için ruh küçümseyici bir ortaklık taşır. Beden ruh için bir ceza infaz kurumudur. Ruh istidriye kabuğuna yapışmış gibi bedenın içinde tutsak olmuştur. Ruh bu tutsaklık süreci içerisinde hakikati elde edemez. Sebebi ise bedenın, ruhun doğal faaliyetlerini gerçekleştirme şöyle dursun, onun kendi doğasını gerçekleştirmeının önündeki en büyük engeldir. Platona göre ruh istediği takdirde bu eziyetlerden, beden tutsaklığından kurtulabilir. Çünkü Platon'a göre yaratılış olarak ruha komutanlık, efendilik verilmişken bedene kölelik, boyun eğme verilmiştir. Ruh akla sahiptir, beden bundan mahrumdur (Platon, 1997'den aktaran Kaya, 2013, s. 177).

Platon'a göre ruh bedenden üstün olduğu için ortaya çıkan bütünlüğü yönetmesi de gerekmektedir. Bu durumda beden ruhun emirlerine itaat etmesi zorunludur. Bir başka açıdan Platon, bedenın de ruh üzerinde etkili olabileceğini vurgulamaktadır. Örneğin bilgiye ilişkin olarak bedenın ruhun gerçeği elde etmesine engel olması da mümkündür. Çünkü ahlak konusunda da kaynağını kendisinin oluşturduğu hazlara sürüklemek olduğunu belirtmektedir. Platon bedenın ruhun kendisi için yaratılmış olduğunu ve mutluluğa ulaşmasına mâni olabileceğini kabul etmektedir. Yalnızca ruhun düşünme gücüne önem verip bedene değer vermemektedir. Oradan kaçarak bedenın isteklerini aşabilme gücünü vurgulamaktadır. Böylece Platon idealara dönebilme gücüne sahip olduğunu belirtmektedir (Arslan, 2006, s. 369).

Beden ruhun bir soy ağacı veya soy ağacının bir parçasıdır. Bu kalıntılar bedende iz bırakarak güncel olmasını sağlar. Ruh ideolojik bir yanılsama olarak bu niteliğe sahiptir. Ruhun bedendeki varlığını cezalandırmaları -gözetim altında tutulanlar, terbiye ve ıslah edilenler, deliler, çocuklar, okullular, sömürge halkları üzerinde- gerçekleştirilir (Foucault, 2017, s. 67).

Sokrates'e göre insan bedenindeki varlığın birliği, uyumun bütünlüğü için gerekli olmakla birlikte, öze olmadığı düşüncesiyle, kesinlikle bedenimizi değiştirmenin insanın kendi elinde olmadığını, bu doğrultuda insana verilenle yetinmesi gerektiğini fakat ruhumuzu ve ahlaki değerlerimizi geliştirmenin bizim elimizde olduğuna inanır. Ruhun gerçek yerini anlamak, aralarındaki alakayı doğru oluşturmak ve gerçek değerin kaynağı olarak ruha verilen önemi göstermektir (Cevizci, 2006, s. 47).

1.9.3. Hareket

Platon, hareket ile ilgili her şeyde değişim içeriğini kastetmektedir. Böylece arzu etmek, öfke duymak, üzölmek, hatırlamak ve düşünmek de birer hareket içerir.

Ayrıca Platon, günümüzde cansız nesne olarak kabul ettiğimiz varlıkları canlı olarak görmektedir. Böylece bütün gök cisimleri canlıdır. Yani onların akılları vardır ve bir ruha sahiptirler. Bunların tamamına Platon “âlem ruhu” adını verir. Sonuç olarak; ruh, Platon’a göre özü itibariyle değişim ve dönüşümün, kendi kendine hareket eden varlığın ta kendisidir. Ruh demek hareketin kendisi demektir. Bütün varlıklar arasında önemli bir konuma sahiptir (Platon, 1997’den aktaran Kaya, 2013, s. 175-176).

Ceza infaz kurumunda bireyler bulunduğu ortama kendilerini ait hissetmediklerinde vücut hareketlerinde değişiklik görülebilmektedir. Bu beden hareketleri insanın uyku halini andırabilir. Bu konuda Nietzsche (2010, s. 31) insanlar uyuduğunda sinir sisteminin çok farklı iç sebeplerin oluşturduğu sürekli hareket halini ortaya koyar. Vücudumuzda kan gürültülü bir biçimde dolaşmaktadır. Bütün organlar salgılanmaktadır ve etkin pozisyonda yer almaktadır. Uykuda olan bireyin tek kolu bile bacaklara baskı uygular, üzerine örttüğü yatak örtüleri pozisyonu bile vücudu değişik biçimlerde etkiler. Mide sindiriminden dolayı diğer organlara baskı uygular. Bağırsaklar etrafa bükülüp kıvrılmakta kafanın pozisyonu alışılmamış kas hareketlerine de yol açmaktadır. Tıpkı beden farklı biçimde giydirilmesinde olduğu gibi bedende günlük olarak meydana gelen bu değişimler ve düzeyler, tüm sistemin düzenli olanın dışına çıkmasına, hatta beyin fonksiyonlarına ulaşılmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Ceza infaz kurumundaki birey de kapalı bir ortamda yaşadığı için bu duygu değişimini kendi bedeni üzerindeki hareket algısıyla sezebilir. Bu algıyla beden hareket ettiğinde, zihin belirli konularla meşgul olduğunda, tedirgin edici düşüncelerden uzaklaştığında sükûnet ve huzur ruhun içinde yeniden doğacaktır (Foucault, 2017, s. 352). Böylece hareketin kapalı ortamda gerçekleşmesi birey üzerinde olumlu duygu ve düşünce bırakabilir.

1.10. Yabancılaşma

Yabancılaşma kavramı İngilizce’de “alienation”, Fransızca’da aliénation ve Latince’de aliénationis terimleriyle karşılanarak birden fazla anlama sahiptir. Latin dilinde yabancılaşma kavramı üç anlamda kullanılmaktadır:

1. Hukukta: devretme, elden çıkarma, mülkiyet ve zilliyet hakkını başkasına vermek manasına gelmektedir.

2. Toplum bilim: ayrılmak, diğer insanlardan, tanrılardan, vatanından ayrı düşmek veya kopmak anlamında kullanılmaktadır.

3. Tıp-Psikolojide: çılgınlık, tinsel şaşkınlık vb. gibi bir tür bunama ya da psişik bozukluklar kümesi ve ruh sağlığının yanıtı olarak tercih edilmiştir.

Yabancılaşma kavramı Latince ilk önce hukuki bir terim olarak kullanılmaktadır. Fransızca ve İngilizcede akıl bozukluğu ve delilik anlamına gelmektedir. İki dilde de yabancılaşmaya hukuki olarak öncelik verilmemiştir. Yabancılaşma kavramı öncelikle eşya hukukunda kullanılmıştır. Ayrıca Almancada yabancılaşma kavramı; uzaklaşma ve kendinden uzaklaşma anlamında kullanılmaktadır. Aliénationis, bir objenin yabancıya mülkiyetine bırakılması anlamına gelmektedir. 18. yüzyılda toplum sözleşmesinde bireyin belirli özgürlük haklarını karşısında bulunan bir otoriteye (devlete ve topluma) devretmesi için fırsat verilmiştir (Kadıncınar, 2001, s. 10). Böylece yabancılaşma kavramı toplumbilimde ayrılmak, diğer insan ve yurttaşlardan kopmak anlamını taşımaktadır. Bu açıklamalar doğrultusunda yabancılaşma toplumbilim alanına daha yakındır.

Varoluşsal yabancılaşmayı ortaya çıkaran insanın seçilmiş potansiyellerini gerçekleştirilmesine ve karakterinin sınırları çerçevesinde olan değerleri feda etmesine bağlıdır. Bu da bireyin yabancılaşmasına neden olmaktadır. Bunun sebebiyse insanın kendisinde olan potansiyeli görmezden gelmesiyle ilgilidir. Varoluşsal yabancılaşmayı insan aşamaz veya bırakamaz. İnsanın varoluşsal olarak yabancılaşması bir bakıma o insanın özgürlüğünü de engellemektedir. Yabancılaşma aynı zamanda beraberinde ekonomik ve bireyselleşme özelliğini de gösterir. Bu kavram insanın temel yapısını ortaya çıkarır (Kadıncınar, 2001, s. 11).

Yabancılaşma kavramı güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, yalıtılmışlık ve kendine yabancılaşma olarak adlandırılmaktadır. Kısacası yabancılaşmış insan, geleceğe yönelik eylemlerinde isteksizdir, hayatını etkileyen olaylar karşısında izleyici konumundadır ve amaçlarına varmak için uygun olmayan yöntemleri tecrübe edebilecek durumdadır (Atak ve Kırman, 2020, s. 1).

1.11. Duvar

Duvarlar doğal ya da yapay alan oluşturarak hem insanı hem de sahip olduklarını dış dünyaya karşı korur. Ayrıca duvarlar bireylerin özel hayatını gizleme, saklama ve düzenleme imkânlarını sunar. Farklı amaçlar ve beklentiler çerçevesinde duvar olgusunda saklama, gizleme ve koruma fonksiyonlarının yanında insanları birbirinden ayırma ve özgürlükleri kısıtlama işleviyle de kullanılmıştır. Duvarlar hayatımızın gözetleyicisidir.

İnsanları dış tehlikelerden korur ve kollar. Böyle olmalarının yanında birbirine karşıt anlamlandırmaların etkisinde kalabilmektedirler. Mesela duvarlar, birbirini seven insanları bir arada tutarak onları koruyup mutluluğun ve sevginin simgesi olmaktadır. Eğer halklar arasına duvarlardan set çekilirse iktidarın psikolojik stratejileriyle üzüntü ve nefretin göstergesi durumuna düşmektedirler (Yüksel, 2020, s. 176). Duvar, mimari tasarımda, bir yapıya şekil vererek, içeri ve dışarıyı bölerek ve iç mekânın sınırlarını netleştirmek amacıyla düzenlenen ögeler arasındadır (Ching, 2006, 11).

Duvar imajı -çağdaş dünyadaki insan ilişkilerinden kaynaklı- negatif olguların soyut yansımasını meydana getirir. Bu duvarlar hayatta gözle görünmeyen ve aynı zamanda yalnızlaşarak yabancılaşan insanın beklentisi, korkusu ve umutları doğrultusunda çevresine set çektiği soyut duvarlardır. Kısa sürede meydana gelmeyen fakat hemen de yıkılmayan bu duvarlar elle tutulur gerçeğin tersine, zorlanması gereken sınırların, sıkışık kalınan dogmaların da simgeleridirler (Yüksel, 2020, s.177). Türkçü'ye (2004, s. 79) göre duvarlar, bir yapının düşey bölücü ögeleri aracılığıyla yapıyı kapatarak her türlü dış tehlikelere karşı muhafaza eder. Duvarlar mekânı sarar, birleştirir ve yönlendirici olarak işlev görür.

Duvarlar suçun cezasıdır. Hücre hükümlüyü kendi varlığının karşısına koyar ve onu kendi kalbini duymasına mecbur bırakır. Duvarlar dehşet verici olup, insanlar iyidir. Bu geçici tabut şeklinde olan kapalı hücre içerisinde, hortlamalar bir beden metaforuna dönüşmektedir. Gecenin ve sessizliğin ardından beden yeniden hayat bulmaktadır (Foucault, 2017, s. 347).

1.12. İlgili Araştırmalar

1.12.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Ay (2020) "Görsel Sanat Araştırmalarında A/R/Tografi Yönteminin Kullanılması Üzerine Bir İnceleme" adlı yüksek lisans tezinde a/r/tografi araştırma yöntemini açıklamak için araştırmacının yapmış olduğu uygulama üzerinde a/r/tografi örneğini gerçekleştirmek amacıyla Betimsel Analiz kullanmıştır. Türkiye'de yapılan a/r/tografi tezleri arasında yöntemsel farklılıklar olduğunu saptamıştır. A/r/tografi araştırma yönteminin sürece dayalı olduğunu ve formal bir eğitim sistemi yerine, bireyin kişisel gelişimini ele alan informal bir eğitim içeriği olduğunu açıklamıştır. A/r/tografinin net bir yapısı olmadığını ve esnek yapısından dolayı problemler ortaya çıkardığını

belirtmiştir. A/r/tografik çalışmaların farklı bilimsel yöntemlerle uygulandığında daha nitelikli çalışmaları ortaya çıkaracağını ifade etmiştir.

Özcan'ın (2019) "Tez Yazım Sürecindeki Erteleme Kavramı: A/R/Tografik Bir Sorgulama" başlıklı yüksek lisans tezinde, "erteleme" kavramı a/r/tografik yaklaşımla incelemiştir. Erteleme kavramının bir davranış problemi olduğunu belirtmiştir. Erteleme kavramını -otobiyografik sorgulama (autobiograph query) ve öykülemeyle- sanat eğitim sürecine araştırma boyunca yansıtmıştır. Araştırmada erteleme kavramının kişisel bir sorun olduğunu ve sanatta bu süreci a/r/tografi yöntemiyle nasıl görünür kıldığı ile ilgili sorgulamalar yapmıştır. Özcan araştırmasında; araştırmacı, sanatçı ve öğretmen rollerini iç içe geçmiş bir biçimde ele alarak araştırmasını yürütmüştür. Araştırma yaparken tasarım yapmanın, tasarım yaparken araştırma yapmanın sürece yönelik olduğunu belirterek araştırmayı sonuçlandırmıştır.

Keser ve Narin'in (2017) "Sanat Temelli Bir Soruşturma Yöntemi: A/r/tografi" çalışmasında 2004 yılında Kanada, Vancouver'daki Richmond şehrinde gerçekleştirilen "The City of Richgate" projesine yönelik beş makale ele almıştır. Analiz edilen bu makaleler; "The Rhizomatic Relations of A/r/tography", "Richgate: Transforming Public Spaces through Community-Engaged Art", "The City of Richgate: A/r/tographic Cartography as Public Pedagogy", "A/r/tographic Collaboration as Radical Relatedness" ve "Research and Creation: Socially-Engaged Art in The City of Richgate Project'tir. Keser ve Narin a/r/tografi yöntemini ve a/r/tografik araştırmanın hangi araştırma süreçlerine yönelik olduğunu, a/r/tografi çalışmalarını bu makaleler doğrultusunda açıklamışlardır. Bu yöntem sanatsal uygulamaların yanında kişisel yaşantıyı yazmaya yönelik olduğu belirtmişlerdir. A/r/tografi farklı bir yöntemle kullanıldığı için melez bir yaklaşım olduğunu ve bu yöntemde araştırmada amaç bir soruna veya soruya yanıt vermek değil, araştırmadaki probleme yönelik görseller aracılığıyla sanatsal bir içerik oluşturmaktır. A/r/tografların sistematik hale getirilmiş araştırmalar yerine "sorgulama" (inquiry) kavramını kullandığı ve sorgulamalarında rizomatik ilişkilere yer verildiği görülmüştür.

Boydaş'ın (2018) "Resim Sanatında Ezoterik Göstergeler ve Bağlamlar Üzerine Bir İnceleme" isimli sanatta yeterlik tezinde a/r/tografik bir rapor üzerinde inceleme yapmıştır. Raporda, kendini keşfetme sürecindeki serüveni, bu serüven içerisinde ezoterizmin etkilerini, pratikler içerisinde kullanılan teknik ve yapıların ne denli ezoterik unsurlar olduğunu, araştırma süresince sorgulamıştır. Bu raporda araştırmacı kendi

çalışmalarını ve raporu incelemiştir. Araştırmada yer verilen çalışmalar “ikonografik” ve “göstergebilimsel” yaklaşımlar çerçevesinde açıklamıştır.

Güler (2015) “Bilginin, Kişinin Sezgisel Olarak İşitme Duyusunu Geliştirme Derecesine Etkisini” göstermek amacıyla yaptığı a/r/tografî araştırmasında, müzisyen George Gershwin’in “Rhapsody in Blue” isimli çalışmasını aşamalı bir şekilde yapmıştır. Güler, disiplinlerarası çalışmasında ilk önce müzisyen Gershwin eseri hakkında bilgisi olmadan sadece onu dinleyerek süreçteki deneyim ve sezgilerinin resmini yapmıştır. Güler müzisyenin hayatını okuduktan ve eser hakkında bilgi edindikten sonra eseri tekrar dinleyerek resim yapmıştır. Böylece iki uygulamayı karşılaştırarak biçimsel farklılıkları resimsel olarak ortaya koymuştur. Bu çalışmayla elde edilen bilgiler doğrultusunda uygulama çeşitlenmiştir.

Letisya (2020) “Çocukluk Çağı Duygusal İstismar ve Yaşam Anlamı İlişkisinde Kişiler Arası Duygu Düzenleme Stratejileri ve Genel Aidiyet Duygusunun Aracılık Rolü” isimli yüksek lisans tezinde karma yöntem kullanmıştır. Araştırmada, bakış açısı elde etmenin ve aidiyetin çocukluk dönemindeki duygusal yaşama anlam vermesiyle bu rolün ortaya çıktığını belirtmiştir.

Fendoğlu (2020) “Güncel Sanatta Makro-Mikro Yaklaşımlar ve Aidiyet Olgusu” isimli yüksek lisans tezinde güncel sanatın kavramsal yaklaşımları ve üretim biçimlerindeki makro-mikro ölçekli durumları dikkate alarak aidiyet kavramını sorgulamıştır. Uygulamalarda video art tekniği kullanmıştır. Bireysel ve evrensel aidiyet kavramının sorgulandığı uygulamalarda güncel sanatın içinde var olan birçok disiplin ile birlikte kullanmıştır.

Akyol (2019) “Yere Aidiyetin Çevreyi Algılama ve Anlamlandırmaya Etkisi Üzerine Hasköy Bölgesinde Bir İnceleme” isimli makalesinde aidiyet duygusunun çevreyi anlamlandırma ve algılama üzerindeki etkisini incelemek için farklı gruplarla çevresel değerlendirme yapmıştır. Araştırmacı, makaleyi tepkili bir yöntemle yazmıştır. Çalışmanın sonucunda farklı kişisel deneyimlerin mekâna karşı bir aidiyet duygusu oluşturduğu, bu duygunun çevreyi algılama ve anlamlandırma üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler yarattığını tespit etmiştir.

Çakı'nın (2017) “Aidiyet ve Mekân Olarak Sokaklar: Balıkesir Örnek Olayı Çerçevesinde Bir Tipoloji Önerisi” isimli makalede Anadolu kentleri, sokakları ve temsilen Balıkesir örnek olayı ele alarak incelemiştir. Araştırmada kullanılan yöntem ise tipik durum örneklemesidir. Bu araştırmada Balıkesir merkez ilçelerindeki sokak ve

caddelerde fiziki yapı bozuklukları ve işlevsizliklerine ilişkin olarak mekânsal aidiyetin ya hiç bulunmadığı ya da çok kısıtlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalık (2015) “7. Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Uygulanacak İşbirlikçi Öğrenme Yönteminin Öğrencinin Aidiyet Duygusuna Etkisi” isimli yüksek lisans tezinde, görsel sanatlar dersinde uygulanacak işbirlikçi öğrenme yönteminin öğrencinin aidiyet duygusuna etkisini saptamayı amaçlamıştır. Bu çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu arasındaki t-testi sonuçları deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre değerlendirme puanlarının daha yüksek olduğu, deney ve kontrol grubunun gözlem formuna göre iki grup arasındaki farkın büyük olmadığı tespit edilmiştir.

Bezirgan (2014) “Destinasyon İmajı, Algılanan Değer, Aidiyet ve Davranışsal Niyetler Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi” isimli doktora tezinde aidiyet, değer ve davranışsal niyetler değişkenleri hedef bağlamında incelemiştir. Araştırma sürecinde kuramsal ve deneysel olmak üzere iki temel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Aidiyetteki varış yeri, imajı, algılanan değer ve davranışsal niyetler arasındaki ilişkilerin araştırılması sonucu bu alanda yapılan çalışmalara katkı sağlamıştır.

1.12.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Escalera-Reyes (2020) “Bağlanma, Aidiyet Hissi ve Sosyo-Ekolojik Sistemlerde Kolektif Kimlik: Pegalajar Çalışma Örneği (Endülüs-İspanya)” adlı makalesinde, kişilerin buldukları yere göre sahip oldukları ortak aidiyet ve bağlılık duyguları yaşamasını sağlayarak kolektif kimliklerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu araştırma, sosyo-çevreyle ilgili sistemlerin konfigürasyonuna ve işleyişine uyarlanacağını, dönüştürüleceğini ve dayanıklılığı üzerindeki etkisini incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma etnografik analiz yöntemiyle yapılmıştır. Sonuç olarak bu vaka, analitik ara yüzler olarak duygular ve kolektif özdeşleşmeler üzerine bir bakış açısı geliştirmiştir.

Hobdell (2017) “Provoking Change: A/R/Tographic Collaboration Involving Trans Media Art Spraxis in A Regional Community” “Değişimi Kışkırtmak: Bölgesel Bir Topluluğa Karşın Medya Sanatı Spraxis İçeren A/r/tografik İş Birliği” adlı makalede sanat eserinin üretimi veya tüketimi için tekil bir araç olmaktan ziyade, dijital teknolojileri ilişkisel ve durumsal olarak kullanır. Yaratıcı uygulama süreçleri hakkında bir anlayış ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmada a/r/tografi yöntemini kullanmıştır. Bu

deneyimin eğitimcilerin, sanatçıların ve izleyicilerin çağdaş uygulama ve süreç bilgilerine nasıl katkıda bulunabileceğini değerlendirmiştir. Aynı zamanda bu makale, karşı medya çalışmalarının deneysel yaratımı ve kamuya açık paylaşımında bölgesel sanat eğitimcileri, sanatçıları ve araştırmacıları içeren a/r/tografik iş birliğine yönelik bir araştırmadır.

Pesonen (2016) “Özel Eğitim İhtiyaçları Yoğun Olan Öğrencilerin Aitlik Duygusu” isimli yüksek lisans tezinde aidiyet duygusunun okulda ve okul sonrası yaşamda desteklenebilir olup olmadığını araştırmaktadır. Araştırmacı, fenomenografik analiz yöntemini uygulamıştır. Sonuç olarak; özel ihtiyaçları olan bireyler sürekli destekten faydalanacaktır. Okula başladıkları andan itibaren, okul sonrası geçiş aşaması ve yetişkinliğe kadar devam edecektir. Araştırmanın sonucunda tezde genellemelerin yapılmasını engelleyen çeşitli sınırlamalara dikkat çeker.

Chinhanu (2016) “Ceza İnfaz Kurumunda A/r/tografi: Tutuklu Erkeklerin Estetiği” isimli tezde çağdaş sanatçılar, ceza infaz kurumunda sanatsal etkinlikleri gerçekleştirmek için halkı ceza infaz kurumundaki eğitimler konusunda bilinçlendirmeyi başarmışlardır. Bu araştırma, sanatsal etkinlikler yoluyla katılımcılar üzerinde iyileştirici gücünü ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu proje ceza infaz kurumunda yapılan sanatsal kurslar hakkında tartışmalara ve kaygılara yanıt vermek için yapılmıştır. Araştırmacı, sanat temelli bir uygulama olan a/r/tografi yöntemini kullanmıştır. Araştırmacı, katılımcıların proje sonucunda ceza infaz kurumundaki sanatsal etkinlikler aracılığıyla estetik anlayışlarını, algılarını, farklılığı keşfetmelerini sağlamış ve ortamda olumlu bir etki yaratmıştır.

Bargiel, Januszek ve Wikzynska (2015) “Aidiyet İhtiyacı ve Aidiyet Duygusuyla Başa Çıkma Etkinliğine Karşı” isimli makalede araştırmanın amacı, ihtiyaç ve aidiyet duygusu arasındaki bağımlılığı tanımlamak ve depresyon belirtilerine karşı bireyin etkili bir şekilde başa çıkma kapasitesini artırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmacılar, verileri yol analiz yöntemi kullanarak hem depresyon semptomlarını hem de yaşam doyumunun önemli ölçüde duygulara bağlı olduğunu görmüşlerdir. Bireyler stresi üstlendiğinde, o durumla karşılaştığında ve stresin olumsuz kontrol edici etkisi dâhil olmak üzere aktif olarak başa çıkma teknikleri sayesinde yüksek bir aidiyet duygusu da geliştirmişlerdir.

Wiebe ve Smith’in (2016) “21. Yüzyılda A/r/tografi ve Öğretmen Eğitimi” isimli makalesinde genellikle eğitim araştırmaları, okulla ilgili incelemelerde bulunarak öğretmenin görevleri ile ilgili bir araştırma yapılmadığı için bu araştırma eleştiri niteliği

taşımaktadır. Araştırma, bir öğretmenle Skype görüşmesinin analizleri üzerine gerçekleşen diyalog temelli çalışmada a/r/tografi yöntemini kullanmışlardır. Bu araştırma a/r/tografların eğitim fırsatları hakkında a/r/tografik imajın önemini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. A/r/tograf olarak öğretmen rolünün yeniden düzenlenmesi ile ilgili bütünsel bir öğrenme ortamının sağlanabileceği vurgulanmaktadır. A/r/tografi yaklaşımından dolayı okuryazarlığın bütünsel olarak öğrenildiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Sowka (2017) “Bir Aitlik Duygusu” adlı makalede dünyaya ait, vücutta yer edinen bedensel alışkanlıkları ve duygu arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmada literatür taraması kullanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda detaylı bir şekilde analiz edilen duygu karakterize edilmiştir. Bu analiz neticesinde dünyaya bağlılık eksikliği de ortaya çıkmıştır.

Shaya Golparian’ın (2012) “Deneyimlerine İlişkin A/r/tografik Performansını İçeren Yersiz/Yurtsuzluk” başlıklı tezinde sanat temelli bir uygulama olan a/r/tografi yöntemini kullanmıştır. Bu nedenle sanatçı araştırma sürecindeyken yaşayan ve otobiyografik sorgulamalar yapmıştır. Shaya Golparian’ın a/r/tograf olarak gerçekleştirdiği bu çalışmada kendini araştırmanın bir nesnesi şeklinde göstererek, bu süreçte yaptıklarının dayanak ve kaynak oluşturması amacıyla bu araştırmanın önemli olduğunu belirtmiştir.

Beare (2011) araştırmasında, kolektif bir tiyatro ve sosyal öğrenme programı olan Merhamet Projesi’nin, olumlu grup gençlik gelişimini nasıl teşvik ettiğini araştırmak amacıyla gerçekleştirmiştir. Beare’nin çalışması için a/r/tografi yaklaşımı kullanmıştır. Araştırmacı, bu çalışmada öğrencilerin sosyal koşullarının ne kadar önemli olduğunu ve bu koşulların öğrenme koşulları sağlanmadan önce hazırlanmasının önemini ortaya koymuştur.

Detlefsen’nin (2009) araştırması, a/r/tograf olarak adlandırılan sanatçılar, araştırmacılar ve öğretmenlerin yaşayan sorgulamalarını kapsamaktadır. Araştırmacı, işbirlikçi söyleşilerin konuları, Eisner ve Dewey’in kuramsal fikirleri ve yirmi birinci yüzyıl lise öğrencileri için geniş eğitim hedefleriyle ilişkilidir. Araştırmada yer alan konuşmaların analizi, temel temaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca deneyimlerimiz, inançlarımız ve anlayışlarımız karar vermemizi etkiler. Konuşmalara odaklandığı, ortaya çıkan sorunlara yönlendirdiği ve farklı bakış açılarını ve deneyimlerini yansıttığı için bir uyaran sağlayabilmişlerdir. Araştırmayı a/r/tografi yöntemini kullanarak genişletmiştir. Sanat eğitimi uygulamalarından kopuk gibi görünür

ve anlayışlarda belirsizliğe davet eder. Sanat derslerinde öğrenciyi sorgulamaya, öğrenmeye ve olasılıklara karşı tetikte olmaya iten soyut kavramları ve düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik bir müfredata ihtiyaç vardır.

Darts (2004) araştırmasında, nitel ve sanat temelli eğitim araştırma desenlerinden a/r/tografi, eylem araştırması, yorumbilim ve görsel etnografiyi bir arada kullanmıştır. Çalışma odağını sanat eğitimi ve sosyal katılımlı öğrenciler olarak belirleyen Darts, araştırmasına katılımcı olarak kendisini ve bir liseden 13 öğrenciyi dâhil etmiştir. Çalışmanın sonucunda, görsel kültür eğitimi ile lise öğrencileri arasındaki pedagojik bağlantılara yeni bakış açıları sağladığı düşünülmektedir. Öğrencilere; sanatın sosyal ve politik bağlantılarını güçlendirmek, kültür ve demokratik vatandaşlık etrafında onları kamusal konuşmalara anlamlı bir şekilde katmak için teşvik etme ve donatmada yeni anlayışlar sunulduğu düşünülmektedir.

Irwin ve arkadaşlarının (2006) araştırması, sanatçı/araştırmacı/eğitimci bir grubun 2004 yılında, “The City of Richgate” başlıklı devam eden bir projesini kapsamaktadır. Projede, göç eden her bir ailenin tecrübelerini yansıtan görseller aracılığıyla kapı formu oluşturacak şekilde sergilemiştir. Buna ek olarak ortak sanat ve eğitim uygulamasıyla a/r/tografik sorgulamalar yoluyla anlamlar oluşturmuştur. Bu projedeki rizomatik (köksap) ilişkiler de bu makalede gösterilmiştir. Araştırmacılar, rizomatik ilişkilerle sonuç çıkarmayı amaçlamak yerine yaşayan sorgulamayı ilerletmek için metodolojik alanlar olarak a/r/tografik durumları araştırmışlardır.

1.13. Problem Durumu

Türk Dil Kurumu aidiyeti ilişkinlik, ait olma hali ve mensubiyet olarak tanımlamaktadır (TDK, 2005, s.45). Aynı zamanda aidiyeti, kişilerin mekân ve çevreyle kurduğu bağlılık kavramıyla da ele almak mümkündür. Aslında insanların kurmuş olduğu ilişkiler ağı içerisinde farklı aidiyet biçimleri kurdukları gözlemlenmektedir. Bu ağlar içerisinde aidiyet kavramı göndermede bulunduğu çeşitli nesnelere kendisine birer araç olarak belirlemektedir. Bu araçların da her biri sosyal ağlar içerisinde aidiyetin temelinde yer alan karşılıklı bağa dayanan bir ilişkinin oluşmasının zeminini hazırlamaktadır. Bu doğrultuda duygu olarak aidiyet ele alındığında bireyle nesne arasında kurduğu ilişkinin deneyimiyle gelişen bağı ifade eder. Ancak birey(ler)le nesne arasındaki bu bağ duygusu, toplum veya grup ilişkisi içerisinde bireyin onaylanması veya kabul görülmesi şeklinde sürdürülmektedir. Aidiyet duygusunun oluşmasının nedeni temelde bireyin sosyal,

biyolojik, psikolojik ve kültürel yapısıyla ilgili olduğunu unutmamak gerekir. Manzo ve Perkins'inin (2006, s. 335) ifade ettiği gibi "Aidiyet kavramı sadece fiziksel unsurlara karşı oluşan bir olgu değildir. Aynı zamanda aidiyet sosyal etkileşimlerin ortaya çıktığı ortamlara karşı da oluşabilir". Bu bağlamda aidiyet duygusu farklı mekânsal alanlarda bireylerin nesnelere kurmuş olduğu bağlarla ortaya çıkıp çıkmayacağı araştırmacılara bu konuda yeni tartışma alanları açmaktadır. Özellikle ceza infaz kurumunda hayatını sürdüren katılımcıların buldukları mekânsal koşullarda aidiyet duygusunu ilişkide buldukları nesnelere ve kendi aralarında nasıl yaşadıkları, dışarda yaşayan insanlardan farklı olarak deneyimleri çalışmanın problem durumunun ana izleğini oluşturmaktadır.

Çalışmada aidiyet duygusunun sanatsal etkinlikler aracılığıyla katılımcılarda ortaya çıkıp çıkmayacağı araştırılmaktadır. Araştırmacı, aidiyet kavramını görsel araştırma yöntemlerinden biri olan a/r/tografi yöntemiyle yapılan bu araştırmayla ilgili farklı kaynaklarda herhangi bir bulguyla karşılaşmamıştır. Bu nedenle orijinal olacağı düşünülen böylesi bir çalışmanın yapılması ihtiyacı duyulmuştur. Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda hükümlülerde aidiyet duygusunun nasıl ortaya çıktığı ve geliştiği sonucuna dair elde edilen bulgular araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Ayrıca sorgulama temelli olan bu aidiyet duygusu kavramının, a/r/tografi yöntemiyle katılımcıların bireysel yaşantılarına dayandırılarak sürecin uygulama diline nasıl yansıtılacağına ilişkin olarak somutlaştırıcı öğeler araştırmanın temel problemini ifade etmektedir.

1.14. Araştırmanın Amacı

Araştırma; katılımcıların aidiyet duygusunun mekânsal sınırlılıkların, kendi yaşam deneyimleriyle nasıl bir ilişki kurduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Belirlenen bu amaç doğrultusunda ayrıntılı bulgulara ulaşmak için kullanılan alt amaçlar şunlardır:

1. Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda hükümlülerde aidiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?
2. Aidiyet duygusu, katılımcıların yaşadıkları ortamda nasıl gelişir?
3. Hükümlüler, aidiyeti ortaya koydukları çalışmalara nasıl yansıtılmışlardır?
4. Uygulanan sanatsal etkinlikler, katılımcıların aidiyet duygusuna nasıl bir katkı sağlamıştır?
5. Aidiyet kavramına yönelik araştırma süreci, araştırmacının çalışmalarına nasıl yansımıştır?

1.15. Araştırmanın Önemi

Aidiyet kavramının varlığını şüphesiz birçok koşulla anlarız fakat bu duygu insanda mekân kavramıyla birlikte gün yüzüne çıkar. Bireyler için mekân, kişinin kimliğini bulduğu, aidiyet duygusunu geliştirdiği bir yerdir. Milligan'a (1998, s. 21) göre "Fiziksel alanlar, sosyalleşme ve etkileşimden dolayı ortam oluştururlar. Böyle ortamlar sosyal ve fiziksel yapının gelişmesini sağlar. Sosyal etkileşimler aracılığıyla bireysel olarak anlam yüklenen somut alanlara yönelik geliştirilen duygusal ilişkiler, mekânsal aidiyet kavramını ortaya çıkarır.

Dünyada her şey bir mekân içerisinde ortaya çıkar. İnsanın ilk mekânı kendini korunaklı hale getiren bedenidir. Sonra bireyler fiziki olarak bir mekâna ihtiyaç duyarlar. Bu mekânlar temiz bir oda veya çadır da olabilir. İnsan kendi kimliğini oluşturacağı ve ait hissedeceği bir mekâna sahip olma duygusuyla doğar. Kişinin kendini güvende hissetmesi ve mevcut ortamı korunaklı bulması aidiyetin en temel ihtiyaçlarından (Güneş, 2014, s. 26). Böylece birey için mekân ve aidiyet birbirini tamamlayan unsurlar olup bu olguların varoluşsal durumun bir sonucu olması açısından bu araştırma değerlidir. Ayrıca araştırmacı ve katılımcıların deneyimlerini sanat yoluyla ortaya koyması onları temsil etmesi açısından bu araştırmayı daha da önemli kılmaktadır. Bununla birlikte araştırmanın ceza infaz kurumunda yapılması ve uygulamanın özgün olması nedeniyle hem görsel araştırma alanına hem de literatüre katkı sağlaması açısından bu araştırmayı değerli kılmaktadır.

1.16. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 4 katılımcıyla ve sanatsal etkinliğin uygulandığı sanat eğitim alanı, her etkinlik için ayrılan sekiz saat süreyle sınırlıdır. Objelerde aitlik, mektup ve duvar boyama etkinliğiyle uygulamada yer alan katılımcı-gözlemci olan araştırmacının görüş ve deneyimleriyle sınırlıdır.

1.17. Tanımlar

A/r/tograf: Sanatçı, araştırmacı ve eğitmen kimliklerini beraber ele alan a/r/tografi araştırmacısına denir.

A/r/tografi: Araştırmacının sanatçı, araştırmacı ve öğretici-öğrenen kimliklerin rolleriyle yürüttüğü uygulama odaklı, sanat temelli eğitim araştırma yaklaşımıdır.

Bitişiklik: A/r/tografin sanatçı/araştırmacı/öğrenen-öğreten kimliklerine ilişkin hiçbirine öncelik verilmeden ‘Bitişik’ (Contiguity) kimlik kavramıyla uygulamaları ortaya koymasdır.

Açıklık: Bireyin ihtimallere yönelik, bilinçli bir biçimde çevreyi sorgulayarak ele almasına denir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmacının rolü, a/r/tografin sanatçı bağlamında rolü, a/r/tografin araştırmacı bağlamında rolü, a/r/tografin pedagojik bağlamda rolü, araştırma uygulama süreci, etkinliklerin oluşturulması, yazılı izin formu, a/r/tografi araştırmasında geçerlik güvenilirlik, ortam, katılımcılar, veri toplama araçları, verilerin analizi ve yorumlanmasıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Katılımcıların aidiyet duygusuna ilişkin yapılan bu çalışmada, “gerçeği” yorumlayıcı paradigmayla bulmaya çalışan nitel araştırma yöntemi ve “anlamı” bulmaya çalışan sanat temelli eğitim araştırmaları içerisinde ele alınan “a/r/tografi” yöntemi kullanılmıştır. McNiff (1998’den aktaran Güneş, 2018, s. 34) açıklamasında eşit derecede farklı araştırma yöntemlerini isteyecek olan, incelenecek çok yönlü sorunlar olduğunu belirtmiştir. A/r/tografi her yaşam durumuna uygun tek bir araştırma türünü ortaya koyma girişiminin ötesinde yer almıştır.

A/r/tografi, sanatçıların (müzisyen, şair, heykeltıraş, ressam, dansçı vb... gibi) eğitimcilerin (öğretmen/öğrenci), araştırmacıların (soruşturmacı) uygulamalarını içeren uygulama temelli bir araştırma yaklaşımıdır. A/r/tografi uygulama odaklı bir yaklaşım olup özel bir bakış açısı sunar. Araştırma odaklı böyle yaklaşımlar araştırmaya yönelik kim, neden ve nasıl sorularının yanıtlarını derinlemesine araştırır. Bu amaçla sanatçılar ve eğitimciler için araştırmanın temelini oluşturur. Uygulama sürecindeki sorgulayıcılar araştırmacılarıdır. Sanat eğitimi bir araya getiren ve yaşayan bir uygulama olan a/r/tografi geleneksel ve bilimsel bir yaklaşımla değil alternatif bir bakış açısıyla araştırmayı yeniden sorgulamaya olanaklı hale getirir (Irwin ve diğerleri, 2019, s. 192).

A/r/tografi sanat temelli bir araştırma yöntemidir. Temel olarak baktığımızda a/r/tografi ve diğer sanat temelli araştırma yöntem ve yaklaşımları, nitel araştırmacılar tarafından kullanılan birçok yöntemsel araçlara sahip (veri toplama, analiz, yorumlama ve sunum/raporlaştırma) olmakla birlikte nitel araştırma sınırlılıkları arasında kalmamaktadır. Çünkü nitel çerçevede yalnızca sınırlı bakış açıları ile tanımlanabilecek a/r/tografi yaklaşımı, bileşenleri bağlamında kendi başına var olabilecek güçtedir. Ayrıca sanat temelli araştırma biçimlerinin odaklandığı noktaların sanat bağlamı ile açıklanması, yorumlanması, deneyimlenmesi ve sorgulanması gerekmektedir. A/r/tografi bu tür araştırmaları nitel araştırma paradigmasına dayalı sınırlar içerisinde

çıkarmaktadır. Tam olarak a/r/tografi nitel araştırmaların uzantısı değil, kendi başına sanat temelli bir yöntem olarak anlaşılmalıdır (Bedir Erişti, 2021, s. 7). Bu durum disiplinlerarası yaklaşımla ilgilidir. Böylece a/r/tografi farklı disiplinlerin ve yöntemlerin bir parçası değil, yeni bir eylem olarak ortaya çıktığında araştırma sürecindeki kaymalar, yoksunluklar ya da kayıplarda ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle a/r/tografi araştırma yönteminin değerler dizisi sanat temelli araştırma paradigması olarak değerlendirilmesi gereken bir yöntemdir. Görsel araştırma yöntemi olan a/r/tografi, sistemsel ve görsel imajları kullanarak görsel sanatlar temelli eğitim araştırmasını oluşturur. Görsel sanatlar bölümünde mesleki bilgiyle eğitim araştırması için kullanılması savunulmaktadır. Bu yöntem, görsel veri elde etme, analiz etme ve görsel sonuçlarını almaya yönelik iyileştirmelere zorlanmaktadır (Viadel, Roldan ve Cepeda-Morales, 2013).

Toplumlar, bireyler, olaylar ve olgular birbiriyle ilişki içerisindeyken birbirlerini etkilerler. Bu ilişkiler aidiyet duygusuna etki eden faktörler ve uyarıcılarla birlikte dikkate alındığında, bu uyarıcılara verilen tepkiler ilişkisel düzeyde birbirini tetiklemektedir. A/r/tografi uygulaması, devam eden bir sanat yapma ve yazma süreci olduğu için bir sorgulama aracıdır. Aynı zamanda bir somutlaştırma yöntemidir (Chinhanu, 2016, s. 35). Bu bağlamda a/r/tografi de üç kimlik beraber kullanılmaktadır. Bu kimlikler i içe olup, aynı anda var olabilir ve birbirleriyle etkileşim içerisindedirler. Başka araştırma yöntemlerinde olduğu gibi araştırmacı objektif olmak zorunda değildir. A/r/tografi araştırmacıları farklı kimlikte olsalar bile araştırma sonuçlarından ziyade sürece odaklanmalıdırlar. Araştırmacının yaşanmışlıkları, düşünceleri, içinde bulunduğu toplum vb. araştırmanın oluşturulmasında önemli bir etkene sahiptir. Hatta çoğu zaman araştırmanın çıkış noktasını oluşturabilir (Ay, 2019, s. 15-16).

A/r/tografi; öğrenme, yaratma ve bilmenin birbirine karşıt olmadığı, sanat uygulamalarının algısı ve hareketi içerisinde yer alan eğitsel uygulamaya dayalı bir araştırma yaklaşımıdır (Küçük, 2021, s. 109). Sanatçılar bir sesin, bir imgenin, bir performansın ve bir kelimenin gücünü anlarlar. Farklı anlamlar yaratmak için ayrı ayrı ya da birlikte ele alarak bağlantı kurabilirler. Fikirleri, konuları ya da temaları sanatsal bağlamda incelemek, kişisel ve bütünsel anlamlar çıkarmayı olanaklı hale getirir. A/r/tografi araştırmacıları bilgiyi oluşturmak/yaratmak amacıyla fikirleri ve verileri sanatsal süreçlerle sürekli olarak ilişkilendirirler. Aynı zamanda a/r/tografi ağdaş uygulamalara duyarlı olmak bağlamında sanatsal süreçlerin ve ürünlerin veri toplama ve analizine ilişkin belirli kuralların standartlaşmasının üzerinde dururlar (Irwin ve

diğerleri, 2019, s. 193-194). Bu anlamda araştırmada a/r/tografinin iki ilkesi ön plana çıkmaktadır. Bunlar: yaşayan ve otobiyografik sorgulama ilkeleridir.

2.1.1. Yaşayan sorgulama

A/r/tografi de araştırmacılar, bilgiyi yaratmak amacıyla kaynak olarak, sanatçı ve eğitimcilerin tecrübelerinden faydalanmaktadır. Sorgulama süreci önemli olup çoğu kez anlamı sezmekten ve bulmaktan daha yararlıdır. Sanatçılar bazı konuları, temaları ve merak ettiklerini araştırmalarına yardımcı olan yaşamı sorgulamaya yer vermektedirler. Bu süreç sorgulamanın temelini oluşturur. Bu süreç yaşayan sorgulama olarak ele alınır ve yaşam sorgulanır. Çünkü hayat içinden birbiriyle ilişkili durumları ortaya çıkarır ve süreçteki bağlantıları görünür kılar (Irwin ve diğerleri, 2019, s. 193).

Yaşayan sorgulama, a/r/tografinin hem eylem araştırmasını hem de otoetnografi dönüştürücü uygulamalarını kapsamaktadır (Bickel, 2006, s. 118). Çünkü a/r/tografi, eylem araştırmasında yer alan araştırmacının katılımcı rolünü veri toplama aracı olarak ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 74). Otoetnografi, araştırmaya konu olan kişilerin yazıp kaydettiklerini araştırmaya dâhil eder (Muncey, 2010'dan aktaran Creswell, 2018, s. 73). Bu yüzden a/r/tografi araştırmacıları yapmış oldukları araştırmanın hem öznesi ve hem de nesnesi konumundadır. Böylece araştırma sürecindeyken kişisel hikâyeleri, fotoğrafları ve günlükleri vb. materyalleri veri toplamak için kullanırlar. Bu araştırmacılar, bilgiyi yaratırken, kovalarken, çağdaş eğitimci ve sanatçı olmalarının yolunu açmıştır (Dağlıoğlu, 2021, s. 44).

A/r/tografi yaratıcılığa yönelik süreçleri yansıtmaya dayalı olarak pratik temelli yaşayan bir sorgulama uygulamasıdır. Araştırmacı, yaratma sürecindeki belirsizliğe ilişkin olarak merakın, estetik farkındalığın ve sanatsal sorgulamanın gelişmesini sağlar. Sanatçılar/araştırmacılar/öğretmenler/öğrenenler kimlik, bellek, öykü anlatma, otobiyografik meditasyon, düşünme ve kültürel üretim aracılığıyla yaşam uygulamalarını hem hatırlatıcı hem de öne çıkararak ilişkileriyle ortaya koyarlar (Coşkun, 2021, s. 268). Bu durumda katılımcılarla yapılan üç uygulama doğrultusunda aidiyet duygusu, kimlik ve mekân kavramlarını nesnelere yardımıyla ortaya koyabilmektedirler. Katılımcı bulunmuş olduğu ortamdan dolayı sürekli nesnelere etkileşim halindedir. Böylece objelere yoğun bir anlam katabilmektedir.

2.1.2. Otobiyografik sorgulama

Otobiyografi, bireyin kendi hayat hikâyesini geçmişten günümüze kadar yazdığı anlatı türüne denir. Araştırmacının bugün olduğu kişi olmasını sağlayan kriterler kişiler ve mekânlardır. Araştırmacı, süreç içerisinde yaşantısını kronolojik olarak yazmasına gerek yoktur. Otobiyografiyi yazan araştırmacı, yapıp ettikleriyle ilgili bağını ortaya çıkarabilir (Boucher ve Holian, 2001'den aktaran Bedir Erişti, 2019, s. 156). Araştırma sürecinde davranışsal ve sosyal olguları incelerken araştırmanın bir bölümünü aktiflik veya yaratıcılık açısından sanat kapsamına alır. Sanatçı-araştırmacı, olanlar bu sürece kendileri de dâhil olduklarından içe dönük bakış açısı elde edeceklerdir. Sanatçı-araştırmacı olan araştırmacı, sürece kendinden bir parça, sanatsal ifade biçimi ve sürekliliği eklediğinde kendi öz hikâyesini araştırmaya dâhil edecektir (Wang, vd, 2017, s. 15). Sanat temelli araştırma içerisinde yer alan otobiyografik sorgulama, yaşamsal kurgular, ideolojik yansımalar, edebi bir metin, söylemler, kişisel deneyimler şeklinde biçimlenebilir. Otobiyografi temelli veriler; çalışma süreci içerisinde önce araştırmacının kendi hayatına dair deneyimleri daha sonra katılımcıların kişisel deneyimleri üzerinden araştırmalarını gerçekleştirirler. Bireysel tecrübelerle ilişkin olan alan analizleri, anılar, notlar, günlükler vb. gibi veri dokümanları aslında araştırmacının kendisini ifade ettiği belgelerdir. Araştırmacı, araştırma sürecini aktarırken, hatasız ve suni bir mükemmeliyetçilik yerine, deneyimlerini, yetersizliklerini ve acılarını gün yüzüne çıkarır ve bunları veri haline getirir (Bedir Erişti, 2019, s. 156).

2.2. Araştırmacının Rolü

Eğitimde, öğretmen ve öğrencilerin günlük hayatlarıyla ilişkilendirilmeleri gerekmektedir. Bu araştırma günlük hayat hakkında bilgiler verir. Araştırmadaki bilgiler a/r/tografin sanatçı, araştırmacı, öğretmen ve öğrenen kimlikleriyle ilgili sorgulayan bitişik yapı doğrultusunda incelenmiştir. A/r/tografi yaklaşımına adını veren baştaki üç harftir. Bu bağlamda a/r/tografi araştırmacısının kimliği içerisinde yer alan 'Artist' kavramı sanatçı kimliğini, 'Researcher' kavramı araştırmacı kimliğini ve 'Teacher' kavramı öğretmen kimliğini oluşturmaktadır. Bu üç kimlik kendi bakış açılarına göre araştırmayı biçimlendirir. Bu doğrultuda ortaya çıkan eser için sanatçı, araştırma süreci içinde araştırmacı ve eğitim içinde öğreten-öğrenen bakış açıları ön planda olur. A/r/tografi araştırmalarında bu kimlikler bitişik bir tarzda ele alınır. Bu kimlikler araştırma sürecindeyken değişkenlik gösterir. Sebebi ise hangisinin ne zaman devreye

gireceği süreç tarafından belirlenir. Uygulama aşamasında kimliklerin farklı sahalarda faal oldukları görülmüştür. Böylece iki kimliğin araştırma sürecinde birbirini desteklemesi araştırmaya farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Sorgulama aşamasındayken araştırmacının sadece öğreten değil aynı zamanda öğrenen rolde olduğu anlaşılmıştır. A/r/tograf olarak uygulama aşamasındayken farklı bakış açıları elde etmiştir. Araştırmacı, bu yüzden her üç bölümün olumlu katkısını, bulgular ve sonuç bölümlerinde ele almıştır. Bu üç kimlik ise; a/r/tografin sanatçı, araştırmacı ve pedagojik bağlamdaki rolleri hakkında bilgi aşağıda yer almaktadır.

2.2.1. A/r/tografin sanatçı bağlamında rolü

Araştırmacılar, a/r/tograf kimliklerini süreçle ilgili bağ kurarak elde ettiği bilgiler aracılığıyla bütünsel farklılıkların yansımalarını ortaya çıkarmaktadır. A/r/tografik yaklaşım gereği araştırmacılar, birbiriyle açık yapıda meydana gelen ve devam eden bağlarla ilgili çoklu anlamlandırmalar kurmalıdırlar. Sanatçılar bir sesin, bir performansın, bir kelimenin, bir imgenin gücünü anlarlar ve başka anlamlar oluşturmak amacıyla birlikte veya ayrı ayrı ele alarak ilişkiler yaratabilirler. Konuları, fikirleri veya temaları sanatsal bağlamda incelemek amacıyla bütünsel ve bireysel anlamlar ortaya çıkarmak mümkündür (Irwin ve diğerleri, 2019, s. 193-194). Sanatçı da aidiyet duygusu bağlamında ceza infaz kurumundaki katılımcılarla beraber sanatsal etkinliklerini ön plana çıkarmıştır.

2.2.2. A/r/tografin araştırmacı bağlamında rolü

Sanat eğitimi insan davranışları üzerinde etkilidir. Veriler a/r/tografin, sanatçı araştırmacı ve öğreten-öğrenen kimlikleriyle sorgulayan bitişik yapı doğrultusunda incelenmektedir. A/r/tografi sanat temelli uygulama yöntemidir. Bu yöntem adı veren a/r/tografi sözcüğüdür. Bu sözcük art kelimesiyle karıştırılmasın diye kelimelerin arasına slash işareti eklenmiştir. Uygulama esnasında hangi kimliğe bürüneceğini durum belirler ve kimlikler arasında keskin bir geçiş yoktur ancak bitişiklik söz konusudur. Nitekim her kimliğin özelliği diğer iki kimlik arasındaki bitişiklik ilişkisiyle bakış açılarını geliştirmeye yöneliktir. Sorgulamalar yoluyla pedagojik olarak öğreten değil, öğrenen olarak sürece dâhil olmuştur. Araştırma sürecinde yeni bakış açıları araştırmacı tarafından kazandırılabilir. Bu bağlamda katılımcıların aidiyet duygusuna ilişkin a/r/tografik araştırma konusu araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Alanyazın taraması

yapıldığında bu konuyla ilgili herhangi bir araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Araştırmacı, bu sebeplerden araştırmayı yapmayı uygun bulmuştur. Ayrıca uygulama alanı okul değil ceza infaz kurumudur. Çünkü okul ile ilgili araştırma ve uygulamalar yeterince yapılmıştır. Öğrenme ortamı okul dışındadır. Araştırmacı, “Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu Bünyesindeki Katılımcılara Yönelik Resim ve Müzik Eğitimi Yoluyla Sanatsal Farkındalık Kazandırma Uygulaması” adlı projede yer aldığı için ortama da aşinadır.

Araştırmacının benlik algısı ve yer duygusu durağanlık göstermez. Onun hem yaşantısı hem de sanatsal eğitim yaşantısı doğrultusunda sürekli değişmektedir. Değişen benlik, sanatsal pratiklik aracılığıyla özellikle mekân bilinciyle keşfedilebilir (Hannigan, 2012’den aktaran Ay, 2019, s. 12).

2.2.3. A/r/tografin pedagojik bağlamda rolü

Eğitim, insanlarda olumlu ve kasıtlı davranış değişikliğinin olmasını hedefler. Çevremize karşı duyarlı, sorumlu ve eleştirel olabilen bireylerin yetişmesi için eğitim, yaşantımızın merkezinde zorunlu hale gelmiştir. Bu doğrultuda değişik insanların, kültürlerin temelinde bakış açılarının kazanılması bireylerin almış olduğu eğitimle ilgilidir. Eğitim insanda sorumluluk duygusunu geliştireceği için bireylerin topluma karşı aidiyet duygusunu da geliştirir. Eğitimci kimliğinde araştırmacı, pedagojik olarak konu seçiminde aktif bir rol üstlenecektir. Bu bağlamda Bedir Erişti (2021, s. 8-9-13) sanat eğitimcilerinin araştırma sürecinde temel olarak karşılaştığı sorunlardan biri olarak sanatsal süreçlerin araştırma ile ilişkilendirilmemesi olarak görmüştür. Bu bakış çerçevesinde çoğu zaman eğitim ve öğretim sürecini araştırma ile ilişkilendirildiğinde genel standartlar çerçevesinde sanat eğitimi araştırması gerçekleştirilme olasılığı vardır. Eğitim ve öğretim sanatsal uygulama ile ilişkilendirildiğinde sanat eğitim süreci içerisinde sorgulamaya dayalı olarak gelişir. Sanat eğitimcisinin ya da uygulayıcısının farklı rollerine dayalı bir çerçeve çizildiğinde a/r/tografik araştırma, sanatsal ve eğitsel süreçler arasında yoğun bir etkileşime girer.

Katılımcılara yaptıkları sanatsal etkinliğe göre, eğitimci tarafından bu etkinlikle ilgili bilgilendirmeler yapılır. Yapılan bu bilgilendirmeler neticesinde katılımcılar uygulama süreci içerisinde kendilerini değerlendirme fırsatını bulurlar. Böylece sonuç, tartışma ve öneriler kısmında araştırmacının eğitimci kimliği ortaya çıkar. Katılımcıların yapmış olduğu uygulamalar doğrultusunda kendilerini sorgulamaları sağlanır.

Katılımcıların sanatsal etkinlikleri boyunca sorgulamaları devam eder ve böylece çalışma sürecinde etkin rol oynarlar.

2.3. Araştırmanın Uygulama Süreci

A/r/tografi uygulama odaklı, sanat temelli bir yaklaşımdır. A/r/tografik yaklaşım, sanatsal sürecin bilimsel bağlamlarıyla sanat etkinliğinin merkezinde yer alan sanat eğitimcilerinin ya da uygulayıcısının farklı rollerine dayalı olarak kendini ifade etmesini mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda sanat eğitimcisinin veya uygulayıcısının farklı görevlerine dayalı olarak bakış açılarında da değişkenlik gösterir. Bundan dolayı sanat eğitimini birbirine bağlayan a/r/tografi yöntemi araştırmayı, tekrarlı bir sorgulamayı gerekli hale getirir (Bedir Erişti, 2021, s. 9). Sorgulamalar aracılığıyla ortaya konulan ürünü anlamlandırmayı sağlayan bir yöntemdir. Çünkü tasarımlarında analizlerin çözümlenmesi, özetlenmesi ve yorumlanması yapılan uygulamalardan destek bulmuştur. Ortaya çıkan ürünler üzerinde sorgulamayı, yorumlamayı, özetlemeyi ve temsilini sağlamayı ve böylece çözümlerde farklı bakış açılarının gelişmesine olanak sağlar.

Görsel araştırma yöntemlerinden biri olan a/r/tografi araştırma süreci standart bir biçimde ilerlemez. Bu ilerleme süreci birçok değişkeni bünyesine alarak ve onları harmanlayarak gelişmeye devam eder. A/r/tografideki ilerleme sürecinde bu yol sistematik olaylar zinciri içinde ve devinim göstererek ilerler. Böylece yola giriş ve çıkış sürecini ortaya koymak amacıyla izlenen stratejik yol şudur:

- Gerçekleştirilecek olan araştırma konusunu belirleme ve problemi ortaya koyma.
- Ortaya konulan araştırma konusu ve problemi kavramsal çerçeve içerisinde değerlendirme.
- Yapılması planlanan uygulamaların çerçevesini netleştirme.
- Uygulamada kullanılacak veri toplama yöntemlerinin planlanması.
- Çalışma grubunun tespit edilmesi.
- İzinlerin alınması.
- Çalışma grubunun uygulamalarını planlanması, uygulanması ve tamamlanması.
- Süreç içerisinde a/r/tografin kendi çalışmasını planlaması ve hayata geçirmesi.
- Verilerin toplanması.
- Toplanan verilerin organize edilmesi.
- Organize edilen verilerin raporlanması.

- Araştırma sonucunun değerlendirilmesi ve önerilerin açıklanması şeklinde ifade edilmesi.

Araştırma süreci araştırmacının araştırma konusunu belirledikten sonra ve problemi ortaya koymasıyla başlamıştır. Araştırmacı, ilk önce katılımcıların uygulamalarını planlamış ve danışmanını bu konuda bilgilendirerek onayını almıştır. Bu süreç içerisinde araştırmacı a/r/tograf olarak çalışmalarını düşünmeye başlamış, yapacağı etkinliklerle ilgili notlar yazmaya başlamıştır. Çünkü a/r/tografi yöntem gereği yazma işlemiyle üretim süreci bitişik bir şekilde veya iç içe ortaya çıkmıştır. Yazma eylemiyle üretim aynı anda gelişmiştir veya oluşmuştur. Bu arada araştırmacı kendi uygulamalarına ilişkin danışmanıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. Bu dönütler doğrultusunda araştırma sürecinin sağlıklı yürümesi için geçerlik toplantıları yapılmıştır. Araştırmacı, uygulamasını ceza infaz kurumundaki katılımcılarla yaptığı için sınırlamalar çerçevesinde etkinlikleri gerçekleştirmiştir. Araştırmacı, araştırmayı ceza infaz kurumunda yürüttüğü için Adalet Bakanlığı katılımcıların fotoğraflarının çekilmesine ve katılımcı günlüğüne izin vermemiştir.

Araştırmacı, katılımcıların uygulamalarını doğru anlamalarını ve yapmalarını sağlamak için katılımcılara doküman desteğinde bulunarak her üç etkinlikten önce PowerPoint sunumu gerçekleştirmiştir. Araştırmayla ilgili kaynaklar katılımcılara dağıtılmadan önce ceza infaz kurumu yetkilileri tarafından incelenmiş ondan sonra katılımcılara verilmiştir. Araştırmacı, tez araştırmasından önce karakalem eğitimini proje kapsamında verdiği için katılımcıları bu süreç içerisinde tanımış ve hangi katılımcının araştırmaya destek vereceğini anlamıştır. Araştırmacı, katılımcılara yapacağı etkinliklerin hazırlıklarını yapmış, üç etkinliğe ilişkin aidiyet duygusu, mekân ve kimlikle ilgili sorgulama sürecine girmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara araştırmayı anlatmak için ceza infaz kurumu ile ilgili eser üreten sanatçı çalışmalarını PowerPoint sunumu yapmış ve ardından a/r/tografinin özelliklerini anlatmıştır. Sınıf ortamında da araştırmacı katılımcılara a/r/tografi yöntemi hakkında bilgilendirmede bulunarak bu ortamdaki katılımcılara doyurucu cevap vermek amacıyla farklı araştırmacıların tezlerini, makalelerini anlatmış ve onlara doküman olarak vermiştir. Ceza infaz kurumu koşullarından dolayı neredeyse her şey araştırmacı tarafından katılımcılara sağlanmıştır. Ayrıca farklı dokümanları katılımcılarla paylaşmak yasak olduğundan sınırlılık yaratmıştır.

Katılımcıların konuyu anlamaları için sınıf ortamındaki objeler üzerinde örnekler verilmiş ve anlamakta güçlük çektikleri konular üzerinde tekrarlar yapılmıştır. Bu doğrultuda etkinliklerin planlaması ve uygulanmasında -a/r/tografinin esnek yapısından dolayı- ufak tefek değişikliklere gidilmiştir. Araştırmacı, araştırma sürecinde ortaya çıkan riskleri minimize ederek araştırmasını gerçekleştirmiştir. Bu süreç içerisinde ortaya çıkabilecek olumsuzluklar hesap edilerek katılımcılar bilgilendirilmiştir. Katılımcılara yapılan sunumların tamamında kişiselliğe yer verilerek onlara verilen dokümanlar ve araştırma örnekleri de kişiye göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, etkinliklerden önce sunum hazırlayarak etkinliğin amacından doğan araştırma serüvenini katılımcılarla paylaşarak ve bu süreç içerisindeki gelişmelerden danışmanını bilgilendirmiştir. Covid 19 hastalığının yayılması ve bu süreç içerisindeki gelişmelerden dolayı araştırma olağanüstü sağlık kontrolleri çerçevesinde gerçekleşmiştir. Araştırma, olaylara ve oluşlara göre şekil kazanmıştır.

Araştırmacı, ceza infaz kurumuna gidip gelirken süreç içerisinde araştırma kapsamında çalışmalarını planlayarak ve katılımcılara uygulanan etkinliklerden yola çıkarak ortaya koymuştur. Ayrıca hükümlülerin çocuklarını veya ceza infaz kurumunda doğan çocukların dünyasını yansıtmak amacıyla çalışmalarında kendi çocuğunu kompozisyona dâhil ederek katılımcıların duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmıştır. Bunlara ek olarak katılımcılarla üç etkinlik yaptıktan sonra araştırma sürecini en iyi kısa film çekerek ortaya koymuş ve ceza infaz kurumuna gidip gelirken karşılaştığı zorlukları, aşına olduğu caddeleri, trafik işaretlerini, apartmanları ve evleri yol kavramıyla sürece dâhil etmek amacıyla yüzlerce fotoğraf çekmiştir. Bu nedenle araştırma sürecindeki yolu en iyi yansıtabilecek fotoğrafları seçerek transfer baskıyla tuvale aktarmıştır. A/r/tograf olan araştırmacı, yaşadıklarını vurgulamak amacıyla arka cepheden ve profilden kendi resmini yapmıştır.

Araştırmacı, katılımcılara ilişkin verileri, araştırmacı günlüğünü, gözlem ve görüşmeler yoluyla elde etmiştir. Her üç etkinlikten sonra onlarla görüşme yapmış ve katılımcılardan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerini almıştır. Araştırma sürecinde bütün dünyayı etkileyen Covid 19 salgını nedeniyle uygulamalar araştırmacı tarafından sosyal mesafe ve kurallara dikkat edilerek gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, ceza infaz kurumu ortamında uygulamayı hükümlülerle yürüttüğü için eksikliği gidermek amacıyla sosyal ağı ve çevrimiçi bağlantıyı kullanamamış, bu sorunun üstesinden süreci günlere yayarak gelmiştir.

Araştırmacı, “şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu Bünyesindeki Katılımcılara Yönelik Uygulamalı Resim ve Müzik Projesinde” yer almaktadır. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitim Anabilim Dalında/Resim-İş Eğitimi Programı (Doktora) tez aşamasında bir öğrencidir. Araştırmacı, bu proje kapsamında ceza infaz kurumundaki katılımcılara ders verdiği dönemde, Covid 19 salgınından dolayı ve ceza infaz kurumunda herhangi bir araştırmaya Adalet Bakanlığı tarafından izin verilmemesi nedeniyle kendi çalışmasını aynı dönemde yürütmüştür. Araştırmacı, bu çalışmanın etik komisyonu uyarınca katılımcılar açısından herhangi bir etik problem içermediğini belirten Anadolu Üniversitesi ve Adalet Bakanlığında alınan izinler sonrasında uygulamaya başlamıştır.

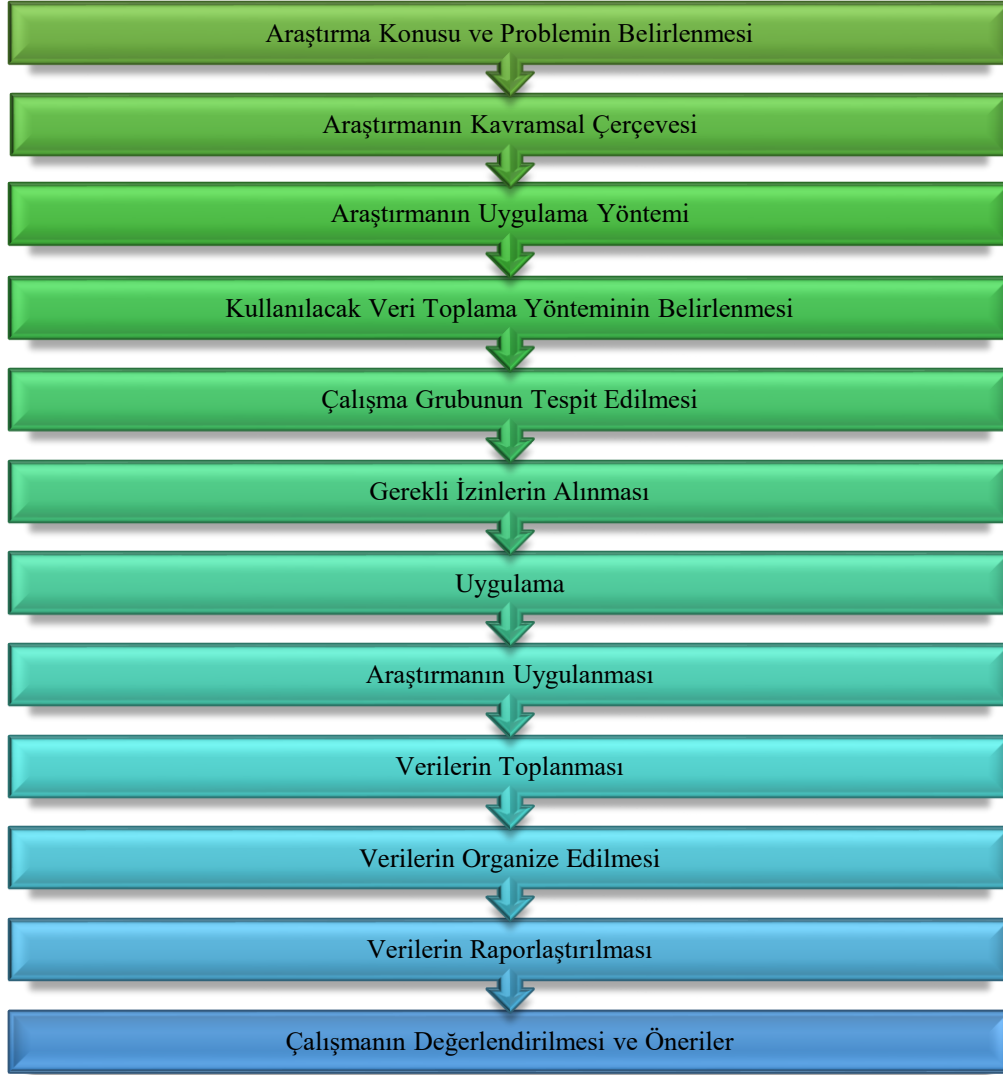
Araştırmacı, çalışma süresince katılımcıları gözlemleyerek, uygulama esnasında gerekli notları aldıktan sonra, katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Böylece veri toplama sürecini tamamlamış ve sonra da edindiği verilerden bir çalışma raporu oluşturmuştur. Sonunda ceza infaz kurumunda etkinlikler devam ettiği süre boyunca katılımcılarla yeni anlamlar keşfetmeye, sorgulamaya ve araştırmaya dayalı mecaz (metafor) kullanan a/r/tografı yöntemi ile araştırmasının çatısını oluşturmuştur.

A/r/tograf olan araştırmacı araştırma sürecinde katılımcılarla yapılan görüşmelerin verilerini tematik analiz yöntemine göre çözümlemiştir. Nitel veri programı olan Nvivo 12 programıyla verileri analiz etmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, alan uzmanlarının görüşleri çerçevesinde incelenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmacı, araştırma sürecinde üç uygulama yaparak uygulama esnasında haftalık süreç hakkında katılımcılara ayrıntılı bilgi vermiştir. Uygulamaya başlamadan önce katılımcıların bilgi formları, araştırma öncesi gözlem notları, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve katılımcıların eser savunmalarından yola çıkarak çeşitli bulgulara varmıştır.

Sonuç olarak; katılımcılarla yapılan görüşmeler doğrultusunda, araştırma sürecinde yapılan etkinlikler aracılığıyla temalar, alt temalar, kategoriler ve kodlar araştırmacı tarafından oluşturularak ögelere (izlenen yöntemler, benzerlikler-farklılıklar, oluşturulan sorular) ve anlamlandırmalara yer vermiştir. Bu yüzden Mavioğlu (2019, s. 73) bireysel sorgulama, sübjektif ilişkisellikleri dikkate alarak, anlamlı ve tutarlı bir aktarım gerçekleştirmek için bireysel anlatım yolu tercih ettiğini belirtmiştir. Bu açıklamalar doğrultusunda bu araştırmada da öznel sorgulamalara yer verilmiştir. Araştırmadaki analiz sürecinin öncesi ve sonrası kesinleşinceye dek katılımcıların ve araştırmacının kendi araştırma biçimini öznel olarak incelemiştir. Nitel araştırma analizlerinden biri olan

tematik analiz yoluyla tez kapsamındaki araştırma sorularına ve bu bağlamda araştırmacının katılımcılarla yapmış olduğu uygulamaları a/r/tografik bir süreç olarak değerlendirmiştir. Araştırmanın sürecine ilişkin aşamalar aşağıdaki tablo 2.1’de gösterilmiştir:

Tablo 2.1. *Araştırma süreci*

2.3.1. Etkinliklerin oluşturulması

2.3.1.1. Ders planlarının hazırlanması

Araştırmanın uygulama sürecinde üç etkinlik planı yapılmıştır. Etkinliklerden her biri ikişer haftalık olarak planlanmıştır. Bu üç etkinlik 6 haftalık süre içerisinde tamamlanmıştır. Üç etkinliğin ortak niteliği ise nesnelere ve aidiyet duygusu kavramı arasında bir bağ olup olmadığını ortaya çıkarmaktır.

Araştırmacı, ilk etkinlik için katılımcıların hayatlarında önemli olan bir objeyi seçmelerini sanatsal bir ifadeye dönüştürmelerini istemiştir. Katılımcılar, seçtikleri bu objeleri görsel araştırma yöntemlerinden biri olan a/r/tografik yaklaşımla ele almıştır. Ayrıca ceza infaz kurumundaki olanaklar kısıtlı olduğundan yetkililer tarafından izin verilen nesnelere tercih edilmiştir. Araştırmacı, katılımcılara tez konusuyla ilgili doküman dağıtmış olup objelerin gündelik yaşamındaki önemine, a/r/tografik hakkındaki araştırmalara, aidiyet duygusuna, mekân ve kimliğe ilişkin PowerPoint sunumuyla bilgilendirme yapmıştır. Katılımcılardan objelerde aitlik etkinliğine yönelik, ailelerinden gelen hediye ve eşyaları seçmelerini istemiştir. Böyle bir ortamda katılımcılar için ailelerinden gelen nesnelere çok önemlidir. Nesnelere taşınabilirlik özelliği ve manevi değeri olmasından dolayı katılımcının bu ortamda sabırlı olmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra araştırmacı, kullanılan nesne ve eşyaların mekân kadar önemli olduğunu, hatta bu nesnelere mekândan önce geldiğini, katılımcılara örnekleyerek açıklamıştır. Kısacası araştırmacı tarafından bu nesnelere aracılığıyla aidiyet duygusunun ortaya çıkıp çıkmayacağı araştırılmıştır. Objelerde aitlik etkinliği tablo 2.2'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 2. 2. Objelerde aitlik etkinliği

Etkinlik Sırası	Etkinlik Adı	Süre Tarih	Neden Bu Konu?
I	Objelerde Aitlik Etkinliği	İki Hafta 28.03.2022 04.04.2022	-Katılımcılar hayatlarında bağ kurduğu objeyi süreç içerisinde sorgulamaları. -Nesne ve objelerin insan üzerindeki etkisini aidiyet, kimlik, mekân, yakınlık, uzaklık ve zaman açısından incelenmesi. -Aitlik kavramında yer alan ilişkinlik ve mensubiyet kavramını gelişip gelişmediğinin ortaya konulması. -Çevresindeki obje ve nesnelere aitlik duygusuyla bir ilişkisi olabileceğinden katılımcılarda farkındalık yaratması.

[Tablo 2.2. (Devam). *Objelerde Aitlik Etkinliği*]

			<p>- Mekânın yapısını ve işlevini belirlediği için objenin önemli bir veri niteliği (Manevi değeri, taşınabilirliği ve çağrıştırma gibi unsurları) taşıyıp taşımadığı değerlendirilmesi.</p> <p>-Katılımcının objeyi yanında bulundurması ve onun portatif bir niteliğe sahip olmasının aidiyet duygusuna etkisinin değerlendirilmesi.</p>
ETKİNLİĞİN UYGULAMA ŞEKLİ			
			<p>Katılımcıların aitlik duygusunu ortaya çıkaracak bir obje seçmeleri istenerek, objelerle geçmişten-günümüze nasıl bir etkileşime girdikleri konusunda sorgulamalar yapmaları istendi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bu seçtikleri ‘obje’ye yönelik; <ol style="list-style-type: none"> a) Bilgileri var mı? b) Hatıraları var mı? c) Aitlik duygusu var mı? d) Onunla ilgili fikirleri nelerdir? e) Yaşamlarında ne anlama geliyor? f) Aitlik duygusu gelişti mi? diye süreç sorgulamaları: <ul style="list-style-type: none"> • Katılımcılara süreci sorgulamalarını ve bunu yazıya dökmeleri sağlanmıştır. • Sanat eğitim alanında katılımcılarla bu konu üzerine konuşulup tartışılmıştır. • Sonraki aşamada, bu objeye yönelik gelişen mensubiyet ve sahiplenme duygusu, düşüncesi ve tecrübesi sanat ürününe nasıl yansıtabilir? Objelerde aitlik etkinliği sorusuyla ilgili cevaplar aranmıştır. • Araştırmacı, ceza infaz kurumu yetkililerin sağlayacağı olanaklar çerçevesinde farklı disiplinleri bir arada kullanarak, istenilen ifade aracılığıyla katılımcılarla ürünler oluşturulmuştur. • Katılımcıların kendi tasarımı için talep ettiği malzemeleri özel koşullardan dolayı araştırmacı tarafından karşılanmıştır. Uygulama sürecinde karşılaşılan problemlere çözüm aranmıştır. <p>Ürün tesliminde katılımcılar; çalışmalarını hakkında neden bu ürünü tercih ettikleriyle ilgili manifesto yazmışlardır. Sanat eğitim alanında ortaya çıkan ürünler üzerine yorumlar yapılarak etkinlik sonuçlandırılmıştır.</p>

İkinci etkinlik olan Mektup Etkinliği yapılmasının nedenlerinden biri mektubun eski önemini kaybetmesine karşın ceza infaz kurumu gibi kuruluşlarda güncelliğini koruması ve bu ortam için spesifik olmasından kaynaklanmıştır. Aynı zamanda mektup katılımcıların dışarıyla kurduğu bir iletişim aracı olduğu için tercih edilmiştir.

Araştırmacı, ilk başta katılımcılarda koğu ortamında veya yaşam alanlarında aidiyet duygusunu ortaya çıkaracak ürün seçmelerini istemiştir. Böylece katılımcıların sürekli maruz kaldıkları nesnelere hakkında düşünerek, sanatsal sorgulamalar yaparak, aidiyet duygusunun oluşup oluşmayacağı anlamaya çalışmışlardır. Katılımcılar etkinlik bittikten sonra uygulamaya ilişkin duygu ve düşüncelerini bir mektupla araştırmacıya göndermiştir. Katılımcıların mektubu araştırmacıya göndermelerinin sebebi uygulamanın ceza infaz kurumunda yapılması ve araştırmanın geçerliği-güvenirliğini sağlamak için böyle bir yol izlenmiştir. Bu etkinlik aracılığıyla katılımcılar duygularını, düşüncelerini, beklentilerini, hayallerini, sergileme ve ifade etme imkânı bulmuşlardır. Bundan dolayı katılımcıların kişiselleştirebilecekleri alan oluşturulmuştur. Böylece katılımcılar kişiselleştirdikleri alan için eserler üretmişlerdir. Mektup etkinliği tablo 2.3'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 2.3. Mektup etkinliği

Etkinlik Sırası	Etkinlik Adı	Süre/Tarih	Neden Bu Konu?
II	Mektup Etkinliği	İki Hafta 11.04.2022 18.04.2022	-Mektup etkinliğinde katılımcıların aitlik, mekân ve kimlik gibi kavramları açıklamasında süreci sorgulamasında spesifik olması. -Mektubun haberleşme özelliği göstermesi ve hâlâ ceza infaz kurumunda iletişim aracı olarak kullanılması. -Katılımcıların yaşadığı alanla eşyalar aracılığıyla bütünleşmesi ve eşyaların manevi değerinin artması. -Aidiyet duygusunu nesnelere (özel eşyalar, hediyelik ve yakınlarından gelen elbise... gibi) yoluyla açıklanabilmesi. -Katılımcıların anılar aracılığıyla mektup yazmaları sağlanması. -Katılımcının bireyselliğini ön plana çıkarması. -Mektubun eski önemini kaybetmesi ve onun yerine insanların birbirleriyle iletişim için elektronik postayı kullanması.
ETKİNLİĞİN UYGULAMA ŞEKLİ			
<ul style="list-style-type: none"> Katılımcıların mektup etkinliği yoluyla kendi yaşantılarında iz bırakan objeleri sorgulamaları sağlanmıştır. Mekânsal aidiyeti ön plana çıkaracak süreç sorgulamaları istenmiştir. 			

[Tablo 2.3. (Devam) *Mektup Etkinliği*]

<ul style="list-style-type: none">
• Katılımcıların araştırmacıya objeye karşı hissettikleri aidiyet duygusunu mektup aracılığıyla yansıtmaları istenmiştir.
• Bu etkinlikte katılımcılar paylaşma, kes-yap, atık malzemelerden yararlanma gibi imkânlardan yararlanılmıştır. Mektubun özünde objelerin ve fikirlerin değiş tokuşu yer almaktadır.
• A/r/tograf olan araştırmacı katılımcılara mektubu kendisine göndermesini istemiş ve bu açıklamalarından sonra onların yapacağı çalışmalar hakkında duygu ve düşüncelerini yazmalarını istemiştir.
• Katılımcıya seçenekler sunarak obje seçmeleri sağlanmıştır. <p>Sanat eğitim alanında yazdıkları mektuplar hakkında;</p> <ul style="list-style-type: none">
• Niçin bu mektubu yazdıklarını?
• Bu mektubu yazarken katılımcılarda aitlik duygusunun ortaya çıkıp çıkmayacağı nasıl anlaşır?
• Böyle bir etkinliği özgün yapan veya farklı kılan özellikler nelerdir? <p>Soruların yanıtları üzerinde süreç sorgulamaları yapılmıştır. Bu sorgulamalardan sonra etkinlik sonuçlandırılmıştır.</p>
--

Ceza infaz kurumunda uygulanan üçüncü etkinlik ise duvar boyama etkinliğidir. Uygulamaya başlamadan önce boya ve fırça malzemeleri araştırmacı tarafından sağlanmıştır. Duvar resminin yapılacağı alan için ceza infaz kurumundaki yetkililerden izin alınmıştır. Etkinlik, yetkililer tarafından izin verilen bölümde yapılmıştır. Bu etkinlikte hedef, katılımcılarından aidiyet duygusu, mekân ve kimlik kavramları üzerinde a/r/tograf olarak sorgulamalar yapmaları istenmiştir. Ayrıca katılımcılar duvar boyama etkinliğinde grup halinde çalıştıklarından sosyalleşmişlerdir.

Duvar boyama etkinliğinin amaçlarından biri de katılımcıların bu objeleri seçme drtsnde karakteri, kimliği, bilinçaltındaki bastırılmış duyguları, aile kültürü, toplumun bilimsel seviyesi, eğitim kurumları ve şimdi-geçmiş-gelecek arasında bağlantıyı nasıl kurgulayacakları hakkında bilgi edinilmıştir. Duvar boyama etkinliğinde katılımcıların seçtiği nesne ve kavramlar aracılığıyla ortaya çıkan etkileşim sonucunda sosyalleşme süreci oluşarak aitlik duygusunu ortaya çıkarmıştır. Gerçekleşen uygulamalar neticesinde katılımcılar arasında olumlu yönde etkileşim gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tablo 2.4'te duvar boyama etkinliğine ilişkin bilgileri içermektedir.

Tablo 2.4. Duvar boyama etkinliği

Etkinlik Sırası	Etkinlik Adı	Süre/ Tarih	Neden Bu Konu?
III	Duvar Boyama Etkinliği	İki Hafta 25.04.2022 02.05.2022	-Duvar boyama etkinliğiyle katılımcının sosyalleşmesinin sağlanması. -Katılımcıların, ceza infaz kurumu ortamında renk, leke ve çizgi değerlerini psikolojik anlayışla ortaya koyması. -Katılımcıların belli bir konuyu seçerek bireysel veya grup halinde kimliklerini, kendi renk dünyalarını çarpıcı bir biçimde duvara yansıtarak süreci sorgulaması.
ETKİNLİĞİN UYGULAMA ŞEKLİ			
<ul style="list-style-type: none"> Katılımcılar konu seçiminde serbest bırakılmıştır. Katılımcıların seçtikleri konular ceza infaz kurumu yöneticilerin onayına sunulmuştur. Kabul edilen konular duvara çizilmiştir. Objeye seçiminden ve uygulama sonuna kadar süreç sorgulanmıştır. Katılımcılar duvar boyama resmini yaparken araştırmacı gözlem notlarını tutmuştur. Katılımcılara objelerin kendisine çağrıştırdığı anlam ve hatıraları yazmaları istenmiştir. Katılımcılardan aitlik duygusu, kimlik ve mekân sorgulamaları yapmaları istenmiştir. Katılımcıların sorgulama yapmalarının nedeni, onlara serbest bir biçimde duygu ve düşüncelerini açıklama imkânı verilmiştir. <p>Duvar boyama etkinliği hakkında:</p> <ul style="list-style-type: none"> Katılımcılara karşınızdaki duvar sizin resim yapacağınız alandır. Buraya nasıl bir görsel tasarım yapmayı planlıyorsunuz? Tasarladığınız çizimde hangi rengi kullanacaksınız ve boyutu ne kadar olacak? Katılımcılar kendilerini çizgi, renk ve leke ile ifade edebilecekler mi? Boyanan duvar insanların çalıştığı (kütüphane) bir alandır. Bu alanda yapacağınız tasarım; aidiyet duygusu, mekân ve kimlik olarak çalışmalarınıza nasıl yansıtacak? Böylece farklı sorularla süreç sorgulamaları yapılmıştır. Katılımcılardan mekân ve zaman içerisinde görsel ve sözel olarak kendilerini ifade etmeleri istenmiştir. Duvar boyama çalışması boyunca katılımcılara sürekli ne yapmaları ile ilgili dönüt ve destek verilmiştir. Süreç bu şekilde sonuçlandırılmıştır.			

Araştırmacı, her üç etkinlikte de katılımcıların süreç içerisinde kendilerini sorgulamalarını istemiştir. Etkinliklerde konular katılımcıların tercihine bırakılmamış ve onlara seçenek halinde sunulmuştur. Katılımcılara genel çerçeve verilip süreci sorgulamaları istenmiştir.

2.4. Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmaya 16 kişi katılmıştır. Katılımcılar ölçüt örneklem yöntemiyle seçilmiştir. İç örneklem yöntemiyle 16 kişiden 4 katılımcı seçilmiştir. Katılımcıların isimleri araştırmada kullanılmamıştır. Katılımcıların isimleri K1, K2, K3 ve K4 şeklinde kodlanmıştır. Aşağıdaki tablo 2.5'te katılımcılar ile ilgili bazı bilgiler yer almaktadır:

Tablo 2.5. *Katılımcıların özellikleri*

Katılımcılar	Yaşları	Eğitim Durumları	Annesin Eğitimi	Babasının Eğitimi	Kardeş Sayısı
K1	41	Üniversite Öğrencisi	İlkokul Mezunu	Lise Mezunu	3
K2	35	Lise Mezunu	Yok	Yok	7
K3	42	Lise Mezunu	Yok	Yok	7
K4	40	Lise Mezunu	İlkokul Mezunu	İlkokul Mezunu	6

2.4.1. Ölçüt örneklem

Ölçüt örneklem, bir dizi ölçütü karşılayan ve önceden belirlenmiş bütün durumların ifadesidir. Ölçüt, araştırmacı belirler ve ölçütler listesini daha önceden hazırlar ve ölçütü kullanır (Marshall ve Rossman, 2014). Bu durumda araştırmacı, ceza infaz kurumundaki katılımcıları belirlerken uygulamaya bir buçuk ay boyunca düzenli gelebilenlerin tespit edilmesi, en az lise mezunu olmaları veya a/r/tografi yönteminde yer alan sanatçı, araştırmacı ve öğrenen-öğreten rollerine cevap verebilecek katılımcıları tercih etmiştir.

Zaman değişkeni yalnızca ölçüt örnekleme yapılmaz, aynı zamanda araştırma konusu olan herhangi bir durum da ölçüt olarak ele alınabilir (Grix, 2010). Araştırmacının analiz ettiği olguyu açıklamak için belirlemiş olduğu kritik durumlar, ölçüt örneklem olarak ele alınır. Fakat kritik durumlar için saptanmış ölçütlerin de araştırmanın genel uyumuna uyması zorunludur (Creswell ve Clark, 2016). Ölçüt örneklem her kritik durumda olmayacağı gibi her kritik bir durumda ölçüt örnekleme uygun olmayabilir (Flick, 2014). Ölçüt örneklem için bahsedilen asıl nokta seçilecek olan durumların bilgi verme açısından zengin bir niteliğe sahip olması gereklidir (Marshall, 1996). Bu bağlamda ceza infaz kurumu yönetimi katılımcıları araştırmaya dâhil ederken iyi hal gösteren, kurallara uyan ve sorun çıkarmayan işçi koğuşundaki hükümlüleri uygun

bulmuştur. Araştırmacı, bu kurallar doğrultusunda 16 katılımcıdan en az lise mezunu, kısıtlı ortam olduğu için gelişime açık (düzenli kitap okuyan), kolaylıkla çevresindekilerle iletişim kurabilen ve araştırma için düzenli gelebilen katılımcılar arasından ölçüt örneklem yöntemiyle dört kişiyi seçmiştir.

2.5. Yazılı İzin Formu

Uygulamadan önce araştırmacı katılımcıları bilgilendirmek amacıyla yazılı izin formu düzenlemiştir. Bu yazılı izin formunda katılımcılara uygulanacak etkinlikler hakkında bilgi verilmiştir. Uygulamalar dört katılımcıyla yapılmıştır. Araştırmacı, uygulama aşamasında dört katılımcıyla görüşmeler yapacağını açık bir biçimde ifade etmiştir. Uygulamalar esnasında fotoğraf çekmeyeceğini belirtmiş olup sadece gözlem yapacağını vurgulamıştır. Sanatsal aktivitede olan dört katılımcı da yazılı izin formunu imzalamış ve bu etkinlik sürecine onay vermişlerdir. Yazılı izin formu, geçerlik komitesinin görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

2.6. A/r/tografi Araştırmasında Geçerlik Güvenirlik

Nitel çalışmalarda geçerlik ve güvenirlik veri toplama ile ilgili değildir. Verilerin toplanma biçimi çalışmanın geçerliliğini etkiler. Ancak nitel çalışmalarda geçerlik, genellikle veri içerisinde çıkarılan anlamlar ve sonuçlarla ilişkilidir. Bu anlam ve sonuçlar objektif gerçeklikle ilişkili olmalıdır. Gözlemlenen veya görüşme yoluyla elde edilen verilerin güvenirliliği olmalıdır (Güler, ve diğerleri, 2015, s. 374).

Nitel araştırmalar belirli bir seviyede geçerlilik ve güvenirliliğin belirlenmesi amacıyla araştırmanın inandırıcılığını ve kabul görme derecesini etkiler. Nicel araştırmaların geçerlilik ve güvenirliliği için farklı ölçme yöntemleri kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik için genellemeler, benzetmeler ya da yorumlamalar yapılmaktadır (Baltacı, 2019, s. 380). Bu durum doğru bilgiye ulaşma konusunda gereken önlemlerin alınması, araştırma sürecinin verilerini açık ve ayrıntılı bir şekilde farklı araştırmacılar tarafından değerlendirmesine imkân verebilmelidir. Böylece araştırmanın tanımlanması (güvenirlik), nitel araştırmacının karşılaması gereken önemli beklentiler arasındadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 284-285).

Nitel araştırmacılar, katılımcılarla kişisel olarak iletişime geçerek, alanda uzun süre zaman harcayarak, derin anlamlara ulaşmak amacıyla yürüttükleri araştırma sonucunda ulaşılan ayrıntılı bilgi yapısını “anlamaya” çabalamaktadırlar. Aynı zamanda

araştırma sürecinde ya da sonrasında “Doğru anladık mı?” ya da “Yanlış veya hatalı bir açıklama yayınladık mı?” (Creswell, 2015, s. 245) sorularını kendilerine sorarlar. “Doğru bir cevaba ulaşmak mümkün müdür?” Bu soruyu doğru yanıtlamak için araştırmacıların ilk önce kendilerini, sonra katılımcıları ve okuyucuları gözlemlemeleri gerekmektedir.

Nitel araştırmanın temel özelliği, gerçeğin bütünsel, çok boyutlu, sürekli değişken olduğu, tekil, sabit ve değişmez olmadığıdır. Nitel araştırma literatürüne ölçüt olarak inandırıcılık, güvenilirlik (güvenirlik/tutarlılık), onaylanabilirlik (doğrulanabilirlik/teyit etme) ve genellenebilirlik (aktarılabirlik/nakledilebilirlik/transfer edilebilirlik) olarak adlandırılan kavramlar girer (Merriam, 2013).

Araştırmacı, araştırmanın geçerlik güvenilirliğini sağlamak amacıyla ceza infaz kurumunun eğitim alanı içerisinde günlük tutmuştur ve gözlem yaparak kayıt altına almıştır. Araştırma verilerinde ise araştırmacı, farklı analiz yöntemleriyle yapılan araştırmaları incelemiş, araştırmasında elde edilen verileri sürekli karşılaştırmıştır. Araştırmacı, yarı yapılandırılmış görüşmelerin sorularını hazırlarken, katılımcılarla etkinlikler yapılmadan önce farklı yöntemlerle yapılmış araştırmaları incelemiş ve dokümanları inceledikten sonra görüşme sorularını hazırlamıştır. Araştırmacının hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme sorularını iki alan uzmanına ve danışmanın görüşüne başvurarak geçerlilik güvenilirlik fikrini almıştır. Bu sorular hazırlandıktan sonra araştırmacı etkinliklere başlamıştır. Uygulamalardan sonra katılımcılarla birebir görüşme yapmış ve bunları kayıt altına almıştır. Görüşme esnasında katılımcıların cevaplarını kendilerine teyit ettirerek, görüşmenin sağlıklı olmasını sağlayarak, araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliğini artırmıştır. Etkinliklerden sonra katılımcılarla yapılan görüşmeler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Görüşme esnasında verinin dikkatten kaçabileceğini düşünerek katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşmelerin dokümanını vermiştir. Katılımcılar yarı yapılandırılmış görüşme formunu doldurduktan sonra araştırmacıya vermişlerdir. Bu verileri de bilgisayar ortamına aktardıktan sonra araştırmacı makro düzeyde analiz yapmıştır. Tematik analiz yaptıktan sonra elde ettiği verileri geçerlik güvenilirlik toplantıları yaparak uzman görüşüne sunmuştur. Ayrıca araştırma çerçevesinde verileri betimlemiş, izlediği bütün yol ve yöntemleri detaylı bir biçimde anlatmıştır. Araştırmacı, uygulamaya yönelik gerçekleştirdiği bu araştırmada elde ettiği verileri tematik analiz yöntemiyle, yaşayan ve otobiyografik sorgulamayla, kavramlaştırmaya yönelik tasarımlarla araştırma sürecinde ortaya koymuştur. Ortaya koyduğu bu tasarımlar aracılığıyla kavramlar sonucunda

meydana gelen farklı bölümlere ilişkin verileri karşılaştırarak iç kontrol mekanizması sağlamıştır. Araştırmada sorgulamaları ayrıntılı bir şekilde sürece yayarak aktarmıştır. Bu araştırmanın sonunda araştırmacı tasarımlar üretmiş, araştırma ürünü ve sürece ilişkin anlamları a/r/topografi yöntemiyle ortaya koymuştur.

2.7. Ortam

Araştırma, Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda katılımcılara yönelik sınıf ortamında yapılmıştır. Uygulama için bu ceza infaz kurumunun seçilmesinin nedeni araştırmacının “Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu Bünyesindeki Katılımcılara Yönelik Resim ve Müzik Eğitimi Yoluyla Sanatsal Farkındalık Kazandırma” isimli projede eğitmen olarak hükümlülere karakalem eğitimi vermesinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı proje sorumlusu hocanın, ceza infaz kurumundaki müdürün, personelin desteği ve araştırmacının hükümlüleri tanımasından dolayı ceza infaz kurumunun seçilmesi uygun görülmüştür.

Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu 2014 yılının Nisan ayında açılmıştır. Bu ceza infaz kurumu merkeze 13 kilometre uzaklıkta olup Şırnak-Van karayolu istikameti üzerindedir. Kurumda 300 personel görev yapmaktadır. Kurum 139264 metrekarelik saha içerisinde açık ceza infaz kurumu, teknik bina, ziyaretçi kabul, atölyeler ve kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere beş adet binadan meydana gelmektedir. Açık Ceza İnfaz Kurum bölümü 150, kapalı Ceza İnfaz Kurumu bölümü ise 1000 kişilik kapasiteye sahiptir. Kapalı bölüm içerisinde on kişilik, üç kişilik ve tek kişilik tutuklu-hükümlü koğuşları, hükümlü kabul birimi, gözlem odası, revir, psikososyal servis, kapalı ve açık spor salonu, konferans ve toplantı salonu olarak kullanıma uygun çok amaçlı salon, kütüphane, açık görüş salonu, avukat görüşme odaları, kapalı görüş bölümleri, kantin, ayrıca ziyaret kabul salonunda ziyaretçi kantini, tutuklu-hükümlü ve personel yemekhaneleri, idari kısım ve merkez kontrol bölümü bulunmaktadır.

Kurumu çevreleyen 4 metre yüksekliğe sahip ihata duvarı ve duvarın dışında 10 adet 6 metre yüksekliğe sahip gözetleme kuleleri ve kapalı devre kamera sistemi dış güvenliği sağlamaktadır. Bina içerisi yine kapalı devre kamera sistemiyle yirmi dört saat izlenmektedir. Kabul bölümünde eşya araması tamamlandıktan sonra güvenli kapıdan geçerek ayrıca üst araması yapılmakta, eşyalar ise x-ray cihazından geçirilerek denetim sağlanmaktadır. Personel kurum girişinde güvenli kapıdan geçmekte olup onların özel

eşyaları x-ray cihazında taranmaktadır. Kuruma girecek olan diğer kişilerin kayıtları ziyaret kabul birimince üst ve eşya araması yapılarak sisteme kaydı yapılmakta, ardından bina girişinde tekrar duyarlı kapıdan geçirilip üst araması yapılmakta, kurum girişinde sakınca olmayan özel eşyası da x-ray cihazından geçirilmektedir. İdari bölüme ve ceza infaz kurumu içerisine girebilmek için iris kontrollü turnikelerden geçilmektedir. Blokların geçişlerinde elektronik kontrollü kısım kapıları kullanılmaktadır (http-1).

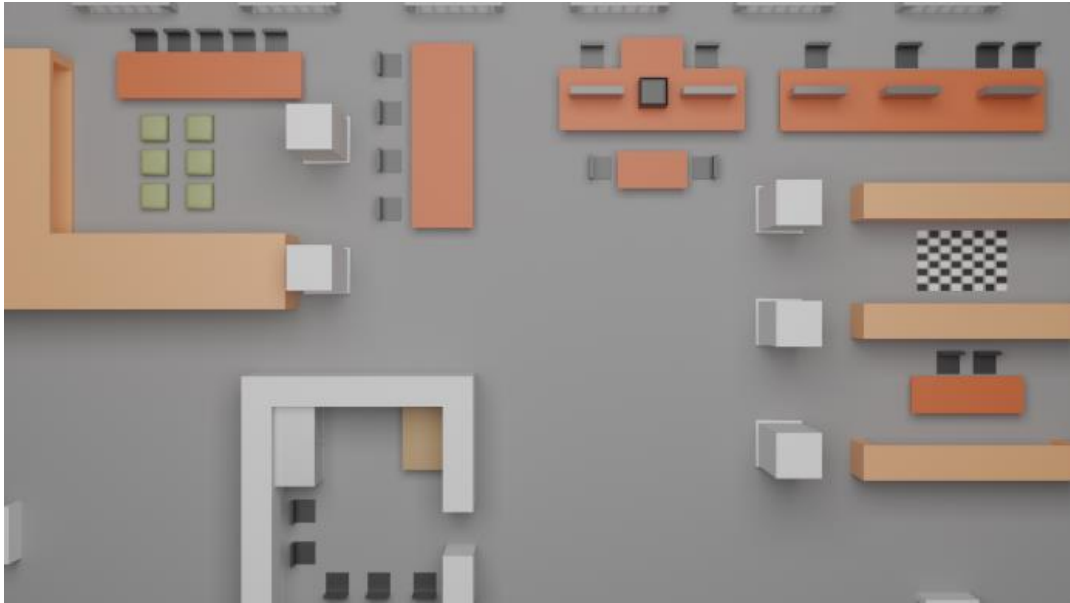
Uygulamanın ve araştırmanın yapıldığı alan dersliklerin olduğu birinci katta, dersliğin konumu ise kütüphane biriminin bulunduğu yerin sağ koridor tarafından ikinci sırada yer almaktadır. Bu sınıfta yapılan iki uygulama ise Objelerde Aitlik ve Mektup etkinliğidir. Karakalem eğitimi alan yaklaşık 16 katılımcı vardır. Bu katılımcıların belirli bir oturma düzeni ve planı yoktur. Sınıftaki masaların dizilişi 3 sıra şeklindedir. Sınıfın kapısı demirdir. Kapının yanında çöp tenekesi, çift taraflı portatif tahta, öğretmen masasının arkasında büfe, sol tarafta mazgallı pencereler, iki petek, duvarlar krem renginde olup duvara asılı bir şey yoktur. Büfe içinde katılımcılara ait resim kâğıtları, duralitler, resim kalemleri ve mandallar yer almaktadır. Masalar ahşap görümlü olup sandalyeler ise plastik siyah renklidir. Sınıf 20 metrekaredir. Katılımcıların rahat hareket edebilecekleri bir sınıf hizmeti sunulmaktadır. Sınıf ortamında uygulanan “Objelerde Aitlik ve Mektup” etkinliğine ilişkin kuşbakışı görsel aşağıda yer almaktadır.

Şekil 2.1. Sınıf yerleşim düzeni kuşbakışı görünümü

Araştırmanın üçüncü uygulaması ise Duvar Boyama etkinliğidir. Bu etkinlik kütüphane biriminde yapılmıştır. Kütüphane biriminin hem sağ hem de sol taraftan giriş kapıları vardır. Bu kapılar demirdendir. Kütüphanede 5 kolon, 6 adet pencere ve puf koltuklar vardır. Kolon duvarlarında manzara resimleri asılıdır. Ayrıca L şeklinde bir kitaplık, 3 adet reyon kitaplık vardır. Bu kitaplıklardan birinde hobi eşyaları (boyalar, fırçalar, hükümlülerin yapmış olduğu küçük tasarımlar) yer almaktadır. Kütüphanede 5 adet masa vardır. T şeklinde olan masalar, infaz memurları ve kurum öğretmenlerinin kullandığı masalardır. Bu masada bilgisayar ve yazıcı bulunmaktadır.

T masanın önünde sehpa vardır. Bu sehpanın etrafında karşılıklı olarak sandalyeler bulunmaktadır. Sağ üst köşede infaz memurlarının kullandığı masa vardır. Bu masa da 3 bilgisayar ve 4 sandalye yer almaktadır. Sağ iki kitaplıklar arasında zemin alanında çizilmiş satranç görseli vardır. Bir alt kitaplık önünde hobi için masa yer almaktadır. Diğer iki masa ise hükümlülerin kitap okuyabilmelerine imkân vermek amacıyla tahsis edilmiştir. Sağ girişteki kapının hemen yanında çay ocağı vardır. Bu çay ocağında dört adet sandalye, bir masa ve ocak yer almaktadır.

Şekil 2.2. Kütüphane yerleşim düzeni kuşbakışı görünümü

Aşağıdaki görselde katılımcıların yaptıkları duvar resmi yer almaktadır. Bu alanda her katılımcıya duvar boyama yeri ayrılmıştır. Katılımcılar çalışmalarını bu bölümde gerçekleştirmişlerdir. Katılımcılar hafta içinde kütüphane biriminde görev yapıp hafta

sonu da koşuşlarda zaman geirmektelerler. Hükümlüler istediği saatte gelip kütüphaneden yararlanamamaktadırlar.

Şekil 2.3. Kütüphane yerleşim düzeni perspektif görünümü

2.8. Katılımcılar

Araştırma, Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda katılımcılara yönelik gerçekleşmiştir. Araştırma ceza infaz kurumu yetkililerinin izniyle araştırmacı tarafından katılımcılara doküman verilmiştir. Katılımcılar proje kapsamında karakalem eğitimini araştırmacıdan aldıkları için araştırmacıyı tanımaktadırlar. Katılımcılar araştırmacıdan araştırmanın gönüllük esasına dayalı olduğunu, istedikleri zaman araştırmadan ayrılabilirler ve kaç uygulama yapacakları hakkında bilgi almışlardır. Bu bilgilendirmelerden sonra katılımcılar araştırma uygulamaları için bilgi toplamaya başlamışlardır. Katılımcılar hakkındaki bilgiler şunlardır:

K1: Girişken, konuşmayı seven, hırslı ve sosyal yönü gelişmiş, kararlı, kendinden emin bir karaktere sahiptir. Yaratıcı yönü gelişmiş, sorunlara pratik zm üreten ve arkadaşlarını yönlendiren yardımsever biridir. Sivil hayatta ticaretle uğraştığı için gezmeyi sever. Kendini geliştirmeye önem verir. Ceza infaz kurumunda ilgisini çeken kurslara katılmıştır. Kitap okumayı sevdiğini belirtmiştir. Portre konusunda uzmanlaşmak istediğini açıklamıştır. ğrenmeye istekli, çizim ve renk konusunda bilgilidir. Zamanını iyi planlayabilen biridir ve aynı zamanda niversite öğrencisidir.

K1 esmer, tıraşlı, bıyıksız, orta boylu, etine dolgun ve kısa saçlıdır. Saçları kırlaşmıştır. Sol kolunda ailesi tarafından kendisine hediye edilen kol saati vardır. Nike markalı spor ayakkabı giyer. Mavi kot pantolon üzerinde ufak harflerle yabancı dilde yazı olan bir tişörtü vardır. Üzerinde işçi koğuşunda olduğunu gösteren bordo yelek olup CTE (Ceza Tevkif Evi) simgesi vardır. K1 aşırı titiz, hızlı çalışan ve diğer arkadaşlarının da kendisi gibi olmasını isteyen bir yapıya sahiptir. Kararlarında kendisinin söylediklerini doğru olduğunu kabul eden bir mizacı vardır. İşine odaklanan ve bir an önce elindeki işin bitmesini isteyen bir karaktere sahiptir. K1 araştırmacı yönü gelişmiş olup çevresine karşı pozitif ve girişkendir. Boş zamanlarında kitap okuduğunu ifade etmektedir. Hobileri ise satranç oynamak ve resim çizmektir.

UYGULAMALARI:

Barni'nin Saatti, Masa Saatti, Kol Saatti, Semaver, Toprak ve Ağaç.

Şekil 2.4. K1'e ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi

K2: Sakin bir karaktere sahiptir. İnsana güven duygusu veren K2 işinde de istikrarlıdır. Değişik materyallerle işler üretebileceğini araştırma sürecinde ortaya koymuştur. K2 çizimine karşı sorumluluk duygusu beslediğini göstermiştir. Okuyan, araştıran ve sezgisel yeteneği olan biridir. Konuşkan bir yapısı yoktur. Sakin bir karaktere sahiptir. Disiplinli çalışmaktadır. Sivil hayatta inşaat işi yaptığından dolayı el becerisi gelişmiştir. Ceza infaz kurumunda sanatsal kurslara katılarak bilgi birikimini arttırmıştır. Boş zamanlarında kitap okuyarak, resim yaparak ve satranç oynayarak değerlendirmiştir. K2'nin yaratıcılık yönü gelişmiştir.

K2 beyaz tenli, uzun boylu, zayıf, tıraşlı, bıyıksız, saçları önden seyrek ve kısa saçlıdır. Sağ elinde ailesinin hediyesi olan gümüş bir yüzüğü vardır. Siyah kundura giyer. Mavi kot pantolon üzerine sarı bir tişört giymiştir. Üzerinde işçi koğuşunda olduğunu gösteren bordo bir yelek vardır. Yelek üzerinde CTE (Ceza Tevkif Evi) simgesi vardır. K2'nin titiz, çalışkan ve araştırmacı yönü gelişmiştir. Konuşkan değildir ve yavaş konuşur. İnsana güven veren bir karaktere sahiptir. K2 işine odaklanmada iyidir ve sabırlı bir mizaca sahip olup sorumluluk duygusu çok gelişmiştir.

UYGULAMALARI:

Misket, Yüzük, Yatak, Avlu ve Özgürlük

Şekil 2.5. K2'ye ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi

K3: Espri yeteneğine sahip ve hızlı konuşmayı sever. Arkadaşlarıyla şakalaşır. Çizimde zorlandığında arkadaşlarına danışarak onlardan fikir alır. Sivil hayatında çiftçilikle uğraştığını belirtmiştir. İlk kez resim kursuna katılmış ve bu yüzden mutlu olduğu görülmüştür. Kitap okumayı sevdiğini fakat araştırma için eğitmenin verdiği dokümanları okumadığı fark edilmiştir. Araştırmacı yönü zayıftır. Karakalem eğitiminde kendini geliştirmek için geldiğini belirtmiştir. Araştırma sürecinde ne yapacağıyla ilgili kafa karışıklığı yaşamıştır. Yaratıcı fikirler bulmada zorlandığı için arkadaşlarına ve araştırmacıya danışmıştır. Arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi sevdiği anlaşılmıştır. Sosyal yönü gelişmiştir. Ailesinin yadigârı tespihi sürekli yanında taşıdığı için umutlu olduğu görülmüştür.

K3 esmer tenli, tıraşlı, bıyıklı, uzun boylu, hafif kilolu ve kısa saçlıdır. Elinde ailesinden hatıra siyah bir tespihi vardır. Tespihi sürekli üzerinde taşımaktadır. Siyah kundura giyer. Gri kot pantolon üzerine açık renkli bir tişört giymiştir. Üzerinde işçi koğuşunda olduğunu gösteren bordo bir yelek vardır. Yelek üzerinde CTE (Ceza Tevkif Evi) simgesi vardır. Heyecanlı bir yapısı vardır. K3 kendi başına çalışmakta zorlandığı için uygulama sürecinde gelgitler yaşamıştır. Kitap okumayı sevdiğini ve hatta haftada beş kitap okuduğunu ifade etmiştir.

UYGULAMALARI:

Tespih, Pencere ve Tuvalet

Şekil 2.6. K3'e ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi

K4: Araştırma esnasında soru soran ve meraklı bir kişiliğe sahiptir. Ama çok çabuk sıkılmaktadır. Etkinliklere düzenli katılmamıştır. Resim yapmayı sever ve ayrıca yetenekli olduğu gözlemlenmiştir. Sınıftaki katılımcılarla uyumlu olduğu görülmüştür. Karamsar bir yapısı vardır. Ceza infaz kurumundaki kurslara katılmamıştır. Arkadaşlarıyla koğuşta televizyon izleyip zaman geçirmektedir. Kitap okuma alışkanlığı yoktur ama resim konusunda yeteneklidir.

K4 beyaz tenli, kıv saçlı ve tıraşlıdır. Saçını arkaya tarar ve bıyıklıdır. Bıyıklarını siyaha boyar ve uzun boyludur. Soğuk suya karşı tiki vardır. Ayağında Nike spor ayakkabı, altında mavi kot pantolon ve üzerinde açık renkli bir tişört vardır. İşçi koğuşunda olduğunu gösteren bordo bir yelek giymiştir. Yelek üzerinde CTE (Ceza Tevkif Evi) simgesi vardır. K4 diğer arkadaşlarına göre renk bilgisi daha fazla olduğu için kendine güvenen bir yapısı vardır. Çalışma esnasında arkadaşlarına fikir verdiği için yardımlaşma yönü gelişmiştir.

UYGULAMALARI:

Giysi Dolabı, Sandalye ve Duvar

Şekil 2.7. K4'e ait kişisel bilgilerinin şematik gösterimi

Araştırma boyunca dört katılımcı ölçüt örneklem yöntemiyle seçilerek etkinliklerini eksiksiz bir şekilde tamamlamışlardır. Anlaşılır olması açısından katılımcılara yönelik bilgiler tablo halinde gösterilmiştir.

2.9. Veri Toplama Araçları

A/r/tografi araştırmacıları veri toplama sürecinde nitel (doküman inceleme, görüşme ve gözlem) birtakım yaklaşımları kullanırlar. Daha çok kişisel hikâyeler, hatıralar ve fotoğraflarla ilgilidirler. A/r/tografi aynı zamanda algıların incelemesine olanak veren bir yaklaşım olarak da bilinir. A/r/tograflar kendi sanatsal ve eğitsel sorgulamalarını da yapabilirler (Irwin ve diğerleri, 2019, s. 193-194). Araştırmacı, a/r/tografi yönteminde standart şekilde ilerlemeyerek kendine bir yol ve yordam bularak da devam edebilir. Araştırmanın konusu ile ilgili gerekli kaynaklar taranmış ve araştırma probleminde cevap verebilecek veriler aşağıdaki teknikler kullanılarak toplanmıştır.

2.9.1. Kişisel bilgi formu

Bu form katılımcıların kişisel özelliklerini, aile bilgilerini ve sanat ile ilgili düşüncelerini anlamaya yönelik oluşturulmuştur. Bu yolla katılımcıların nasıl bir ortamda eğitim aldıkları, hangi sosyal ve sanatsal etkinlikleri gerçekleştirdikleri ve sanat ile ilgili hangi bakış açısına sahip oldukları hakkında bilgi alınmış olup katılımcıların seçiminde de kaynaklık etmiştir. Bu form uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır.

2.9.2. Yarı yapılandırılmış görüşme

Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının önceden belirlediği konular hakkında veya görüşme esnasında ortaya çıkan temalara göre yeni soruların sorulduğu ve nitel araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılan veri toplama yöntemidir. Genellikle araştırmacı, yarı yapılandırılmış görüşmede katılımcıyla görüşme yapmak için o kişiden randevu alır. Katılımcıyla yapılan görüşmeler yarım saatten başlayıp birkaç saatte kadar devam edebilir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde bir veya birden fazla araştırma sorusunu sorup ondan sonra soru detaylandırılarak on ila on beş görüşme sorusu hazırlar (DiCicco-Bloom ve Crabtree, 2006, s. 314). Araştırmacı, görüştüğü bireylerden gelen yanıtta göre farklı sorular sorabilir ve böylece araştırma konusunu tekrar gözden geçirilebilir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler nitel araştırmalar gerçekleştirmek amacıyla sıklıkla tercih edilen bir yöntem olup araştırmacıların hem konularını hem de ana çerçevesini belirleyip kendi konularıyla ilgili sorular sorma olanağı tanır. Aynı zamanda bu yöntem görüşme esnasında ortaya çıkan araştırma konusuna ilişkin olarak dolaylı veya doğrudan yeni gelişmelere göre, görüşme sorularında değişime gitme ve yeni sorular ekleme imkânı veren esnek bir yapıya sahiptir (Güler ve diğerleri, 2015, s. 115).

Görüşme sorularının geçerlik ve güvenilirliği için uzman görüşü alınmıştır. Araştırmacı, uygulamalar bittikten sonra dört katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Bu araştırmada üç etkinlik gerçekleşmiştir. Her üç etkinlikten sonra katılımcılarla bireysel görüşmeler yapmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler otuz ile altmış dakika sürmüştür.

Katılımcıların tamamı işçi koğuşundan olduğu için görüşmelerde aksaklıklar yaşanmıştır. Araştırmacı, bir sonraki hafta sorunları önlemek amacıyla ceza infaz kurumuna bir veya iki saat erken gitmek zorunda kalmıştır. Araştırmacı, katılımcılarla etkinlik yapmadan önce o gün işi olan katılımcıları tespit edip görüşmede onlara öncelik vermiştir. İş yoğunluğundan dolayı görüşemediği katılımcıyı diğer etkinlik başlamadan görüşmeye almıştır. Araştırmacı, hükümlülerle görüşme yaparken katılımcının verdiği yanıtı tekrarlayarak teyit ettirmiştir. Böylece görüşmenin geçerlik güvenilirliğini sağlamıştır. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme formunu etkinlik bitiminde katılımcılara dağıtmıştır. Araştırmacı, veri kaybını engellemek amacıyla bu yolu seçerek etkinlik sonunda görüşme formunu katılımcılara dağıtarak sorularının yanıtını bir sonraki hafta onlardan geri almıştır. Böylece katılımcılarla yapılan görüşmede ortaya çıkacak veri kaybını en aza indirmiştir.

Görüşmede katılımcıların amaca ilişkin uygulama ve sürece yönelik ortaya koydukları ürünlere yönelik sorulardan oluşmuştur. Etkinlik bitikten hemen sonra katılımcılarla bireysel üç görüşme yapılmıştır. Katılımcılarla gerçekleşen görüşme tarihi ve süresi aşağıdaki tablolar da gösterilmiştir:

Tablo 2.6. *Objelerde aitlik etkinliğine yönelik katılımcı görüşmesi*

Katılımcılar	Görüşme Tarihi	Görüşme süresi
K1	28.03.2022	00:50
K2	28.03.2022	00:43
K3	04.04.2022	00:40
K4	04.04.2022	00:52

Tablo 2.7. *Mektup etkinliğine yönelik katılımcı görüşmesi*

Katılımcılar	Görüşme Tarihi	Görüşme süresi
K1	11.04.2022	00:35
K2	11.04.2022	00:35
K3	18.04.2022	00:30
K4	18.04.2022	00:30

Tablo 2.8. *Duvar boyama etkinliğine yönelik katılımcı görüşmesi*

Katılımcılar	Görüşme Tarihi	Görüşme süresi
K1	25.04.2022	00:47
K2	25.04.2022	00:40
K3	02.05.2022	00:25
K4	02.05.2022	00:36

2.9.3. Doküman incelemesi

Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgular hakkında bilgiyi kapsayan yazılı materyallerin analizini içerir. Doküman incelemesi yalnız başına araştırma yaklaşımı olabildiği gibi araştırmanın geçerliliğini arttırmak, görüşme ve gözlem yöntemlerini desteklemek amacıyla da kullanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.218). Araştırmacı, araştırma sürecinde gazete, dergi ve toplantı tutanağını toplamıştır. Ayrıca genel dokümanlar, kişisel günlükler, anı defterleri ve mektuplar gibi özel dokümanları da toplayabilmektedir (Creswell, 2013). A/r/toprafi uygulamalarında günlük, hikâye ve anı kaydı veri toplama araçları arasında önemli bir yere sahip

olduğundan; araştırmada, araştırmacı ve katılımcıların anı kaydı ve yaşam hikâyeleri kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların kendilerini süreç içinde ve sonunda değerlendirdikleri öz değerlendirme yazıları da veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

2.9.4. Araştırmacı günlüğü

Nitel araştırmalarda araştırmacı ve katılımcılar tarafından yazılan günlükler veri toplama araçlarından biri olarak kullanılmaktadır. Burada kullanılan günlükler çeşitli özel amaçlar için tutulan günlükler değildir. Buradaki “günlük” kavramı, açıklamalı bir seyir defterini veya kronolojik kaydı belirtmek amacıyla tercih edilmiştir (Zimmerman ve Wieder, 1977, s. 481). Günlüğün bir araştırma aracı olarak sağladığı avantajlardan biri, kısa süreli belleğe duyulan güvendir. Günlükler, bu nedenle anketler ve görüşmeler gibi diğer veri toplama yöntemlerinden daha az hatırlama hatasına sahiptir. Çünkü bu araçlar, haber kaynaklarının geçmişe dönük görüşleri nedeniyle çarpıtılmış veriler sunabilir (Woll, 2013, s. 3). Bu anlamda araştırmadaki günlükler de araştırmanın sürecine ve içeriğine dair araştırmacının gözlemleri; yaşanan problemleri, yorumları, duygu ve düşünceleri kayıt altına almak için kullanılmıştır. Araştırma için günlük tutmak oldukça kullanışlıdır. Altrichter ve diğerleri (1993) bunun sebeplerinden bazıları şöyle sıralanmıştır:

1. Günlük yazmak diğer birçok araştırma yöntemine göre organize edilmesi daha kolaydır. Kâğıt ve zamanın mevcut olması durumunda bir günlük girişi yapmak her zaman mümkündür.

2. Bir günlük, diğer araştırma yöntemleri tarafından toplanan verileri de içerebilir. Örneğin, yapılandırılmamış sınıf gözlemlerinden notlar tutmak veya yeni bir görüşmenin bağlamı ve koşullarının açıklamasını kaydetmek için iyi bir yerdir.

3. Araştırma konularıyla ilgili kısa notlar veya fikirler günlükte sıkça kaydedilebilir. Bu süreklilikten dolayı bir günlüğü, diğer araştırma yöntemlerinden daha değerli kılan bir kaliteyi geliştirebilir. Araştırma yoluyla kendi kişisel gelişiminizin bir arkadaşı olur. Araştırmacı, yenilikçi faaliyetleri birleştirir, araştırma sürecinin farklı aşamalarındaki algı ve anlayışların gelişimini belgeler. Bu şekilde, başarılı/başarısız öğrenme ve keşif yollarını görünür kılar. Böylece yeniden gözden geçirilebilir ve analize tabi tutulabilir (s. 12-13). Bu doğrultuda araştırmacı günlükleri a/r/tografi uygulamalarını anlamada önemli bir veri kaynağı olarak ele alınmıştır. Araştırmacı günlükleri, uygulamalar (Objelerde aitiklik, Mektup ve Duvar boyama etkinliği) boyunca her derste

notlar tutularak bilgisayar ortamında word belgesi olarak aktarılmış ve her yazılan gün için tarih verilmiştir.

2.9.5. Katılımcı gözlem

Katılımcı gözlemlerde araştırmacı açıktan ve gizli olarak araştırma yaptığı insanların yaşamlarının içine girerek tutum ve davranışlarını herhangi bir şekilde ve formata bağlanmaksızın gözlemler (Güler ve diğ. 2015, s. 107). Herhangi bir nitel araştırmada araştırmacı tamamen katılımcı veya gözlemci olarak alanda araştırma yapar (Genzuk, 2003). Katılımcı gözlem yaklaşımında araştırmacı çalıştığı grubun bir parçası olur ama araştırmaya konu olan kişiler araştırmacının araştırma yaptığının farkındadırlar. Gözlemci araştırmacı gruba tanıtılır ve grubun aktivitelerine katılmaz daha çok grubun verdiği bilgiler çerçevesinde araştırmasına yön verir (Güler ve diğ. 2015, s. 109). Katılımcı gözlem yönteminin avantajı ise araştırmacı katılımcılara hissettirerek veya hissettirmeyerek sorular yöneltebilir. Araştırmacı, araştırmaya konu olan kişilerin bakış açısıyla olayları gözlemlene fırsatı yakalarken, araştırmacının doğal davranmayarak araştırmadan kopma riski vardır. Araştırmaya konu olan kişiler, araştırmacının varlığından ve araştırma konusundan haberdar olduklarından doğal davranmayabilirler. Araştırmacının araştırmaya konu olan kişilerin bakış açısıyla olayları gözlemlene fırsatı yakalarken tabii davranarak araştırmadan kopma ihtimali vardır. Diğer taraftan katılım yönteminin avantajı araştırmacının rahatlıkla katılımcıya soru sorma imkânı olmasıdır.

Araştırmacı, gözlem esnasında katılımcıların mimiklerini, jestlerini, birbiriyle olan iletişimlerini ve yakınlıklarını not etmiştir. Araştırmanın amacına yönelik notlar almıştır. Uygulama aşamasında bazı katılımcıların süreç içerisinde sıkılganlıklarını not etmiştir. Örneğin katılımcılardan K4, mektup etkinliğinde yaklaşık yarım saat oyun hamuruyla oynadıktan sonra uygulamaya geçmiştir. Bu süreç araştırmacı tarafından kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların uygulamadaki davranışlarını araştırmaya yönelik notlar almıştır. Araştırmacı, araştırma sürecinde hangi katılımcının kaç yaşında olduğunu, hobilerini ve sevdiği şeyleri anlamıştır. Ortamı betimlemeyerek (sıraların rengini, masaları, sınıf kapısını ve duvarı incelemiş) araştırmaya katkı sağlamıştır. Katılımcıların yaşlarını, eğitim durumlarını ve nereli oldukları hakkında da bilgi edinmiştir.

2.10. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Tematik analiz hem nitel hem de sanat temelli araştırmada kullanılmak üzere desenlenen verilerin analizinde tercih edilmektedir. Tematik analizde amaç, araştırma süresince elde edilen bilgilerin bağlamından ve kullanılan dilden çok, veri önemlidir. Tematik analizde vurgu metin üzerine olmalıdır. Hikâyenin nasıl olduğundan çok neyi ifade ettiğine, anlatım biçiminden ziyade anlatılana odaklanmalıdır. Bu bağlamda araştırmacılar pek çok hikâyeyi toplayıp tümevarımsal bir yaklaşım ile veriyi kavramsal bir şekilde gruplandırabilir (Ersoy vd., 2017, s. 256).

Tematik analizde araştırmacı, veriler içinde tema ve örüntüler aramak için analitik tekniklere odaklanır. Bu çalışmanın en önemli yönlerinden biri, verilerin kodlanmasıdır. Verileri kodlamakla, aynı biçimde kodlanmış verilere bakabilir ve diğer etkenlere örneğin, olaydan olaya ve zamandan zamana bağlı olarak nasıl değiştiğini ya da çeşitlendiğini görebilecektir. Son olarak, ortamdaki ortama, durumdan duruma ya da olaydan olaya değişen kodlarla kategorilerin ya da tematik düşüncelerin nasıl temsil edildiğini keşfedebilecektir (Gibbs, 2007'den aktaran Glesne, 2015, s. 259).

Bu duruma (Braun ve Clarke 2006'dan aktaran Tanyel, 2015. S. 61) göre tematik analiz altı aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar aşağıda verilmiştir:

1. Veriye aşına olma
2. İlk kodları oluşturma
3. Temaları araştırma
4. Temaları gözden geçirme
5. Temalara ad verme ve tanımlama
6. Raporlaştırma

Araştırmacının tematik analize başlarken öncelikle verilere aşına olması gerekmektedir. Elde edilen verileri tekrar okuyarak ve izleyerek gözden geçirir. Sonraki aşamada ise verilerin birbiriyle olan ilişkilerini ortaya çıkararak ilk kodlamaları yapar. Ortaya çıkan kodları gözden geçirerek ortak temalar altında birleştirir. Temaları inceledikten sonra ortaya çıkan bulguları raporlaştırarak sunar.

Araştırmacı, araştırma boyunca elde ettiği verileri makro düzeyde toplamış, ondan sonra verileri mikro düzeyde çözümlenmiştir. Araştırma da üç etkinlik yapmış olup etkinlik uygulamalarından objelerde aitlik ve mektup etkinliğine yönelik geçerlik komitesiyle toplantılar yapmıştır. Araştırmacının özel nedenlerinden dolayı duvar boyama etkinliğiyle ilgili geçerlik komite toplantısı yapılmamıştır. Ancak araştırmacı,

-alanında uzman- bir hocayla objelerde aitlik, mektup ve duvar boyama etkinliđine yönelik geđerlik toplantılarını gerđerleřtirmiřtir. Arařtırmacı, geđerlik komitesi ve alan uzmanıyla yapılan toplantılar dođrultusunda kodlamalarda dűzeltmeler yapmıřtır. Ceza infaz kurumunda yapmıř olduđu gűzlem, arařtırmacı gűnlűđű ve katılımcılarla yapmıř olduđu gűrűşmelerin makro analizini yapmıřtır. Aynı zamanda bu gűrűşmelerin yazılı gűrűşme verilerini bir araya getirerek bunları kodlamıřtır. Hűkűmlűlerden aldıđı verileri Nvivo 12 nitel veri programına aktararak kodlamaları bu program aracılıđıyla gerđerleřtirmiřtir. Gerđerleřtirilen bu kodlamalar, alan uzmanı tarafından incelenmiř ve arařtırmacıyla fikir birliđine varmıř olup kodlamalara en son řekli vermiřtir. Katılımcıların űretmiř olduđu sanatsal űrünlerle ilgili uzmanlardan gűrűş alarak hazırladıđı derecelendirilmiř puanlama anahtarıyla (rubrik form) deđerlendirilmiřtir. Rubrik form, arařtırmacı ve űç alan uzmanıyla ayrı ayrı puanlanarak yorumlanmıřtır.

3.1. Araştırma Uygulama Süreci

Araştırmaya başlamadan önce “Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu Bünyesindeki Katılımcılara Yönelik Resim ve Müzik Eğitimi Yoluyla Sanatsal Farkındalık Kazandırma” isimli projede ceza infaz kurumundaki katılımcılara yönelik karakalem eğitimi veriyordum. Bu proje süreci içerisindeyken yeterlilik sınavının akabinde danışmanımla tez konusu üzerine konuşmaya karar verdim. Bu koşullar altında Prof. Metin İNCE sürecin daha sağlıklı yürütülmesi için Doç. Dr. Çiğdem Tanyel BAŞAR hocayla beraber tez araştırma sürecini yürütmemi istedi. Bu yüzden Çiğdem Hoca’yla “endişe” kavramı üzerine araştırma yaptığımı belirttim ve bu kavram hakkında detaylı bir şekilde konuştuk. Pandemi nedeniyle endişe kavramının uygun olmayacağını, öğrencilerle online eğitimde istenilen verileri toplamada problem yaşayacağımı ve yürütülmesinin de zor olacağını belirtmiştir. Ben de bu süreç içerisinde farklı konular önerdim. Bu arada Çiğdem Hoca “Farklı kurumlarla da çalışabilirsin. İlla ki öğrenci olması şart değil” dedi. Ben de kendisine ceza infaz kurumunda proje kapsamında sanat eğitimcisi olarak hükümlülere yönelik karakalem eğitimini veriyorum. Bu yüzden araştırma konumu a/r/tografi yöntemiyle hükümlülerle yapmak istiyorum, dedim. Böylece danışmanıma araştırma konusunu değiştireceğimi, uygulamayı ceza infaz kurumundaki katılımcılarla yapmaya karar verdiğimi belirttim. Danışmanımdan onay aldıktan sonra gerekli yasal süreci başlattım. Tez araştırma iznimi önce Anadolu Üniversitesi’nden ve sonra da Adalet Bakanlığı’ndan aldım. Adalet Bakanlığı’ndan tez araştırma izin süreci yaklaşık bir buçuk ay sürdü. Araştırmamın uygulama sürecini, 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda ismini “Katılımcıların (Yaşantıları Kısıtlanmış Bireylerin) Aidiyet, Kimlik ve Mekân Kavramında Sanat Aracılığı A/R/Tografik Bir Araştırma” olarak belirlediğimiz tez çalışmasının uygulama sürecini 28 Mart-02 Mayıs 2022 tarihleri arasında tamamladım. Ceza infaz kurumundaki araştırma sürecinde katılımcıların kısıtlı koşullarından ulaşamadığı kaynakları -izin verilenleri- kitap ve doküman biçiminde dağıttım. Her etkinlik başında katılımcılara, etkinlikler hakkında PowerPoint sunumunu yaptım. Aynı zamanda katılımcılara derslikte etkinlikler hakkında bilgi verme, tartışma ve soru sorma imkânını vererek tasarlanmış oldukları çalışmalar üzerinde konuşma yaptım. Uygulamaları ceza infaz kurumu koşulları çerçevesinde tamamladım. Ürün değerlendirmesini de bu doğrultuda gerçekleştirdim. Araştırma sürecindeyken 23 Nisan günü babamın trafik kazası geçirmesi nedeniyle araştırmamı bir iki gün erteledim ve o

hafta içerisinde kaldığım yerden araştırmama devam ettim. Uygulamada üç etkinlik yaptım. Bu üç temel etkinlik sıralaması şöyledir:

- Objelerde aitlik etkinliği
- Mektup etkinliği
- Duvar boyama etkinliği

Katılımcılarla objelerde aitlik ve mektup etkinliğini ceza infaz kurumunda tahsis edilen derslikte, duvar boyama etkinliğini ise ceza infaz kurumu yönetiminin belirlemiş olduğu kütüphane biriminde yaptım. Bu üç etkinlik aracılığıyla katılımcıların aidiyet duygusunu, mekân ve kimlik kavramlarını ortaya çıkarmak amacıyla katılımcıların yaşadığı alanla ilgili nesneyle bağ kurmalarını ve bu süreç içerisinde kendilerini sorgulamalarını istedim.

A/r/tografi görsel araştırma yaklaşımının öğelerinden biri olan “yaşayan sorgulama” hakkında katılımcılara bilgi verdim. Bu bağlamda Springgay (2004a’ten aktaran Güneş, 2018, s. 22) çalışmasında yaşayan sorgulamanın somut bir bilim yöntemi olmasının sebebi temelinde dünya ile sıkı bir bağlantı içinde yer almasıdır. Böylece katılımcılar seçtikleri obje ve kavram hakkında aidiyet duygusunun olup olmayacağına ilişkin yaşayan sorgulamalar yaptılar. Katılımcılar bu kavramları kullanarak anlamlandırdıkları birçok olay ve objeyi estetik bir anlayışla ele aldılar. Bu anlamda Güneş (2018, s.45) a/r/tografi uygulamalarında seçilen simge ve ifadelerin kavramsallaştırılabileceğini, hatta uygulama esnasında da birden fazla kavramın ortaya çıkarılabileceğini ve görünür kılınabileceğini belirtmiştir. Böylece katılımcılar yaşayan sorgulamaların temelinde olan hem kendini tanımayı gerçekleştirdiler hem de seçtikleri nesnelere yoluyla sanatsal üretimler yaptılar. Etkinliklerle ilgili süreç aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.1. *Etkinliklerin uygulama süreci*

ETKİNLİKLERİN UYGULAMA SÜRECİ TABLOSU

3.2. Objelerde Aitlik Etkinliği

3.2.1. Objelerde aitlik etkinlik süreci

Araştırmanın alt amaçlardan ilki olan “Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda hükümlülerde aidiyet kavramı nasıldır?” sorusuna yönelik yanıtlar aranmıştır. Katılımcılar bu alt amaç kapsamında süreç içerisinde objeler aracılığıyla sorgulamalar gerçekleştirmişlerdir. Bu sorgulamalar sonucunda uygulama aşamaları süreç içerisinde aşağıda yer alan tablo 3.2’de gösterilmiştir.

3.2.1.1. Objelerde aitlik etkinliğine yönelik I. hafta araştırma süreci

Tablo 3.2. Objelerde aitlik etkinliği birinci hafta ders süreci

28 Mart 2022 Pazartesi/Saat 12.30-16.30

I.ders

- 1- Katılımcılara araştırma sürecini anlatma.
- 2- Katılımcılara yazılı izin formunu verme.
- 3- Konuyla ilgili katılımcılara bilgi verme.
- 4- Araştırma sürecinde neler olacağını ve dikkat edilecek hususlar hakkında katılımcılara açıklamada bulunma.
- 5- Konuyla ilgili araştırmacının kaynakları dağıtma ve bu kaynakları okuma önerisinde bulunma.
- 6- Katılımcılara bilgi formları dağıtma.

II. Ders

- 1- Aidiyet, kimlik ve mekan kavramlarını açıklama.
- 2- Ceza infaz kurumuyla ilgili yapılan resimlere ilişkin genel açıklamalarda bulunma
- 3- Katılımcılardan gelen sorulara cevap verme.

III. Ders

- 1- Objelerin insan hayatı üzerinde etkisi hakkında katılımcıları bilgilendirme.
- 2- Katılımcıların çizmeyi düşündüğü obje hakkında yazı yazmalarını isteme.

IV. Ders

- 1- Katılımcıları araştırma konusu olan aidiyet duygusu, kimlik ve mekan kavramı hakkında bilgilendirme.
- 2- Ders sürecinde katılımcılardan gelen soruları yanıtlama.
- 3- Katılımcılara bir sonraki hafta da neler yapacaklarıyla ilgili kısa bilgiler verme.

Not: İlk ders araştırma süreciyle ilgili katılımcılara bilgi verilmiştir. Araştırmacı getirdiği dökümanları katılımcılara dağıtmıştır.

Objelerde aitlik etkinliği 28 Mart-04 Nisan 2022 tarihleri arasında, iki haftalık ders süreci ve sekiz saatlik uygulamayla tamamlanmıştır. Katılımcılar çalışmalarını iki haftada tamamlamıştır. Araştırmacı, katılımcıların ortaya koyduğu ürünleri kayıt altına almak için toplamıştır. Ayrıca araştırmacı, katılımcıların araştırma sürecinden kopmamaları için farklı bir günde karakalem eğitimine devam etmiştir.

Araştırmacı, katılımcılardan çevrelerinde bulunan nesnelere veya kendilerine hediye edilen eşyaları etkinlikler için kullanmalarını istemiştir. Katılımcılara: “Siz süreci

hangi objeyle daha iyi yansıtacağınızı düşünüyorsanız o objeyi seçmeniz sizin faydanıza olacaktır” şeklinde bilgi vermiştir. Bu açıklamalar doğrultusunda, katılımcıların bu etkinlikte aidiyet duygusunu, mekân ve kimlik kavramını ortaya koyabilecek farklı objeleri seçmeleri konusunda, onlara detaylı bilgiler vermiş, sınıf ortamında sohbet havasında tartışmalar ve paylaşımlar gerçekleştirmiştir. Katılımcılar kendi yaşamlarından izler taşıyan objeleri seçmeleri konusunda araştırmacı tarafından teşvik edilmiş ve bu konuda duyarlılık geliştirmek amacıyla araştırmacı ve katılımcılar arasında fikir alışverişi gerçekleşmiş olup ve böylece araştırma için önemli bir adım atılmıştır.

Araştırmacı, katılımcıların seçtikleri objelerden yola çıkarak sanatsal ürüne dönüştürmeleri sağlamak amacıyla süreç içerisinde onları yönlendirmiştir. Katılımcıları etkinlik boyunca gözlemlemiş, ihtiyaca göre kavram kargaşasını önlemek amacıyla bazı konularda katılımcıları araştırma konusu hakkında bilgilendirmiş ve uygulamayı sınıfta gerçekleştirmiştir. Etkinlikler ise soru cevap şeklinde bir sohbet havasında yapılmış ve ceza infaz kurumu koşullardan dolayı araştırma için gerekli olan dokümanları araştırmacı tarafından katılımcılara dağıtılmıştır. Katılımcıların ceza infaz kurumundaki sorumluluklarından dolayı sürecin tamamı sınıf ortamında gerçekleşmiştir. Bu durumun üstesinden gelmek amacıyla araştırmacı sürecin doğru ve hızlı ilerlemesi için neredeyse her ders saati boyunca araştırmaya ilişkin bilgilendirmeler yapmıştır. Sonraki hafta ise ne yapılacağı ile ilgili katılımcılarla etkinlik üzerinde tartışmış ve sürecin nasıl ilerleyebileceği ile ilgili katılımcılardan dönütler almıştır. Araştırmacı, etkinlik sürecinde yaşayan sorgulamanın öneminden ve sürecin araştırma kapsamında olduğunu katılımcılara hatırlatarak, sunumları soru cevap, gösterip anlatma yöntemlerini kullanarak devam ettirmiştir.

A/r/tograf olan araştırmacı, araştırma süresi boyunca katılımcılara neler yapılabileceği ile ilgili ayrıntılı sunumlar yapmış, araştırma amacının genel çerçevesinden bahsetmiştir. Araştırmacı, etkinliklerin uygulama sürecini nasıl ilerleyebileceği hakkında katılımcıları bilgilendirmiş ve onlara ceza infaz kurumuna belirli günlerde geleceğini belirtmiştir. Ancak ceza infaz kurumunda her katılımcının ayrı görevi olduğundan herkese uygun olan güne oy birliğiyle karar verilmiş ve böylece katılımcıların belirlediği gün ve saatler içinde ceza infaz kurumunda araştırma uygulamalarına başlamıştır. Araştırmacı, daha önce ceza infaz kurumunda karakalem eğitimi verdiği için bu süreçte katılımcıları doğrudan tanıma fırsatı bulmuş ve bu durum avantaja dönüşmüştür.

Araştırmacı, etkinliklere başladıktan sonra derse katılımın öneminden bahsetmiş ve uygulama için katılımcılardan aidiyet duygusu, kimlik ve mekânla özdeşleştirebilecekleri objeler hakkında düşüncelerini istemiştir. Bu bilgilendirmelerden sonra araştırmaya ilişkin izin belgelerini katılımcılara dağıtmış ve katılımcılardan araştırma için onay almıştır. Tüm katılımcılar sürece katılmak istediklerini belirtip izin formunu doldurup imzalamışlardır. Araştırmacı, izin formunda da belirttiği gibi ders esnasındaki gözlem notları, öğrenci ürünleri vb. her konuda hassas davranacağını, araştırma sürecinde hiçbirini onların izni olmadan asla paylaşmayacağını ve izinleri dışında bu dokümanları kimseye göstermeyeceğini vurgulamıştır.

Araştırmacı, katılımcılara objelerin öneminden ve gündelik hayatımızla ilişkisinden söz etmiştir. Bu konuyla alakalı dokümanları yetkililerden izin alarak katılımcılara dağıtmıştır. Katılımcılara a/r/tografi hakkında ön bilgi vermiş, onlardan ileriki haftalarda sınıf ortamında aidiyet duygusunu ön plana çıkaracak uygulamalar için düşüncelerini istemiştir. Katılımcıların ilk derste tercih ettikleri konular üzerinde durarak süreç içerisinde yaşayan sorgulamalar yapmalarını talep etmiştir. Bu bağlamda a/r/tografik araştırmaların temelinde -öğrencilerin sanat yapma yetkinliğinin ötesinde- fikir geliştirme, yorumlama, düşünme, araştırma ve sorgulama becerilerini geliştirmelerinin önemi üzerinde durmuştur. Gouzouasis (2006, s. 26) a/r/tografileri yaşayan sorgulamanın gündelik yaşam deneyimleri içine katarak yanıtlardan çok araştırma sürecinde onlara sorular sormayı özendirmeyi amaçlar. Bu açıklamalar doğrultusunda katılımcıların, uygulama yapmaları ve bu süreci yazmalarının araştırma için önemini vurgulamıştır. Katılımcılar ceza infaz kurumu koşulları sebebiyle araştırma sürecini yazamamışlar, seçtikleri obje hakkında eser savunması yaparak araştırma sürecini gerçekleştirmişlerdir.

Araştırma, işçi koğuşundan dört katılımcıyla yürütülmüştür. Bazı katılımcılar iş yoğunlukları nedeniyle etkinliklere geç katılmışlardır. Katılımcılardan ikisi eğitim biriminde, biri temizlik ve diğeri kantin biriminde çalışmaktadır. Temizlik ve kantin biriminde olan katılımcılar işlerin bitiminden sonra araştırmaya katılabilmişlerdir. Bu yüzden etkinliğin öğleden sonra yapılması araştırmacı tarafından uygun görülmüştür.

Objelerde aitlik etkinliğinin ilk haftasında temizlik ve kantin biriminde çalışan katılımcılar gecikmiştir. Katılımcıların dâhil olmalarıyla birlikte kütüphane biriminde çalışan iki katılımcı ve infaz memurlarıyla beraber konferans salonuna geçilmiştir. Objelerde aitlik etkinliğine yönelik katılımcılara PowerPoint sunumu yapılmıştır. Bu

sunumdan sonra uygulamanın yapılacağı sınıfa geçilmiştir. Sınıfta katılımcılara araştırma konusu hakkında tekrar bilgi verilmiş, tahtada ana başlıklar halinde notlar yazılmış ve bu katılımcılarla tartışma ortamı yaratılmıştır. Böylece ders sohbet havasında işlenmiştir. Araştırmacı, katılımcıların anlamadığı kavramları detaylandırarak açıklamıştır. Araştırmacının yanında getirdiği notlar önceden katılımcılara dağıtıldığı için onların anlamadığı bölümler soru cevap şeklinde anlatılmıştır. Katılımcılar teori bölümünü iyi anladıktan sonra araştırmacı uygulama aşamasına geçmiştir. Katılımcılar etkinlikte ne yapacağı hakkında düşünmeye başlamışlardır. Çünkü geçen hafta araştırmacı, araştırmayla ilgili genel bir sunum yapmış ve ardından araştırmadaki katılımcılara doküman vermiştir. Özellikle K1 geçen hafta dağıtılan dokümanların hepsini incelemiş ve yapacağı çalışmayla ilgili araştırmacıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. Katılımcılardan K1, karton üzerine önce tasarımını çizmiş, sonra tasarımını maket bıçağı yardımıyla özenli bir şekilde kesmiştir. K1 mukavvanın kesim işlemini bitirdikten sonra boyama aşamasına geçmiştir. Bu katılımcı daha önce resimle uğraştığı için fırçayı iyi bir şekilde kullandığı fark edilmiştir. Araştırmacı, diğer katılımcıları gözlemlediğinde ise hiçbirinin birbiriyle konuşmadığını ve herkesin kendi işiyle uğraştığını görmüştür.

K1 çalışmasına “Barni’nin Saati” adını vermiştir. Araştırmacı, nedenini sorduğunda K1 daha önce bulunduğu ceza infaz kurumunda ahşap atölyesi olduğunu ve buna benzer bir çalışmayı yaptığını ifade etmiş ve kendisini görmeye gelen oğluna çalışmasını hediye ettiğini belirtmiştir. Buradaki ceza infaz kurumunda ahşap atölyesi olmadığı için çalışmasını ahşap yerine mukavvayla yapacağını belirtmiştir. K1 zaman kavramı üzerinde eser savunmasını yazmış ve bunu hangi malzemeyle yapacağı ile ilgili bilgi vermiştir. K1 çalışması için fırça, mukavva, palet, su kabı ve akrilik boya getirmiştir. Katılımcı bir yandan çalışmasını yaparken bir yandan da araştırmacıyla sohbet etmiştir. K1 karakalem tekniğiyle ilk başta Barni çizgi film karakterinin baş kısmında saat çizerek tasarımını tamamlamış ve bu süreçte silgi kullanmamıştır. Çizimi bittikten sonra çizdiği yerleri maket bıçağıyla kesmiştir. Boyamaya başlamadan önce renk konusunda K1 araştırmacıya danışmış fakat araştırmacı bu konuda bilgi vermemiştir. Çünkü araştırmacı, renk konusundaki seçimine kendisinin karar vermesini gerektiğini belirtmiştir. K1 paletin üzerine kırmızı, turuncu, kahverengi, beyaz ve siyah akrilik boyayı azar azar koymuştur. K1 önce mukavvanın tamamını sarıya boyamış ve sonra sarı renk üzerine turuncu rengi katarak boyama işlemini tamamlamıştır. Ayrıca K1

çalışmasına asetat kalemleyle kontur girmiş ve böylece detayları ön plana çıkarmıştır. Bu arada diğer katılımcılar da çalışmalarını dikkatli bir biçimde ilgilenmişlerdir.

K2 ilk önce neden yatak, yüzük ve misket çizeceği ile ilgili duygu ve düşüncelerini yazmıştır. Bu açıklamalardan sonra resim defterinde bu objelerin resmini yapmıştır. K1 ve K2 birbirlerinin çizimlerine bakıp fikir alışverişinde bulunmuşlardır. K3 de yapacağı çalışma için ilk önce çok düşünmüş ve araştırmacıyla bu durum hakkında fikir alışverişinde bulunmuştur. Ardından resim defterine eser savunmasını yazmış ve çizimini de bu deftere yapmıştır. K4 ise bu süreçte çok sıkılmış ne yapacağı ile ilgili kararsızlık yaşamış, yaklaşık yarım saat boyunca hamur silgiyle oynamış ve sonunda ne çizeceğine karar vermiştir. K4 araştırmacıya: “Ben giysi dolabını çizmek istiyorum hocam” demiştir. Araştırmacı, bunu onayladıktan sonra masasının üzerinde bulunan cetveli aldıktan sonra ve onun yardımıyla çizimini tamamlamış ve eser savunmasını resim defterine yazmıştır. Araştırmacı, sınıfta dolaşırken K4 etkinliğin iyi gidip gitmeyeceğiyle ilgili araştırmacıya sorular sormuştur. Araştırmacı, K4’e yanıt olarak: *“A/r/tografide çizimin niteliğinden çok sürecin nasıl geliştiği önemlidir”* şeklinde açıklamada bulunmuştur. Diğer katılımcılar da araştırmacıyı can kulağıyla dinlemişlerdir.

A/r/tografi uygulamaları ceza infaz kurumundaki katılımcılar için değişik bir tecrübe olmuştur. Çünkü ceza infaz kurumundaki katılımcılara şimdiye kadar geleneksel sanat eğitimi verilmiştir. Bu sanat eğitimi ise düşünme ve sorgulama temelli olmamıştır. Katılımcılar şimdiye dek kendi hayatlarına dönük deneyimlerini bu yönlü hiç düşünmemiş ve yazma girişiminde de bulunmamışlardır. Bundan dolayı katılımcılar uygulamanın başlarında uyum sağlamakta zorluk çekmişlerdir. Fakat a/r/tografi uygulamaları yapan katılımcılar süreç içerisinde bu soruna çözüm üretmişlerdir. Fikir üretiminde zorluk çeken katılımcıların bu çözüm becerilerinde, problem azaltmaya katkısı olan a/r/tografi uygulamalarındaki dokümanların etkili olduğu düşünülmüştür. Bununla beraber katılımcılar, çalışmalarını uygulamaya dönüştürme aşamasında okuduklarının etkisinde kalarak eser üretimini gerçekleştirmişlerdir. Konusu önceden belli olan katılımcılar yaşayan sorgulamaları objeler aracılığıyla yaparak farklı bir sanatsal bakış açısı kazanmışlardır. A/r/tografi uygulamaları katılımcılara düşünme serbestliği sağlayarak objelere farklı bakış açıları geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Çünkü a/r/tografi katılımcıların yalnız sanat üretmeyi değil, aynı zamanda eğitim-öğretimde katılımcıları harekete geçiren ve onların görsel araştırma-sorgulama süreçlerini

geliştirmeye yönelik imkânlar sunan bir yöntemdir. A/r/tografi rolü; risk alabilen, yaratıcı özgür, titiz ve sorumluluk sahibi olan bir kimlik gerektirir. Araştırmacıyı ahlaklı ve merhametli olmaya özendirir (Bickel, 2005, s. 13-14).

Tablo 3.3. *Objelerde aitlik etkinliği ikinci hafta ders süreci*

04 Nisan 2022 Pazartesi/Saat 12.30-16.30
I.ders 1- Etkinlik süreci ile ilgili katılımcılarla konuşma. 2- Katılımcıların obje çizimleriyle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşma.
II. Ders 1- Tahtada aidiyet, kimlik ve mekanla ilgili olarak kısa bir sunum yapma. 2- Objelerde aitlik etkinliği ve a/r/tografi hakkında bilgi verme. 3- Katılımcılardan gelen sorulara cevap verme.
III. Ders 1- A/r/tograf olarak üçüncü dersten itibaren uygulamasını bitiren katılımcıyla görüşme ayarlama.
IV. Ders 1-Uygulamasını bitiren her katılımcıyla ayrı ayrı görüşme.
Not: İlk ders araştırma süreciyle ilgili katılımcılara hatırlatmalar yapılmıştır. Sürecin nasıl ilerleyeceği hakkında katılımcılar bilgilendirilmiştir. Araştırmacı getirdiği dokümanları okumaları için katılımcılara dağıtmıştır.

K1 ve K4 kütüphane biriminde çalışıyor olmaları ve uygulamanın yemek saatine denk gelmesinden dolayı araştırmacı, 04 Nisan 2022 tarihinde uzun süre katılımcıları beklemiştir. K1 diğer iki katılımcının yoğun iş temposundan dolayı etkinliğe geç geleceklerini belirtmiştir. Araştırmacı, kütüphane biriminde yaklaşık yarım saat daha bekledikten sonra infaz koruma memurundan diğer iki katılımcı için sorumlu olan birimi aramasını istemiştir. İnfaz koruma memuru araştırmacıya katılımcıların işleri biter bitmez geleceklerini belirtmiştir. Araştırmacı, bu durumda infaz koruma memuru ve iki katılımcıyla beraber sınıfa gelerek etkinliğe başlamıştır. Araştırmacı, geçen derste işlenen konular hakkında iki katılımcıyla konuşmuş ve araştırma konusuyla ilgili hatırlatmalarda bulunmuştur. K2 etkinlik devam ederken 45 dakika gecikmeyle araştırma sürecine

katılmıştır. K3 ise 50 dakika gecikmeyle etkinliğe gelmiştir. Bu iki katılımcı geçen derste kaldıkları yerden etkinliklerine devam etmişlerdir.

İkinci hafta ders başladığında katılımcılardan kendileri için önemli olan nesnelere hakkında yaşayan sorgulama yapmaları istenmiştir. Araştırmacı, etkinlik başlamadan önce aidiyet duygusu, mekân ve kimlik kavramından tekrar bahsetmiş ve yaşayan sorgulamaları -katılımcıların anlamaları için- yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan örnekler vererek anlatmıştır. Ayrıca araştırmacı, katılımcılardan neden bu objeyi seçtiklerini ve aidiyetle olan ilişkisini, araştırmanın başlarında olan kavramlara ne kadar değinebildiklerini ve konuyla ilgili sorgulamaları süreç boyunca yapmalarını istemiştir. Bunların yanı sıra tahtaya objelerde aitlik etkinliği ile ilgili notlar yazarak katılımcıların seçtikleri objeler hakkında bilgileri var mı, yok mu veya objelerle ilgili yaşanmışlıkları olup olmadığına ilişkin sorular yazmıştır. Ayrıca araştırmacı, katılımcıların çalıştıkları konuları birbirleriyle paylaşmalarını isteyerek sosyalleşmelerini sağlamış ve uygulama sürecinde katılımcılarla sohbet havasında neden bu nesnelere tercih ettikleriyle ilgili konuşmuştur. Katılımcılar araştırmacıya seçtikleri nesnelere yaşantılarını kolaylaştırdığını ve aileleri tarafından verilen objelerin manevi değerinin yüksek olduğunu belirtmiş ve bu nedenle bu nesnelere karşı aitlik duygularının olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sırada K4, K1'den yardım istemiştir. K4: "*Etkinlik hakkında ne yapmam gerekiyor?*" diye sormuştur. K1: "*Aileden gelen bir hediye, kalem, tespih ve hayatın için anlamlı gelen her şey çizebilirsin*" şeklinde cevaplamıştır. Ondan sonra K4 yerine geçmiştir. Katılımcılar, nesnelere çizerken cetvel kullanarak çalışmalarına yoğunlaşmışlardır. Katılımcılardan K3, K4'e: "*Sen ne çizdin?*" diye soru sormuştur. K4 giysi dolabı çizdiğini belirtmiştir. Her bir katılımcı cetvel yardımıyla tasarımını tamamlamıştır. Temizlik biriminde olan K3 saat 14.35'te etkinlikten ayrılmak zorunda kalmıştır. K3 ile etkinlik sonrası araştırmacıyla yapacağı görüşme ceza infaz kurumundaki işi sebebiyle bir hafta ertelemiştir. K4 giysi dolabını karakalem tekniğiyle yaptığı için tonlamaları bazen hamur silgi kullanarak özenli bir şekilde tamamlamıştır. K1 ve K4 etkinlik hakkında fikir alışverişinde bulunmuşlardır. K4 giysi dolabı aracılığıyla kitaplığını hatırladığını ifade etmiştir.

3.2.2. Objelerde aitlik etkinliğine yönelik bulgular

Araştırmacı, katılımcılarla yapmış olduğu görüşmeden yola çıkarak tema, kategori ve kodlara ulaşmıştır. Aşağıdaki Objelerde Aitlik etkinliğine yönelik tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Objelerde aitlik etkinliği. Tema ve alt temalar tablosu

AİDİYET DUYGUSU					
Duygu gelişimi	Keyif alınan bölümler	Ürün değerlendirme	Yaşanan zorluklar	Olumlu yanları	Öneriler
Ailenin hatırlanması	Objenin farklı açıdan çizilmesi	Gerçeğe uygun olması	Çizimde zorlanma	Sabırlı olmayı öğretme	Bilgisayardan çıktı alınması
Özlem duyulması	Oyun kurallarının hatırlanması	Çizimin başarılı bulunması	Tonlamada zorlanma	Zamanı etkili kullanma	Kilden saat yapılması
Manevi değerlerin artırılması	Ton verilmesi	Çizimin yapılmaması	Anatomik çizimde zorlanma	Sorumluluk kazandırma	Özel eşya kullanması
	Çizim yapılması	Tonlamanın yetersiz bulunması	Objeyi canlandıramama	Mutlu olmayı öğrenme	Takılardan tasarım yapılması
			Perspektif çizimde zorlanma	Sevdiklerini hatırlama	

Tablo 3.4'te görüldüğü gibi objelerde aitlik etkinliği esnasındaki katılımcıların düşüncelerine göre altı adet kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler şunlardır: duygu gelişimi, keyif alınan bölümler, olumlu yanları, ürün değerlendirme, yaşanan zorluklar ve önerilerdir. Nitekim Braun ve Clark'e (2019, s. 888) göre kategorilerin değerlendirilmesi amacıyla önerilen iç homojenlik (internal homogeneity) ve dış heterojenlik (external heterogeneity) gibi iki ölçütten yararlanılabilir. Bu kriterlere göre aynı temaya kodlanmış olan verilerin anlamca birbirleri ile uyumu, farklı temaların arasında ise belirgin farkların olması gereklidir.

Tablo 3.5. Duygu gelişimine yönelik alt temalar tablosu

• Ailenin hatırlanması
• Özlem duyulması
• Manevi değerlerin artırılması

Tablo 3.5’te görüldüğü gibi duygu gelişimi kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Katılımcılara: “*Uygulanan objelerde aitlik duygusu etkinliğini bulduğunuz ortama yönelik aidiyet duygusunu geliştirmesi bakımından nasıl değerlendirirsiniz?*” sorusu sorulmuştur. Üç katılımcı objenin aitlik duygusunu geliştirmesi bakımından ailenin hatırlanması, özlem duyulması ve manevi değer artırılmasını ifade ederken ve bir katılımcı da aitlik duygusunun gelişmediğini ifade etmiştir.

Manevi değer artırılmasını ifade eden K1:

Yaşadığımız ceza infaz kurumu ortamında bize verilen obje ve nesnelere kısıtlı verilmektedir. Bu nedenle bana gönderilen hediye saati aidiyet anlamında manevi bir değeri vardır. Manevi değeri de büyüktür. Çünkü ceza infaz kurumunda imkânlar kısıtlı olduğu için objeye ayrı bir anlam katmaktadır (K1 Görüşme, 28 Mart 2022).

K1 duygu gelişimi kodunda kendisine hediye edilen kol saatinin manevi değeri olduğunu vurgulamıştır. Sebebini ceza infaz kurumu koşullarında verilen eşyanın anlamlı olduğunu ve aidiyet duygusunu güçlendirdiğini belirtmiştir. Ayrıca kol saatinin anlamlı ve değerli olduğunu ifade etmiştir.

Özlem duyulmasını ifade eden K2:

Aidiyet duygumu misket çizimi aracılığıyla zihnimde canlandırdım. Bu yüzden aitlik duygum gelişti. Çocukluk yıllarımı hatırlattığı için o yıllara özlem duydum. Oyun oynadığım sokağı, evimi, arkadaşlarımı hatırlattığı için aitlik duygumu geliştirdi (K2 Görüşme, 28 Mart 2022).

K2 ile yapılan görüşmede misket çizimini kafasında canlandırdığı için aitlik duygusunu geliştirdiğini ifade etmiştir. Misket çocukluk yıllarını, evini ve arkadaşlarını çağrıştırdığı için aitlik duygusunu geliştirdiğini belirtmiştir.

Olumsuz yönde düşüncesini açıklayan katılımcılardan K4:

...Ortamdaki dolap küçük olduğu için ve elbise sınırlılığı olduğundan dolayı aitlik duygusunu bana hissettirmiyor. Ama çizdiğim dolap aitlik duygusunu yaşadığım alanı ve benim kim olduğumu hatırlattırıyordu. Objeye aracılığıyla aitlik duygusunu hissediyorum ama koğuştaki dolabım istediğim niteliklere sahip olmadığından dolayı eski dolabımı çizdim (K2 Görüşme, 28 Mart 2022).

K4 ile yapılan görüşmede koğuştaki dolabın küçük olmasından dolayı aitlik duygusunu ortaya çıkmadığını açıklamıştır. Ancak aidiyet duygusunu çizdiği dolaba karşı hissettiğini ve yaşadığı alandaki dolaba karşı hissetmediğini vurgulamıştır.

Tablo 3.6. *Keyif alınan bölümlere yönelik alt temalar tablosu*

<ul style="list-style-type: none">
• Objenin farklı açıdan çizilmesi
• Oyun kurallarının hatırlanması
• Ton verilmesi
• Çizim yapılması
--

Tablo 3.6’da görüldüğü gibi keyif alınan bölümler kategorisine yönelik kodlar gösterilmiştir. Objelerde aitlik etkinliğinde aidiyet duygusu etkinliği temasında keyif alınan bölümler kategorisinde objenin farklı açılardan çizilmesini, oyun kurallarının hatırlanmasını, ton verilmesini ve çizim yapılmasını ifade eden birer katılımcı vardır.

Örneğin ton verilmesinden keyif aldığını belirten K1: “...*Uygulama aşamasında çizim yaparken, ton verirken ve çizimi doğru yaptığım bölümlerden keyif aldım... (K1 Görüşme, 28 Mart 2022)*”. Böylece K1 ile yapılan görüşmeden çizim ve ton verme aşamasında keyif aldığı görülmüştür.

Oyun kurallarının hatırlanmasından keyif aldığını ifade eden K2:

Etkinlik için misketi tercih ettim. Misket beni alıp çocukluğuma götürdü. Misketi çizerken, kurallarını hatırlatması ve avuç içinde resmederken keyif aldım. Böyle koşullarda üretimde bulunmak beni mutlu etti. O yıllarda çevremde etkileşim kurduğum oyunları hatırlatması güzel bir duyguydu (K2 Görüşme, 28 Mart 2022).

K2 ile yapılan görüşmede etkinlik için misket oyunu ele almıştır. Misket oyunu K2’yi çocukluğuna ve anılarına götürmüştür. Keyif aldığı bölümler ise misketleri çizmesi, avuç içini resmetmesi, oyun kurallarını hatırlayarak etkinlik aracılığıyla o yılları yâd etmesine bağlamıştır.

Objenin farklı açılardan çizilmesini ifade eden K3:

Objelerden tespahi seçtim. Etkinlik hoşuma gitti. Daha önce yapmadığım için keyif aldım. Objeyi çizerken de hoşuma gitti. Tespihin tanelerini çizerken birbirine karşılaştırırken, imamesini çizerken zevk aldım. Çünkü çizimini yaparken hiç sıkılmadım (K3 Görüşme, 04 Nisan 2022).

K3 ile yapılan görüşmeler çerçevesinde objelerden tespahi seçtiğini ve etkinliğin hoşuna gittiğini ifade etmiştir. K3 ilk kez çizim yaptığı için keyif aldığını vurgulamıştır. Tespihin farklı yerlerini çizerken de ayrı bir keyif almıştır. Keyif almasının sebebini çizim aşamasında hiç sıkılmadığını ifade etmiştir.

Çizim yapılmasını ifade eden K4: “...*Kendi dolabımla ilgili bir şey yapmak veya çizmek benim için keyif vericiydi (K4 Görüşme, 04 Nisan 2022)*”. Bu durumda K4 ile

yapılan görüşmede dolabıyla ilgili çizim yapmanın kendisi için keyif verici olduğu belirtmiştir.

Tablo 3.7. Ürün değerlendirmeye yönelik alt temalar tablosu

• Gerçeğe uygun olması
• Çizimin başarılı bulunması
• Çizimin yapılmaması
• Tonlamanın yetersiz bulunması

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi ürün değerlendirme kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Objelerde aitlik etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının ürün değerlendirme kategorisinde “gerçeğe uygun olması, çizimin yapılmaması”nı ifade eden bir katılımcı vardır. “Tonlamanın yetersiz bulunması”nı ifade eden iki katılımcı varken, “çizimi başarılı bulması”nı ifade eden üç katılımcı vardır. Örneğin;

“Çizimin gerçeğe uygun olması”nı ifade eden K1: *“Kol saati uygulama sonucunda başarılı bir çizim olarak yaptım. Yaptığım çizimi sile sile tonlamaları yerli yerinde yaptığımı düşünüyorum. Araştırmacı tarafından da sorduğumda gerekli dönütler aldım. Gerçeğe uygun kol saatini yaptım. Nedeni kendi kol saatimi yaptım (K1 Görüşme, 28 Mart 2022)”*. K1 ile yapılan görüşmede kol saati çizimini başarılı bir şekilde yaptığını ifade etmiştir. Objenin çizimindeki tonlamaları yeterli bulmuştur. Çizmiş olduğu kol saatinin gerçeğe uygun yaptığını belirtmiştir. Nedeni sorulduğunda, “kendi kol saati” olduğunu açıklamıştır.

“Çizimin yapılmaması”nı ifade eden K2: *“El çiziminde zorlandım. Misketi istediğim şekilde çizemedim. Tam daire şeklini veremedim. Tonlamalar yetersiz oldu sanki (K2 Görüşme, 28 Mart 2022)”* biçiminde ifade etmektedir. K2 ile yapılan görüşmede el çiziminde zorlandığını, misketi istediği şekilde çizemediğini ve tam daire şeklini veremediğini açıklamıştır.

“Tonlamanın yetersiz olması”nı ifade eden K3: *“Tonlama yaparken istediğim tonu yapamadım. Tespihi karalamıştım. Açık ve koyu değerlerini veremedim. Çizimde tek ton vardı. İlk kez çizim eğitimi aldığım için tonlaması yeterli gelmedi (K3 Görüşme, 04 Nisan 2022)”*. K3 tespih çiziminde tonlama yaparken açık-koyu değerlerini vermekte zorlandığını belirtmiştir. K3 bunun sebebinin ilk kez karakalem eğitimini aldığını ve tonlamanın bu nedenle yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Çizimi başarılı bulduğunu ifade eden K4: “İlk defa karakalem çiziminde dolabı tasarladığım için zorlandım. Ama çabalar sayesinde üstesinden geldiğimi düşünüyorum. Güzel çizdiğimi düşünüyorum. Daha önce karakalem eğitimi aldığım için başardığımı düşünüyorum (K4 Görüşme, 04 Nisan 2022)”. K4 ile yapılan görüşmede ilk defa dolap çizdiğini belirtmiştir. Dolap çiziminde çaba sarf ettiğini ve bunun üstesinden geldiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda karakalem eğitimi aldığı için kendi çizimini başarılı bulduğunu vurgulamıştır.

Tablo 3.8. Yaşanan zorluklar bölümüne yönelik alt temalar tablosu

-
- Çizimde zorlanma
  - Tonlamada zorlanma
  - Anatomik çizimde zorlanma
  - Objeyi canlandıramama
  - Perspektif çizimde zorlanma
-

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi yaşanan zorluklar bölümü kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Objelerde aitlik etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının yaşanan zorluklar kategorisinde çizimde zorlanma, anatomik çiziminde zorlanma, objenin canlandırılmaması, perspektif çiziminde zorlanma’yı ifade eden bir katılımcı varken tonlamada zorlanma’yı ifade eden iki katılımcı vardır. Ayrıca zorlanmadığını ifade eden K3: “Etkinlik yaparken zorlanmadım (K3 Görüşme, 04 Nisan 2022)”. K3 ile yapılan görüşmede etkinlik aşamasında zorlanmadığını açıklamıştır.

Çizimde zorlandığını ifade eden K1:

Çizimde zorlandım tam ovaliği veremedim. Defalarca sildim ondan sonra çizebildim. İstedğim şekilde tonlamayı yapamadım, açık koyu değerlerini karıştırdığımdan dolayı zorlandım. Bütün zorluklara rağmen istediğim çizimi en sonunda yapabildim (K1 Görüşme, 28 Mart 2022).

K1 kol saatini çizerken tam daire şeklini veremediği için zorlandığını ifade etmiştir. Açık-koyu değerlerde problem yaşadığını vurgulamıştır. Bu nedenle K1 defalarca silip tekrar düzelttikten sonra istediği çizimi elde ettiğini açıklamıştır.

Anatomik çiziminde zorlanma ve objeyi kafasında canlandıramama’yı ifade eden K2:

Bu etkinlikte zorlandığım bölüm aitlik duygusuyla bağ kurduğum obje oldu. Çünkü ilk kez böyle bir etkinlikle karşılaşıyorum. Elin anatomik çiziminde zorlandım. İstedğim ve düşündüğüm şekilde çizemedim. Çünkü ilk kez el çiziyordum. Kafamda canlandığımdan

objeyi tam aktaramadım. O yüzden zorlandım. Görseydim daha rahat çizerdim (K2 Görüşme, 28 Mart 2022).

K2 ile gerçekleşen görüşmede aitlik duygusuyla ilişki kurduğunu ifade etmiştir. İlk kez böyle bir etkinlikle karşılaştığını ve ilk defa el çizimi yaptığını belirtmiştir. Bu nedenle zorlandığını açıklamıştır. Ayrıca kafasında tam olarak objeyi canlandıramadığı için çizimde sorun yaşamıştır.

Perspektif çiziminde ve tonlamada zorlanma'yı belirten K4: “...Raf yaparken perspektif çizimi olduğu için zorlandım biraz. Karakalem kursunda perspektifi öğrendiğim için zorluğun üstesinden geldim. Tonlamada açıktan koyuya değer verirken karışıklık oluyordu bu bölümde de zorlanmış olabilirim (K4 Görüşme, 04 Nisan 2022)”.

K4 ile yapılan görüşmede raf çizimini yaparken perspektif olduğu için zorlandığını görülmüştür. Karakalem kursunda perspektif eğitimi aldığı için bu zorluğun üstesinden geldiğini ifade etmiştir. Tonlama yaparken açık ve koyu değerler arasında karışıklık olduğu için zorlandığını vurgulamıştır.

Tablo 3.9. Olumlu yanlarına yönelik alt temalar tablosu

-
- Sabırlı olmayı öğretme
  - Zamanı etkili kullanma
  - Sorumluluk kazandırma
  - Mutlu olmayı öğrenme
  - Sevdiklerini hatırlama
-

Tablo 3.9’da görüldüğü gibi olumlu yanlar kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Objelerde aitlik etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının olumlu yanları kategorisinde katılımcılara “sabırlı olmayı öğrenme”yi ifade eden iki katılımcı varken, zamanı etkili kullanmayı, sorumluluk kazandırmayı, mutlu olmayı öğrenmeyi ve sevdiklerini hatırlama'yı ifade eden birer katılımcı vardır. Örneğin sabırlı olmayı öğrenme'yi vurgulayan K1: “...olumlu yanı aile ile olan ilişkiyi taze tutması, burada sabırlı olmayı ve katlanmayı öğrendim. Zamanımın iyi geçmesine neden oldu “(K1 Görüşme, 28 Mart 2022)” şeklinde açıklamıştır. Burada K1, aidiyet duygusu temasının olumlu yanları kategorisinde kol saatinin ailesiyle olan ilişkisini canlı tuttuğunu ve ceza infaz kurumunda kol saati sayesinde sabırlı olmayı öğrendiğini açıklamıştır.

Zamanı etkili kullanma'yı vurgulayan K1:

Bir objenin bu kadar değerli olduğunu ceza infaz kurumu ortamında anladım. Bu kol saati bana dışarıda hediye edilmiş olsaydı belki bu duyguyu hiç yaşamazdım. Çünkü dışarıdayken zamanın iş yoğunluğundan dolayı nasıl geçtiğini bilmiyordum. Zamanın ne kadar değerli olduğunu hediye edilen saat sayesinde daha iyi anlamış oldum (K1 Görüşme, 28 Mart 2022).

K1 objenin ceza infaz kurumu koşullarından dolayı önemli olduğunu belirtmiştir. Kol saati dışarıda kendisine verilmiş olsaydı objeye yüklenen aitlik duygusunu yaşamayacağını vurgulamıştır. Çünkü zamanın ceza infaz kurumunda geçmediğini oysa dışarıda zamanın çabuk geçtiğini ifade etmiştir. Zamanın değerini kendisine verilen kol saati sayesinde daha iyi anladığını belirtmiştir.

Sorumluluk kazandırma'yı vurgulayan K2: *"Var. Kendimi çizdiğim objenin üzerinde hak ve sorumluluk sahibi olduğumu hissettim. Aitlik duygumun güçlü olmasına neden oldu (K2 Görüşme, 28 Mart 2022)"*. K2 ile yapılan görüşmeler doğrultusunda çizmiş olduğu obje üzerinde hak ve sorumluluk sahibi olduğunu belirtmiştir.

Mutlu olmayı öğrenme'yi ifade eden K3:

Objelerde aitlik duygusu etkinliğinde tespih aracılığıyla mutlu oldum. Bu etkinlikte tespih bana ailemi hatırlattığı için iyi hissettim. Geçmişte beraber olduğumuz arkadaş çevresini, kahvehaneye ve tarlaya giderken, mahsul ekerken o günleri hatırlattı. Bundan dolayı tespih bende iyi günleri hatırlattığı için aidiyet duygumu eşya aracılığıyla tamamlıyorum böyle bir ortamda (K3 Görüşme, 04 Nisan 2022).

K3 ile yapılan görüşmede tespih aracılığıyla mutlu olduğu sonucuna varılmıştır. Tespih ailesini, arkadaş çevresini ve gittiği yerleri hatırlattığından aidiyet duygusunun tespih aracılığıyla gerçekleştiği görülmüştür.

Sevdiklerini hatırlama'yı belirten K4:

Olumlu yanları var. Çünkü kısıtlı bir yaşam içerisinde ailemi hatırlatması olumlu bir duyguydu. Arkadaşlarımı ve yaşadığım yeri hatırlatmama neden oldu. Geçmişe yönelik güzel duyguları hatırlattığı için iyi hissettiriyor. Giysi dolabını çizme ve dolap hakkında bir şeyler yazmak beni mutlu etti (K 4 Görüşme, 04 Nisan 2022).

K4, giysi dolabının olumlu yanları olduğunu belirtmiştir. Sebebini ise ailesini hatırlatmasına bağlamıştır. Ayrıca hafızasında arkadaşlıkları ve yaşadığı yeri de canlandırmış ve kendini iyi hissetmiştir. Giysi dolabını çizmek kadar hakkında bir şeyler yazmanın da onu mutlu ettiği fark edilmiştir.

Tablo 3.10. Öneriler bölümüne yönelik alt temalar tablosu

-
- Bilgisayardan çıktı alınması
  - Kilden saat yapılması
  - Özel eşya kullanması
  - Takılardan tasarım yapılması
-

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi öneriler bölümü kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Objelerde aitlik etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının öneriler kategorisinde bilgisayardan çıktı alınması, kilden saat yapılması, özel eşya kullanılması, takılardan tasarım yapılmasını ifade eden birer katılımcı varken, önerisinin olmadığını vurgulayan bir katılımcı vardır. Örneğin önerisinin olmadığını belirten K3: “*Bir önerim yoktur. Tespih etkinliğinin aidiyet duygusu için yeterli. Çünkü yakınlarda bana verilen sadece hediye bu. Bu yüzden öneri sunamıyorum (K3 Görüşme, 04 Nisan 2022)*” şeklinde açıklamıştır. K3 ile yapılan görüşmede tespihin aidiyet duygusu geliştirmesi açısından yeterli olduğu görülmüştür. Sebep olarak K3 yakın zamanda ailesi tarafından kendisine sadece hediye olarak tespihi verildiği için öneride bulunamadığını açıklamıştır.

Bilgisayardan çıktı alınması, el işi kâğıtlarıyla tasarım yapılması ve kilden saat yapılması’nı ifade eden K1:

El işi kâğıtları, sadece kol saati değil de diğer saat çeşitlerinden yola çıkarak başka tasarımlar yapıyordum. Bilgisayardan çıktı alıp, değişik tasarımlar yapmak isterdim. Etkinlik boyunca yapmış olduğum çizimler, hediye edilen saati, başucumdaki masa saati daha öncesinde oğlum için yapmış olduğum çizgi film karakteri hatırlayarak çizimlerimi yaptım. İmkânlardan dolayı araştırmacıya daha iyi çizimler çıkarmak isterdim. İmkânlar kısıtlı olduğu için el verilmiyor. Uzun süredir ceza infaz kurumundayım toprağa çok özlem duyuyorum. Bundan yola çıkarak kilden hayalimdeki saati yapmak isterdim. Bu esnada içimde biriken elektriği toprağa iletmış olurdum (K1 Görüşme, 28 Mart 2022).

K1 ile yapılan görüşmede el işi kâğıtlarıyla kol saati veya diğer saat çeşitlerini yapmak istediğini vurgulamıştır. Bilgisayardan çıktı alıp farklı tasarımlar yapmak istediğini belirtmiştir. Etkinlik esnasında yapmış olduğu tasarımlar kol saati, masa saati ve duvar saati olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda kendi çocuğu için tasarlamış olduğu çizgi film karakterini uygulamıştır. İmkânları olsaydı daha farklı tasarımlar yapmak istediğini söylemiştir. Uzun süre ceza infaz kurumunda kaldığı için kilden saat yapmak istediğini, toprağa ayak basıp içindeki negatif elektriği atmak istediğini vurgulamıştır.

Takılardan tasarım yapılması’nı ifade eden K2: “*Takılardan tasarım yaparak kendimi daha iyi ifade ederdim. İmkân çerçevesinde malzeme takı olsaydı kendimi daha*

iyi ifade ederdim (K1 Görüşme, 28 Mart 2022)”. K2 ile yapılan görüşmede takılardan tasarım yaptığında daha iyi bir biçimde aidiyet duygusunu yansıtacağını ifade etmiştir. İmkânının kısıtlı olması sebebiyle kendini iyi ifade edemediğini açıklamıştır.

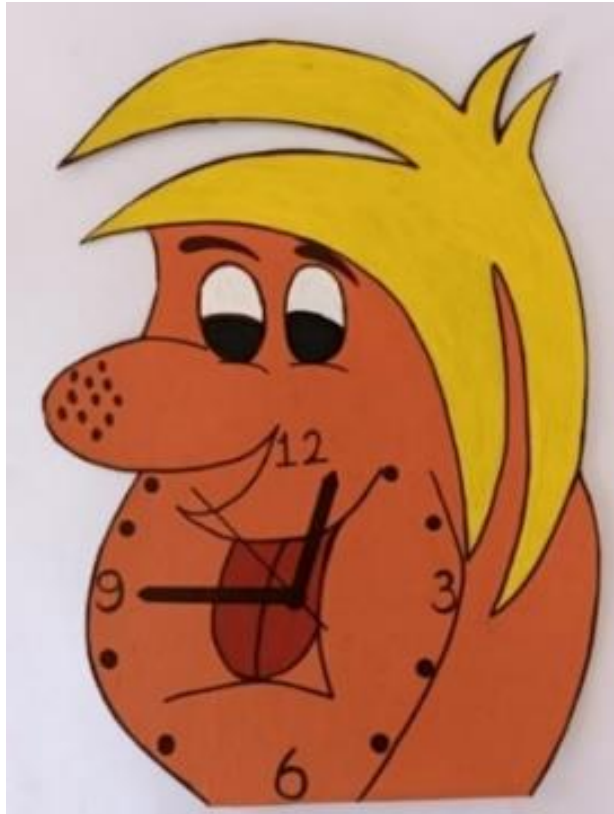
Özel eşya kullanması’ni ifade eden K4: *“Aidiyet duygusundaki önerim daha özel eşya tercih etseydim daha iyi olurdu. Özel eşya derken çocuklarımın kullandığı eşyaları yani mendil ve giysileri gibi. Daha çok aidiyet duygusunu hissederdim (K4 Görüşme, 04 Nisan 2022)”. K4 ile yapılan görüşmeler doğrultusunda çocuklarına ait özel eşyaların bu etkinliğe onu daha iyi ve daha etkili motive edeceği fark edilmiştir.*

3.2.3. Katılımcıların çalışmalarına yönelik bulgular

Objelerde aitlik etkinliğinde katılımcıların üretmiş olduğu ürünlere yönelik fikirlerini görsel araştırma yöntemi olan a/r/tografinin ilkelerinden yaşayan sorgulamalar aracılığıyla gerçekleştirmişlerdir. Katılımcıların eserleriyle ilgili duygu ve düşünceleri aşağıdaki gibidir.

3.2.3.1. K1’in çalışması

3.2.3.1.1. Barni’nin saati

Görsel 3.2. K1, “Barni’nin Saati”, 34x14 cm, Mukavva üzerine akrilik boya, 2022

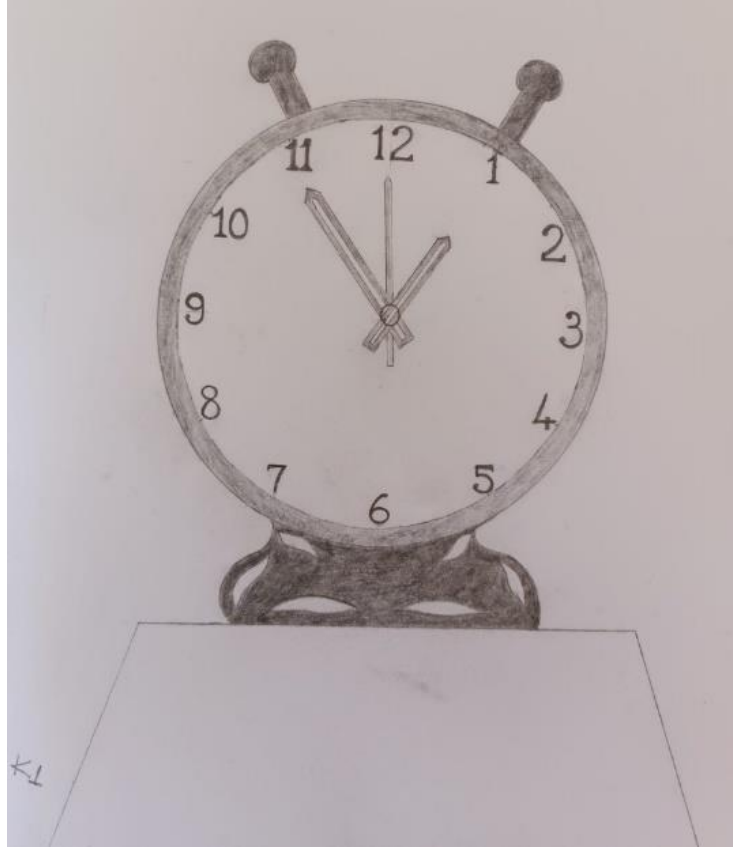
Ceza infaz kurumuna yeni girmiştim. Benim yaşadığım ceza infaz kurumunda marangoz atölyesi vardı. Orada etkinliklere devam ediyordum. Bir gün ailem beni ziyarete geldi. Çok sevinmiştim. Bu görüşmemde ailemle kendi hayatlarıyla ilgili sohbet ettim. Kendimden bahsettim. Bu duruma alışmaya çalışıyorum. Benim iyi olduğumu ve burada çeşitli kurslar açıldığını söyledim. Katılımcılara yönelik böyle bir kursa katıldığımı söyledim. Ailemin beni görmeye geleceğini bildiğimden dolayı ahşaptan kendi oğlum için Barni'nin saatini yaptım. Oğluma verdim. Oğlum küçüktü. Çok sevindi ve ben çok duygulandım. Böyle bir tasarım yapmanın nedeni zamanın burada geçmediğini ve aynı zamanda sanki zamansızlık evreni olduğunu düşünüyordum. Saat benim için zamanı bilmek ve anlamaktı. Böylece bu özel koşullarda hayatımı daha iyi planlarım diye bunu yaptım. Sabırlı ve katlanmanın temeli buna dayanıyordu (K1).

A/r/tograf olan K1, etkinliğin başlarında aidiyet duygusu, mekân ve kimlik kavramında kafa karışıklığı yaşamıştır. Bunun üstesinden gelmek amacıyla araştırmacının vermiş olduğu dokümanları okumuş ve anlamadığı bölümlerde araştırmacıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. Bunlara ek olarak kütüphanede var olan kaynaklardan yararlanmıştır. K1 tasarımı için derse hazırlıklı gelmiştir. K1 yapmış olduğu çalışmaya “Barni'nin Saati” adını vermiştir. Araştırmacı, K1'e nedenini sorduğunda ceza infaz kurumuna ilk düştüğünde oğlu için bunu tasarladığını ifade etmiştir. Böyle bir tasarımı yapmasının nedeni ailesiyle geçirdiği zamanı hatırlamak istediğini ayrıca zamanı planladığında rahatladığını ifade etmiştir. Önceki ceza infaz kurumunda ahşap atölyesi olduğu için ahşap bir malzeme kullandığını belirtmiş ancak bu ceza infaz kurumundaki imkânlardan dolayı mukavvayla yapmıştır. K1 çalışmasını bitirdikten sonra maket bıçağı yardımıyla mukavvanın fazlalıklarını almış ve ardından sarı renge boyamıştır. Boya kuruduktan sonra turuncu rengini ve kahverengiyi tasarımında kullanmıştır. K1 daha önce resimle uğraştığı için fırçayı iyi bir şekilde kullandığı gözlemlenmiştir. K1 çalışmasını yaparken bir yandan da ne yapacağı ile ilgili araştırmacıyla sohbet etmiştir. Profesyonel ressamlar gibi Barni çizgi film karakterinin kafasını çizerek üzerine saat sembollerini ekleyerek çalışmasını tamamlamıştır. K1 planlı programlı çalıştığı için çalışmasını erken bitirmiştir. Tasarımın boyama işlemi bittikten sonra çizimdeki detayları ön plana çıkarmak amacıyla asetat kalem ve cetvel kullanmıştır. K1, “Barni'nin Saati”ne kontur girmiş ve kurşun kalemle kalan izleri silmiştir.

K1 sorunun üstesinden gelmek amacıyla doküman ve mevcut kaynaklardan yararlanması araştırmacı rolünün olduğunu, arkadaşlarıyla fikir alışverişinde bulunması

ve yaptığı işi düşünerek gerçekleştirilmesi öğretici ve öğrenen rolünün geliştiği, tasarımını yaparken disiplinli çalışması, renkleri ve malzemeleri ustaca kullanması sanatçı yönünün olduğu ve bütün bu özelliklerin sonucunda a/r/tograf olduğu söylenebilir (Lütfi).

3.2.3.1.2. Masa saati

Görsel 3.3. K1, “Masa Saati”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Başucumda bulunan masa saatimin değerini ceza evindeyken daha iyi bildiğim bana burada zamanın ne kadar kıymetli olduğunu daha iyi anlama fırsatı tanıdı. Sivil hayattayken yoğun iş temposunda çalıştığımda zamanın nasıl geçtiğinin farkına varamıyordum. Ancak burada çok fayda katıyor.

Ben üniversitede öğrenciyim yakında vize sınavlarım var. Ben hafta içinde kurum kütüphanesinden çalıştığımdan boş saatlerim sadece akşamları ve hafta sonları oluyor. Kendime bir çizelge çizdim. Vize sınavları, karakalem resim kursu çalışmaları ve ibadetime ayrı ayrı saatlerde zaman ayırıyordum. Masa saatim burada bana zaman dilimi açısından çok yardımcı oluyor. Koğuşta duvar saatimiz var. Ancak kör noktada olduğundan pek faydalanmıyorum. Onun için masa saatinden çok yararlanmaktayım.

Bazen yatağımdan uzanırken saatime gözüm takılıyor. Saniyenin her ilerleyişi beni adeta hipnoz ediyor. Bazen de uykuya dalıyorum. Masa saatim bazen arkadaşlarımla da fayda katıyor. Bir nevi masa saati zamanın nasıl geçtiğini bütün koğuş arkadaşlarıma da fayda katıyor. Zamanın ne kadar değerli olduğunu tekrardan hatırlatıyor. Masa saatin bulunduğu mekânın kapalı alan ve duvarları her daim görünüyor (K1).

A/r/tograf olan K1, yaşayan sorgulamayı ceza infaz kurumundaki hayatıyla ilgili masa saati açısından ele almıştır. Masa saatini almasının sebebini yaşadığı yerde duvar saatinin kendisine görünmemesine bağlamıştır. K1 çözüm arayışında olduğu için zamanını planlayarak işlerini bu şekilde düzene koyduğundan araştırmacı yönünü ortaya çıkarmıştır. Koğuşta bu saatten diğer arkadaşlarının faydalanmasını sağladığı için öğretici rolünü ortaya koymuştur. Duygu ve düşüncelerini dile getirmek için masa saati tasarımı yapması K1 sanatçı kimliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle bu katılımcının a/r/tograf olduğu söylenebilir (Lütfi).

3.2.3.1.3. *Kol saati*

Görsel 3.4. K1, “Kol Saati”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

İnsanlar hayatları boyunca belki farkında olmadan eşyaların veya belki zamanın değerini bilmeden yaşayabiliyor. Ceza infaz kurumuna düşene kadar özellikle zamanı kullanma ve insanların hayatı boyunca geçirdikleri zamanı ve geçmiş yaşantımızı değerli olmasını bize hissettirdi. Özellikle sevdiğimiz insanların değerini ve hediye ettikleri eşyaların değerini anladım. Ailemden bana hediye edilen saati alınca anladım.

Özellikle ailemden bana hediye gönderilen ve bana zamanın değerini hissettiren saate bakınca ailemin o anda nelerle meşgul olduklarını düşünüp o zaman hayalimde canlanan meşguliyeti onlarla aynı işi yapıyor gibi hissediyorum. Ve o zaman kalbimin onlar için attığı hissine kapılıyorum. Ailemden gelen bu değerli hediyeye bakınca belki onların yanında değilim. Ama içimdeki özlemle ve doğamla her zaman onlar için yaşadığımı ve onlar için güçlü olmam gerektiğini anlıyorum. Özellikle çocuğumun okula gidiş ve geliş saatini bana hatırlatan ve çocuğumun sanki okula gidip geliyormuş gibi hayalen hep onunla olduğumu hissedip her zaman kendimi çocuğumun yanında hissediyorum. Bu düşünceler doğrultusunda geçmiş ve gelecek zamanlar olaylar içinde kendini gösterir. Sonuç olarak hayatım boyunca her zaman yanımda olan ailemin bana hediye ettikleri bu simgeye bakınca ailemin her zaman yanımda olduğunu ve özgürlüğümü kazanınca saatin her dakikasını ne kadar değerli olduğunu anlamış olup ceza infaz kurumunda çıkınca ailemle ve sevdiklerimle geçireceğim zamanın her dakikasının değerini anlamış bulunmaktayım. Hayatımızdan geçen zamanın telafisinin olmayacağını anlamış bulunmaktayım (K1). Bu ifadeyi destekler nitelikte olan Topakkaya (2012, s. 225) şu şekilde açıklamıştır:

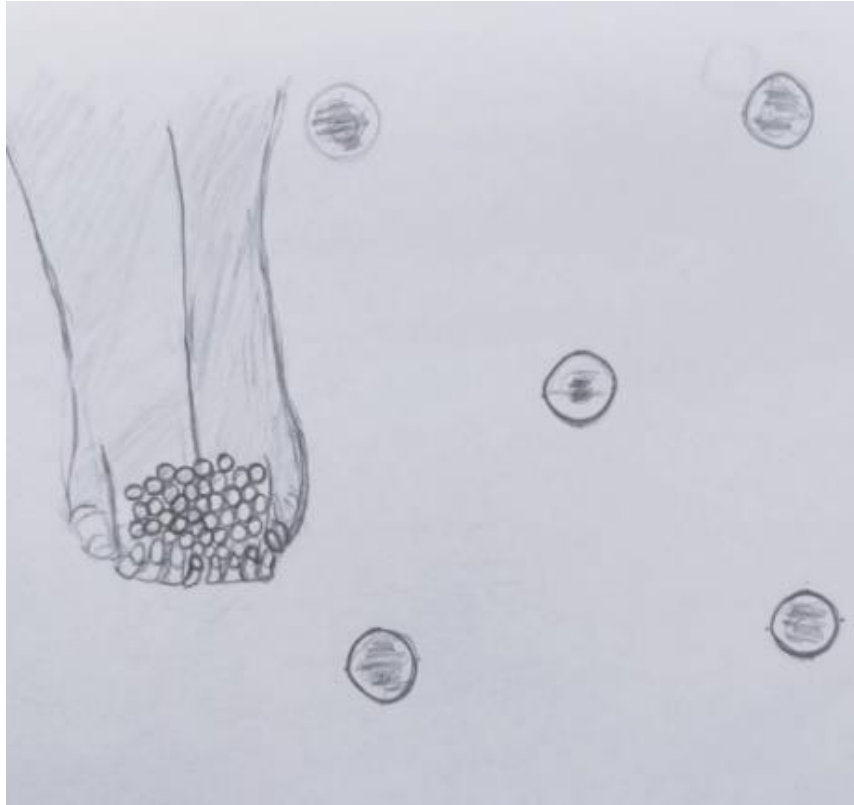
Ontolojik anlamda şu an var olmayan zaman içinde açığa çıkan olaylarla kendisini gösterir ve birey artık var olmayan” olarak kendini gösterirken, diğeri “henüz var olmamış” olarak adlandırılır. Geçmiş ve gelecek zaman aralığındaki üstünlük farkı bir zamanlar “var olmuş” olmasından ileri gelmektedir.

A/r/tograf K1, yaşayan sorgulamada ceza infaz kurumundaki yaşamıyla ilgili saat objesi aracılığıyla bilgi vermiştir. Tasarımı yapmasının sebebi zamanı ceza infaz kurumu ortamında planlamak ve bu şekilde belirsizlik duygusunu ortadan kaldırmaktır. Babasından kalma manevi değeri yüksek olan kol saatini de karakalem tekniğiyle çizmiştir. Çünkü zamanın kendisi için paha biçilmez bir değere sahip olduğunu vurgulamıştır. K1’in kol saatini yapması aidiyet duygusunu güçlendirmiştir. İlerleyen süreçte diğer iki etkinlikte farklı fikirlerinin olduğunu belirtmiştir. K1 düşündüklerini ve gördüklerini kâğıda aktarması onun sanatçı rolünü ortaya çıkarmıştır. Böylece K1 öğrenmeye, araştırmaya açık biri olduğu için araştırmacı rolünü de bu uygulamayla

gerçekleştirmiştir. Obje çiziminde ve tasarımında bildiklerini arkadaşlarıyla paylaşması onun öğretici ve öğreticilik görevini yerine getirmiştir. Uygulama bittikten sonra bu katılımcı için a/r/tograf olduğu ifade edilebilir (Lütfi).

3.2.3.2. K2'nin çalışması

3.2.3.2.1. Misket

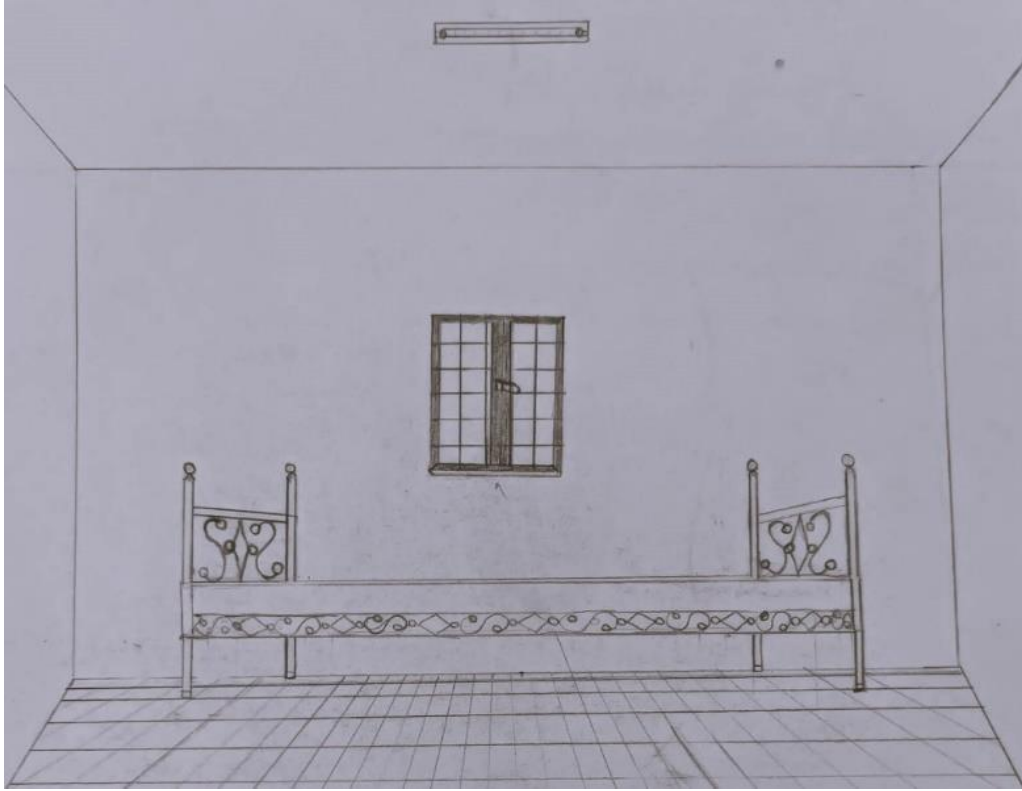
Görsel 3.5. K2, "Misket", 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Çocukken arkadaşlarımla misket oynamayı çok severdim. Okulların tatil olduğu günlerde sabah erken kalkar sokağa çıkardım. Arkadaşlarımı çağırırdım. Onları misket oynamaya davet ederdim. Üç çeşit misket oyunumuz vardı. Baş oyun, nişan ve çukurdu. Baş oyununda misketleri yan yana dizdik. Sağ ya da sol baştan, misketi vuran kazanırdı. Nişan oyununda yaklaşık iki metre uzaklıkta bir misket koyardık. Miskete sırayla "nişan" alır ve hedefi vurmaya çalışırdık. Hedefteki misketi vuran oyunu kazanırdı. Çukur oyunun tek farklı yanı ise çorba kâsesi derinliğinde beş çukur açardık ve bu çukurlara sırayla misketi atardık. Beşinci çukura kadar attığımız misketi koyardık. Hedefte bulunan misketi vuran oyunu kazanırdı. Çukur oyunundan her bir çukura sevdiğim insanların ismini vermiştim. Bu da bana oyunda iyi bir motivasyon olurdu. Çocukluk yıllarımda

oynadığım misketleri hala dolabın bir köşesinde saklarım. Onlara her baktığımda çocukluk anılarım aklıma gelir. Bu durumu kafada canlandırırđım. Sadece dolabımda sakladığım misketler karşısında değil, farklı misketler karşısında aynı duyguya kapılırdım. Misket ve çukurlara verdiğim anlam ise sanat yapma, yaratma, araştırma, yazma ve öğrenmeme rehberlik eden a/r/tograf olmamda önemli bir kriterdi. Bu araştırma metodolojisine göre çalışmayı yaparken farklı uygulamalarıyla ortaya koyduğum ürün yaratıcı bir metafor niteliğini taşır. Yaşayan bir sorgulama olarak benim mecazımdır. Bilinmeyi a/r/tografik bir yöntem ile ortaya koymaya çalıştım (K2).

K2 kendi yaşantısından yola çıkarak okuyucuyu veya izleyiciyi kendi çocukluğunda oynadığı oyunlara götürerek onlara çocukluğundaki duyguları hissettirmiştir. K2 a/r/tograf olarak kendi çizimini yaparken farklı yollar denediğini, geçmiş ile gelecek arasında köprü kurduğunu ifade etmektedir. Böyle bir durumu a/r/tograf olarak yaratıcı bulmuştur. Kendi çocukluğundaki misket oyununu anlatırken heyecan duyduğunu belirtmiştir. Sorgulamalarında hayatın akışı içinde olan insanları da bu oyuna dâhil ettiği görülmektedir. Hatta misket oyunun kuralları dâhilinde çukurlara sevdiği insanların ismini verdiğini açıklamıştır. Misketi gördüğünde hâlâ heyecanlandığını ifade etmiştir. Nitekim Freud'a (1999, s. 126) göre; imgelem dönemin ilk ayak izlerini çocukluk döneminde aramak gerekir. Çünkü çocuğun en çok eğlendiği dönem imgelemin yoğun olarak yaşadığı oyun alanlarıdır. Her çocuğun oyun oynarken yaratıcı bir yazar gibi rol yaptığını, oyun esnasında kendine has bir dünya kurguladığını veya dünyasına kendisini mutlu edecek şekilde yeniden kurallar koyduğu görülmüştür. Bunlar dikkate alındığında dünyayı ciddiye aldığı, birtakım duygular yüklediği öngörülmektedir. Çocuk; oyunu, imgelemiş objeleri ve durumları gerçek dünyada kavrayabilir ve görünür özellikleriyle onları ilişkilendirebilir. Çocuk için önemli olan oyunu oynamaktan çok onu yaşamla ilişkilendirmesidir. Bu bağlamda K2'nin çizim aşamasında sadece kendi işine odaklandığı görülmüştür. Sadece hata yaptığı yerlerde silgi kullandığını ve el çiziminde zorlandığı fark edilmiştir. Uygulama aşamasında sınıf içindeki arkadaşlarıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. K2 aidiyet duygusunu, kimlik ve mekânı çocukluk yıllarıyla ilişkilendirmiştir. Bu yüzden K2'nin a/r/tograf olarak sanatçı, araştırmacı ve öğreten rolleri üstlendiği söylenebilir. Bu aşamalar dikkate alındığında K2 a/r/tografi yöntemini kullanarak araştırma konusuna uygun seçtiği objelerle ilişkilendirerek yaşamını ve çocukluk yıllarındaki oyunu sorgulayarak a/r/tograf olduğu söylenebilir (Lütfi).

3.2.3.2.2. Yatak

Görsel 3.6. K2, “Yatak”, 29,7x42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

En çok vakit geçirdiğim yer yatağımdır. Sebebi ıslahevi şartlarından ve kısıtlamalardan dolayı vaktimin çoğunu yatakta geçiriyorum. Bazı arkadaşlarım yatağın uyuma ve dinlenme yeri olarak görmemektedir. Benim için yatak bundan daha fazlasıdır. Bazen yatağımda uyurum, dinlenirim, kitap okurum, ders çalışırım ve bazen de kendi yaptığım yanlış ve doğruları sorgularım. Kendimi bu konuda sorguladığım yer yatağımdır. Yeri geldiğinde hayal kurduğum yer burasıdır. Beni dokuz yıl öncesine götürür. Aynı zamanda hatıralarımı, anılarımı, doğduğum evin büyüklüğünü, sokaklarını ve sevdiğim insanları (ninem, çevremdeki diğer insanlar) gözümde ve zihnimde canlandırdığım yerdir. O da yatağımdır. Bundan dolayı yatağıma aidiyet duygusuyla ilişkilendiriyorum (K2).

A/r/tograf K2, uygulamanın başlangıcından beri dikkatli bir şekilde çalışmıştır. Yaşadığı yerin ortamını çizerek ifade etmeye çalışmıştır. Çizim yaparken cetvel kullanarak yattığı yeri dikkatli bir şekilde çizmiştir. Çizim esnasında karasızlık yaşamıştır. Yatak çizimini araştırmaya dâhil edip edemeyeceği konusunda karasızlık yaşamıştır. Araştırmacı, bu çizimin sorun teşkil etmediğini K2’ye ifade ederek kararı kendisine bırakmıştır. Araştırmacıya K2: “Araştırmaya dâhil etsem iyi olur” demiştir. K2

yatağı ile ilgili sorgulamalar yaptığını ve düşüncelere daldığını belirterek yatağın kendisi için çok fazla şey ifade ettiğini belirtmiştir. Onun için yatak zamanını değerlendirdiği ve hayatını sorguladığı bir mekândır. Bu anlamda Grovier (2018, s. 104) “Her yatak her sanat yapıtı gibi bir sırrı saklar” sözü akla gelir. Yatak, üzerine serilen nevresimlerin kıvrımı, rengi, dağınıklığı, düzenliliği, yastığı ve benzeri öğelerle dikkat çeker. Yatak, insan yaşamının niteliğini gösterir. Bu koşullar göz önüne alındığında fiziksel, ruhsal, kültürel olarak insana dair ne varsa insanın maruz bırakıldığı yerler yataklardır. Birçok duyguyu nefreti, sevgiyi, depresyonu ve doğumdan başlayarak ölüme değin insanla var olan her şeyi taşır. Bu nedenle bu çalışmada K2; sanatçı, araştırmacı ve öğretmen rolünü iyi yansıttığı için a/r/tografıdır (Lütfi).

3.2.3.2.3. *Yüzük*

Görsel 3.7. K2, “Yüzük”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Ailemin bana göndermiş olduğu yüzük benim tercih ettiğim modellerden biri değildir. Benim istediğim model taşlı olan yüzüktür. İslahevi şartları gereği taşsız olanı hediye getirmişlerdi. Benim istediğim model taşlı olandı. İslah evi şartları gereği taşsız olanını hediye olarak alıp göndermişlerdi. Ailem, benim bu yüzükte ilgimi uyandıran modeli değil ailemin gönderdiği yüzük olması ve bu yüzüğü halka bölümüne baktıkça

ailemi görür gibi olurum. Sanki o halkanın içine baktığım zaman ailem varmış gibi hissederim. Bana bu yüzük aileme olan sevgimi, hasretimi, özlemimi gideren objeydi. Çizimimde yüzüğü ayna gibi aileme olan özlemimi yansıttım. Yüzüğün ailemi yansıtma metaforu ve yaşayan bir metaforumdur (K2).

A/r/tograf K2, uygulamaya başlarken kararsızlık göstermiştir. Sonra kendi tecrübelerini anlatırken samimi davranmıştır. K2 yerinde konuşup diğer katılımcılara göre daha anlayışlı ve girişkendir. Meraklı ve titiz bir kişiliğe sahiptir. Kendi yaşantısını sorgulayarak ve insanların yaşantılarında varlık değeri olarak nitelediği, manevi değerle ilişkilendirdiği için bu etkinlikte yüzük objesini seçmiştir. Bu konuda Çavuşoğlu'nun (2006, s. 153) "Bir yüzüğe sahip olmakla varlık ve benlik iddiasında bulunmanın ve bütün iktidar düşünülerinden kurtulmanın tek yolu yokluk yüzüğünü elde etmektir ya da yüzükle beraber kendi varlığını onun varlığında yok etmektir" sözlerinden yola çıkarak katılımcının varlığı temsil etmede önemli bir metafor kullandığı görülmüştür. Bu anlamda K2 tam olarak a/r/tograf olduğu söylenebilir (Lütfi).

3.2.3.3. K3'ün çalışması

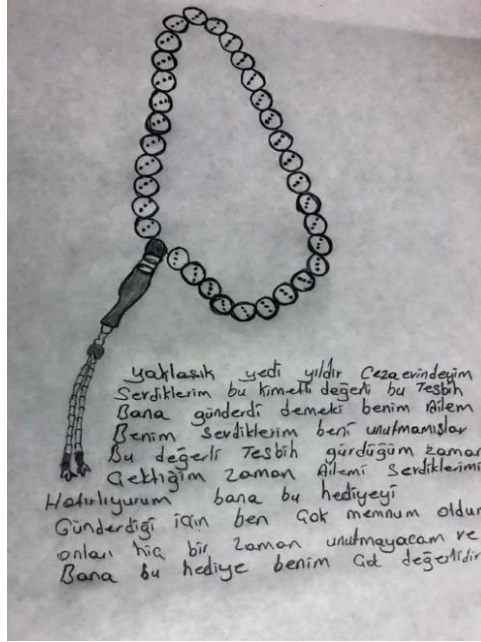
3.2.3.3.1. Tespih

Görsel 3.8. K3, " Tespih", 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Yaklaşık yedi yıldır ceza infaz kurumundayım. Sevdiklerim bu kıymetli tespihi bana gönderdi demek ki. Benim ailem ve sevdiklerim beni unutmamışlar. Tespihi görür görmez ailemi ve sevdiklerimi hatırlıyorum. Bana bu hediye gönderdikleri için ben çok mutlu oldum. Onları hiçbir zaman unutmayacağım. Hediye edilen tespih benim için çok değerlidir. Geçmişte ki yaşantılarımı ve köyde yaşadıklarımı tespih aracılığıyla hatırlıyorum. Köyde tarlada ekin ekiyorduk. Yazın havalar sıcak olduğunda ekinlerimizi

biçiyorduk. Hayvanlarımız vardı. Bazen tespih salarken koyunları otlatmak amacıyla çobanlık yapıyordum. Bu bağlamda tespihi sallarken veya çekerken geçmişte yaşadıklarımı hatırlıyorum. Ailemi hatırlıyorum.

Görsel 3.9. K3, “Tespih I”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Tespih yanımda olduğu için kendimi çok mutlu hissediyorum. Öfkemi ve stresimi atıyorum. Tespih havalandırma alanında volta atarken elimden düştü. Tespihin imamesi kırıldığında çok üzülmiştim. Arada bir tespihin ipi kopuyor yine de ipi bulup tespihlerimi diziyorum. Hatta tespihim adını “sabır” koydum. Tespihi salarken ya sabır ya sabır diyorum. Bana ait olan tespihi çekmek benim için çok önemli ve onun değeri çoktur. Tespihim elimde olmazsa veya yanımda olmazsa dayanamıyorum. Ben bu tespihe öyle alıştım ki artık yatakta bile tespihle uyuyorum. Tespihi gördüğümde sabırlı olmam sağlıyor. Bu yüzden tespihin adını sabır koydum. Ben ceza infaz kurumuna girmeden önce evin önünde bir dut fidanı diktim. Bu dut fidanı bayağı büyük olmuş, o kadar büyümüş ki dut ağacın gölgesinde oturuyorlar. Ara sırada telefonla konuştuğum zaman dut ağacından bahsediyorum. Ailemde bana diyor ki dut ağacın altında oturuyoruz bende çok duygulanıyorum. Köyde tarlamız olduğu için ekmeye, biçmeye ve sürmeye gidiyorduk. Şu an yanımda olan tespihim vardı. Bana tespih ailemi hatırlattığı için aidiyet duygusunu ve aile özlemimi gideriyorum (K3).

A/r/tograf K3, uygulamaya başlamadan önce arayışlara girmiştir. Hangi objeyle aidiyet duygusunu daha iyi yansıtırım? sorgulamasına girmiştir. Çevresindeki

arkadaşlarına baktıktan sonra karar vermiş ve böylece sürekli yanında bulundurduğu tespihi seçeceğini ifade etmiştir. Cebindeki tespihi çıkarmış ve masaya koyarak nasıl çizeceği üzerine deneme çizimleri yapmıştır. Sonra gelişi güzel tespihi masaya bırakarak karakalem tekniğiyle çizimini tamamlamıştır. K3'ün çizim esnasında çizimden zevk aldığı görülmüş ve ilk kez çizim yaptığını ifade etmiştir. Bu nedenle büyük keyif aldığı fark edilmiştir. K3 tespih konusunda a/r/tograf olarak zayıf kalmıştır. Tespih çizmesinin asıl nedenini sabırlı olmasına bağlamıştır. Tespihin kendisini yatıştırdığını ve ceza infaz kurumunda dayanması için güç vermiştir. Hökeleklî (2013'ten aktaran Yapıcı ve Doğanay, 2019, s. 110-111) araştırmasında sabrı; derde, belaya, zorluğa ve musibette maruz kalan bireyin, isyan ve öfke duygularına yenik düşmeden, üstelik şikâyet etmeden içinde bulunduğu durumu soğukkanlı bir biçimde karşılama durumudur. Şüphesiz sabır sadece aktif değerlendirmeye değil bunun yanında yaşama tutunma amacı da taşır. Başında bu çabanın gerçekleşebilmesi amacıyla kişinin öfkesini ve tepkisini kontrol etmesi zorunludur. Bu doğrultuda K3 tespih aracılığıyla kendi yaşamına yön vermiş ve dayanma gücünü artırmıştır. Bu anlamda K3 a/r/tograf olmanın görevlerini yerine getirerek sanatçı ve araştırmacı rollerini iyi yansıtmıştır (Lütfi).

3.2.3.4. K4'ün çalışması

3.2.3.4.1. Giysi dolabı

Görsel 3.10. K4, "Giysi Dolabı", 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Bu benim evde kullandığım hem elbise hem de kitapların bulunduğu dolap. Özel eşyalarımın içinde yer almaktadır. Burada dar bir alanda yaşadığım için böyle bir dolap kullanamıyoruz. Sağ tarafa bir bölümüne parfüm ve saatlerimi koyardım. Bana gelen özel hediyeleri saklardım. Bir bölümüne kitaplarımı ve romanlarımı koyardım. Keşke böyle bir dolabı burada kullanabilseydim. Ceza infaz kurumunda her şey kısıtlı olduğu için kendimi buraya ait hissetmiyorum. Olanaklardan dolayı. Sürekli koşuşturma olduğumuz için eşofman giyiyoruz. Bunun yerine evde olmayı, kendi dolabımdan istediğim elbiseyi giymek isterdim. Şimdi de giyebilirim; fakat güzel elbiseleri giydiğimde dışarı çıkmak istiyorum da çıkamadığımdan dolayı giymek istemiyorum. O yüzden dolabımdan rahat elbiselerimi giyiyorum. Ailemin bana gönderdiği elbiseleri dolabımdan saklarım ve görüş günlerinde onları giyerim. Az da olsa mutlu olurum. Elbisenin manevi değerinden dolayı bana ailemi hatırlattığı için aidiyeti giysilerim üzerindeyken hissederim. Dolabım hem özel hem de gizli alanımdır. Yani güvenlik alanım, eşyalarımı başka bir yere koyamıyorum. Dolap olmazsa burada yaşam alanı daha zor olurdu. Dolap aracılığıyla kendimi buraya ait gibi hissediyorum. Peki, neden diye sorarlarsa sürekli burada olduğum için çalıştığım için. Yani tamda aitlik duygusu bende ortaya çıkıyor (K4).

A/r/tograf K4, uygulama aşamasında çok sıkılmıştır. Elindeki hamur silgiyle yaklaşık bir saat oynamıştır. Ne çizeceği ile ilgili sürekli bir arayış içinde olmuş ve bu arada etrafını gözlemleyerek çizeceği objeye karar kılmıştır. Objeye olarak giysi dolabını seçmiştir. K4, K1'e araştırma ile ilgili olarak; "*Niçin böyle çizdin?*" diye sormuştur. K4 dikkatli bir şekilde K1'in cevabını dinlemiştir. Bu durumda K4 a/r/tografinin araştırmacı kişiliğini ön plana çıkarmıştır. Çizimini yapmadan önce cetvelle çizeceği nesnenin ölçüsünü almıştır Çünkü nesnelere gündelik hayatlarında ne kadar önemli olduğunu anlamıştır. Bu konuda Erinç 'e (2004) göre nesne, var olan zaman ve mekânda kendi varlığını kanıtlayabilen bir maddedir. Böylece K4 çizmiş olduğu giysi dolabını mekânla beraber düşünmüştür. K4 çizimi doğru yapmak amacıyla titiz bir biçimde odaklanmıştır. Bu da a/r/tograf olan katılımcının sanatçı yönünü ortaya koymuştur. K4'ün öğreticilik yanı zayıftır. Sadece kendine dönük çalışmıştır. En çok a/r/tografinin öğrenen rolünü kullanmıştır. K4'ün bu bilgiler ve gözlemler doğrultusunda a/r/tograf olduğu söylenilebilir (Lütfi).

3.3. Mektup Etkinliği

3.3.1. Mektup etkinliği araştırma süreci

Araştırmacı, Mektup Etkinliğine üçüncü haftada başlayarak dersi planına göre işlemitir. Aşağıdaki tabloda etkinliğin araştırma süreci yer almaktadır.

Tablo 3.11. *Mektup etkinliği üçüncü hafta ders süreci*

11 Nisan 2022 Pazartesi/Saat 12.30-16.30
I. ders 1- Etkinlikle süreci ile ilgili katılımcılarla konuşma. 2- Mekânsal aidiyeti ön plana çıkaracak nesnelere seçmeleri ve süreç sorgulamaları istenmesi.
II. Ders 1- Tahtada aidiyet, kimlik ve mekanla ilgili olarak kısa bir sunum yapma. 2- Mektup etkinliği aracılığıyla a/r/tografı hakkında bilgi verme. 3- Katılımcılardan gelen sorulara cevap verme.
III. Ders 1- A/r/tograf olarak üçüncü dersten itibaren uygulamasını bitiren katılımcıyla görüşme ayarlama.
IV. Ders 1-Uygulamasını bitiren her katılımcıyla ayrı ayrı görüşme.
Not: İlk mektup etkinliği ile ilgili katılımcılara hatırlatmalar yapılmıştır. Sürecin nasıl ilerleyeceği hakkında konuşma yapılmıştır. Araştırmacı getirdiği dökümanları katılımcılara okumaları için dağıtmıştır.

Araştırmacı, uygulama aşamasında katılımcılardan bir kaçının sıkıldığını fark etmiş ve sıkılmalarını normal görmüştür. Çünkü katılımcıların yaşadığı yer ceza infaz kurumu olduğu için katılımcıları derste tutması gerekmektedir. Araştırmacı, bu durumun üstesinden gelmek için arada bir etkinliklerin hayatlarına büyük bir katkı sağlayacağını ve farklı bakış açıları kazandıracağını belirtmiştir. Aynı zamanda Araştırmacı, katılımcılara proje kapsamında karakalem eğitimi vermektedir. Böylece katılımcıların araştırmadan kopmaları engellenmiştir. Araştırmacı, mektup etkinliğinde araştırmanın konusuyla ilgili bütün verileri katılımcılara anlatmıştır. Ancak onların konuyu anlayıp

anlamadığına yönelik araştırma sürecinde tereddütler yaşamıştır. Araştırmacının tereddütlü olmasının sebebi “katılımcılar araştırma sürecinden kopar mı, araştırma yeterli katılımcılarla devam edilebilecek mi, katılımcıların seçtikleri objelere karşı aidiyet duygusunu yaşayabilecekler mi?” sorularından kaynaklanmaktadır. Araştırmacının bunu düşünmesinin sebebi, bazı katılımcıların araştırmadan ayrılma sinyalleri almasıdır. Bu durumun üstesinden gelmek amacıyla araştırmacı, eşyaların öneminden, portatif özelliklerinden ve yaşamı kolaylaştırdığından bahsetmiştir. Bazen sanat eğitiminin öneminden ve araştırma yöntemi olan a/r/tografiden bahsederek aidiyet duygusunu bu yöntem aracılığıyla sürdüreceğinden söz etmiştir. Bu çabalar neticesinde ayrılmayı düşünen bazı katılımcılar ikna edilip araştırma sürecine devam etmeleri sağlanmıştır. Böylece araştırmanın başında 16 kişi varken gittikçe bu sayı beş kişiye düşmüştür. Bugünkü etkinlikte bir kişi daha araştırmadan ayrılmaya karar vermiştir. Katılımcıların devamsızlık sebepleri araştırıldığında uygulamalı etkinliklerin karakalem kursu kadar çekici olmadığı anlaşılmıştır. Araştırmacı, araştırma için seçtikleri katılımcılarla devam etmiş ve bu durum hakkında danışmanını bilgilendirmiştir. Danışman sorun olmayacağını araştırma için seçilmiş olan katılımcıların yeterli olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı araştırmacı geriye kalan dört katılımcıyla iki etkinliğe devam etmiştir.

Görsel 3.11. Katılımcıların araştırmacıya gönderdiği mektuplar.

Araştırmacı, uygulamaya geçmeden önce mektup etkinliği ile ilgili sunum yapmıştır. K4 hasta olduğu için etkinliğe gelemeyeceğini arkadaşları tarafından araştırmacıya iletilmiş olup aynı koşu altında olan katılımcılar notlarını K4 ile paylaşacağını söylemişlerdir. Araştırmacı, sunuma devam etmiş ve katılımcılardan mekânla özdeşleştirdikleri bir nesneyi seçmelerini istemiştir. Katılımcılar ilk başta ne yapacakları

hakkında düşünmüş ve a/r/tografideki yaklaşım gereği objeler hakkındaki düşüncelerini yazmaya başlamışlardır. Katılımcılardan bir kaçı ise ne çizeceği hakkında düşünmeye başlamıştır. Bu sırada etkinliğe gelemeyeceğini araştırmacıya ileten K4 bir saat gecikmeyle etkinliğe dâhil olmuştur. Araştırmacı, K4'e: "*Kendinizi iyi hissetmiyorsanız katılmayabilirsiniz?*" demiştir. K4 buna karşın kendisini iyi hissettiğini ve bu yüzden etkinliğe katılmak istediğini açıklamıştır. Böylece araştırmacı mektup etkinliği hakkında K4'ü bilgilendirmiş ve kendisiyle fikir alışverişinde bulunmuştur.

K4, K1'e "*Sen ne yazıyorsun?*" diye sormuştur. K1: "*Çizmeyi düşündüğüm obje ile ilgili bir şeyler yazıyorum.*" şeklinde yanıtlamıştır. K4 o esnada ne çizeceği hakkında düşünmektedir. K4 hamur silgisini başparmağıyla ovuşturarak bakışlarını bir yere kilitlemiş ve defterini eline alarak bir şeyler karalamaya başlamıştır. K2, araştırmacının tahtaya yazdığı notları resim defterine geçirmiştir. K2 çenesini sağ elinin avuç içine dayamış ve yapacağı tasarımı düşünmüştür. K4 ne yapacağına henüz karar vermemiş ve hamur silgiyle oynamaya devam etmiştir. K2 araştırmacının tahtaya yazdıklarına bakmış ve bakışlarını tahtaya kilitleyip ne yapacağını düşünmeye başlamıştır. K3'ün mektup etkinliği için araştırmacı tarafından dağıtılan dokümanları incelediği gözlemlenmiştir. K3 araştırmacıya; "*Mektubu size mi yazacağım?*" diye sormuştur. Araştırmacı: "*Evet. Seçeceğiniz objeyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi bana yazacaksınız.*" şeklinde yanıtlamıştır. K1 mektup etkinliğiyle yapmayı planladığı konuları araştırmacıya göstermiştir. Araştırmacı, objelerin seçimini K1'e bırakmıştır. Katılımcılardan K2 ve K3 sol ellerini şakaklarına dayandırarak mektup etkinliğine yönelik yazı yazmışlardır.

Mektup etkinliğinde katılımcılar ilk önce seçtiği nesne hakkında yazmaya başlamışlardır. Bu etkinlikte katılımcılar, çizimden başlamamalarının nedenini bu objeler hakkında yaşanmışlıkları vurgulayarak kendilerini motive ettiklerine bağlamışlardır. Çünkü hangi objeyi ele almak istediğiyle ilgili fikir geliştirmişlerdir. Bu durumda dört katılımcının da a/r/tograf olduğu söylenebilir. Çünkü a/r/tografi de yazı yazmak yöntemin kriterlerinden biridir. K3 yazı yazmaya ara vermiş ve araştırmacının dağıttığı notları incelemiştir. K3 etkinlikte ne yapacağını araştırmacıya sormuştur. Araştırmacı, aidiyet duygusu, mekân ve kimlikle ilişkilendirebileceği objelerden herhangi birini seçebileceğini ifade etmiştir. Araştırmacı, K3'ün seçtiği nesnelere yönelik mekâna vurgu yapmasını istemiştir.

K2 ve K3 iş yoğunluklarından dolayı bir buçuk saat etkinlikte bulunmuşlardır. Ramazan ayı olması nedeniyle katılımcılardan temizlik ve kantin biriminde olanlar

etkinlikten yarım saat erken çıkmışlardır. K3 obje olarak pencere ve K2 ise avlu mekânını seçmiştir. K2 avlu mekânı üzerinde düşünceğini belirtmiştir. İki katılımcının etkinlikten erken ayrılmaları araştırmacıyı endişelendirmiştir. Çünkü mektup etkinliğini tam kavramadan etkinlikten erken ayrılmışlardır. Araştırmacı, bu iki katılımcının uygulama aşamasında ne yapacaklarını düşünmüştür. Ama katılımcılar istekli oldukları için bu durumun üstesinden gelmişlerdir.

Tablo 3.12. *Mektup etkinliği dördüncü hafta ders süreci*

18 Nisan 2022 Pazartesi/Saat 12.30-16.30
I. ders 1- Etkinlikle geçen haftayla ilgili kısa bir değerlendirme yapma, 2- Katılımcılardan gelen sorulara cevap verme 3- Katılımcılardan mektup etkinliğinde araştırmacıya objeye karşı hissettikleri aidiyet duygusunu mektup aracılığıyla iletilmelerini isteme
II. Ders 1-Neden bu mektubu yazdıkları hakkında katılımcılara bilgi verme 2-Bu mektubu yazarken katılımcıların aitlik duygusunu ortaya çıkarmalarını isteme
III. Ders 1- A/r/tograf olarak üçüncü dersten itibaren uygulamasını bitirenle görüşme ayarlama
IV. Ders 1-Uygulamasını bitiren her katılımcıyla ayrı ayrı görüşme.
Not: İlk ders araştırma süreciyle ilgili katılımcılara hatırlatmalar yapılmıştır. Sürecin nasıl ilerleyeceği hakkında konuşma yapılmıştır. Soruların yanıtları üzerinde sorgulamalar yapılmış ve bunları ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır.

Araştırmacı, 18 Nisan 2022’de Şırnak T Tipi ve Açık Ceza İnfaz Kurumuna özel aracıyla gitmiştir. Araştırmacı, proje kapsamında ceza infaz kurumuna giderken hem Şırnak Üniversitesi hem de Şırnak Ceza İnfaz Kurum Müdürlüğünden araç talebinde bulunmuştur. Bu talebe ilişkin olumlu bir cevap alınamamıştır. Araştırmacıya infaz memurları araç olmadığını ve olan araçlarında araştırmacının güzergâhına uymadığını

belirtmişlerdir. Araç benzer gerekçelerle Şırnak Üniversitesinden de temin edilememiş ve bu nedenlerden dolayı ceza infaz kurumuna özel aracıyla gitmiştir.

Araştırmacı, ceza infaz kurumuna yaklaştığında eğitim birimindeki personelleri aramıştır. Buna ek olarak ceza infaz kurumuna her girişinde jandarma ona kimliğini, niçin ve hangi birim için geldiğini sormuştur. Araştırmacı, güvenlik personeline: *“Hayır, eğitim biriminde karakalem dersi veriyorum, aynı zamanda tez kapsamında bir araştırma yapıyorum. Eğitim biriminden personel gelecek birazdan, burada olduğumu biliyorlar.”* şeklinde yanıtlamıştır. Araştırmacı, bu sorulara yanıt verdikten sonra kendisine izin verilmiş ve ardından kayıt bölümüne geçmiştir. Bu esnada eğitim birimindeki infaz ve koruma memuru da gelmiştir. Araştırmacı, memurlarla selamlaştıktan sonra resmi işlemler başlamıştır. İlk önce kabindeki memur araştırmacının fotoğrafını çekmiştir ve ardından göz iris kaydı için ekrana bakmasını söylemiştir. Ekranda yeşil ışık yandıktan sonra göz kayıt işlemi tamamlanmıştır. Bu kayıt günlük yapıldığı için araştırmacı, ceza infaz kurumuna her geldiğinde bu işlemi tekrarlamıştır. Araştırmacı, kayıt işleminden sonra infaz koruma memuruyla kapalı ceza infaz kurum birimine geçmiştir. Bu birimin girişinde görevli askerler ve personeller araştırmacının niçin geldiğini hem memura hem de araştırmacıya sormuştur.

Araştırmacı, kapalı ceza infaz kurumunun bu birimine infaz ve koruma memuru eşliğinde katılımcılara ders vermek amacıyla gitmiştir. X-ray kapısının önünde de infaz ve koruma memurlar olup ve infaz koruma memurları araştırmacıya; *“Üzerinizde herhangi bir metal veya flaş bellek bulunmasın!”* uyarılarında bulunmuşlardır. İnfaz ve koruma memuru özellikle flaş bellek konusunda araştırmacıyı uyarmıştır. İnfaz ve koruma memuru araştırmacıya; *“Flaş bellekle x-ray kapısından geçerseniz ve sonra yakalanırsanız savcının gelmesi gerekmektedir. Bu yüzden üzerinizde olmasın. İfade vermek için karakola dahi götürüyorlar bilginiz olsun hocam.”* şeklinde uyarıda bulunmuştur. Araştırmacı, bu uyarıları dikkate alarak hiçbir zaman flaş bellekle ceza infaz kurumuna gelmemiş ve kuralların tamamına uymuştur.

X-ray kapısından geçmeden önce araştırmacı, pantolonunun kemerini ve üzerinde bulunan metal ne varsa kutuya koyup ondan sonra kapıdan geçmiştir. Araştırmacının eşyaları da x-ray cihazından geçirilmiştir. Araştırmacı ve infaz koruma memurunu da x-ray kapısından çıktıktan sonra görevliler aramışlardır. Araştırmacı, eşyaları x-rayden kapısından geçtikten sonra kemerini takmış ondan sonra ceza infaz kurumunun kütüphane birimine geçmek için turnike kapılarından geçmiştir. Turnike kapısının her iki tarafından

da iris kayıt cihazları vardır. Araştırmacı ve infaz koruma memuru sırayla göz iris kaydını okuttuktan sonra turnike kapısı açılmış ve sonra kütüphane birimine gitmişlerdir.

Kütüphane birimine araştırmacıya eşlik eden infaz koruma memuruyla gitmek için ceza infaz kurumunun dar ve geniş koridorlarından birlikte varmışlardır. Kütüphanede çok fazla miktarda kitap olup buraya eğitim birim alanı denilmiştir. Araştırmacı, kütüphane birimindeki infaz memurlarıyla selamlaşmıştır. Kütüphane biriminde iki katılımcı çalışmaktadır. Ayrıca bu iki hükümlü de resim kursunda ve tez araştırma sürecinde yer almaktadırlar. Araştırmacı, ceza infaz kurumuna geldiğinden beri her zaman katılımcıların aynı kıyafetleri giydiğini fark etmiş, sebebini araştırdığında ise ceza infaz kurumunda işçi koğuşunda olanların bu şekilde giyindikleri bilgisine ulaşmıştır. Araştırmacı, işçi koğuşunda araştırmayı yürüttüğü için katılımcıların iş yoğunluklarından dolayı aksaklıklar çıkmış ve bu aksaklıkların üstesinden zamanını iyi planlayarak gelmiştir. Araştırmacı, önceden işi olan katılımcıları tespit etmiş ve onları etkinlikten akabinde görüşmeye almıştır.

Araştırmacı, 18 Nisan 2022 tarihinde infaz koruma memuru ve K2 ile birlikte sınıfı açmıştır. Etkinliğe dört katılımcı henüz gelmemiş ve onlar gelene kadar Objelerde Aitlik etkinliğine yönelik K2'ye görüşme sorularını tekrar sormuş ama K2 önceki görüşmeden farklı cevaplar vermemiştir. Bu durum görüşmenin güvenilir ve geçerli olduğunu göstermiştir. Araştırmacı, K2'nin seçtiği obje üzerinde sohbet ederek fikir alışverişinde bulunmuştur. K2 araştırmacıya geçen ders yaptığı avlu çizimini göstermiş ve bu çizime bağlı kalarak avlunun tasarımını mukavvayla yapacağını belirtmiştir. Araştırmacı, K2 için mukavva, kuru boya ve bant getirmiştir. K2'nin avlu tasarımını yapması için maket bıçağı, yapıştırıcı ve tel örgüsü gereklidir. Tel örgüsü yerine ip kullanılmış ve ip tedarik edilmiştir. Bu arada kütüphane biriminden K1 de etkinlik için sınıfa gelmiştir. Araştırmacı, malzemeleri K2'ye teslim ettikten sonra mukavva, cetvel ve tutkalı alarak çalışmaya başlamıştır. K2 araştırmacıya avlu maketini nasıl yapacağını tam anlayamadığını belirtmiş, maketi bu şekilde yaparsa dar olacağıyla ilgili endişelerini anlatmıştır. Araştırmacı, K2'ye avlu maketinin tasarımında çevresini ikişer cm boşluk bırakıldığında istenilen tarzda bu maketi yapabileceğini vurgulamıştır. Araştırmacı, cetvel aracılığıyla K2'ye ölçüyü göstermiştir. Bu yönlendirmeden sonra K2 çalışmaya başlamıştır. Bu arada diğer katılımcılar da etkinliğe yaklaşık yarım saat gecikmeyle başlamışlardır. Bu sırada K2 cetvel ile mukavvanın ölçüsünü almış, mukavvayı parçalara bölmüş ve sonra maket bıçağıyla fayans üzerinde kesmiştir. K2 kestiği mukavvanın

parçalarını yapıştırıcıyla birleştirmiştir. Ayrıca maketin dayanıklı olması için koli bandıyla kenarlarını bantlayarak sağlamlaştırmıştır. K2 ve K3 çoğunlukla ayakta çalışmayı tercih etmişlerdir. K2 zaman zaman K1'den ölçü alma konusunda yardım almıştır. K2 çömelerek masa üstüne koyduğu avlu maketinin kenarlarını bantlamış ve sonra ayakta çatı için mukavvayı kesmiştir. K2 sivilde inşaat ustası olduğu için maketin yapım aşamasında zorlanmamıştır. Maketin kuru boyayla kapısını, penceresini ve çatısını boyamıştır. K2 çatıyı kahverengiye boyamış, diğer yerler için siyah ve kahverengi tercih etmiştir. Araştırmacının getirdiği mukavva bitince K2 yanında getirdiği mukavvayı kullanmıştır. K2 neredeyse çalışmanın tamamını ayakta yaparak tamamlamıştır. Bu durumda K4: “*Sen ayakta yorulmadın mı?*” diye sormuştur. K2 ayakta daha iyi çalıştığını ifade etmiştir. K2 yapıştırıcının mukavvayı iyi tutmadığını anlayınca avlu maketinin çoğunu koli bandıyla sağlamlaştırmıştır. K2 karton parçalarını birleştirirken K1'den bazen yardım almıştır. K2 koli bandının ucunu kaybetmemek için bandı parçalar halinde kesip masa uçlarına yapıştırmış ve böylece mukavva parçalarını birleştirmek için hız kazanmıştır. K2 parçaların birleştirmesini bitirdikten sonra maketin kenarlarını toplu iğne ile tutturmuştur.

K4 obje olarak neden sandalye çizdiğini sebepleriyle açıklamış ve sonrasında sandalye çizimine devam etmiştir. K4 çizimini detaylandırmak amacıyla farklı bir resim kâğıdını almış ve ardından duralite kâğıdını tutturmak amacıyla mandal kullanmıştır. Sandalyeyi başarılı çizmek için düşünerek çizgi atmıştır. K3 mektup etkinliğinde nesne olarak pencereyi seçerek tasarımını cetvel aracılığıyla ölçüsünü alarak parçalara ayırmış ve ayakta tamamlamıştır. Bu sırada K2 avlunun çatı katına devam etmektedir. Avluyu yaparken çevresini en ince detaylarına kadar hesaplamıştır. Bu yüzden K2 koli bandıyla avluyu iyice sağlamlaştırmaya devam etmiştir. K1 ise karakalem tekniğiyle semaver çizdiği için zorlanmamıştır. K1 çizmiş olduğu semaver için duygu ve düşüncelerini resim defterine yazmıştır. K2 avlu duvarını simli ip yardımıyla tel örgü şeklinde toplu iğnelerle sağlamlaştırarak ardından toplu iğneleri ipe beraber çapraz bir şekilde bağlamıştır. K2 boya kalemlerinin uçlarını sivri yapmak amacıyla açacak kullanmıştır. Avlu maket hakkında daha önce yazdıklarını temiz bir sayfaya aktarmıştır. K2 işçi koğuşunda olduğu için avlu tasarımını bitirir bitirmez işine dönmüştür. Araştırmacı, katılımcılara gerektiği yerlerde yönerge vermiştir. Katılımcılar mektup etkinliğinde, nesne ve kavramlarla ilgili mektup yazdıktan sonra tasarım yapmaya başlamışlardır. Araştırmacı, uygulama aşamasında katılımcılarla sohbet etmiştir (18.04.2022).

3.3.2. Mektup etkinliğine yönelik bulgular

Araştırmacının katılımcılarla yaptığı görüşmelerden tema, kategoriler ve kodlar oluşturulmuştur. Aşağıdaki tablo 3.13'te yer almaktadır.

Tablo 3.13. Mektup etkinliği. Tema ve alt temalar tablosu.

AİDİYET DUYGUSU					
Ortama katkısı	Keyif alınan bölümler	Ürün değerlendirme	Yaşanan zorluklar	Olumlu yanları	Öneriler
İhtiyacın karşılanması	Farklı ihtiyaçların karşılanması	Çizimin başarılı bulunması	Toplu iğnelerin elle bastırılması	Kullanılan eşyanın hatırlanması	Çizim eğitiminin alınması
Evinin hatırlanması	Avlu maketinin yapılması	Maketin başarılı bulunması	Mukavvanın birleştirilmesi	Zamanın etkili kullanılması	Farklı ürünlerden tasarım yapılması
Ailenin hatırlanması	Çatı ve pencerenin yapılması	Perspektif çiziminde zorlanması	Perspektif çiziminde zorlanması	Umut etmenin öğrenilmesi	Yüzük yapılması
Sevdiklerinin hatırlanması	Pencerenin çizilmesi Mektubun yazılması		Objenin çiziminde oran orantıda zorlanması	Pozitif yönde olunması	

Tablo 3.13'te görüldüğü gibi mektup etkinliğinin aidiyet duygusu teması etkinliği esnasındaki katılımcıların düşüncelerine göre altı adet kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler şunlardır: ortama katkısı, keyif alınan bölümler, ürün değerlendirme, yaşanan zorluklar, olumlu yanları ve önerilerden meydana gelmektedir.

Tablo 3.14. Ortama katkısına yönelik alt temalar tablosu

- İhtiyacın karşılanması
- Evin hatırlanması
- Ailenin hatırlanması
- Sevdiklerinin hatırlanması

Tablo 3.14'te görüldüğü gibi ortama katkısı kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Ortama katkısı kategorisinde “ihtiyacın karşılanması, evinin hatırlanması, ailesinin hatırlanmasını ve sevdiklerini hatırlanması”nı ifade eden birer katılımcı vardır.

İhtiyacın karşılanması'nı ifade eden K1:

Kendimi buraya ait hissediyorum. Seçtiğim ürünün bana ait oluşu ve ondan faydalaniyor olmam ailemi hatırlattırıyor. Semaverde yemek yaparken ailem gözümün önüne geçiyor. Bu sebeple ailemi gözümün önüne getirip ön plana çıkarıyorum. Sivil hayata olsaydım belki bir eşyanın bana ait olduğunu düşünemezdim veya bunu kavrayamazdım. Aidiyet duygusu bana evdeki mekânı hatırlattırıyor. Bu sebeplerden dolayı mekânla semaveri özdeşleştiriyorum. Gündelik uğraşların bir parçası olan bu nesnelere kurduğumuz ilişkinin aidiyet duygusunu açığa çıkarması bakımından mektup etkinliği benim için çarpıcı bir etki yarattı (K2 Görüşme, 11 Nisan 2022).

K1 ile yapılan görüşmede kendisini buraya ait hissettiği görülmüştür. Seçtiği ürünün kendisine ait olduğunu ve bu objeden faydalaniyor olmasının ailesini hatırlattığını düşünmüştür. Semaverde yemek yaptığını ve bu yüzden ailesini hatırladığını fark etmiştir. Sivil hayatayken böyle düşünmediğini ve eşyanın kendisine ait olup olmadığını dair bir değerlendirme yapmamıştır. Semaverin ceza infaz kurumunda temel ihtiyaçlarını karşıladığı için objeye karşı aidiyet benimsediği görülmüştür. Bu sebeplerden semaveri mekânla özdeşleştirdiği anlaşılmıştır. Gündelik eşyayla kurduğu ilişkinin aidiyet duygusuyla alakalı olduğu tespit edilmiştir.

Evinin hatırlanması'nı ifade eden K2: *“Evet geliştirdi. Maketle avluyu yaparken, avlu bizim bahçeye benziyordu. Bir eksik yanı ağaçların olmaması ve duvarların yüksek olması. Bu tamamen aidiyet duygumu geliştirdi (K2 Görüşme, 11 Nisan 2022)”*. K2 ile yapılan görüşmede yapılan etkinliğin evini hatırlattığı görülmüştür. Yaptığı avlu maketiyle kendi evi arasında özdeşim kurmuştur. Kendi evinin avlusuyla yaptığı maketin avlusu arasında duvar ve ağaç farklılıklarını dile getirmiştir. Avlu maketinin evine benzerliğinden dolayı aidiyet duygusunun geliştiği görülmüştür.

Ailenin hatırlanması'nı yönünde düşüncesini ifade eden katılımcılardan K3:

Koşuş ortamında her zaman pencerenin yanına gittiğimde gökyüzüne bakıyorum. Kapalı olduğu için bir yeri göremiyorum. Sadece gökyüzüne bakabiliyorum. Pencereden dışarıya baktığım zaman ailemi ve sevdiklerimi hatırlıyorum. Ceza infaz kurumuna girmeden önce kendi evimin penceresinden çocuklarıma bakıyordum. Onların birbiriyle oynamalarına, avluda kendi aralarında futbol oynamalarını hatırlıyorum ve keyif alıyordum (K3 Görüşme, 18 Nisan 2022).

K3 ile yapılan görüşmede koşuş ortamındayken pencereden gökyüzüne baktığını ve dışarıyı görmemesinin üzerinde bıraktığı olumsuz etki yüzüne ve sözlerine yansımıştır. Bu katılımcı gökyüzüne bakarken ailesini ve sevdiklerini hatırladığını belirtmiştir. Aynı

zamanda kendi evinin penceresinden baktığında çocukların birbirleriyle oynamalarına sevindiği zamanları çağrıştırdığını ve geçici bir mutluluk hissine kavuştuğu görülmüştür.

Sevdiklerinin hatırlanması'nı ifade eden K4:

Kaldığımız mekân dar olduğu için aidiyet duygumuz gelişmiyor. On üç kişilik koğuşta kalıyoruz. İster istemez diyalog kuruyoruz. Ortamda sandalye oturup konuşuyoruz. Ben etkinlikte bu yüzden sandalye seçtim. Sandalye sivil hayatımızdaki ortamları hatırlatıyor. O yüzden bana mekânda sevdiğim insanları hatırlattığı için aidiyet duygumu geliştirdi (K3 Görüşme, 18 Nisan 2022).

K4 kaldığı mekânın dar olması sebebiyle aidiyet duygusunun gelişmediği anlaşılmıştır. On üç kişilik mekânda kaldığını, zorunlu olarak diyalog kurduğunu, bu sebeple ortamda sandalye çekip sohbet ettiği için sandalye objesini tercih ettiği tespit edilmiştir. Sandalye sevdiği insanları hatırlattığı için onda aidiyet duygusunu geliştirmiştir.

Tablo 3.15. *Keyif alınan bölümlere yönelik alt temalar tablosu*

• Farklı ihtiyaçların karşılanması
• Avlu maketinin yapılması
• Çatı ve pencerenin yapılması
• Pencerenin çizilmesi
• Mektubun yazılması

Tablo 3.15'te görüldüğü gibi keyif alınan bölümler kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Mektup etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasında keyif alınan bölümler kategorisinde “farklı ihtiyaçların karşılanması, avlu maketinin yapılması, çatı ve pencerenin yapılması, pencerenin çizilmesi ve mektubun yazılması”nı ifade eden birer katılımcı vardır.

Farklı ihtiyaçları karşılanması'nı ifade eden K1: “*Keyif aldım. Etkinlik söz konusu olduğundan semaverin ceza infaz kurumunda ne kadarda kullanışlı olduğunu gördüm. Keyif aldığım anlar ise semaver ile yemek yapma, çay yapmak ve kışın banyo yapma ihtiyacımı karşıladığı için keyif aldım. Bu etkinlik kapsamında yazdıklarım hoşuma gitti (K1 Görüşme, 11 Nisan 2022)*”. K1 ile yapılan görüşmede semaver aracılığıyla kışın duş alması, yemek ve çay yapması aidiyet duygusunu geliştirmiştir. Semaver aracılığıyla bu tür ihtiyaçlarını karşıladığı için K1 keyif aldığı anlaşılmıştır.

Avlu maketi, çatı ve pencerenin yapılması'nı ifade eden K2: *“Mektup etkinliğinde avlu maketini yapmak benim için keyif vericiydi. Sivil hayatayken inşaat ustası olduğumdan dolayı uygulama aşamasında zevk aldım. Çatıyı ve pencereyi yaparken keyif aldım (K2 Görüşme, 11 Nisan 2022)”*. K2 ile yapılan görüşmede kendisinin ceza infaz kurumuna girmeden önce duvar ustası olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle yapmış olduğu avlu maketten keyif aldığı görülmüştür. Çatı ve pencereyi yaparken daha fazla eğlendiği fark edilmiştir.

Pencerenin çizilmesi'ni ifade eden K3:

Var. Pencere kavramını seçtim. Her mekânda pencere olması gerekiyor. Penceresiz olmaz. Çünkü pencereye yaklaştığımda açtığımda insan hem ferahlanıyor hem de nefes alıyor. Pencereyi çizerken bu yüzden zevk aldım. Bu sebeplerden dolayı pencere uygulamasından zevk aldım (K3 Görüşme, 18 Nisan 2022).

K3 ile yapılan görüşmede etkinlikte pencere kavramını seçtiğini belirtmiştir. Pencerenin açıkken ferahladığını ve nefes aldığını vurgulamıştır. Bu sebeplerden dolayı pencere çiziminden keyif aldığını açıklamıştır.

Mektubun yazılması'nı ifade eden K4: *“Mektup etkinliği farklı bir etkinlik olduğu için keyif aldım. Daha önce sevdiğime mektup yazıyordum. Sandalye çizdim bu etkinlikte. Sandalye hakkında araştırmacıya mektup yazdım. O yüzden bana değişik geldi. Mektup yazmaktan keyif aldım (K4 Görüşme, 18 Nisan 2022)”*. K4 ile yapılan görüşme doğrultusunda mektup etkinliğinde keyif aldığı anlaşılmıştır. Daha önce sevdiğine mektup yazarken bu kez farklı bir alanda mektup yazması ona ayrı bir haz vermiştir. Bu etkinlikte sandalye çizdiğini belirtmiştir. Araştırmacıya sandalye hakkında mektup yazdığı için farklı bir deneyim yaşamıştır.

Tablo 3.16. Ürün değerlendirmeye yönelik alt temalar tablosu

-
- Çizimin başarılı bulunması
  - Maketin başarılı bulunması
  - Perspektif çiziminde zorlanması
-

Tablo 3.16'da görüldüğü gibi ürün değerlendirme kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Mektup etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasında ürün değerlendirme kategorisinde “çizimin başarılı bulunması”ni ifade eden üç katılımcı vardır. Maketin başarılı bulunması ve perspektif çiziminde zorlanması'ni ifade eden birer katılımcı vardır.

Çizimin başarılı bulunması'nı ifade eden K1: “Almış olduğum karakalem kursu kapsamında seçtiğim ürünü çizdim ve sonuç başarılı oldu. İstedğim sonucu alabildim diyebilirim. Objeye karşı olan aidiyet duygum ve bağlılığım gelişti (K1 Görüşme, 11 Nisan 2022)”. K1 ile yapılan görüşmede karakalem eğitimi almasının bu etkinlikte başarılı olmasını sağladığını, bunun sonucunda objeye karşı aidiyet duygusunun geliştiği görülmüştür.

Maketin başarılı bulunması'nı ifade eden K2:

Yaptığım maket bitirdikten sonra dıştan görünüşü bir mahpushaneyi andırıyordu. Kendime soruyorum: “Ben burada mı yaşıyorum diye kendimce söylendim”. Sonra yaptığım maketi tıpa tıpa benzettiğimin farkına vardım. Elim yatkın zaten böyle işlere. Daha önce söylediğim gibi inşaat işiyle uğraşıyordum. Dayanaksız yerleri bantladım. Görünüş olarak yeterli malzeme olmadığı için tam olarak istediğim şekli veremedim. Ama yine de yaptığım maketi başarılı buluyorum (K2 Görüşme, 11 Nisan 2022).

K2 ile yapılan görüşmede yaptığı maketin içinde bulunduğu ceza infaz kurumuyla benzerlikleri dikkat çekmiştir. Sivil hayatta inşaat işiyle uğraşmasının etkinlikte bir avantaja dönüştüğü fark edilmiştir. K2 yaptığı maketi başarılı bulduğu için diğer katılımcılara göre daha fazla keyif almıştır.

Perspektif çiziminde zorlanması'nı ifade eden K4:

Daha önce kaldığımız mekânda sandalyemi çizdim. İlk etkinlikte araştırmacı bahsederken konu seçiminde zorlandım. Sonra sandalyeyi seçtim. Zamanın çoğu koğuştta geçiyor. Bu yüzden sandalyenin rahatlamamı beni ifade etmemde sandalyenin etkisi büyüktür. Sandalyeyi karakalem tekniği ile yaptım. Çünkü yaşadığım yer de imkânlar kısıtlı olduğu için tercihi karakalemde kullandım. İmkânlar el verseydi ahşaptan yapacaktım. Çizerken perspektifli bölümlerde zorlandım. Birkaç denemeyle üstesinden geldim. Ürünün ortaya çıkmasıyla mutlu oldum.

K4 sıkılğan bir yapıda olduğu için etkinliklerde konu seçiminde bile zorlanmıştır. Yine de biraz düşünerek onu rahatlatıcı bir obje seçerek bunun üstesinden gelmiştir. Sandalyenin kendini ifade etmesine etki edeceğini düşünecek kadar objeyle duygusal bir ilişki kurmuştur. Etkinlik uygulaması sırasında sandalye çizimi yaparken perspektif konusunda her ne kadar zorlandıysa da birkaç denemeden sonra elle tutulur gelişmeler kaydetmiştir. İmkânlar yeterli olsaydı sandalyeyi ahşaptan yapmayı düşünecek kadar istekli görülmüştür.

Tablo 3.17. Yaşanan zorluklara yönelik alt temalar tablosu

<ul style="list-style-type: none">
• Toplu iğnelerin elle bastırılması
• Mukavvanın birleştirilmesi
• Perspektif çiziminde zorlanması
• Objenin çiziminde oran orantıda zorlanması

Tablo 3.17’de görüldüğü gibi yaşanan zorluklar bölümü kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Mektup etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasında yaşanan zorluklar kategorisinde “toplu iğnelerin elle bastırılmasını, mukavvanın birleştirilmesini, perspektif çiziminde zorlanmasını ve objenin çiziminde oran orantıda zorlanması”nı ifade eden birer katılımcı varken, iki katılımcı da etkinlikteki uygulamadan zorlanmadığını ifade etmiştir.

Zorlanmadığını ifade eden K1: *“Etkinliğin uygulama aşamasında zorlanmadım. Çünkü önceden resim kursuna gitmişim ve bulunduğum mekânda günlük yaşantımda kullandığım eşyaydı. Bu yüzden onu sürekli gördüğüm için onu çizmekten zorlanmadım (K1 Görüşme, 11 Nisan 2022)”*. K1 görüşme sırasında uygulama aşamasında zorlanmadığını açıklamıştır. Daha önceden resim kursuna gitmiş olması onun için bir avantaja dönüşmüştür. Yaşadığı alanda objeyi sürekli görmesi de işini daha çok kolaylaştırmıştır.

Toplu iğneleri elle bastırılması’nı ve mukavvanın birleştirilmesi’ni ifade eden K2:

Etkinliği uygularken zorlandım. Zorlanmamın sebebi yeteri kadar yapıştırıcı olmaması. Bu nedenle maketi yaparken yapıştırıcı yerine toplu iğne kullandım. Pense ve yeterli alet olmadığı için mukavvaya toplu iğneyle batırmayı elle yaptım. Toplu iğneleri elle batırırken zorlandım. Parmağım ağrıdığı için mukavvaları birleştirirken zorlandım. Ama bu zorluğun üstesinden geldim (K2 Görüşme, 11 Nisan 2022).

K2 ile yapılan görüşmede uygulama yaparken zorlandığı görülmüştür. Zorlanmasının sebebi yeterli miktarda yapıştırıcının olmaması nedeniyle montaj işi için toplu iğne kullanmaya mecbur kalmasıdır. Ama K2 bu kez de bu toplu iğneleri kullanmak için penseye veya başka bir alete ihtiyaç duymuştur. Bu aletlerin olmaması maketi tamamlamasına engel olamamıştır. Canı yanmasına rağmen ellerini bir pense gibi kullanıp maketi tamamlamıştır. Görüşme sırasında bundan kaynaklı kendi ile gurur duyduğu fark edilmiştir.

Perspektif ve objenin çiziminde oran orantıda zorlanması’nı ifade eden K4: *“Etkinliği uygularken zorlandım. Çizim de oran orantıda ölçülerini tutturamadım.*

Sandalyenin ayaklarını ve perspektif bilgisi gerektirecek yerlerde zorlandım (K4 Görüşme, 18 Nisan 2022)”. K4 ile yapılan görüşmede etkinliği uygularken zorlandığı ifade etmiştir. Çizimde oran orantıyı tutturamaması ve sandalyenin ayak çizimlerinde perspektif bilgi eksikliği olduğu için yaptığı işte zorlanmıştır.

Tablo 3.18. *Olumlu yanlarına yönelik alt temalar tablosu*

-
- Kullanılan eşyanın hatırlanması
  - Zamanın etkili kullanılması
  - Umut etmenin öğrenilmesi
  - Pozitif yönde olunması
-

Tablo 3.18’de görüldüğü gibi olumlu yanlar kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Mektup etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının olumlu yanları kategorisinde “kullanılan eşyanın hatırlanması, zamanın etkili kullanılması, umut etmenin öğrenilmesi ve pozitif yönde olunması”nı ifade eden bir katılımcı varken, bir katılımcı da aidiyet duygusunu benimsemediğini açıklamıştır.

Pozitif yönde olunması’nı ifade eden K1:

Olumlu yanları var. Kısıtlanmış ve dar bir alanda yaşamımıza renk katan ve her kullandığımda ailemi hatırlıyor olmam yaşamama yön veriyor. Bundan sonraki yaşantımı ailemle geçireceğimi hatırlıyorum. Mahkûm olarak yaşamının bütün zorlukları içerisinde insan nerde yaşarsa yaşasın yaşadığı mekânın yerlisi haline dönüşebileceğinin farkına vardım. Bütün bu süreçte yaşadığım zorluklarla yeni ilişkiler kurabileceğime yönelik inancımı artırdı (K1 Görüşme, 11 Nisan 2022).

Yapılan görüşmede K1’in kısıtlanmış bir mekânda yaşaması sebebiyle monotonluk had safhadadır. Yine de bu kadar dar bir alanda semaverî kullandığında bile ailesiyle ve gelecekteki yaşantısıyla ilgili olumlu bir ruh haline girdiği görülmüştür. Uzun süre ceza infaz kurumunda kalması yaşadığı alanı benimsemesine sebep olmuştur. Yapılan etkinliklerle gelecekte daha iyi ilişkiler kurabileceğine duyduğu inanç artmıştır.

Aidiyet duygusunun olmadığını ifade eden K2: “*Olumsuz duygular yaşadım. Avlu etkinliğinde yaptığım makette duvarların yüksek olması çektiğim ipleri yaşadığım evdeki avluyu andırmıyordu. Nedeni tel olmaması ve yüksek olmasından kaynaklanıyor. Bu durumda kendimi aidiyetsiz hissediyorum (K2 Görüşme, 11 Nisan 2022)”. K2 ile yapılan görüşmede olumsuz duygular içinde olduğu görülmüştür. Maketteki avlunun duvarları bile ceza infaz kurumunun duvarı kadar ruhuna negatif etkide bulunmuştur. Sonuç olarak*

baktığı maketle yaşadığı ev arasında duvarlar ve ağaçlar yüzünden benzerlik kuramaması aidiyet duygusunu yaşamasına engel olmuştur.

Umut etmeyi öğrenmesi'ni ifade eden K3: “*Olumlu duygu gelişti. Mektup yazarken sevdiklerimi düşünüyorum. Pencere kavramını seçmemin nedeni dışarıyla olan ilişkiyi hatırlattırıyor. Umut etmeyi aydınlık günlerin geleceğini düşünüyorum. Aidiyet olarak olumlu duygular besliyorum (K3 Görüşme, 18 Nisan 2022)*”. K3 mülakat sırasında aidiyet duygusunun olumlu olduğunu pencere kavramının seçmesinin nedenlerinden biri olarak dışarıyla kurduğu ilişkinin bir sembolü olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Kullandığı eşyanın hatırlanması'nı ifade eden K4:

Olumlu yanları oldu. Çizdiğimiz objeler özgür olduğumuz hayatımızı ve kullandığımız eşyaları hatırlattığı için onlar gözümün önüne gelmesi güzel oldu. Mektup etkinliği yaparken keyif aldım. Aidiyet duygusunu sandalyeye karşı geliştirdi. Şu ana kadar bana sıradan gelen bir sandalyenin böyle bir ortamda ne kadar önemli olduğunu gördüm ve anladım. Sıraladığım sebeplerden dolayı ortama karşıda olumlu duygular beslediğimin farkına vardım. Sandalye koğu ortamında benim konfor alanım ve iyi hissettiğim bir yer. Mektup etkinliğinde aidiyet duygumu sorgulamamı sağladığı için ve bu etkinlikten hoşlanmamı sağladı. Bu nedenle aitlik duygumu güçlendirdiği için ben mutlu oldum (K4 Görüşme, 18 Nisan 2022).

K4 görüşmede olumlu duygular geliştirdiği fark edilmiştir. Gerçekleştirilen etkinlikler ile ceza infaz kurumunda daha önce sürekli gördüğü ama hiçbir şey hissetmediği objelere karşı farklı bir bakış açısı geliştirmiş ve bundan haz almıştır. Bütün bunların sonucunda aidiyet duygusu en üst seviyeye çıkmıştır. Katılımcının sivil yaşamında kullandığı eşyaları bu etkinlik aracılığıyla hatırladığı anlaşılmıştır.

Tablo 3.19. Önerilere yönelik alt temalar tablosu

-
- Çizim eğitiminin alınması
  - Farklı ürünlerden tasarım yapılması
  - Yüzük yapılması
-

Tablo 3.19'da görüldüğü gibi öneriler kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Mektup etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının öneriler kategorisinde “çizim eğitiminin alınması, farklı ürünlerden yapılması ve yüzük yapılması”ni ifade eden birer katılımcı varken, bir katılımcı da önerisinin olmadığını belirtmiştir. Önerisi olmadığını ifade eden K3: “*Önerim yok (K3 Görüşme, 18 Nisan 2022)*” şeklinde beyanda bulunmuştur. K3 ile yapılan görüşmede önerisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Farklı ürünlerden tasarım yapılması'nı ifade eden K1:

Bu etkinlikten yola çıkarak her objenin kendine has bir özelliğini olduğunu daha iyi anladım. Ceza infaz kurumunda insanların ürünleri bilinenin dışında kullanması sebebiyle bende aidiyet duygusu fazlasıyla oluştu. Dışarıya kıyasla daha az ürünle yaşantımız olduğundan farklı ürünler olmuş olsaydı o ürünlerin burada ne kadar ki sağlayacağı farklı şeyler yazmak isterdim. İmkânlar el verseydi farklı ürünleri almak isterdim. Bu konuda merakımı gidermiş olurum (K1 Görüşme, 11 Nisan 2022).

K1 nesnelerin kendine has özellikleri olduğunu, kısıtlanmış şartlarda nasıl farklı işlevler kazanabileceğini etkinlikler sayesinde daha iyi kavramıştır. Ceza infaz kurumunda daha az ürünün olmasının yaptığı tasarımlarda onu ne kadar kısıtladığını anlamıştır. Bu durum aynı zamanda bu ürünlerle ilgili yapacağı tasarımlarla ilgili merakını da körüklemiştir.

Yüzük yapılması'nı ifade eden K2:

Bu etkinlikte yüzük üzerinden çalışma yapsaydım daha iyi olurdu. Çünkü doğrudan yakınlarım tarafından verilen bir hediyeydi. İmkânlar olsaydı yüzük eşyayla olan aidiyet duygumu daha iyi ön plana çıkarırdı. Bu yüzden yüzükle aidiyet duygumu ortaya çıkarmak daha kolaydı benim için. Mektup etkinliğinde yaşadığım alanı ön plana çıkarmak avlu veya havalandırma alanını tercih etmemde etkili oldu. Yüzüğün manevi değeri çok büyük bende (K2 Görüşme, 11 Nisan 2022).

K2 ile yapılan görüşmede yüzük objesinin onun için ne kadar büyük anlam taşıdığı etkinlikler sayesinde açığa çıkmıştır. Eğer yüzük ile ilgili bir çalışma yapabilseydi etkinliklerden daha fazla haz alacağı belirtmiştir. Taşıdığı yüzük ailesinin ve sevdiklerinin bir temsilidir.

Çizim eğitiminin alınması'nı ifadesinde K4: *“Aidiyet duygumu yaptığımız çizimlerde aidiyet duygusu geliyor. İyi bir resim çizmek istiyorum. Bunun için daha fazla eğitim alıp etkinliğe başlasaydım daha iyi olurdu (K4 Görüşme, 18 Nisan 2022)”*. K4 ile yapılan görüşmede etkinliklere hazırlıksız gelmesinin bir dezavantaj olduğunu fark ettiği anlaşılmıştır. Buna rağmen aidiyet duygusunu geliştirmesinde herhangi bir sorun görülmemiştir.

3.3.3. Katılımcıların çalışmalarına yönelik bulgular

3.3.3.1. K1'in çalışması

3.3.3.1.1. Semaver

Görsel 3.12. K1, "Semaver", 35x50 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Sayın araştırmacı, Lütfi AKDENİZ

Öncelikle beni böyle bir mektup etkinliğine davet ettiğiniz için teşekkür ederim. Mektup etkinliğinde ceza infaz kurumunda semavere yer vereceğim.

Ben sivil hayattayken yemeklerin tencere veya kazanlarda yapıldığını bilirdim. Ancak öyle değilmiş ceza infaz kurumunda semaverde yemek yapıldığını duyunca çok şaşırdım. Hatta bunun bir şaka olduğunu düşündüm. Yemek yapmak için arkadaşlar hazırlıklarını yapıp, daha sonra semaverde yemeği pişirdikten sonra yemeğimizi yedik. Ancak koğuş mevcudumuz fazla olduğundan semaverde iki kez yemek yapılıyor. Semaverde yapılan yemeği yediğimde bazen ailemin yemeği aklıma geliyor. Çünkü ben yemek seçiciydim. Bundan dolayı ailem hep şikâyetçiydi. Ailemim yapıp da yemediğim yemekleri önümde olursa belki daha iştahlı yerdim. İşte bu nedenle artık eski yaşantım olmadığına göre çok zor olsa da kendimi buraya ait hissetmek zorundayım. Bu konuda zorluklar yaşadım. Değişik tipte insanlarla bir arada olacağım hiç aklıma gelmezdi. Dar alanda kısıtlı imkânlarla yaşamak zor. Çay semaverinin ben de yarattığı etki bu. Bu sebeplerden dolayı ailemi hatırladım. Her yemek yapıldığında ailemi hatırlamamın

nedeni budur. Ben sivil hayatayken işim gereği çok gezen biriydim. Değişik tarzda yemek yapan ortamlarda yemek yiyen biriydim. Semaverde yapılan yemeğin tadı her ne kadar ailemdeki gibi olmazsa da yeme ihtiyacı olduğundan yemem gerekiyor. Böyle bir durumda kendimi bazen ceza infaz kurumuna ait hissetmiyorum. Çünkü aile bireyleriyle sofraya oturup yemek yemiyorum. Bir garip geliyor sürekli değişik insanlarla yemek yemek.

Belli bir süre burada kalınca ister istemez ortama ayak uydurmak zorunda kalıyorsun. Şartlar gereği kendini buradaki mahkûm grubuna ait hissediyorsun. Çevre ediniyorsun. Küçük gruba dâhil oluyorsun. Aidiyetin temelinde ilişkilendirme kavramı olduğu için aidiyeti semaverle ilişkilendirebiliyorsunuz. Bende şu an onu düşünüyorum. Ama yine evdeki sıcaklık olmuyor. Her şeyde kısıtlı mekân arasında gerçekleşiyor. Ki bu mekânda tuvalete gitmek, banyo yapmak ve yemek yapmak sırayla olmak zorunda bu da insan psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler bırakıyor. Kendimi bu şartlarda düşündüğümde kendimi ceza infaz kurumuna ait hissetmiyorum. Ama uzun süre kalınca bazen aidiyeti yakınlık kurduğun insanlarda veya bazen aileden gelen hediyeye bağlıyorum. Başka türlü olmuyor. O zaman insan yaşadığı alana yabancı hissediyor. Ben kimim? Nereye aittim? Burası neresi gibi soruları kendine sormak zorunda kalıyorsun.

Semaverde yaptığım yemeği daima yemiyorum. Ceza infaz kurumunda çıkan karavana da ki yemeği de yiyiyorum. Ceza infaz kurumunda uzun süre kaldığım için kendimi çok sorguluyorum. Hala ceza infaz kurumuna alışamadım. Sabahları uyanınca kendimi evindeymişim gibi uyanıyorum. Ama gözlerimi açtığımda rüya olduğunu anlıyorum. Bu kâbus gibi geliyor bana ama her şeye rağmen hayat devam ediyor. Ceza infaz kurumumuzun olmazsa olmazı semaverimizdir. Böyle bir mekânda her şey sınırlı olmasına rağmen çaydan asla vazgeçilmez. Sivil hayattayken çayı pek sevmezdim. Ama burada çay tiryakisi oluverdim. Semaver çok değerlidir bu mekânda, sürekli onu kullandığımız için bazen bozuluyor. Onu tekrar yapıyoruz. Semaver kış aylarında banyo yaparken, suyu ısıtırken, yemek yaparken ve çay yaparken çok kullanıyoruz. Böyle bir ortamda çok amaçlı bir alet oluyor.

Dışarıdayken özgür bir şekilde dolaşıyordum burası çok dar bir yer. Sıkışmışlık duygusu yaşadığım için ceza infaz kurumuna alışmam uzun zamanımı aldı. Bu sebeple mekânın bende bıraktığı etki hemen ön plana çıkıyor. Yaşadığım alan çok dar olduğundan dolayı ve kaldığımız yer kalabalık. Bu koşullardan dolayı çayı ikinci kez yapmak zorunda

kalıyoruz. Bu tür sebeplerden dolayı bazen kendimi ait hissetmiyorum. Eşyalar üzerinde aidiyet duygum ve samimi olduğum küçük gruba aitlik duygusunu benimsiyorum.

Sessizlik burada ihtiyaç duyulan en büyük şeydir. Televizyon, radyo sesi ve semaverin çıkardığı bir seste insanın psikolojisini etkiliyor. Uzun süre burada kalınca insan alışıyor. Yaşadığım yerin ne kadar zorlukları varsa o kadar da güzel tarafları da vardır. Koğuştta iyi arkadaşlıklar da edindim. Sohbet sohbeti açıyor. Derin sohbetlere dalıyoruz. Kan bağı olmasa da kardeş gibi gördüğüm arkadaşlarım da var. Ceza infaz kurumundan çıkarsam da birkaçıyla dışarıda da görüşürüm.

Her oturduğumuzda semaverimizi açıp çayımızı demleyip sohbetlere dalıyoruz. Bu ortam dışarıdayken oturduğum arkadaşlarımı hatırlattırıyor. Burada duvarlar çok şey anlatıyor insana. Nedeni duvardan başka bir şey görmüyorsunuz. O yüzden duvarlara bakınca sivil hayatımda ki ailemi ve çevremi hatırlıyorum. Duvarlar bazen insanın sanki üstüne geliyor zamanla alışıyor insan ama ben yine aynı duygulara kapılıyorum. Sonuçta sürekli aynı şeyleri burada yaşıyorsunuz. Hem alışıyorsunuz hem alışmıyorsunuz. Yani iki arada bir kalıyorsunuz. Araftaymışım duygusuna kapılıyorum. Zaman burada bazen hiç geçmiyor. Duvarlar bazen yoldaşın oluyor. Bu durumda yaşadığım alana kendimi yakıştırmıyorum aidiyet denen bir olguda kalmıyor bazen. Düşündükçe aidiyetinde bir yerde de olması gerekiyor yoksa insan bir ömür burada nasıl geçirebilir. Kendine dahi gelemmez. Duygular kafamda uçuşuyor.

Dışarıdayken o kadar semaver önemli değildi. Mektup etkinliğinde semaver seçmemin nedeni de temel ihtiyaçlarımı karşılamamda yardım ettiği içindir. Bu objeden yola çıkarak hayatımı, benliğimi buluyorum. Ceza infaz kurumu zor olsa da şu an yaşadığım alana aitlik duygumu da geliştirdi (K1).

K1 katılımcılar arasında en çok araştıran ve araştırmacı tarafından etkinlikler öncesi verilen kaynakların tamamını okuyan biridir. Aynı zamanda etkinlik öncesi yapılan sunumlardan notlar çıkararak araştırmacıyla etkinlik sürecini konuşmuştur. K1 öğrenmenin gerekli olduğunu belirtmiş olup tez konusuyla ilgili araştırma yaparak yaşamını sorgulamıştır. K1 semaverin temel ihtiyaçları karşılaması nedeniyle araştırma kapsamında bu objeyi ele almıştır. İnsanlar nesnelere farklı tarzlarda bağlanarak aitlik hissedebilirler. Ait olma soyut ve somut olarak bireylere göre değişkenlik göstererek, çekişmeli ya da geçici olarak kendini tanımlama veya başkaları tarafından tanımlama davranışı olarak ele alınabilir (Yuval-Davis, 2006, s. 199). Bu bağlamda insanın temel fizyolojik ihtiyaçlarıyla eşyanın teknik işlevi arasında kurulan bağın yerini tutarak

tüketim davranışlarının tamamını karşılamaya yetmemektedir. Neye yarar sorusuyla belirtilen bu işlev bazı ihtiyaçların giderilmesinde eşyaların rolünü gösterir (Bilgin, 2011, s.199). K1 diğer katılımcılarla çizim ve düşünce anlamında paylaşımda bulunduğu için a/r/tograf yönünün öğrenen ve öğretici rolünü eksiksiz bir şekilde yerine getirmiştir. Aynı zamanda objenin çizimini yaparken o titizliği göstermiştir. Uygulama anlamında karakalem tekniğiyle yaptığı semaver, katılımcının sanatçı yönünü de ortaya koymuştur. K1 aitlik duygusunu doğru vermek amacıyla araştırmacı tarafından verilen dokümanı incelemiş ve onun araştırmacı yönünü yansıtmıştır. Kütüphane biriminde çalıştığı için aidiyet ile ilgili araştırmalarda bulunduğunu belirtmiştir. Bu nedenle araştırmacı kimliğini de ortaya koyduğu için K1'in a/r/tograf olduğu kabul edilebilir (Lütfi).

3.3.3.2. K2'nin çalışması

3.3.3.2.1. Avlu

Görsel 3.13. K2, "Avlu", 31x22x16 cm, Enstalasyon, 2022

Görsel 3.14. *Enstalasyon'un farklı açılardan görünümü*

Sayın Lütfi Akdeniz öncelikle kapalı ceza infaz kurumunda a/r/topografi bir araştırmaya dâhil ettiğiniz için teşekkür ederim.

Mektup etkinliğinde dış mekân (avlu) ve iç mekân olarak hem ait olma hem de ait olmama durumudur. Mahpushane arkadaşlarla volta atmak, spor yapmak ve hava almamızı sağlayan bir yerdir. Yazında avluda masa kurup yemek yediğimiz, çay içtiğimiz ve sohbet ettiğimiz bir alandır. Avlu benim için aidiyet, kimlik gibi zihnimde bağ kurup ait olduğu yerin bir göstergesidir. Evimin avlusuna özlem duyduğum ve evimin avlusuymuş gibi hissettiğim bir mekândır. Aynı zamanda avlu benim özgürlük alanıdır, nefes aldığım ve dışarıyla bağ kurduğum bir yerdir. Böyle olunca ceza infaz kurumunun en önemli bölümünü kapsıyor. Arkadaşlarımın rahat hissetmesini sağlayarak kuruma karşı olan güven duygusu ve anlaşılabilirlik gibi unsurların yaygınlaşmasına katkı sağlıyor.

Avlu kapısı kapalı olduğu saatlerde zamanımın bir kısmını kapalı mekânda geçiriyorum. Bu yüzden buraya kendimi ait hissetmiyorum. Bu kapalı yerde bir kuş gibi kafeste hissediyorum. Duvarlar üzerime geliyor gibi oluyorum. Beni hayata bağlayan temiz bir hava ve burada küçük gözlü pencere sayesinde kısıtlanmış bir biçimde veriliyor. Bazen temiz havayı solmak için kafamı küçük pencereye sokup temiz nefesi içime çekiyorum. Bu tür nedenlerden dolayı mekâna karşı kendimi ait hissetmiyorum. Benim aidiyet yaşadığım yer havalandırma alanıdır. Sabah erken kalkıp o küçücük pencereden gökyüzüne bakıp güneşin doğuşunu bekliyorum. Güneş doğduğunda mutlu oluyorum. Bu durumda da bana dışarıda süren bir hayat olduğunu ve burada sayılı günler ve yıllarım kaldığımı hatırlatıyor. Böylece içime bir umut kırıntıları sarıyor. Bu aşamalardan sonra havalandırmaya çıkıp güneşi izlemek istiyorum bana burası aidiyeti ve aydınlığı hatırlattığı için (K2).

K2, diğer katılımcılara göre dikkatli, titiz ve çalışkan bir yapıya sahiptir. Araştırmacının anlattığı konuları K2 not ederek araştırmasında kullanmıştır. Ayrıca ceza

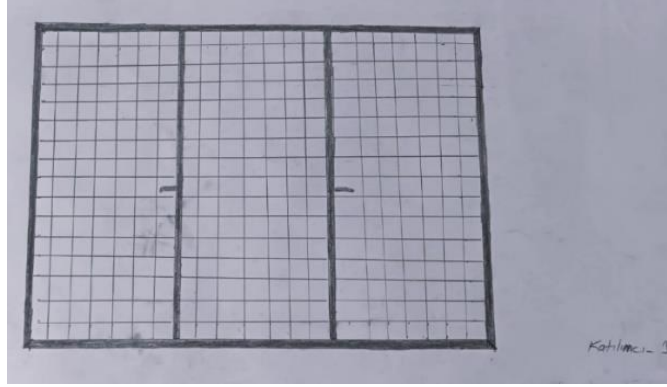
infaz kurumunda işçi biriminde çalıştığı için yoğundur. Buna rağmen K2 duyarlı, meraklı ve araştırmacı bir yapıya sahip olup a/r/tograf kimlik rollerinin tamamını karşılar. K2 uygulama için hazırlıklı gelmiştir. Avlu etkinliğinde yanında getirdiği malzemeler; mukavva, cetvel ve kuru boyadır. Araştırmacı, K2'ye maket bıçağını infaz koruma memurunun denetiminde etkinlik için vermiştir. Mukavva kesme işlemi bittiği gibi araştırmacı tarafından elinden alınmıştır. K2 kendisine verilen dokümanları okumuş ve notlar da çıkarmıştır. Etkinlik boyunca özenli çalışmıştır. Daha önce duvar işinde çalıştığı için maket yapma aşamalarını büyük bir titizlikle gerçekleştirmiştir. Önce mukavvayı cetvelle ölçmüştür. Bu ölçümlerden sonra çizdiği yerleri maket bıçağıyla kesmiştir. Avludaki teller için simli ip getirmiştir. Çünkü ceza infaz kurumunda tel kullanmak yasaktır. İmkânlar çerçevesinde bu işlemleri gerçekleştirmiştir. İpi toplu iğne aracılığıyla mukavvaya tutturmuştur. K2 bu uygulama aracılığıyla a/r/tograf olarak hem araştırmacı hem de sanatçı rollerini ortaya koymuştur. Aynı zamanda çevresindeki arkadaşlarıyla iletişime geçerek fikir alışverişinde bulunmuştur. Bu da K2'nin öğrenen ve öğretici rolünü ortaya çıkarmıştır. K2 avlu maketini yapmasının nedenini evini hatırlatması ve avluda manevi olarak kendini iyi hissetmesi olarak açıklamıştır. Arkadaşlarıyla avluda volta attığından bahsetmiştir. Bu bağlamda literatürde avlu kavramı;

Avlular insanları zorunlu bir etkinliğe, eyleme yönlendirmeden serbest hareket etmelerini sağlayan, kendi etkinliklerini onlara seçme imkânı sunan mekânlardır. Avlularda bulunan tüm yapısal ve bitkisel elemanlar kullanıcıların sosyalleşmelerini sağlamakta, onları psikolojik olarak etkilemektedir. Örneğin avluda bulunan su ögesi hem görsel hem işitsel hem sağladığı iklimik etkiler sebebiyle iklimsel gibi birçok duyuya hitap ederek psikolojik olarak kullanıcıları iyi yönde etkiler (Divanlıoğlu, 1980; Özbudak Akça, Halifeoğlu, 2018'den aktaran Yıldırım ve Kelkit, 2022, s. 69).

K2 avlunun eşiğine girdiği anda kendini rahat hissettiğini ve aidiyet duygusunu geliştirdiğini açıklamıştır. Nitekim Lefebvre (2014, s. 223) insanlar bir mimari mekân olarak eşiği, hem kendi algılarını hem de başkaları tarafından nasıl algılandıklarını düzenlemek amacıyla kullanmayı seçerler. Eşik ufak hareketler ile bazen belli ve bazen de belirsiz bir şekildedir. Buna ek olarak görsel, işitsel ve fiziksel imajlarını düzenleyebilirler. Böylece insanlara algı denetimini ve rol yapma özgürlüğünü sunar. Bu bağlamda eşik ve avlu arasında etkileşimler katılımcı üzerinde uyumu ve kontrolü sağlamaktadır. K2 kısıtlı imkânlara rağmen özgün bir ürün ortaya koymuştur. K2 için tam bir a/r/tograf olduğu söylenilebilir (Lütfi).

3.3.3.3. K3'ün çalışması

3.3.3.3.1. Pencere

Görsel 3.15. K3, "Pencere", 50x35cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Bu etkinlikte objelerden pencereyi seçtim. Yaklaşık yedi yıldır ceza infaz kurumundayım. Ceza infaz kurumunda bulunduğum koğuştta yanı başımda pencere vardır. Pencereye baktığım zaman içimin ferahladığını hissediyorum. Eğer pencereden uzaklaşırsam ya da pencere hiç olmasaydı ne olurdu? O zaman korkularım artardı. Endişelenirdim ve kendime gömülürdüm. İçerisi zifiri bir karanlık olurdu. Bundan dolayı mektup etkinliğinde benim için aidiyet, kimlik ve mekânı temsil edecek metafor pencere oldu. Pencere içerisi ve dışarısı arasındaki iletişimi sağlıyor. Yani benim umudumu ve aydınlık yolumu gösteriyor. Bir umut temsilidir.

Pencereye dokunduğumda demirin soğukluğunu ve parmaklarım arasında kalbime doğru giden bu soğukluğu hissediyorum. O yüzden buraya kendimi ait görmüyorum. Duygularım karma karışık. Sanki sürekli burada kalacakmışım duygusuna kapılıyorum. Parmaklıklara dokunduğumda hissizliğe bürünüyorum tuhaf ve anlatamayacağım duygulara kapılıyorum. Ama koğuştayken pencere benim hayat bulduğum bir alan oluyor. Ona tutunduğumun farkına vardım. Aidiyet ve teslimiyet hislerim artıyor ve böylece tahammül etmemi sağlıyor. Pencere bir umudu kendinde taşıdığı için benim aidiyeti yaşamımı sağlıyor. Çünkü bana dışarıda bir hayatın olduğunu ve hala hayat devam ediyor imajını veriyor.

Mekânı penceresiz bir yer olduğunu hayal ettiğimde nefes alamıyorum. Bütün vücudumun kemikleri içe doğru çekilmiş gibi oluyor. O esnada derin bir acı çekiyorum. Bütün bedenim ve ruhum girdap içinde sanki. Böyle bir düşünceden kurtulduğumda derin bir nefes alıyorum. Sonra çevreme bakıyorum. Zaten pencerenin şekli küçücük bir dikdörtgendir. Elimi uzatsam uzatamam ve başımı çıkarmaya çalışsam çıkaramam.

Çıkmaz bir duruma düşüyorum. Endişeleniyorum. Hem de aidiyetsizlik duygumu da ortaya çıkaracak. Hayal etmesi bile güzel değil. İçim içime sığmıyor daralıyorum. Bir kasvet üzerime çöküyor. Ruhem buraya ait hissetmiyorum. Dört tarafı duvar, ortam güvensiz ve sanki bedenimde kendi kendine kapanmak üzere. O anda pencereyi görünce dışarıyla olan ilişkisi içime su serper gibi hissediyorum. Ne olacak ve burada zaman nasıl geçecek. Sürekli bir şeyler düşünüyorum. Bazen bulunduğum yer arasında küçük küçük voltalar atıyorum. Sonra pencereye doğru yürüyorum. Ama bu pencere yattığım yere aydınlık veriyor. O da benim için yaşam enerjisi. Ki araştırmacının sunumunda dinlemiştim. Dikdörtgen evi temsil ediyor bütün kültürlerde o manaya geliyor. Pencere şekline iyi bakınca aynı zamanda bir yuvayı gösteriyor. Aidiyet duygusunu en iyi şekilde temsil etmemi sağlayacak bir obje bu olmalı diyorum kendimce.

Her pencerenin yanına gittiğim de ister gece ister gündüz olsun gökyüzüne bakıyorum. Geceyse yıldızları görüyorum ve gördüğüm zaman sanki ben dışarıdayım öyle hasret çekiyorum. Sabahları kalkışımda ilk önce pencereye bakıyorum. Pencereden gökyüzüne bakıyorum. Gökyüzünde bulutlar çıkmış, kuşlar uçuyor ve güneşi görüyorum. Bir an sanki kendimi dışarıda hissediyorum. Bunları gördüğümde dışarıya olan özlemim artıkça artıyor. Pencereden çatıya konmuş kuşları veya güvercinleri görüyorum. Kuşlara bakarak “keşke bende sizin gibi özgür olsaydım. Uçabilseydim sevdiğilerimi görürdüm.” Bu şekilde iç geçiriyorum. Pencere bende aile simgesi ve onları sürekli hatırlatıyor. Bu sebeplerden dolayı pencereyi mektup etkinliğinde tercih ettim (K3).

K3 çalışmasında aidiyet duygusunu koğuşunda pencerenin yanındayken hissettiğini belirtmiştir. K3 çalışmasını karakalem tekniğiyle yapmış ve uygulamanın dokümanlarını okumakla yetinmiştir. Ayrıca mekân, kimlik ve aidiyet duygusu ile ilgili dokümanları okumuştur. Bu yüzden K3 a/r/tograf olarak araştırmacı rolünün zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Çizim konusunda özenli çalışmıştır. Uygulama aşamasında zevk aldığını belirtmiştir. Bu da a/r/tografin sanatçı yönünü ortaya koyduğunu göstermiştir. Pencerenin kendisine hâlâ hayatın devam ettiğini ve umut duygusunu güçlendirdiğinden söz etmiştir. Nitekim Le Corbusie tarafından "... Pencere evin en çok kısıtlanmış organıdır" Unsur değil de "organ" demesi manidardır..." Eve insansı vasıflarla yaklaşır (Artun, 2014'ten aktaran Ülker, 2018, s. 78). Bu bağlamda pencere nesne olarak katılımcının yaşantısı üzerinde duygu ve düşüncelerinde metafor olarak aidiyet duygusuyla ilişkisini güçlü kılmıştır. K3 a/r/tografinin öğrenen-öğreten rolünün zayıf olduğu görülmüştür. Genel anlamda K3 için a/r/tograf olduğu söylenilebilir (Lütfi).

3.3.3.4. K4'ün çalışması

3.3.3.4.1. Sandalye

Görsel 3.16. K4, “Sandalye”, 29,7 x 42,0 cm, Kâğıt üzerine karakalem, 2022

Koğuşumdaki sandalye plastik olduğu için çok rahatsızlık duyuyorum. Sivil hayatımdayken sandalyem içi elyafı dolu olduğu için oturumu rahattı. Koğuşumdaki sandalye sert plastik oluşu, kısıtlı bir mekânda yaşadığım için her yere oturamıyorum. Sandalyeler insan yaşamının konfor alanına girmektedir. Ki buradaki sandalyenin konforu benim sağlığım için iyi olmadı. Bunun çözümünü minder alarak çözdüm.

İnsan için materyalin çok önemli olduğu alanlar, zor koşullarda ortaya çıkar. Mektup etkinliğinde benim için önem arz eden plastik sandalye oldu. Çünkü insan yaşamında hayatımızı kolaylaştıran nesnelere oluyor. Ki bu nesnelere hayatımızda olmazsa istediğimiz şeyleri kolayca yapamayız. Plastik sandalyenin koğuşta olmadığını varsaysam ne olurdu? Kendime bu soruyu sorduğumda şu yanıtı alıyorum. Çok zor olurdu. Temel ihtiyacım olan yemeği kolayca yapamazdım. Zaten kalabalık ve dar bir mekân içinde yaşıyoruz. Yerde oturup yemek yiyemiyorsunuz. Masada yememiz gerekir. Yemek yerken herkes sandalyede otururken benim ayakta yemek yemem sıkıntı olabilir. Koğuş arkadaşlarım bu durumdan rahatsız olabilir. Kendimde psikolojik olarak bu durumdan rahatsız olabilirim. Ki böyle bir ortamda da kendimi bu mekâna ve bulunmuş olduğum ortama yabancı ve aidyetsiz hissedirim. Ceza infaz kurumunu kendine göre ve herkes için geçerli kuralları vardır. Bu kuralları da çiğneyemem. Bu kurallar dâhilinde kendime ve çevrem karşı duyarlı olmak zorundayım. Yaşam alanım kısıtlı olduğundan yapacaklarım burada sınırlı kalıyor. Ailemden yeni ve konforlu sandalye alamam. Mekân da on üç adet sandalye var. Bu sandalyelerden dolayı rahat dolaşamıyorum. Televizyon izleyen arkadaşlar var. Düşünün uzun sürede burada kalıp bu

sert sandalye oturan insanda hastalık çıkabilir. Ki kışın soğuk olduğunda sandalyede soğuk oluyor oturduğunuzda sandalyeden o soğuk havayı alabiliyorsunuz. Bazen yaşadığımız alan çok kalabalık oluyor, insan rahat nefes alamıyor kalabalık arasında kalan insanın sıkışmışlık duygusunu yaşıyorum bazen bu kalabalığa sebep olarak sandalyeyi görüyorum. Çünkü bu ortamda sandalyesiz hiç olmaz. Bu tür sebeplerden dolayı ortam benim için çekilmez oluyor. Samimi olduğunuz arkadaşlarla böyle bir kalabalıkta rahat konuşamıyorsunuz. Erteliyorsunuz duygu ve düşüncelerinizi birbirimizle paylaşmayı. Ama sandalyenin koğuştta olması bir nebzedede olsa rahatlatıyor insanı. Minder aldım üzerine koydum ve sonrasında onun bana verdiği bir huzur oldu. Yaşam kalitem artı diye bilirim. Böylece uzun zamandır burada kaldığım için mekânı benimsedim buraya kendimi ait gibi hissediyorum (K4).

K4 mektup etkinliğinde aitlik duygusunu yansıtmak amacıyla sandalyeyi seçmiştir. K4 sandalyenin yaşam standardını yükselttiğini ifade etmiştir. Sandalyenin yaşamını kolaylaştırdığını belirtmiştir. Bu katılımcı ceza infaz kurumuna geldiğinde sandalyenin çok önemli olduğunu görmüş ve bir sandalye satın almıştır. Plastik sandalyeye oturduğunda sert olduğunu görmüş ve minder alarak bu sorunu çözmüştür. Bu bağlamda bireylerin yaşamına giren objelerin önce işlevinden ve sonra insan hayatında sağlamış oldukları hizmetlerden ötürü ihtiyacı karşılamasından araç görevini görmektedir. Objeler ihtiyacı karşıladığı için insanın onlara anlam yükleyerek bağ kurduğunu ve bu nedenle yüklenen anlamdan dolayı aidiyet duygusunu ortaya çıkarmaktadır (Çiçek Mızrak, 2021, s. 16). K4'ün a/r/tograf olarak araştırmacı yönünün güçlü olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda sanat eğitiminde gerçekleştirilen çalışmalarda nesnenin kendisinden ziyade yaratılma sebebine, manasına ve yaratıcısının amacına yönelik sorgulamalar önerilmektedir. Fakat önerilerin sadece obje odaklı değil, manalarına da dikkat edilmesi, sanat eğitiminde sanat eleştirisinin disiplininde yeni anlayışlar zorunlu hale gelmektedir. Görsel imajlarla ilişkisel bir anlayış içerisinde olunmalı ve her imgenin gerçekleştiği mekânda oluşturulma sebebiyle beraber ele alınarak değerlendirilmelidir (Mamur, 2014'ten aktaran Beyoğlu, 2016, s. 188). Böylece K4 algılamanın, bireyin kendi iç dünyasını anlamlı hale getirerek bilgi akışında organizasyonunu sağlamıştır. Objenin yorumlanması ve çevrenin uyarıcı mekanizmaya yaptığı etki sonucu oluşan değişim, bireyin mekân ile nesneyi algılama şeklinde etkili olmasını kaçınılmaz kılmıştır. Duyu organları aracılığıyla çevrenin algılanması, kavranması ve yorumlanması bireyin algısal zenginliklerine ve bilgi birikimlerine göre değişkenlik ortaya çıkaracağından mekânın

algılanmasında farklılıkların olduğu görülmüştür. K4 bulunduğu ortamda sorunlara çözüm üretmiş ve arkadaşlarına yardımcı olmuştur. Bu bağlamda K4'ün a/r/tograf olduğu söylenebilir (Lütfi).

3.4. Duvar Boyama Etkinliği

3.4.1. Duvar boyama etkinlik süreci

Duvar boyama etkinliğine yönelik araştırma süreci aşağıdaki tablo 3.20'de yer almaktadır.

Tablo 3.20. Duvar boyama etkinliği beşinci hafta ders süreci

25 Nisan 2022 Pazartesi/Saat 12.30-16.30
I. Ders 1- Duvar boyama etkinliği ile ilgili süreci katılımcılarla paylaşma. 2- Katılımcıların duvara ne çizeceğiyle ilgili araştırmacıyla konuşması. 3- Ceza infaz kurumundaki yetkililerin izin verdiği hususlar konusunda araştırmacının katılımcıları bilgilendirmesi. Araştırmacı katılımcıların sorularına yanıt vermesi.
II. Ders 1- Derslikte aidiyet, kimlik ve mekân hakkında kısa bir sunum yapma. 2- Duvar boyama etkinliğinde a/r/tografi yöntemine ilişkin hatırlatmalarda bulunma. 3- Etkinlikte karşılıklı iletişimde ortaya çıkan sorulara yanıt verme.
III. Ders 1-A/r/tograf olan katılımcıların belirlenen alanda duvar boyama çizimlerinin yapılmasını sağlama. 2-Katılımcıların renk, leke ve çizgi değerlerini kullanırken onları denetimli serbest bırakma.
IV. Ders 1-Çizimini bitiren katılımcıların renk uygulamasında ve konusunda yönlendirme.
Not: Duvar boyama etkinliğine yönelik katılımcılar bilgilendirildi. Süreç sorgulamaları yapıldı. Katılımcıların kendi aralarında konuşmalarına izin verildi. Böylece süreç içerisinde sosyalleşmeleri sağlandı.

25 Nisan 2022'de duvar boyama etkinliğine başlanmıştır. Bu hafta etkinliğe katılmak istemeyen bir katılımcı vardır. Araştırmacı, katılımcılara niçin kursa

gelmediklerini sormuş ve onlardan cevap alamamıştır. Sonra aralarından bir katılımcı araştırma için kursa gelmediğini belirtmiştir. Araştırmacı, kurstan dolayı katılımcıları mağdur etmediğini, ceza infaz kurumuna bir gün karakalem eğitimi ve başka bir gün de araştırma için geldiğini ifade etmiştir. K5'in beden dilinden araştırmacı bir sorun olduğunu anlamış ve bu katılımcıyla konuşmaya karar vermiştir. Araştırmacının sormasına fırsat vermeden katılımcılardan K5 araştırmacıya: *"Hocam moralim çok bozuk ben odaklanamıyorum"* dedikten sonra araştırmadan ayrılmak istediğini belirtmiş ve araştırma gönüllülük esasına dayalı olduğu için katılımcının araştırmadan ayrılması sorun olmamıştır. Böylece araştırmacı etkinlik için dört katılımcıyla araştırmayı sürdürmüştür. K5'in şuna kadar araştırma için yaptığı bütün etkinlikler araştırmadan çıkarılmıştır. Araştırmacı, araştırmadaki durumu danışmanıya konuşmuş ve danışmanı: *"Dört katılımcıyla araştırmaya devam edebilirsin"* şeklinde yanıtlamıştır. Ayrıca danışman araştırmacıya: *"Son bir etkinlik olduğunu katılımcılara söylersin ve zaten söylemişsin. Gönüllülük esasına dayandığını onlarda biliyor. Bu durumda süreç hakkında detaylı bilgi verirsin. Güvene dayalı bir ilişki kurduğun için sana geriye kalan katılımcıların yardımcı olacağını düşünüyorum"* diye görüşlerini aktarmıştır. Araştırmacı, bu hafta içerisinde katılımcılarla genel bir görüşme yapmış ve onlar da araştırmaya destek vereceklerini, araştırmaya kaldıkları yerden devam edeceklerini açıklamışlardır. Duvar boyama etkinliği için ceza infaz kurum müdürü merdiven arasını belirlemiştir. Ancak araştırmacıyla infaz koruma memuru duvar boyama için belirlenen bu alanın karanlık olduğunu ve bu yerin uygun olmadığına karar vermişlerdir. Araştırmacı, infaz koruma memuruna kütüphane biriminde yer alan çay ocağı duvarını önermiştir. Merdiven tarafındaki duvardan uygulama için daha uygun olacağını belirtmiştir. Ceza infaz kurumundaki infaz koruma memuru da aynı fikirde olduğu için görüş birliğine varmışlardır. Araştırmacı, etkinlik için duvar boyamanın yapılacağı alan ile ilgili ve çizilecek resimlerin teması hakkında da ceza infaz kurum müdürünü bilgilendirmiştir. Ceza infaz kurum müdürünün uygun gördüğü konulara yer verilmiştir. İlk önce etkinlik için ayrılan duvar katılımcılar için dört parçaya bölünmüştür. İki katılımcı yoğunluktan dolayı duvar boyama etkinliğine geç geleceklerini belirtmişlerdir. Geriye kalan iki katılımcı kendilerine ayrılan alanda duvar boyamaya başlamıştır. Katılımcılar akrilik boya kullanmıştır.

İki katılımcı yarım saatlik gecikmeyle etkinliğe katılmışlardır. Bu iki katılımcı da ayrılan alanlar için mavi boyayla duvarı boyamaya başlamışlardır. K1 duvara karakalem

teknikiyle kendi tasarımını çizmiştir. K4 ise duvarı doğrudan boyamaya başlamıştır. K4 renkleri karıştırmadan ve renkleri bulmadan tasarımını boyama işlemine geçmiştir. Araştırmacı, katılımcılara boyama esnasında gerekli yönlendirmeleri yapmıştır. Ama K4 araştırmacının bilgilendirme ve yönlendirmelerini dinlemeden boyama yapmaya devam etmiştir. K4 beyaz boyayı direkt mavi boyanın üzerine koyarak bulut yapmaya başlamış ve renk kaynaştırmasını duvarda yapmıştır. K4 bazen beyaz boyayı bazen de mavi boyayı kullanmıştır. Boyayı özenli bir şekilde karıştırarak ardından duvara sürmüştür. Boyama işleminde cetvel de kullanmıştır. Diğer katılımcılar K4'ten yardım istemiştir.

Katılımcılar, duvar boyarken küçük fırçaları kullanmışlardır. Katılımcılar renk konusunda kendi aralarında fikir alışverişinde bulunmuşlardır. K4 boyama konusunda diğer katılımcılara göre daha çok tecrübeli olduğu için katılımcılar boya konusunda ona danışmışlardır. Araştırmacı, bu duruma müdahale etmemesinin sebebi ise katılımcılar arasındaki sosyalleşmenin pekişmesini istemiştir. Ayrıca aidiyet duygusunda yer alan birlikte hareket etme amacını da bu etkinlik aracılığıyla gerçekleştirmiştir. K4 büyük fırçayı elline alarak fırçayı yarım daire şeklinde kullanmış, ardından siyah ve beyaz boyayı fırçayla karıştırmıştır. K1 kahverengini elde etmek amacıyla siyah, kırmızı ve bir miktar mavi boyayı kullanarak bulmuştur. K1 ağaç çiziminde önce ağacın gövdesini boyamış ve ardından dallarını boyamıştır. Beyaz rengi bazen ton açmak için kullanmıştır. Hatalı düşündüğü yerleri tekrar elden geçirmiş ve sonra da yelpaze fırçayı alarak ağaçların üzerinde tuşlayarak yaprak şeklini vermeye çalışmıştır. K1 zeminde toprak rengiyle yeşil rengi kaynaştırmadan bir arada kullanmayı uygun görmüştür. Ayrıca boyayı özenli kullanmaya gayret etmiştir. Yeşil rengi açmak için beyaz boyayı tercih etmiştir. Koyulaştırmak için siyah rengi tercih etmiş ve yerine göre sarı renk de kullanmıştır. K4 ise kendi boyama işine itinalı bir şekilde devam ederek fırça hâkimiyetini ortaya koymuştur. Katılımcılar bazen kendi aralarında hiç konuşmamışlardır. K1, K4'e "*Yere düşen ne? Yer mi çatlamış ne?*" diye sormuş K4 ise "*Hayır, o yerleri boyayla kapatırız?*" diye cevap vermiştir. K4, K1'e "*Sen resmindeki boş kalan yerlere ne yapacaksın?*" diye sormuştur. K1'in yanıtı: "*Yeşil renk ile boyayacağım. O boş kalan yerler çimen olacak*" şeklinde yanıtlamıştır. K2 duvara yapacağı tasarım için taslak çizimini karakalem tekniğiyle yapmıştır. Duvar boyama etkinliği için hazır gelmiştir. Yoğunluktan dolayı etkinliğe gecikmeli katılmıştır. K2 çizimine bakmadan önce duvarı maviye boyamıştır. Akrilik boya olduğu için beş dakika içerisinde kurumuştur. K2 duvara kendi taslağını kalemle çizerek tasarıma bağlı kalmıştır. K4, K2'ye "*Fırçanı böyle vursan daha iyi*

olacak” biçiminde tavsiyede bulunmuştur. K2 dikkatli bir şekilde K4’ü dinlemiştir ama çalışmayı bitirememiştir. Nedeni etkinliğe çok geç katılmış olmasıdır. Araştırmacı, katılımcılara etkinliğin bitiminde fırçaların temiz tutmaları gerektiğini açıklamıştır. Araştırmacı, katılımcılardan yerleri temiz tutmalarını istemiştir. K3 etkinliğe ilk gün gelmemiştir. İkinci gün geldiğinde diğer katılımcıları yakalamak için özveride bulunmuştur. Duvarı doğrudan maviye boyayarak ardından tuvalet çizimini ince fırçayla yapmıştır. K3 uygulama aşamasında hem büyük hem de ince fırça kullanmıştır.

Tablo 3.21. Duvar boyama etkinliği altıncı hafta ders süreci

02 Mayıs 2022 Pazartesi/Saat 12.30-16.30
I. Ders 1- Duvar boyama etkinliğinin birinci haftasıyla ilgili katılımcılara dönütler verme. 2- Katılımcıların duvar boyama etkinliğine ilişkin duygu ve düşüncelerini paylaşma.
II. Ders 1- Duvar boyama etkinliğini tamamlamayanların çalışmalarının takip etme. 2- Katılımcılardan gelen sorulara yanıt verme.
III. Ders 1- Katılımcılara duvar boyama etkinliğinde mekanı ön plana çıkararak kendilerini ifade etmelerini isteme.
IV. Ders 1- Duvar boyama çalışması boyunca katılımcılara sürekli ne yapmaları gerektiği ile ilgili dönüt ve destek verme. 2- Araştırma sürecini sonuçlandırma.
Not: A/r/tograf olan katılımcıların süreç boyunca kendilerini sorgulamaları istenildi. Katılımcıların grup aidiyeti oluşmasından dolayı sosyalleşmeleri sağlandı.

K1 ve K4 duvar boyama çalışmalarını bitirmişlerdir. Katılımcılar işçi koğuşundan oldukları için etkinliğe düzenli saate gelememişlerdir. Bu durum araştırma için sorun teşkil eder diye araştırmacı tedirgin olmuştur. Etkinliğin ilk gününde K2 ve K3 geç geldikleri için resimlerini tamamlayamamışlardır. Bu iki katılımcı arasında K2 etkinliğe daha erken başladığı için duvar boyama etkinliğini bitirmiştir. K3 şartlardan dolayı duvar boyama etkinliğine çok geç başladığı için çalışmasına devam etmiştir. K3 önce tuvalet

çizimini yapmış ve ardından boyamıştır. Fırçayı ustalıkla kullandığı görülmüştür. Araştırmacı, sorduğunda sivil hayatayken boya işleriyle uğraştığını belirtmiştir. K2 ise bu sırada etkinliğini bitirmiş, ince fırçayla ince detayları yapmaya başlamıştır. Çalışmalarını bitiren K1 ve K4 kendi çalıştıkları alanları temizlemişlerdir. Katılımcılar kendi aralarında konuşmayıp çalışmalarına yoğunlaşmışlardır.

K1 ve K4 çalışmalarını tamamladıkları için kendi alanı belirleyen kâğıt bantları çıkarmışlardır. Kâğıt banttı çıkardıktan sonra ortaya çıkan beyaz alanları zeminde kullandıkları renge boyamışlardır. Bu beyaz yerlerde iki katılımcı özenli bir şekilde çalışmıştır. K2 ve K3 ise kendi çalışmalarına devam etmişlerdir. Katılımcılar kendi aralarında boya konusunda bilgi alışverişinde bulunmuşlardır. Katılımcıların renk konusunda ortak bir fikirde buluşup arka fonu maviye boyamışlardır. Araştırmacı, nedenini sorduğunda katılımcılardan K1: *“Bütünlük sağlansın diye kendi aramızda böyle bir karar verdik”* şeklinde yanıt vermiştir. Bu durum katılımcılar arasında aidiyet duygusunun temelinde olan güven duygusunun ortaya çıktığını göstermiştir. Araştırma sürecinde aidiyet duygusunun bariz bir şekilde ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Katılımcıların çoğu boya karışımını genellikle duvar üzerinde kaynaştırarak yapmışlardır. K3 renk konusunda K4 ve K1’e danışmıştır. Boyama yaparken düşünerek fırçayı kullanmıştır. Tuvalet çizimini yaptığı için bu aşamada çekinmiştir. Araştırmacı, K3’ün beden dilinde bu durumu gözlemlenmiştir. K3, K1’den kahverengiye nasıl elde ettiğini sormuştur. K1 de kırmızı, siyah ve bir miktar mavi boyayla karıştırıp kahverengi elde edeceğini söylemiştir. K3 bu karışımdan sonra istediği rengi bulmuştur. Araştırmacı, tuvalet çiziminde perspektif kuralıyla ilgili K3’ü bilgilendirmiştir. K3 bu doğrultuda çizimini düzelterek çalışmasını tamamlamıştır. Çizimi tamamladıktan sonra K3’ün mutlu ve heyecanlı olduğu görülmüştür. Bu sırada katılımcılardan K1 elleri kirlenmemesi için eldiven takmış ve duvar boyama da eksik kalan yerleri tamamlamıştır. Katılımcıların tamamı çalışmalarını bitirdikten sonra zemin kirlenmesin diye alttaki kâğıt banttı çıkarmışlardır. Çalıştıkları alanı temizlemişlerdir. Fırçalarını ve çevreyi temizledikten sonra araştırmacı katılımcıları sırayla görüşmeye almıştır.

3.4.2. Duvar boyama etkinliğine yönelik bulgular

Araştırmacının katılımcılarla yaptığı görüşmelerden tema, kategoriler ve kodlar oluşturulmuştur. Aşağıdaki tablo 3.22’de gösterilmiştir.

Tablo 3.22. Duvar boyama etkinliği. Tema ve alt temalar tablosu.

AİDİYET DUYGUSU					
Ortama katkısı	Keyif alınan bölümler	Ürün değerlendirme	Yaşanan zorluklar	Olumlu yanları	Öneriler
Kütüphaneye olan bağlılığın artırılması	Toprak ve ağaç çiziminin yapılması	Çalışmanın başarılı bulunması	Rengin uygulanması	İyi hissettirilmesi	Farklı etkinliklerin bulunması
Objelere farklı açıdan bakılması	Boyamanın yapılması	Rengin tutturulamaması	Fırçanın tutulması	Mekânı içselleştirilmesi	Manzara çizimiyle ifade edilmesi
Çizimin anlaşılmasını	Objeye resminin yapılması	Bulutların iyi çizilmesi	Duvara resim yapılması	Mekâna farklı açıdan bakılması	Beşik yapılması
Bireyin sosyalleştirilmesi	İstenilen rengin bulunması	Çizgilerin kalın olması	Ellerin çizilmesi	Resmin mekânda anlamlı bulunması	Resim eğitimi alınması
Grupla çalışılması	Renklerin kullanılması	Renklerin uyumlu olması Renklerin kaynaştırılmaması	Fırçayla ince çizginin çizilmemesi Perspektif uygulanması		Renk konusunda bilgilendirilmesi

Tablo 3.22’de görüldüğü gibi Duvar Boyama etkinliğinde aidiyet duygusu etkinliğinde katılımcıların düşüncelerine göre altı tane kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler şunlardır: ortama katkısı, keyif alınan bölümler, ürün değerlendirme, zorlanılan bölümler, olumlu yanları ve öneriler olarak sıralanmıştır.

Tablo 3.23. Ortama katkısına yönelik alt temalar tablosu

<ul style="list-style-type: none">
• Kütüphaneye olan bağlılığın artırılması
• Objelere farklı açıdan bakılması
• Çizimi anlaşılmasını
• Bireyin sosyalleştirilmesi
• Grupla çalışılması

Tablo 3.23’te görüldüğü gibi ortama katkısı kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Ortama katkısı kategorisinin kütüphaneye olan bağlılığın artırılması,

objelere farklı açıdan bakılması, çizimi anlamlaştırması, bireyin sosyalleştirilmesi ve grupla çalışılması'nı ifade eden birer katılımcı vardır.

Kütüphaneye olan bağlılığın arttırılması'nı ifade eden K1:

Ben kurum bünyesinde işçi koğuşunda çalışmaktayım. Çalıştığım birim kütüphane. Kütüphanede kitaplar arasında çizmek kitaplarla olan bağlılığımı ve mekâna karşı olan aidiyet duygumu geliştirdi. Kütüphanenin penceresinden ağaç ve toprağı görüyorum. Bu etkinlik kapsamında ağaç ve toprağı çizmek aileme olan özlemimi ve hasretimi hatırlattı. Resmi çizerken ailem ve çocuğumla sanki piknik yapıyormuşum gibi hissettim. Ağaç ve toprağın bana bulunduğum kapalı ortamla kıyasladığımda toprak ve ağacın ne kadar önemli olduğunu kavramış oldum. Hasretini çektim. Bir ağaç toprağa nasıl köklerini salıp yaşıyorsa bende burada yaşamayı artık kabullenerek aidiyet duygumu pekiştirdim (K1 Görüşme, 25 Nisan 2022).

K1 ile yapılan görüşmede işçi koğuşundan olduğunu ve kütüphane biriminde çalıştığından bahsetmiştir. Kütüphane biriminde çizim yapmak bu birime olan bağlılığını geliştirdiğini belirtmiştir. Kütüphane penceresinden toprak ve ağacı gördüğünden dolayı onlara olan özlemini gidermek amacıyla bu tasarımını gerçekleştirmiştir. Bu nedenle etkinlik kapsamında ağaç ve toprağı çizmenin anlamlı olduğunu ve bu mekâna karşı bağlılığın arttığını ifade etmiştir.

Objelere farklı açıdan bakması'nı ifade eden K2:

Duvar boyama etkinliğinde bulunduğum ortama yönelik aidiyet duygularımı daha da artırdı. Bulduğum ortama ait olma ve bu ortam üzerinde hak ve sorumluluk sahibi olmamı sağladığı için bu ortamda canlı ve cansız objelere farklı perspektifte bakmama ve bu objelerin birbiriyle olan etkileşimden doğan aidiyet duygusunun pekiştirmesi ve gelişiminde bana büyük katkısı oldu (K2 Görüşme, 2 Mayıs 2022).

K2 duvar boyama etkinliğinde bulunduğu ortama ilişkin tasarım yapması aidiyet duygusunu artırdığını belirtmiş olup bu yere olan bağlılık duygusunun geliştiğini ifade etmiştir. Yaşadığı alanda hak ve sorumluluk sahibi olduğunu düşünerek canlı ve cansız objelere farklı açılardan baktığını belirtmiştir. Aidiyet duygusunun gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Çizimi anlamlaştırması'nı ifade eden K3:

Duvar boya işini daha önceden yaptığım için zorlanmadım. Duvara tuvalet çizimi yapmamın nedeni aidiyet duygumu ortaya çıkaracak en önemli etkidir. Çünkü mekânın anlamlı olmasını sağlıyor. Tuvalet olmasaydı büyük sıkıntılar yaşardım. Bulmuş ortamda çizmiş olduğum resim bana ceza infaz kurumunda aramdaki bağlantıyı bir daha hatırlatmaya vesile oldu. Tuvaleti çizerken sıkıntısını yaşadığım mekânı anlatmam ile aidiyet duygumu daha iyi anlamış oldum (K3 Görüşme, 02 Mayıs 2022).

K3 ile yapılan görüşmede duvar boyama işini daha önceden yaptığı için zorlanmadığını belirtmiştir. Duvara tuvalet çizmesinin sebebini aidiyet duygusunu ortaya çıkarmak amacıyla yaptığını ifade etmiştir. K3 bu çizimi ceza infaz kurumunda yaşamış olduğu sıkıntıyı görsel olarak ifade etmede anlamlı bulduğunu ve aidiyet duygusunu geliştirdiğini vurgulamıştır.

Bireyin sosyalleşmesi ve gruba çalışılması'nı ifade eden K4:

Aidiyet duygusunun gelişmesi ceza infaz kurumunda insanları tanıdığım ve onlarla ilişki kurduğumda geliyor. Duvar boyama etkinliği esnasında arkadaşlarla etkinlik boyunca malzeme alışverişinde bulundum. Paylaşım hoşuma gitti etkinlikten dolayı daha fazla iletişim kurdum. Bu nedenle daha samimi olduk. İnsan bir gruba veya mekâna bağlı hissettiğinde aidiyet duygusu gelişir. Burada samimi olduğum arkadaşım var onlardan dolayı buraya ait hissediyorum. İnsanlarla mekân güzel oluyor. Araştırmacının aidiyet duygusunu anlattığında bir gruba yönelik olduğundan ilişkili oluğu için duvar boyama işini bir gruba beraber yapıyoruz. O yüzden mekâna karşı aidiyet duygum olumlu yönde gelişti (K4 Görüşme, 25 Nisan 2022).

K4 ile gerçekleştirilen görüşmede ceza infaz kurumunda tanıştığı insanlardan dolayı aidiyet duygusunun geliştiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda etkinlikteki arkadaşlarıyla malzeme alışverişinde bulunduğunu ve daha anlamlı zaman geçirdiği için aidiyetin grup etkinliğinde ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Tablo 3.24. *Keyif alınan bölümlere yönelik alt temalar tablosu*

-
- Toprak ve ağaç çiziminin yapılması
  - Boyamanın yapılması
  - Obje resminin yapılması
  - İsteddiği rengin bulunması
  - Renklerin kullanılması
-

Tablo 3.24'te görüldüğü gibi keyif alınan bölümler kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Duvar boyama etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasında keyif alınan bölümler kategorisinde “toprak ve ağaç çiziminin yapılması, renklerin kullanılması, obje resminin yapılması, istediği rengin bulunması”nı ifade eden birer katılımcı varken ve boyamanın yapılması’ndan keyif aldığını ifade eden üç katılımcı vardır. Örneğin toprak ve ağaç çiziminin yapılmasında keyif aldığını ifade eden K1: “Keyif aldığım bölümler vardı. Uzun süre ceza infaz kurumunda olmamdan dolayı özlemimi çektiğim toprak ve ağacı çizmemde keyif aldım. Resmini çizerken dışarıdaymışım gibi hissettim. O anlar ceza infaz kurumunu unutturdu (K1 Görüşme, 25

Nisan 2022)”. K1 ile yapılan görüşmede uzun süre ceza infaz kurumunda yaşadığı için toprak ve ağaç çiziminin yapmasından keyif aldığını belirtmiştir. K1 duvar resmini yaparken dışarıdaymış gibi bir hisse kapıldığını vurgulamıştır.

Boyamanın yapılması'nı ifade eden K2: “*Duvar boyama etkinliğinde fırçayla duvarı boyamaktan zevk aldım. Zihnimdeki duyguları duvara boyamaktan ve o duyguları duvara görsel olarak çizdiğim için keyif aldım (K2 Görüşme, 02 Mayıs 2022)*”. K2 ile yapılan görüşmede fırçayla duvarı boyamaktan keyif aldığını belirtmiştir. Kafasındaki görselleri duvara aktarmaktan ve duygularını görsel olarak ifade etmekten ayrıca bir keyif aldığını vurgulamıştır.

Renkleri kullanılması'nı ve objenin resminin yapılması'nda keyif aldığını açıklayan K3:

Keyif aldım. Renkleri kullanırken zevk aldım. Boyama yaparken zevk aldım. Zevk almamın nedeni sivil hayatayken boyama işiyle uğraşmışım. Bu yüzden zorlanmadığım için zevk aldım. Çünkü dışarıdayken pencere, kapı ve duvar boyadım. Çizmiş olduğum tuvalet ceza infaz kurumunda en çok sıkıntı yaşanan yer olmasından dolayı resmimi bu kapsamda çizmem bana keyif verdi (K3 Görüşme, 02 Mayıs 2022).

K3 ile yapılan görüşmede renkleri kullanırken, boya yaptığında ve farklı objeleri boyarken keyif aldığını vurgulamıştır. Boya işiyle daha önce uğraştığından keyif aldığını belirtmiştir. Nedenini sivil hayattayken pencere, kapı ve duvar boyamasına bağlamıştır. Çizmiş olduğu tuvaletin ceza infaz kurumu koşullarında kendisi için anlamlı olduğunu vurgulamıştır.

Renkleri kullanılması'nda keyif aldığını ifade eden K3: “*Keyif aldım. Renkleri kullanırken zevk aldım (K3 Görüşme, 02 Mayıs 2022)*”. K3 ile yapılan görüşmede etkinlik esnasında renkleri kullanırken uygulamadan haz aldığını belirtmiştir.

Boya yapılması'nda ve istediği rengi bulunması'nda keyif aldığını belirten K4: “*Var. Çünkü mesleğim bu olduğu için. Konu olarak duvarı seçtim. Bu yüzden duvarı boyamaktan, renkleri karıştırdığımda elde ettiğim renk karışımından zevk aldım (K4 Görüşme, 25 Nisan 2022)*”. K4 ile yapılan görüşmede sivil hayatta boyacılık mesleğini yaptığını belirtmiştir. Duvarı boyamaktan ve istediği rengi bulduğunda keyif aldığını ifade etmiştir.

Tablo 3.25. *Ürün değerlendirmeye yönelik alt temalar tablosu*

-
- Çalışmanın başarılı bulunması
  - Rengin tutturulmaması
  - Bulutların iyi çizilmesi
  - Çizgilerin kalın olması
  - Renklerin uyumlu olması
  - Renklerin kaynaştırılmaması
-

Tablo 3.25’te görüldüğü gibi ürün değerlendirme kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Duvar boyama etkinliğinin aidiyet duygusu temasında ürün değerlendirme kategorisinde “renğin tutturulmamasını, bulutların iyi çizilmesini, çizgilerin kalın olmasını, renklerin uyumlu olmasını ve renklerin kaynaştırılmaması”nı belirten birer katılımcı varken, çalışmanın başarılı bulunması’nı ifade eden iki katılımcı vardır.

Çalışmanın başarılı bulunması’nı ifade eden K1: “İlk önce heyecana kapıldım. Acaba yapabilir miyim duygusuna kapıldım. Ancak öyle değilmiş. Çizim bittikten sonra uzaktan böyle seyrettim. Resmi umduğumdan daha güzel olduğunu gördüm. Böylelikle üzerimdeki heyecanı attım ve istediğim sonucu elde ettim (K1 Görüşme, 25 Nisan 2022)”. K1 ile yapılan görüşmede çalışmanın başlarında heyecanlandığını ve yapabilir miyim endişesini taşıdığı görülmüştür. Fakat bu durumun öyle olmadığını ve çizime uzaktan baktığını ifade etmiştir. Çalışmasını güzel bulduğunu ve istediği sonucu elde ettiğini belirtmiştir.

“Rengi tutturulmamasını, bulutların iyi çizilmesini, çizgilerin kalın olmasını ve renklerin uyumlu olması”nı ifade eden K2:

Güvercinleri istediğim şekilde çizebildim. Altın sarısını kullandığım için güneşin rengini tam olarak tutturamadım. Bulutları iyi çizdiğimi düşünüyorum. Güvercinlerden kanat çizgilerini çizerken istediğim incelikte çizgileri yapamadığım için çizgileri kalın oldular. Yine de formlar iyi çıktı (K2 Görüşme, 02 Mayıs 2022).

K2 ile yapılan görüşmede güvercinleri istediği şekilde çizdiğini ifade etmiştir. Uygulamada altın sarısı kullandığı için istediği rengi tutturamadığını açıklamıştır. Bulutları iyi çizemediğini belirtmiştir. Güvercinlerin kanatlarını istediği incelikte olmadığını vurgulamıştır.

Renklerin kaynaştırılmaması’nı ifade eden K3: “Fırçayla boyarken noktalar çıktı. Onlar beni rahatsız etti. Fırçayla boyayı iyi yediremediğimi düşünüyorum. Çıkan ürünü eksiksiz bir şekilde tamamlamaya çalıştım. Bu yüzden iyi yaptığımı düşünüyorum (K3 Görüşme, 02 Mayıs 2022)”. K3 fırçayla duvarı boyarken duvarda izlerin çıktığını ve bu

durumun kendisini rahatsız ettiğini vurgulamıştır. Bu nedenle fırçayla boyayı iyi yediremediğini düşündüğünü ifade etmiştir. Ortaya çıkan ürünü eksiksiz bir şekilde tamamladığını açıklamıştır.

Tablo 3.26. Yaşanan zorluklara yönelik alt temalar tablosu

<ul style="list-style-type: none">
• Rengin uygulanması
• Fırçanın tutulması
• Duvara resim yapılması
• Ellerin çizilmesi
• Fırçayla ince çizginin çizilmemesi
• Perspektif uygulanması
--

Tablo 3.26’da görüldüğü gibi yaşanan zorluklar bölümü kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Duvar boyama etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasında yaşanan zorluklar kategorisinde rengin uygulanması’nda üç katılımcı, fırça tutulması’nda iki katılımcı, duvara resim yapılması’nda iki katılımcı, ellerin çizilmesi’nde bir katılımcı, fırçayla ince çizginin çizilmemesi’nde bir katılımcı ve perspektif uygulanması’nda bir katılımcı varken, bir katılımcıda zorlanmadığını belirtmiştir.

“Rengin uygulanmasında, fırça tutulmasında, ellerin çizilmesinde ve fırçayla ince çizginin çizilmemesi”nde zorlandığını ifade eden K2:

Etkinlikte elleri çizerken çok zorlandım. Elin parmak araları ve tırnak bölümlerinde zorlandım. Ten renginde zorlandım. İki boya karışımı yaparken istediğimi yakalayamadım. Denemeler yapıp o rengi çıkarmayı başardım. Fırça kullanırken zorlandım. İnce fırçayı kullanırken çizgiyi kalın çiziyordu. Ama benim istediğim çizgi inceydi. Bunu yaparken zorlandım. Güvercinin gagasını boyarken fırçanın kalın olması nedeniyle istediğim şekilde gaganın ucunu çizemiyordum. Fırçanın ucuyla boyayı alıp ince vuruşlarla gaga ucunu istediğim şekilde boyamayı başardım. Çünkü her gördüğümüz objeyi ve istediğimiz objeyi boyalarla duvara ve tuvale aktarmak kolay değil. Ne kadar kolay görünse de boyayacağımız yerin karşısına geçince çok zor olduğunun farkına vardım. Eli çizerken çok zorlandığım için her objenin zor yanlarının olduğunun duvar boyama etkinliğinde farkına vardım (K2 Görüşme, 02 Mayıs 2022).

K2 ile yapılan görüşmede etkinlikte ellerin çiziminde zorlandığını belirtmiştir. Özellikle parmak aralarında zorlandığını açıklamıştır. Boya karışımından, fırça kullanımında ve fırçayla ince çizgi yaparken zorlandığını vurgulamıştır. Güvercinin gagasını çizerken zorlandığını ifade etmiştir. Gördüğü objeyi duvara ve tuvale aktarmanın kolay olmadığını ve her objenin zor yanlarının olduğunu belirtmiştir.

Perspektif uygulanması'nı ve duvara resim yapılması'nı ifade eden K3: *“Tuvalet çizimini yaparken zorlandım. Zorlanmamın sebebi perspektif çiziminden kaynaklanıyordu... Ben hayatım boyunca resim çizmeyen biri olarak, böyle bir etkinlikte duvara resim çizmek ve renk konusunda bilgim olmadığı için en çok zorlandığım bölümler oldu (K3 Görüşme, 02 Mayıs 2022)”*. K3 ile yapılan görüşmede tuvalet çiziminde perspektif olduğu için zorlandığını belirtmiştir. Katılımcı hayatı boyunca resim yapmadığını, o yüzden duvara resim yaparken ve renk bilgisi olmadığı için zorlandığını vurgulamıştır.

Etkinlik yaparken zorlanmadığını ifade eden K4: *“Zorlanmadım. Bildiğiniz gibi ben zorlanmadım. Duvar boyama çalışmasını yapmıştım. Bu yüzden zorlanmadım. Birçok tablom vardır (K4 Görüşme, 25 Nisan 2022)”*. K4 ile gerçekleşen görüşmede duvar boyama etkinliğinde zorlanmadığını açıklamıştır. Önceden tablo yaptığını belirtmiştir.

Tablo 3.27. Olumlu yanlarına yönelik alt temalar tablosu

-
- İyi hissettirilmesi
  - Mekânı içselleştirilmesi
  - Mekâna farklı açıdan bakılması
  - Resmin mekânda anlamlı bulunması
-

Tablo 3.27’de görüldüğü gibi olumlu yanlar kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Duvar boyama etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının olumlu yanları kategorisinde “mekânı içselleştirilmesini, mekâna farklı açıdan bakılmasını, resmin mekânda anlamlı bulunması”ni ifade eden birer katılımcı varken, iyi hissettirilmesi’ni ifade eden üç katılımcı vardır.

Mekânı içselleştirilmesi’ni ifade eden K1: *“İçimde bastırduğum duyguları açığa çıkardığım için ceza infaz kurumunda kurduğum ilişkide etkinlik kapsamında rahatlamamı sağladı. Mekânı içselleştirmemde katkıda bulundu. Mekâna aidiyet duygumu güçlendirdi (K1 Görüşme, 25 Nisan 2022)”*. K1 ile yapılan görüşmede ceza infaz kurumundaki uygulamada etkinlik doğrultusunda rahatladığını vurgulamıştır. Bu da mekânı içselleştirmesine katkıda bulunmuştur.

Mekâna farklı açıdan bakılması’nı ifade eden K2: *“Duvar boyama etkinliği aidiyet duygusu bağlamında mekâna bakış açımı değiştirdi. Bulduğum mekânın tüm duvarlarını boyama isteğimi uyandırmasına sebep oldu. Duvar boyarken aidiyet duygusu bakımından beni iyi hissettiriyor (K2 Görüşme, 02 Mayıs 2022)”*. K2 ile yapılan görüşmede duvar boyama etkinliğinde aidiyet duygusu bağlamında mekâna bakış açısını

değiştirdiğini vurgulamıştır. Bu durum kendisinde yaşadığı alanın tamamını boyama isteğini ortaya çıkarmıştır. Bu etkinlikte kendisini iyi hissettiğini belirtmiştir.

Resmin mekânda anlamlı bulunması'nı ifade eden K3: *“Sevindim ve mutlu oldum. Yedi yıldır duvar boya işini yaptım. Bu yüzden mekâna olan aidiyet duygum gelişti. Vardı. Bir çizim ile yaşadığımız mekâna her ne kadar alışmakta zorlanmaktansa ait olduğum hissi yaşattı (K3 Görüşme, 02 Mayıs 2022)”*. K3'ün görüşmesinde yedi yıl boyunca boyama işiyle uğraştığını belirtmiştir. Duvarı boyadığı için mekâna olan aidiyet duygusunun geliştiğini vurgulamıştır.

İyi hissettirilmesi'ni ifade eden K4: *“Olumlu yanları var. Duvara resim yaptık. Yaptığımız alanı renklendirerek ortama canlılık kattık. Duvar boyama çalışmasına bakarak ferahlıyor insan (K4 Görüşme, 25 Nisan 2022)”*. K4 ile yapılan görüşmede duvara resim yaparak yaşadığı alana canlılık ve ferahlık kattığını belirtmiştir.

Tablo 3.28. Önerilere yönelik alt temalar tablosu

-
- Farklı etkinliklerin bulunması
  - Manzara çizimiyle ifade edilmesi
  - Beşik yapılması
  - Resim eğitimi alınması
  - Renk konusunda bilgilendirilmesi
-

Tablo 3.28'de görüldüğü gibi öneriler kategorisinde elde edilen kodlar gösterilmiştir. Duvar boyama etkinliğinin aidiyet duygusu etkinliği temasının öneriler kategorisinde farklı etkinliklerin yapılması'nı ifade eden iki katılımcı varken, “manzara çizimiyle ifade edilmesi, beşik yapılması, resim eğitimi alınması ve renk konusunda bilgilendirmesi”ni belirten birer katılımcı vardır.

Farklı etkinliklerin yapılması'nı ifade eden K1: *“Başka farklı aktiviteler olabilirdi. Örneğin kilden seramik yapmak ve kile istediğim şekli vererek daha iyi yansıttım. Daha önce eğitim almış olduğum takı tasarım etkinliği olabilirdi. Bu etkinlik aidiyet duygumu ortaya çıkarabilirdi (K1 Görüşme, 25 Nisan 2022)”*. K1 ile yapılan görüşmede farklı etkinlik önerisi getirmiştir. Örnek olarak kilden seramik yapmanın kendisinin istediği şekilde kile biçim verebileceğini vurgulamıştır. Takı tasarımının eğitimini daha önce aldığı için aidiyet duygusunu daha iyi yansıttığını belirtmiştir.

Manzara çizimiyle ifade edilmesi'ni belirten K2:

Çizimi bitirdikten sonra aklıma yeni bir tasarım geldi manzara çizdiğimde daha iyi ifade ederdim. Bu aklıma sonra geldiği için sadece akılda kaldı. Çizimi duvara yansıtamadım.

Aidiyet, kimlik ve mekân kavramında manzara çiziminde objelere anlam katardım. Daha iyi olurdu. Duvar boyama etkinliğinde yaptığım çalışma bitirdikten sonra aklıma farklı bir çalışma geldi. Kendimi manzara resmini yaparak daha iyi ifade edebilirdim (K2 Görüşme, 02 Mayıs 2022).

K2 ile yapılan görüşmede aidiyet duygusunu ortaya çıkarmada manzara çiziminde daha iyi ifade edeceğini vurgulamıştır. Böylece aidiyet, mekân ve kimlik kavramına da anlam katacağını belirtmiştir. Manzara çiziminde objelere aidiyet duygusuna ilişkin farklı anlamlar katacağını açıklamıştır.

Beşik yapılması'nı ifade eden K3: "*Önerim maket olarak beşik yapsaydım aidiyet duygumu daha iyi yansıttırdım. Ahşap kullanımı serbest olsaydı beşik yapardım. Böyle bir etkinlik benim için daha iyi olurdu. Yapmış olduğumuz etkinlikle içimizdeki duyguları dışarıya yansıttık (K3 Görüşme, 02 Mayıs 2022)*". K3 ile yapılan görüşmede beşik yapmayı istediğini ve bunun aidiyet duygusunu daha iyi yansıtacağını belirtmiştir. Ahşap kullanımı serbest olsaydı daha iyi olacağını ifade etmiştir. Beşik maketiyle aidiyet duygusunu daha iyi yansıtacağını açıklamıştır.

Resim eğitimi alınması ve renk konusunda bilgilendirilmesi'ni ifade eden K4:

Var. Aidiyet duygusunu geliştirmek için resim konusunda hocadan yardım almak isterdim. Kendimi boyalarla ifade ettiğim için bu konuda bilgilendirilseydim daha iyi olacak. Bir insanda bir yetenek varsa ondan daha üstün yetenekler vardır. Bu da alan uzmanından dersler alarak yapmak isterdim (K4 Görüşme, 25 Nisan 2022).

K4 ile yapılan görüşmede aidiyet konusunda resim çizmek için hocadan yardım almak istediğini belirtmiştir. Kendini boyalarla ifade ettiği için boya konusunda bilgilendirilseydi daha iyi olacağını vurgulamıştır.

3.4.3. Katılımcıların çalışmalarına yönelik bulgular

3.4.3.1. K1'in çalışması

3.4.3.1.1. Toprak ve ağaç

Görsel 3.17. K1, “Toprak ve Ağaç”, 150x90 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022

Ben kurum bünyesinde işçi koğuşunda çalışmaktayım. Çalıştığım birim kütüphane. Kütüphanede kitaplar arasında çizmek kitaplarla olan bağlılığımı ve mekâna karşı olan aidiyet duygumu geliştirdi. Kütüphane birimindeyken pencereden ağaç ve toprağı görüyorum ve bu etkinlik kapsamında ağaç ve toprağı çizmek aileme olan özlemimi ve hasretimi hatırlattı. Resmi çizerken ailem ve çocuğumla sanki piknik yapıyormuşum gibi hayal ettim. Ağaç ve toprağın bana bulunduğum kapalı ortamı ne kadar önemli olduğunu kavramış oldum. Hasretini çektim. Bir ağaç toprağa nasıl köklerini salıp yaşıyorsa bende burada yaşamayı artık kabullenerek aidiyet duygumu pekiştirdim (K1).

K1 duvar boyama etkinliğinde konu olarak toprak ve ağaç temasını seçmiştir. Kütüphane biriminde olduğu için uzaktan toprak ve ağacı gördüğünden bu etkinlik sayesinde aile ve çevresini fark ettiğini belirtmiştir. Çünkü toprak hayatın anlamını ve varoluşu simgelemektedir. Toprak, yaşam belirtileri taşıdığından katılımcı üzerinde olumlu izlenimler bırakmaktadır. Kapalı ortamda yaşayan katılımcıların umutlu olmalarını sağlamaktadır. Bu anlamda toprak insana en yakın olan ve kendi varlığını en fazla hissettirendir. Toprak insanların özünü ve dayanıklılığını gösterir. Yaşam alanlarımızın kaynağı olduğu için en aşağı katmanlara inildiğinde sıcaklığa ve soğukluğa karşı dengeyi sağlar (Reva Boynukalın, 2021, s. 216). Böylece bulunduğu ortamda aidiyet duygusunun geliştiğini de gösterir. Nitekim Hageneder'e (2005) göre ağaçların insanlar üzerinde özel anlamları yanında psikolojik açıdan da açıklamayı zorunlu kılmaktadır. Bu durum ağacın insan duygularına hitap edip stresi azaltarak, dinlendirici ve yapıcı nitelikler taşıdığını gösterir. Bunların yanı sıra insan ve ağaç arasındaki fiziksel benzerlikler de (ayakta durma, kök-ayak, gövde, dal-kol vb.) bu tür bağların gelişmiş olmasının sebebiyle de ifade edilebilir. Böylece Kızılderililer'in ağaçları "bizim ayakta duran kardeşlerimiz" olarak ifade ettikleri bilinmektedir. Metafor olarak toprak ve ağaç yaşamı sembolize etmektedir. K1 etkinliklere oldukça istekli katılmıştır. K1'in konu seçiminde ihtiyaç hissettiği alanlara yönelmesi onun a/r/tograf olarak araştırmacı kimliğini ortaya koymuştur. Etkinlik esnasında üstü kirlenmemesi için eldivenini takmış ve titiz çalışmıştır. Bulunmuş olduğu alanı temiz tutmak istemiştir. Aynı zamanda arkadaşlarını yönlendirme bakımından etkinlikte aktif rol oynamıştır. K1 bu araştırmacı kişiliğinin yanında a/r/tografî yöntemi içerisinde yer alan öğretici rolünü üstlendiği gözlemlenmiştir. K1 duvar boyama çalışmasına eskiz yaparak hazırlıklı gelmiştir. Bu durum K1'in sanatçı gibi hazırlandığını gösterir. Uygulama aşamasında ilk önce ince fırçayla çizimini tamamlamış ve sonra aşamalı bir şekilde boyamaya başlamıştır. Bazen arkadaşlarıyla boyama hakkında konuşmuştur. K1 grup içerisinde etkileşimi sağlayarak araştırmanın sağlıklı yürütülmesini sağlamıştır. Bundan dolayı sanat disiplini olan bir katılımcı olduğu için K1'in a/r/tograf kimliklerinden sanatçı rolünü güçlü şekilde temsil ettiği görülmektedir. Böylece K1 için a/r/tograf'ın bütün kimliklerini (Sanatçı/Araştırmacı/Öğretmen) taşıdığı ifade edilebilir (Lütfi).

3.4.3.2. K2'nin çalışması

3.4.3.2.1. Özgürlük

Görsel 3.18. K2, "Özgürlük", 150x65 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022

On beş yıl önce arkadaşım güvercin besliyordu. Arada bir bende arkadaşıma yardım ederdim. Güvercinlerin yuvalarını temizler. Güvercinlerin yemlerini ve sularını verdikten sonra onları doğaya salardık. Güvercinler uçar ve tekrar yuvalarına dönerlerdi. Konarları yuvalarına. Güvercinler ne sahibini ne de yuvasını terk etmezlerdi. Bu davranışlar güvercinlerin yapısından kaynaklanırdı. Güvercinlerin bu hareketi beni onlara çok daha fazla bağladı. Güvercinlere olan merakım daha da arttı. Güvercinlere olan merakımı ve sevgimi fark eden arkadaşım çift bir güvercin hediye etti. Her iki güvercinde kar gibi

beyazdı. İnsanlar beyaz güvercine bir anlam yüklemişler veya sembol olarak kullanmışlardır.

A/r/tografik yaklaşımıyla yaptığım güvercin resmi benim özgürlük metaforumdur. Beyaz güvercinler bana özgür olmayı hissettirir. Aidiyetsiz hissettiğim mekânda duvarın ardında hala özgürlük akan bir hayatın var olduğunu bana anımsatır. Duvar boyama etkinliğinde yaptığım güvercin çalışması aslında özgürlüğe ne kadar susamışlığımıdır. İçimde biriken özgürlük hasretini duvara çizdiğim güvercin resmidir (K2).

A/r/tograf olan K2 bu etkinlikte özgürlük kavramını seçmiştir. Bu kavramı da çocukken arkadaşının beslediği güvercinlere ilişkilendirmiştir. Güvercinleri damdan uçurttuğunu ve aynı zamanda uçtuktan sonra geri geldiklerinden bahsetmiştir. Bu kuşların insan duyguları üzerinde özgürlüğü ve masumiyeti simgelediğini belirtmiştir. Çünkü güvercin bütün kültürlerde ruhun kurtuluşu ve özgürlüğünü sembolize etmektedir. Sanattaki özgürlüğün insan edimleri üzerinde söz sahibi olmasını sağlar. Bu bağlamda Bingöl'e (2011, s. 104) göre sanat, bir yaratım süreci sonunda oluşan belli bir ifade biçimidir. Sanat, toplumda var olan bir düşünceyi iletişim aracı olarak açıklama şeklidir. Sanatta özgürlük kavramı kişisel hak olarak ele alınır. Kişisel haklar (kişi özgürlükleri) ise bireyin kendi bedenini serbestçe kullanması, davranış ve düşüncelerini belirleme hakları şeklinde açıklanır. Bu düşünceler çerçevesinde K2 kendi duygu ve düşüncelerini güvercin metaforunu kullanarak ifade etmektedir. Araştırmacının kendisiyle mülakat aşamasında yapmış olduğu çizim üzerinde hak ve sorumluluk sahibi olduğunu vurgulamıştır. Bu açıklaması bu düşünceyi destekler niteliktedir.

K2 işçi koğuşunda kantin biriminde çalıştığı için duvar boyama etkinliğine geç katılmıştır. K2 duvar boya etkinliği için tasarımını yapmış ve araştırmacıya göstererek a/r/tografinin sanatçı kimliğini ortaya çıkarmıştır. Çünkü araştırma için çizim yapmış araştırmacıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. Aldığı dönütler doğrultusunda çiziminde düzeltmeler yapmıştır. K2 en çok el çiziminde zorlandığını ifade etmiştir. Araştırmacı: *"İlk kez el çizimini yaptığınız için zorlanmanız normal"* şeklinde onu teskin etmiştir. K2 araştırmacı bir mizaca sahiptir. Çünkü araştırmacının verdiği bütün dokümanları okuyarak gelmiştir. Hata okuduğu notlarda eser savunmasında yer vermiştir. Aidiyet, mekân ve kimlik kavramını doğru yansıtmak amacıyla katılımcılar arasında en duyarlı ve titiz olanı K2'dir. Bu durumda bu katılımcı için a/r/tograf olduğu söylenebilir. Kısacası K2; sanatçı, araştırmacı ve öğrenen-öğreten rollerini en iyi biçimde yansıtmıştır (Lütfi).

3.4.3.3. K3'ün çalışması

3.4.3.3.1. Tuvalet

Görsel 3.19. K3, “Tuvalet”, 150x60 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022

Gerçekleştirdiğimiz duvar boyama etkinliğinde tuvaleti konu olarak seçtim. Tuvaletin her mekânda olması gerekiyor. Tuvalet her bir insanın ihtiyacıdır. Tuvalete giderken rahatlamanı, temiz olmanı ve abdest almanı sağlar. Her bir insanın kendisiyle yüzleştiği yerlerdir. Koğuşta yirmi kişiyiz. Kalabalık olduğumuz için sırada bekliyoruz. Tuvalet sırasının uzun olması ve oradan gelen seslerden de rahatsızlık duydum. Sırada beklemede yaklaşık bir veya iki saat sürüyor. Tuvalette bazen suda kesiliyor. Ondandan sonra kalabalık oluyor ve bende bu durumdan rahatsız oluyorum. Aidiyet duygumu en iyi yansıttık metafor tuvalet olduğunu anladım. Çünkü temel ihtiyacı karşılıyordu. Koğuşta tuvaletin olması bence aidiyetin kendisidir (K3).

Tuvalet insan uygarlığının mazeretinin düştüğü ve hayvan içgüdülerinin ortaya çıktığı mekânlardır. Burası sosyal maskelerin olmadığı ve gerçeğin birebir söylendiği, benliğin denetimi şeklinde ortaya çıkan gündelik hayatın yansımalarıdır. Bedensel ihtiyaçlar yadsınamayacak gerçeklikler olarak ortaya çıkar. İnsan yaşamında var olsalar da bu kirli gerçeklerin ortaya çıkmaması için kapalı alanlar zorunludur. Bu alanlar farklı gerçeklerin saklandığı ve sadece insanın kendi başına kaldığı yalnız mekânlardır (Goffman, 'ın 1963'ten aktaran Ünver, 2021, s. 104). Bu açıklamalar doğrultusunda K3

Goffman'ın açıklamasında olduğu gibi tuvalette temel ihtiyacını giderdiğini ve insanın kendiyi baş başa kaldığı bir yer olarak vurgulamıştır. Aynı zamanda aidiyet duygusunun güçlü olarak temsil eden bir metafor olduğunu açıklamıştır.

K3 işçi koğuşunda olduğu için ceza infaz kurumundaki işlerden dolayı bir buçuk saat etkinliğe geç gelmiştir. K3 etkinliklerde verilen dokümanların çoğunu okumadan gelmiştir. Araştırmacı, bu nedenle çoğu konuları tekrarlamak zorunda kalmıştır. Ama etkinliğin mantığını anladığı için zorlanmadığı araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Bu açıklamalar doğrultusunda K3'ün a/r/tograf olarak araştırmacı yönünün zayıf olduğu söylenilebilir. K3 uygulamalarında titiz bir şekilde çalıştığı için sanatçı ve öğrenen-öğreten rollerinin geliştiği söylenebilir. Bu etkinlikte kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdiği için a/r/tograf kavramı içerisinde yer alan K3 sanatçı, araştırmacı ve öğrenen-öğreten rollerini iyi bir biçimde yansıtmıştır (Lütfi).

3.4.3.4. K4'ün çalışması

3.4.3.4.1. Duvar

Görsel 3.20. K4, "Duvar", 150x70 cm, Duvar üzerine akrilik boya, 2022

Buraya geldiğimden beri etrafımızda beni çevreleyen duvarlar hep canımı sıkıyordu. Bu nedenle her gece evimizin şeklini, duvarlarını düşünüp avunurdum. Duvarımızdaki aile resimleri, saat, süs eşyaları, duvar, eşya evi ve yuva yapan şekillerdi. Buradaki hayat ise soğuk renkler ve boş kocaman duvarlar insanı ister istemez bir umut, sıcaklık ve halsizliğe sürüklüyor. Ama bazen hayatımıza renkte katıyor. Ve bulunduğum mekân insana umut veriyor. Açıkçası bu boyama benim buradaki hayatıma, günlerime renk kattı. İçimden gelen renkleri kullanarak yaşadığım, baktığım yeri güzelleştirmek beni daha güçlü kıldı. Şimdi ise de hevesli ve gayretliyim. Çünkü her sabah kalktığım zaman biliyorum ki soğuk boş duvar yok. İçimi ısıtan ve bana ait olan iç açıcı renkler var. En önemlisi arkadaşlarımızla bir nebze olsun sanat adına bir şeyler yapmak hepimizi mutlu etti. Hayata dair zevklerimizi, renklerimizi konuşmamıza neden oldu. Bu anlamda bize bu eğitimi veren yol gösteren içimizdeki umudumuzu ortaya koymamızı sağlayan hocamızın emeği de sonsuzdur. Çünkü bakıldığında yaptığım duvar yıkılmış çatlak bir duvar ama onu saran, iyi ve kötü anılar vardır. Biliyorum ki burası isteyince güzelleşecek yaşanılır hale gelecektir (K4).

K4 duvar boyama etkinliğinde istekli ve amaca uygun çalışmıştır. Diğer katılımcılarla konuşmuş ve renk konusunda fikir alışverişinde bulunmuştur. Böylece a/r/tograf olarak K4 araştırmacı kimliğini ortaya koymuştur. Hatta renk ile ilgili araştırmacıdan bilgi almıştır. Araştırmacı, renk hakkında gerekli dönütü vermiştir. K4 boya kullanma konusunda yeteneklidir ve söylenenleri anlamıştır. Uygulama aşamasında araştırmacı tarafından gözlemlendiğinde renkleri üst üste sürüp istediği rengi bulana kadar çalışmıştır. Bu da kendisinin a/r/tograf olarak sanatçı yönünün güçlü olduğunu göstermektedir. Dışa dönük biri olduğu için ve etkinlikle ilgili bilgi ve birikimini arkadaşlarıyla paylaştığı için K4 a/r/tograf olarak öğrenen-öğreten rollerini gerçekleştirmiştir. Duvar kavramını seçmesinin temelinde kendisinin duvar ile olan ilişkisini ortaya koymuştur. Kısacası anıları ve yaşanmışlık izlerini bu kavram üzerine yansıtmıştır. Nitekim Le Guin'e (2018, s. 9) göre duvarların tamamı iki manalı, ikiyüzlüdür. Hem içeride hem de dışarıda olduğundan duvara hangi açıdan baktığınıza bağlıdır. Bu anlamda duvar bir mimari yapının ilk işlevi iki yeri birbirinden ayırmasıdır. Böylece K4 anlatmaya çalıştığı durumla örtüşmektedir.

Duvar, çevre faktörlerinden korunma veya mahremiyet sağlama gibi işlevlerini yerine getirmektedir. Zamanla savunma ile ilgili imkânlarla birlikte gelişir. Fakat duvarların anlam derinliğine sahip olması onun başka boyutta olduğunu göstermektedir.

Aynı zamanda duvar, ayırıcı özelliğe sahiptir. Duvarların kamusal ve özel alanlarda birbirinden ayrılması toplumun gelişimine bağlıdır (Soylu, 2019). K4 duvar için benzer duygu ve düşünceler taşıdığını belirterek bu bilgiler ve gözlemler doğrultusunda a/r/tograf olduğu söylenilebilir (Lütfi).

3.5. Uygulanan Sanatsal Etkinliklerin Katılımcıların Aidiyet Duygusuna Katkısı

Uygulanan sanatsal etkinliklerin katılımcıların aidiyet duygusuna katkısını belirlemeye yönelik dördüncü alt amaç, “Uygulanan sanatsal etkinlikler, katılımcıların aidiyet duygusuna nasıl bir katkı sağlamıştır?” sorusu çerçevesinde katılımcıların gerçekleştirdiği çalışmalar bağlamında araştırmacının çeşitli değerlendirmelerine yer verilmiştir. Buna ek olarak araştırmacı bu süreç içerisinde uygulanan etkinlikler üzerinden duygu ve düşüncelerini yansıtmaya çalışmıştır.

A/r/tograf süreç boyunca katılımcılarla yaptığı görüşmelerde işleyişteki uygulamalarda katılımcıların sanatçı/araştırmacı/öğretmen-öğrenen görevlerinin tamamını kapsayan sanat temelli bir uygulama olduğunu açıklamıştır. Ceza infaz kurumunda katılımcılarla yapılan uygulamalarda Adalet Bakanlığının belirlediği kurallar doğrultusunda katılımcıların karakalem tekniğiyle ortaya çıkardığı çizimler ve araştırma kapsamında verilen dokümanlarla sınırlandırdığını ifade eden araştırmacı belge niteliğinde bir araştırma olmadığını belirtmiştir.

Araştırmacı, katılımcıların aidiyet, mekân ve kimlik kavramı üzerinde hiç düşünmediklerini ve kavramları araştırarak olanaklarının olmadığını belirlemiştir. Ceza infaz kurumunda gerçekleşen sanatsal etkinlikler katılımcıların kavramları sorgulamalarını zorunlu kılmıştır. Katılımcılar bu kavramları araştırmak için araştırmacıdan doküman desteği almaları gerektiğini araştırmacıya aktarmışlardır. Araştırmacı, katılımcıların seçtiği kavram ve objelere yönelik yoğun bir araştırma gereksinimlerinin olmayacağını ifade etmiştir. Bunun gerekçesi olarak katılımcılara araştırmanın ilk sürecinde kendi yaşamlarından yola çıkarak düşünmelerinin çalışma için yeterli olacağını öne sürmüştür. Katılımcıların yaşamlarına ilişkin bilgi deneyimlerinin çalışmaya nasıl yansıtacağını anlamakta güçlük çektikleri anlaşılmıştır.

Araştırmacı, her etkinlik başında, ortasında ve sonunda araştırmayla ilgili katılımcıları bilgilendirmiştir. Bu bilgilendirmeler doğrultusunda K1 uygulamada zaman kavramını seçerek onu saat objesiyle somutlaştırmıştır. K1 zaman kavramı olarak saati seçerken saat kavramının neden ortaya çıktığını ve niçin gerekli olduğuyla ilgili bir

araştırma yapması gerektiğini idrak edememiştir. Katılımcılardan K2 ise yüzüğü seçerken bu objenin neden ortaya çıktığını ve niçin kullandığını ve tarihsel süreç içerisinde nasıl bir yol seyrettiğini araştırmaya veyahut sormaya gerek duymamıştır. Diğer katılımcıların araştırması da ele alındığında araştırmayı detaylı ele almadıkları görülmüştür. Bu durumun katılımcıların bireysel yaşantılarıyla seçtikleri objeler arasında bağ kurmadıkları anlaşılmıştır. Ceza infaz kurumunda geleneksel sanat eğitimi ile ilgili yapılan sanatsal etkinliklerde katılımcıların sürece dayalı sorgulama yapmadıkları ve ders veren eğitimcilerin talimatları çerçevesinde etkinlik gerçekleştirdikleri görülmüştür. Katılımcıların sanat etkinlikleriyle ilgili fikirlerinin olmadığı görülmüş ve sınırlı imkânlar sebebiyle sanatla ilgili okumalar yapmadıkları da gözlemlenmiştir. Aslında bu durum sanat eğitiminden kaynaklanan alışkanlıklardan biri olduğu söylenebilir. A/r/tografi ise bu yöntemin tersine, sanatsal bir uygulama ve sorgulama eylemi olarak öğretime devam eden bir sürece girmektedir (Kind, 2006'dan aktaran Güneş, 2018, s. 156). Fakat sanatçıların yapmış oldukları araştırmalar sıkı bir biçimde düzenli olan sorgulamayı kapsamayabileceği gibi sezgisel olarak da ele alınmamıştır. Sanatçı her alandan eser ile ilgili karışık ve derin araştırmalar yapmaya zorunlu kılınmıştır (Sabatini, 1993'ten aktaran Barone, 2001, s. 26). Buna ilişkin olarak katılımcılar sistemli bir araştırma içerisinde yer almasalar bile araştırma girişiminde bulunmuşlardır. Bu araştırma katılımcılarda farkındalık yaratmıştır. Meyer'in "Yaşayan Sorgulama" eğitiminde herhangi bir araştırma üzerinde bilgi vermediğine, aksine katılımcıların yaşamı sorgulamalarına bağlamıştır. Bu bağlamda Meyer'e (2010, s. 86) göre "Ders her şeyden önce sorgulamayı öğretmez. Uygulama sorgulamayı oluşturur. Bu sorgulama gündelik ve günlük yaşamımıza doğrudan katılımımızdır. Araştırmanın her bir üyesini konuşmaya, duymaya, değiş ve tokuşa yönelik belirli bir ilişki deneyimine ve bakış açısı kazanmaya zorunlu kılınmıştır. Nitekim bu anlamda yaşayan sorgulamayı;

Süreçte sanatçı, eğitimci ve araştırmacı kimliklere dayalı yaşayan sorgulamaların sürdürülebilirliği konusunda kararlı birer uygulayıcıdır. Yaşanmış deneyimler dünyayı anlamaya çalışmak, gerçek yaşam deneyimlerine dayalı bilgi yaratmak ve gerçek problemlere dayalı yeni çözüm yollarını bulmak temel amacı oluşturur. A/r/tografi araştırması ile bilgi üretmenin yaratıcı yolları, yaşayan sorgulamanın ve devamında yaşayan uygulamanın önünü açmaktadır (Bedir Erişti, 2021, s. 17-18).

Araştırmacı, bu durumda, katılımcıların uygulamalarında sanatçı edasıyla hareket ettiklerini gözlemlemiştir. Katılımcıların sanatçı tavırlarında orijinal üretim gerçekleştirdiklerini ve bu süreçte sorgulamalar yaptıklarını görmüştür. Araştırmacı,

ortaya çıkan işlerin iyi olduğunu, sanatsal özellikler taşıdığını belirtmiştir. Katılımcılar ceza infaz kurumunda etkinlikler aracılığıyla sanatsal sorgulamalar yaparak sanatçı, araştırmacı, öğretmen ve öğrenen rolleri arasındaki ilişkiyi görünür kılmışlardır. Aynı zamanda araştırmacı a/r/tografi yaklaşımıyla katılımcıların sanatsal etkinlikler içinde ve dışında da objeleri sorgulamışlardır.

Katılımcılar, objelerde aitlik etkinliğin sürece yönelik katkısını, objenin manevi değerinin olduğunu ve aidiyet duygusunu geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda çevresindeki diğer nesnelere farklı bir bakış açısı kazandıklarını açıklamışlardır. K4 ile yapılan görüşme ve gözlemlerden yola çıkarak, giysi dolabını çizerken zorlandığını ve tasarım aşamasındayken ceza infaz kurumundaki giysi dolabına aidiyet beslemediği görülmüştür. Aidiyet duygusu çizmiş olduğu dolaba karşı geliştiğini belirtmiştir. K4 giysi dolabını çizerken amacına ve işlevine değinmiştir. Giysi dolabının tarihsel süreciyle ilgili herhangi bir araştırmada bulunmamıştır. K4 aidiyet ve aidiyetsizlik duygusunu bir arada yaşamıştır. K3 ailesi tarafından hediye edilen tespihten dolayı mutlu olduğunu ve bu obje sayesinde zor koşullara katlanmayı öğrendiğini belirtmiştir. Tespih ile ilgili tarihteki önemine, sürecine değinmemiş, bu objeye ilişkin anılara ve çizime odaklanmıştır. Araştırmacı, ceza infaz kurumu koşullarında objelerin kullanımının sınırlı olduğunu ve insan psikolojisi üzerinde bağıllık duygusunu geliştirdiğini belirtmiştir.

Mektup etkinliğinde aidiyet duygusuna katkısı objelerin süreç içerisinde ortama bağıllığını artırdığını ve katılımcıların temel ihtiyaçlarını sağladığı için bulunmuş olduğu ortama karşı aitlik duygusunu geliştirdiğini araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Objenin süreç içerisinde katılımcılara sağlamış olduğu ihtiyacı giderme durumunun aitlik duygusunu ortaya çıkardığı görülmüştür. Aidiyet, mekân ve kimlik kavramlarının oluşmasında objelerin katılımcı üzerinde psikolojik bir etkisi vardır. Objelerin taşınabilirlik özelliği olması nedeniyle katılımcıda olumlu bir duygu etkisini bırakmıştır.

Duvar boyama etkinliğinde katılımcıların yaşadığı alana kendilerinden bir şeyler katmayı anlamlı bulmuşlar ve aidiyet duygusunu güçlendirdiğini açıklamışlardır. Duvardaki imgelerde kullanmış oldukları renk, ağaç, bulut, duvar ve tuvalet gibi nesnelere ifade ederken yaşadığı sınırlı alana farklı bir gözle bakmaları mümkün olmuştur. Duvar boyama etkinliği, katılımcılar arasındaki iletişim ve sosyalleşme ortamının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Duvar çalışması bireysel gibi görünmesine rağmen toplu çalışma ortamı oluşturduğu için etkileşimler ortaya çıkmıştır. Bireyde bu etkinlik aracılığıyla bir

araya gelerek aidiyet duygusu ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Duvar boyama çalışması aidiyet duygusunu, mekânı ve kimliği ön plana çıkarmıştır.

3.6. Araştırmacının A/R/Tografik Uygulama İzlenimleri

Araştırmanın alt amaçlarından olan “Aidiyet kavramına yönelik araştırma süreci, araştırmacının çalışmalarına nasıl yansımıştır?” sorusu bağlamında araştırmacı katılımcılarla geçirmiş olduğu izlenimleri ortaya koymak amacıyla disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele almaya çalışmıştır. Araştırmacı, gözlem ve deneyimlerinden yola çıkarak araştırma sürecinde sanatsal bir üretim ortaya koymuştur.

3.6.1. Umut

Görsel 3.21. Lütfi Akdeniz, “Umut”, 70x100 cm, Tuval üzerine yağlı boya, 2021

Umut isimli a/r/tografik uygulamasını uzun süre düşündüm. Üretim aşamasında kararsızlıklar yaşadım. En sonunda ne yapabileceğime ilişkin karar vermem gerekiyordu. “Bir a/r/tograf olarak hissettiklerimi nasıl ortaya çıkarabilirim, hangi malzemeyi ve tekniği kullanmalıyım, çalışmamı nasıl kurgulayabilirim?” diye sorgulamalar yaparken kütüphanem de Herbert Read’in “Sanat ve Toplum” kitabını okurken “Böyle ortamlarda

bireysel değerlerin azaldığı ve sanat eserinin ifade biçimi açısından değil, öncelikle ne ifade ettiği yönüyle ele alınmalıdır (Read, 2018, s. 93)” sözü dikkatimi çekti. Bu doğrultuda ceza infaz kurumu kısıtlanmış bir mekân olduğu için daha iyi duygudaşlık kurmak amacıyla -kurgu olarak- oğlumu yağlı boya tekniğiyle çalışmama ekledim. Bu çalışmam da obje, mekân ve figür ilişkisini ön plana çıkararak nostaljik bir temele dayandırdım. Bunun nedeni insanların neredeyse tamamının geçmişini yâd etmesidir. Ceza infaz kurumunda yaşayan hükümlüler yaşadıklarıyla sadece kendisi etkilenmez. Aynı zamanda çocukları ve yakın çevresi de etkilenir. Bu bağlamda çalışmamda oğlumun oynamış olduğu oyuncakları kompozisyonuma dâhil ettim. Çocuklar dünyanın neresinde olursa olsunlar onların oyuncak kültürü vardır. Bu oyuncaklar aracılığıyla çocuklar aidiyet duygusunu yaşayabilir. Umut isimli çalışmamda oyuncak obje olsa da sıkışmışlık duygusu içerisinde olan çocuk ceza infaz kurumunda gerçek aile duygusunu yaşayabilir. Böyle bir ortamda büyüyen çocuğun bir tarafı her zaman eksiktir. Oyuncaklar veya objeler çocuk için anlam taşır. Bu bağlamda Utaş’ın (2022, s. 38-39) para çiçeğine karşı düşüncesi şu şekildedir:

Yalnız yaşadığım için onu bir arkadaş, neredeyse bir insan gibi görüyor sürekli ilgileniyordum. Şehir dışına çıkmak zorunda kaldığım zamanlarda ise son derece ciddi bir panik ile kime emanet edeceğimi şaşırان bir tavır sergiliyordum. İnsanlar dışında, ‘objelere bağlanma’ durumlarımın bazen ilgi çekici derecede arttığını gözlemlemiştım.

Bu açıklama doğrultusunda ceza infaz kurumundaki bu araştırmam hem insanın psikolojik durumunu hem de sosyolojik bir bakış açısını yansıtır. Böylece umut isimli bu çalışmamda yalnızlık, uzaklık, merak, özlem ve güvenmeme gibi duyguları yansıtmaya çalıştım. Bu nedenle çocuk figürünü egemen bir biçimde tablonun kenarına yerleştirdim. Çalışmamda vurguyu çocuk üzerine yaptım. İzleyicinin kendisinden bir şeyler bulması için çocuğu tam göstermeyecek şekilde açık kompozisyon kurgusunu oluşturdum. Bu eserimde başka öğeler de yer almaktadır. Yatay dikey çizgileri bir zıtlık içerisinde gösterdim. Vurguyu ton olarak kasvetli ve karanlık bir mekânda vermemin nedeniyse umut duygusunu ortaya koymaktır. Kompozisyonda çocuğun oyuncağının orta planda olmasını istedim. Bu oyuncağı belirgin bir şekilde lekesel olarak boyadım. Ceza infaz kurumunun aurasını yansıtmak amacıyla ikinci bir oyuncak daha ekledim. Bu objeler çocukların ortak özelliğini taşımaktadır. Duvarların sert bir doku olarak görülmesini istedim. Bu nedenle duvarlara lekesel ve kirli görüntüler ekleyerek mekânın dramatik etkisini artırdım. Çalışmamın tamamında eski bir görsel etki yaratmaya çalıştım. Eserimde boşluk ve doluluk ilkesini psikolojik bir anlayış temeline dayandırdım.

Böylece boşluk-doluluk ilkesi aracılığıyla bir çatışma ortamı oluşturdum. Bu yüzden çocuğu ceza infaz kurumunda tutunabileceği oyuncaklarla betimledim. Çünkü bu objeler çocukta aidiyet duygusunu ortaya çıkarabilir. Ceza infaz kurumunda köşe kavramı, kimseye güvenmemeyi ve gizliden çevreyi gözetlemeyi sembolize etmektedir. A/r/tograf olarak eserimdeki bu figürü üçgen geometrik bir yapıda kurguladım. Bu kompozisyonumda çocuğun metafor olarak dik durmasını, insanın dik duruşuna benzetmeye çalıştım. Ceza infaz kurumu koşullarında çocuk olsa bile dik durması gerektiğinin farkında olacak şekilde tasvir ettim. Estetik anlayışın etkisini artırmak için modern ve klasik kompozisyonu bir arada kullandım. Bu çalışmamda bütün ilkeler birbirini destekler niteliktedir. Arka planda gizli üçgenlere yer verdim. Bu üçgenler oyuncak ve duvar üzerinde yer almaktadır. Çizgi diliyle duvarlara derinlik hissi verdim. Bu kompozisyonda dikey formlar egemendir. Çünkü ceza infaz kurumunu oluşturan materyaller dikey formlardır. Bu yüzden boruyu metafor olarak kullandım. Boru kompozisyonun bir parçasıdır. Bir detay olarak çocuğun önüne boru parçasını koydum. Çalışmama soğuk bir durgunluk hissi verip kasvetli bir atmosfer havasını kurgulayarak eserin etkili görünmesini ve mekânın etkisini artırmak için aynı renk tonlarını kullandım. Kompozisyondaki ışığı çocuğun portresinde ve elinde ön plana çıkardım. Renk armonilerini ise oyuncakta kullandım. Oyuncakları net bir biçimde ortaya koyarak sert bir zemine dikey ve simetrik bir şekilde yerleştirdim. Arka planda dikdörtgen form olarak ceza infaz kurumunun görselinden yararlandım. Bu dikdörtgen metafor olarak bütün kültürlerde evi temsil eder. Ayrıca resimde çocuğun bir elini açık diğer elini gizleyerek çevreye karşı dikkatli ve bir şeyi saklamış gibi kullanmamın önemli bir detay olduğunu belirtmek isterim. Çocuğun bakışlarını izleyiciye doğru tasvir ettim. Çünkü portre resminde, cephe duruşu insanın kimliğini, psikolojisini ve iç dünyasını ortaya çıkarabilir. Bu doğrultuda cepheden tasvir edilen portrelerde izleyici ile karşılıklı yer değiştirerek birbirlerine yönelik bakış sergilerler. Hatta “ben” vurgusu olarak ortaya çıkan bir bakıştır (Ayan, 1991’den aktaran Edeer, 2016, s. 17). Umut duygusunun etkisini güçlendirmek amacıyla çocuğu bu şekilde kompozisyona yerleştirdim. Çünkü umut, bireyin kendini gerçekleştirme yolundaki onaylama durumudur (Koç, 2008’den aktaran Dağlı ve Aypek Arslan, 2020, s. 7).

İnsanın ailesi yanında olmadığı zaman –yaşantıları kısıtlanmış mekânlarda- kendi iç dünyasında sorgulamalara girebilir. Bu doğrultuda sanatçılar, merak ve estetik hassasiyetlerine ilham kaynağı olan tema veya fikirleri bulmaları sanatsal

sorgulamalarıyla ilgilidir. Eğitimcilerin hem öğrenmelerine hem de öğretmelerine imkân veren, fikirleri ve konuları bulmalarını sağlayan eğitsel sorgulamadır. Yaşayan sorgulama, bu süreçlerin temelini oluşturur (Irwin, 2013b'den aktaran Güneş, 2018, s. 156). A/r/tograf olan araştırmacı, ceza infaz kurumundaki gözlemlerinden ve kendi yaşantısından yola çıkarak, eğitsel sorgulamalar yaparak sanatçı, araştırmacı, öğretmen-öğrenen rollerine bürünür.

İnsan toplumsal bir varlık olduğu için bu ortamda kalmak zorunda kalabilir. Ceza infaz kurumu aile ortamı olmadığından çocuk için bu yer yabancıdır. Kırman ve Atak'a (2020, S. 289) göre, günümüzde yabancılaşma kavramına yüklenen anlam, kişinin kendisinden uzaklaşma halidir. Yabancılaşmayı gerçek dünyadan kopma ve sahte dünyaya geçiş olarak ele almış ve varlığın özünden kopararak aslında ait olmadığı bir yerde yaşamını sürdürmek zorunda kalması olarak tarif etmiştir. Bu minvalde çalışmamda yabancılaşma ve aidiyet duygusu çelişmesini vurgulamak amacıyla sadece bir çocuğa yer verdim. Çünkü çocuk için bu kapalı mekânlar yabancı bir yerdir. Bu ikilem ceza infaz kurumunda kalan her çocukta görülebilir. Ama annesiyle ceza infaz kurumunda yaşayan çocuk, aidiyet ve aidiyetsizlik duygusu arasında kalabilir.

3.6.2. Öteki

Görsel 3.22. Lütfi Akdeniz, "Öteki", 35x50 cm, Tuval üzerine yağlı boya, 2021

Neden öteki kavramı? Bu bağlamda Edeer'e (2016, s. 114) göre toplum ve bireyler kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak amacıyla yabancı olan ve kendilerinden uzaklaştırmaya çalıştıkları "öteki" kavramıyla açıklamışlardır. Birey kendisinde olan veya olmayan özelliklere göre "ötekililiği" belirler ifadesine yer vermiştir. Böylece bu araştırmayı sürdürürken a/r/tograf olarak arayışlara girdim. Katılımcıların çocukları üzerinde düşündüm. Bu kez de suça bulaşmış bir çocuğu tasvir etmek istedim. Çünkü ceza infaz kurumu, sınırları keskin olan bir yerdir. Aidiyeti, aidiyetsizliği ve mekânı çarpıcı bir şekilde ortaya koymam gerekiyordu. Teni koyu olan çocuk kullanmamın nedeni, bazı kültürlerde insanlar ten renklerinden dolayı dışlanmaları ve kendilerini bir yere ait olamama, mekânsız ve kimliksiz hissetmeleridir. Bu nedenle teni koyu olan çocuğu kompozisyona ekledim. Tarih boyunca teni koyu olan insanlar sömürgeci toplumlar tarafından dışlanmışlardır. Onların çoğunu köle olarak kullanmışlardır. Bu insanlar daha fazla kelepçe ve zincire maruz kalmışlardır. Onlara suçlu muamelesi yapmışlardır. Teni koyu olan çocuğu, birey olma bilinci verilmediğinden dolayı bir eğreti olarak çalışmamda kurguladım. Bu yüzden çalışmamın adını "öteki" koydum. Literatürde "öteki" kavramını incelediğimde Özeskici'nin (2017, s. 1) "öteki" ideolojimizde bulunan "o" diye adlandırılan bir kavram olarak ele alındığını ifade etmiştir. Öteki, "ben" in dışındaki herkesi kapsar. Toplum, çevre ve aileyi de öteki olarak ele almıştır. Sebebini incelendiğinde bizi biz yapan "ben" kavramı dışında kullanılmasıdır. Bir kavramın öteki konumunda olması için "ben" kavramının dışında gelişmesi gerekmektedir. Bu anlamda kompozisyonumda ortada dik duran çocuk figürünü, gölgesi ve ışık alan elbisesini, açık koyu zıtlıklar arasında bir çelişki içerisinde yer verdim. Fiziksel olarak da insanlar kendi renginden dolayı da ötekileştirilmiştir. Bir toplumda bunlar tepkiye neden olabilir, o da suç kaynağı oluşturur.

İç mekânlar genellikle boğucu yerlerdir. İnsan zorunlu olmadığı sürece kapalı yerde uzun süre yaşayamaz. Kendi evi olsa bile uzun süre evde kalamaz. Çünkü uzun süre kapalı mekânda kalmak, insanı bunaltabilir. İnsanlar özellikle sert zeminde ve sürekli kapalı yerlerde yaşarlarsa belli bir süre sonra -aşamalı bir biçimde- psikolojileri bozulabilir.

Çocuk, kompozisyonumda merkezde yer alır. Bu eserde çocuğun sırtını dönük bir şekilde betimledim. Çocuk yere bakıyor, vücut yapısı gergin ve suça bulaşmış gibi duruyor. Psikolojik olarak suça bulaşan çocuklar, kendi vicdanıyla baş başa kaldıklarında kendilerini sorgularlar. Bu sorgulamalar çocuğu fiziksel olarak etkileyebilir. Böyle bir

durumda insanın bakış açıları değişebilir. Bahsettiğim sebeplerden dolayı a/r/tograf uygulamamda çocuğun yalnızlık ve hüznün duygusunun atmosferini kurguladım.

Çalışmamda obje olarak pencereye yer verdim. Işığı pencereden vererek umut, yaşam ve özgürlük hissini artırmaya çalıştım. Pencere kavramı ise mimari ve resim açısından ele alındığında ışığa açılan bir simge görevini görür. Bu anlamda Ülker'e (2018, s. 89) göre pencere alımlayıcının kendi dünyasındaki sınırlı mahremiyetini ve özgürlüğünü simgeler. Pencerenin, mekânın varoluşuyla beraber değişmez bir parçayı meydana getirdiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda pencere, iç ve dış mekânı birbirine bağlayan simge niteliğini de taşır. Ceza infaz kurumunda pencereler hem az hem de boyut olarak küçüktürler. Bu mekânlarda ışığın az kullanılması, suçlu insanların üzerinde iz bırakabilir. Bu izi ortaya çıkarmak için mekânı egemen bir şekilde tasvir ettim. Yer, duvar ve tavan net bir şekilde görünmemektedir. Kasvetli renkler kullandığım için mekânı hüznü ve sıkıcı bir biçimde planladım. Bu kompozisyonumda objeleri, pencereyi, kelepçeyi, duvarı, masa ve aynayı birbirini destekler nitelikte kurguladım. Boşluk ve doluluk aşamasında genellikle dikey formlar egemendir. Işık diyagonal açıdan vurduğu için gölge arkaya düşmüştür. Zincir ve kelepçeyi klasik bir anlayışla yaptım. Aynı zamanda a/r/tografik çalışmamda modern bir kompozisyon kurguladım. Masanın arkasına aynayı yerleştirdim. Kompozisyondaki ayna kavramını, bütün insanların amaçlarını yansıtan birer metafor olduğu için kullandım. Sanat -dış dünyadan bağımsız varsayılsa bile- sanatçının içsel durumunu, duygularını, düşüncesini veya herhangi bir bakış açısını yansıtmaya gerektirir. Bu da sanat yapıtını bir ayna olarak ele alınması ve incelenmesini imkân dâhilinde gerçekleştirmeyi sağlayacaktır (Khoshknab, 2002'den aktaran Erdi Es, 2018, s. 52). Genellikle ayna gibi objeler ceza infaz kurumunda yasaktır. Ayna metaforunu kökenini araştırdığımda Mısır kültüründe yuvarlak bir biçimde olup güneşi yansıtan bir metafordur. Hem bu sebeple kompozisyonu etkili kılmak hem de aynanın psikolojik olarak insanın gerçek dünyasını yansıtan materyal olduğu için çalışmaya ekledim. Ayna metaforu insanın iç dünyasını yansıtabilir. Bu bağlamda Erdi Es'e (2018) göre resim sanatında "yansıtma" düşüncesi somut bir biçimde ayna nesnesi kullanılarak yapılmıştır. Aynanın -izleyiciye doğru- yansıtan bir obje niteliğine sahip olması, hem yansıtma amacında olan görüntü ve nesneyi, hem de mekânı muhafaza etmektedir (s. 1474). Aynı zamanda farklı dönemlerde -özellikle modern ve postmodern dönemlerde-sanatçılar aynaya kompozisyonlarında yer vermişlerdir. Picasso ve Edward Munch gibi sanatçılar da aynayı kendi çalışmalarında kullanmışlardır. Bu sanatçılar

aymayı kendi eserlerinde kavramsal açıdan yerleştirmişlerdir. Ben de bu amaçla aynayı çalışmamda kullandım. Ayna aynı zamanda insanın kendini görebileceği bir alanı yaratır ve mekânı parça parça yansıtarak insanların egosunu da gösterir.

“Öteki” isimli çalışmamda objeleri, figürü ve mekânı form anlayışı içerisinde planladım. Bu kompozisyonda ışık, açık-koyu değerler, doku ve ritme yer verdim. Özellikle çocuğun duruşunu; gövdesi, sırtında ve başında ağırlık taşıyan bir insan anlayışıyla oluşturdum. Kompozisyonumda yuvarlak formlara, masanın arkasında, ayak kelepçesinde ve ayna çevresinde tekrar yer verdim. Bu forma pencere ve duvarlarda da benzer şekilde kurguladım. Mekân içindeki unsurlar duvar, kapı, pencere ve köşelerden meydana gelir. Bu kompozisyon içerisinde gizli ve açık bir biçimde üçgenler olup resmin tamamında üç nesne arasında üçgen ilişkisi yer almaktadır. Bu üçgenlere figürde, mekânın duvarlarında ve köşelerinde de yer verdim. Kompozisyonda daire, kare ve üçgenlerle birleşmiş alanlar meydana getirdim. Aynanın arkasında kare formu yer almaktadır. Bu kare formu bütün kültürlerde bir metafor olarak evi temsil eden geometrik bir formdur. Bu çalışmamda ışık ve renk daha egemendir. Objelere ve mekâna kendini yansıtmıştır. Birey, gönüllü ve zorunlu olarak bir yerden başlama ihtiyacını hissederek. Bu resmimde mekânı daha koyu bir renk anlayışıyla kurguladım. Objeler, masa, ayna, kelepçe ve zincir daha koyu formlardır. Bunlar ağırlığı taşıyan bir unsura dönüşmüştür.

3.6.3. Yol

Görsel 3.23. Lütfi Akdeniz, “Yol”, 70x100 cm, Tuval üzerine transfer baskı, 2022

Yolun formu, rengi ve dokusu bütün kültürlerde önemlidir. Yol bütün kültürlerde geçmişini yansıtır. Bazı yollar günlük yaşamımla ilgilidir. Yol kavramını düşündüğümde bütün kültürlerin ana damarlarından biri gibidir. Çünkü medeniyetin oluşumunda başlangıç ögesidir. Yol kelimesi, Türkçe Sözlük'teki anlamı ise karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için açılan uzaklıktır. Karada insanların, hayvanların gidip gelmesi için yapılan veya kendi kendine oluşmuş ve yürümeye uygun yer demektir (Coşkun, 2020, s. 20). Böylece yollar farklı coğrafyalardan insanlar geçerken duygularında yoğun bir etki yaratabilir. Yolun bir bitiş ve başlangıç noktası yoktur. Bütün sanat dallarında, yol kavramı anlamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Yol alegorisi; düşünce, duygu, varlık ve doğumdan ölüme kadar olan süreci karşılar. Bütün insanların farklı nedenlerden dolayı yol ile mutlaka bir geçmişi olmuştur. Her varlık bir yoldur. Her insan kendi yolunda yürür ve o yoldan dönüşü olmayabilir. Yol hem stratejik hem de geçmişini yansıtan bir unsurdur. Yol şimdi ve geleceği birbirine kenetleyen bir özelliğe sahiptir. Yollar bende geçmişini, şu anı ve geleceği çağrıştıran bir metafordur. Aynı zamanda ölüm son yolculuktur. Yol mistik, ruhani ve dini inanışların ve bütün kültürlerin ana temasıdır.

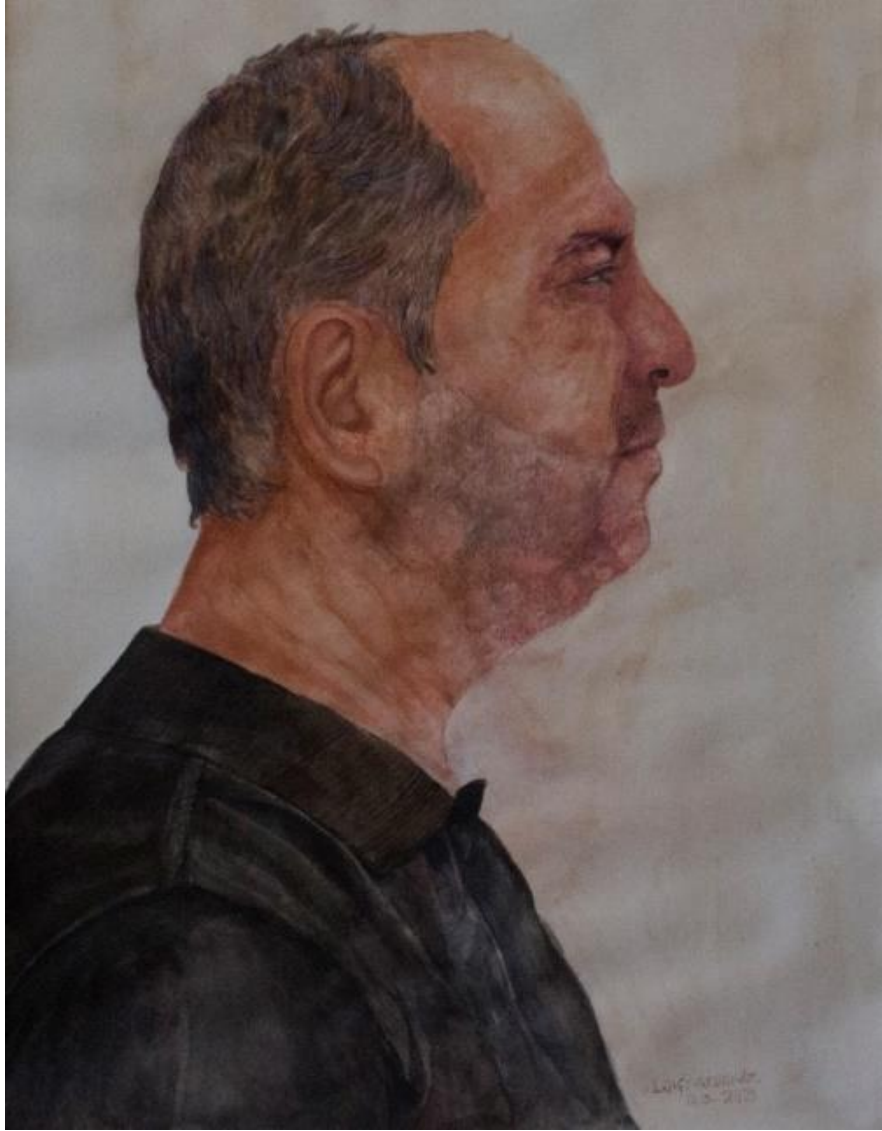
Ceza infaz kurumuna gidip gelmelerim tekrara dönüşmüştür. Yol, cadde ve sokakların yan yana gelmesiyle şehrin yapısı ortaya çıkmıştır. Yollarda farklı ses olarak insan sesi, araba sesi vb... gibi sıralanabilir. Bir a/r/tograf olarak yol ve zaman kavramını iç içe yaşadım. Bu yollarda çektiğim fotoğrafları, farklı zamanlarda gidiş ve dönüş saatlerimi de estetik bir öge olarak ele aldım. Bu araştırma sürecinde multi disiplinlerarası çalıştım. Çektiğim fotoğrafları tuval üzerine transfer tutkalla yapıştırdım. Süreci göstermek amacıyla bu tekniği kullandım. Bu yolların çevresinde trafik işaretleri, yol şeritleri, binalar ve duvarlar bana etkileyici bir form olarak göründüler. Belki bir felsefik anlamı yoktur. Ama yolun karakteristik yapısını çeşitli dokularla birleşen ve ayrılan yollar olarak ele aldım.

Araştırma kapsamında yer alan aidiyet duygusu, mekân ve kimlikle ilgili; videoya, kitaplara, makalelere ve sosyal medyaya baktım. Bu araştırmalarımın neticesinde düşüncelerim değişti. Ceza infaz kurumunda karakalem eğitimi verdiğimde yol hakkında katılımcılara soru sormuştum. Böylece katılımcıların ceza infaz kurumundayken kullandıkları yolların değişip değişmediğini merak ettiklerini fark etmiştim. Bu yolların değişmemesi onların kapalı ortamda daha umutlu olmasını sağlayabileceğini düşündüm. Kısacası yol katılımcılar üzerinde etkilidir. Bundan dolayı yol insan üzerinde aidiyet

duygusu oluşturan bir kavramdır. Düşüncelerimi etkileyen sanatçılardan biri de Abbas Kiyarüstemi'nin "Yollar Belgesi"dir. Yol kavramı filmde aidiyet, medeniyet, kimlik ve mekân olarak işlenmiştir. Bu filmde yol/yollar insanların aidiyetini, geçmişini çok etkilemiştir. Biçim ve form olarak ele alınmıştır. Araştırmamla ilgisi olduğu için değinmek istedim. Abbas Kiyarüstemi göre yol bir toplumun geçmiş yaşantısını yansıtır. Kiyarüstemi'ye (2006) göre yollar:

Kesin olan şey şu ki bu yollar tarihi bir hafızayı kendilerinde taşımaktadırlar. Hiç kaydedilmemiş insan görüntüleridir. Hayatın geçişlerinde daha çok beraberdirler. Ruhsal olacağı gibi bir lokma ekmek arayışı da olabilir. Çağdaş şair Sohrap için yol, gurbet, rüzgâr, şarkı yolculuk ve isteksizlik demektir (<http-2>).

3.6.4. Kendileme

Görsel 3.24. Lütü Akdeniz, "Kendileme", 35x50 cm, Kâğıt üzerine sulu boya, 2023

İnsan kendine ait, kendinin kıldığı mekânı, düzenlemekte, organize etmekte ve diyalektik olarak diğerlerinin mekânına veya çevresine göre pozisyon almaktadır. İnsan adeta mekân üzerinde bir işaret taşı gibidir. Bu olgu genel olarak “kendileme”, kendinin kılma kavramıyla açıklanır (Bilgin, 2011, s. 174-175). Gözlemlerim doğrultusunda a/r/tograf olarak sulu boya tekniğiyle çizdiğim bu portre, katılımcılarla yapılan etkinlikler bağlamında ortaya çıktı. Katılımcılarla yaptığım çalışmalarda her katılımcının bulunduğu mekânla (ceza infaz kurumu) ilgili anılarının olduğunu anladım ve hissettim. Bu izlenimlerden dolayı profilden portre yaptım. Bu bağlamda profilden portre doğrudan izleyiciye bakmadığı için dinlendirici bir özelliği vardır. Bu portreye bakarken izleyici, onun gördüklerini göremediği için üzerinde tedirgin edici bir durum oluşturur. Bu nedenle profilde bakılmak demenin yanında kendisine bakıldığının farkında olması demektir. Portrenin yandan görünüşü; gizemi, kıvrandırıcılığı ve ertelemeyi ön plana çıkartır (Batur, 2004’ten aktaran Edeer, 2016, s. 18). Ayrıca portre konusu figüratif resimde, heykelde daima önemli konuların başında yer alır.

Genellikle farklı mekân ve zamanlarda kendime dönüş yaptığımda zamanının nasıl geçtiğini anlarım. Portre, her birey ve sanatçı için kendine dönmek, kendini araştırmak anlamına da gelir. Zamanın etkisini bir a/r/tograf olarak sanatçı kimliğimde -kendimi keşfetmeye yönelik- portremi yaparak anlamak istedim. Portremi yaparken bir dönüşüm içindeymişim hissine kapıldım. Bu durumda Bilgin’in ifade ettiği gibi: “İnsan kendi mekânını kendine göre oluşturur. O mekân kendine has olur.” bu doğrultuda çalışmamda bunu yansıtmaya çalıştım. Bunlara ek olarak portre insanların kimliğini gerçek bir şekilde gösterebilir. Sebebi ise insanların iç ve dış dünyaları yüzlerine ayna gibi yansıyabilir. Katılımcılar aylarca ve yıllarca bu kapalı mekânda yaşamak zorunda kalabilir. Bu yüzden varlıklarını ve kimliklerini ortak bir mekânda birbirlerine karşı sergileyebilirler. Böyle bir durumda hükümlüler ceza infaz kurumundan çıkıp topluma karışınca mekândaki psikolojik etkiler yüzünde derin izler bırakabilir.

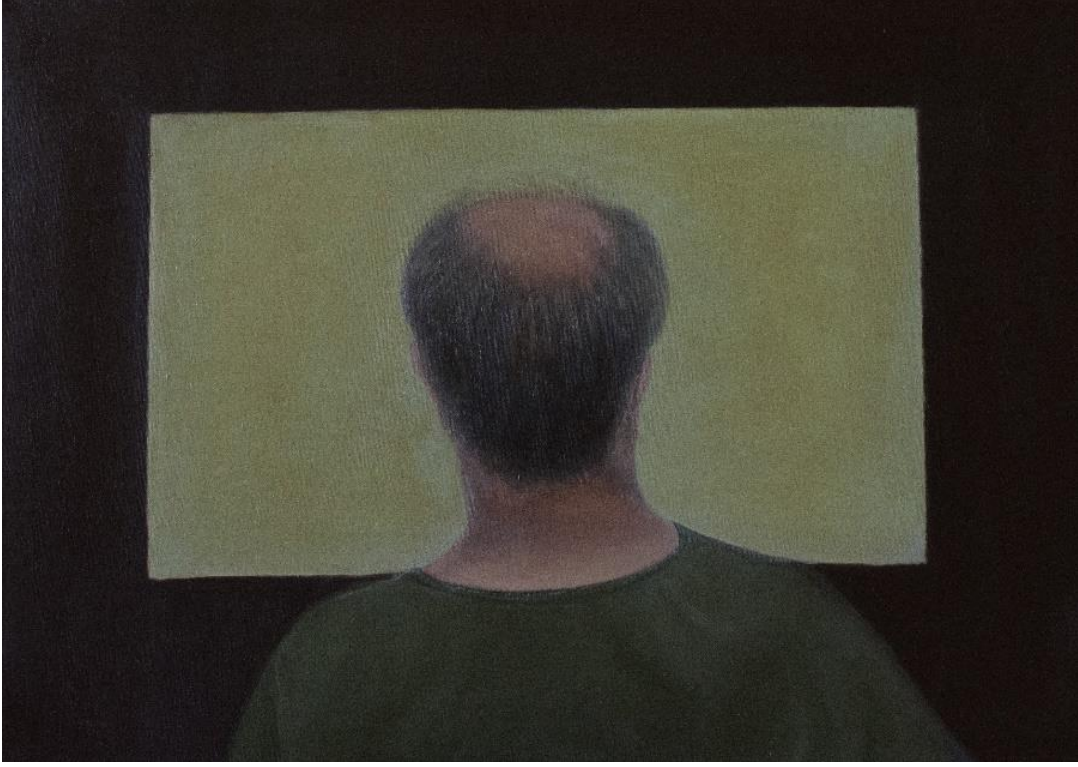
Ceza infaz kurumundaki insanlar genellikle gerçek duygularını aile ve yakın dostlarının ortamlarında paylaşmazlar. Yaşadıkları ruhsal baskılar nedeniyle kendilerine başka bir karakter oluştururlar. Ceza infaz kurumundaki insanlar doğadan uzaklaşır ve iç dünyalarıyla iletişime geçerler. Kendileriyle baş başa uzun süre kalabilirler. Bu zor zamanlarda insanların duyguları bir tekrara dönüşür. Tekrar, ceza infaz kurumunda yaşayan insanlar için ceza aşamasının en zor anlardan biri olarak düşünülebilir. Bu manada insanlar kendi kimliklerini bulmak amacıyla portrelerini aynada ya da başka

objelere yansıtılmış bir şekilde görüp kendileriyle yüzleşmek isterler. Portreyi başka bir objeye yansıtmak tekrar kendilerini keşfetmeye yönelik bir eyleme dönüşür. Katılımcılar ceza infaz kurumunda portresini yaptırmaya meraklıydılar. Sürekli benden portrelerini çizmemi istiyorlardı. Bunun hem psikolojik ve hem de felsefi boyutları olduğunu düşünüyorum. Psikolojik olarak düşündüğümde benim gerçek dünyamı ressam nasıl yansıtabilir? Felsefi açıdan ele aldığımında insan duygularından birisi de egodur. İnsan, davranışlarını, hareketlerini ve düşüncelerini başkalarına nasıl davranması gerektiğini egosu belirleyebilir. Bu manada portre konusu sanatçılar için her zaman bir estetik kaygı olarak ele alınmıştır. Ceza infaz kurumunda katılımcılara sanat eğitimi verirken araştırma kapsamında katılımcıları gözlemlerken portremi ele almanın dönüşümüm ve değişimim için önemini anladım. Bu yüzden çalışmamda kendi portremi profilden çizerek mekâna aitlik duygumu ve bir bütünleşme sürecini yansıtmak istedim. Bu doğrultuda Aslan'a (2019) göre:

Bir nesne ya da mekâna karşı hissedilen pozitif duygular, aynı zamanda o nesne/ mekân için yakınlık duygusunu da beraberinde getirir ki bu durum da kendilemeye neden olur. İnsanın bir yere ait olması ya da o yerde rahat hissetmesi için buranın bir yerleşim yeri ya da iç mekân olması gerekmez. Fiziksel şartlar göz önünde bulundurulmaksızın, bir mekâna ya da bir eşyayla ilgili olan deneyim, önemli statüsünü mekâna/nesneye verdiği gibi, aynı zamanda bu deneyim kişilerin değişen özelliklerine ve özel anlarına tanıklık eder veya kişileri bir anlamda yansıtır (s.24).

A/r/tograf kimliğimle kompozisyonun arka planında küçük renklerden başka hiçbir unsura yer vermedim. İnsan bedeninin bir parçası olan yüz profilini çizmemin nedenlerinden biri de gizemi ortaya çıkarmaktır. Derin bir yalnızlık vurgusuyla kapalı mekânın getirdiği ruh halini yansıtmaya çalıştım. Genellikle vurguyu profilden başımdan ve sırtımdan göstermeye çalıştım. Bir duygunun yoğunluğunu ortaya çıkarmak amacıyla boş bir mekânda göstermek istedim. Profil portremi nadiren çalıştığım sulu boya tekniğiyle yaptım. Dikey kompozisyon içerisinde dokuyu, gölgeyi, ışığı, lekeyi, noktayı, çizgiyi ve ritim öğelerini bir araya getirdim. Giydiğim tişört kıvrımlarını, koyu renkli lekesel bir şekilde, yüzümdeki renk uyumlarıyla zıt bir şekilde bir araya getirdim.

3.6.5. Ben kimim?

Görsel 3.25. Lütfi Akdeniz, “Ben Kimim?”, 35x50 cm, Tuval üzerine yağlı boya, 2021

“Ben kimim?” sorusunu düşünen her insan; aslında kendinin ne olduğunu, nasıl dünyaya geldiğini, dünyadaki rolünü, ölümden sonra ne olacağını ve benzeri soruları kendine yöneltmiş olur. Bu sorulara cevap arayan insan, kendi bedensel yapısını, düşüncelerini, tarihsel hafızasını, kendine benzemeyen diğer varlıklarla ve bu soruya cevap verilmiş sayısız açıklamalardan başka bir verisi yoktur (http-3). Bu açıklamalar doğrultusunda katılımcılarla etkinlik uygulaması hakkında sohbet ettiğimde; daraldıklarında, pencereden gökyüzüne baktıklarını söylerlerdi. Katılımcıların çoğundan bunu duymuştum. A/r/tograf olarak katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak izlenimimi sinemadaki kadraja benzer arka cepheden kendimi betimledim. Bu betimlemede “ben kimim ve nereye aitim?” sorularına yanıt aradım. Çalışmamda kimliği belirginleştirmeyerek, dünyanın herhangi bir yerindeki hükümlü olabilecek şekilde kompozisyonumda yer verdim.

“Ben Kimim?” İsimli çalışmanın kompozisyonunu yatay dikdörtgen, üçgen ve daire biçiminde tasarladım. Geometrik form ön, orta ve arka planlardan oluşmaktadır. Figürün önündeki yatay dikdörtgen; form, ışık ve çevresindeki koyu renkler aracılığıyla zıtlık oluşturmaktadır. Figür arkadan izleyiciye ve önden ise pencereye benzer bir formla ilişki içerisindedir. Arka cepheden tasvirimi, iç ve dış mekân ortamında bakış açısı olarak

ele aldım. Süreci daha iyi yansıtmak amacıyla kendimden yola çıkarak böyle bir kompozisyon oluşturdum. Süreçte araştırmacı olarak etkilendim ve şu soruları kendime sordum: “Sahi ben kimdim? Nereye aitim? Kim? Kim? Kimim ben?” dedim. Yağlı boya tekniğiyle bu çalışmayı tamamladım. Ceza infaz kurumu, katılımcılar üzerinde bilinçaltında iyi hatıralar da oluşturabilir. Arkadaşlık ilişkileri gibi. Bu süreçte bir a/r/tograf olarak katılımcıların söyledikleri çerçevesinde durumlarını analiz etikten sonra bu çalışma ortaya çıktı.

Etkinlik yaptığım sınıfta telli ve korunaklı iki adet pencere vardı. Sınıftaki pencereler lokal ışık alıyordu. Sınıfın pencereleri ceza infaz kurumunun avlusuna bakıyordu. Bazen sınıfı havalandırmak için pencereyi açardım. Pencereden sadece duvarı görüyordum. Böylece duvar ve pencere arasında olumlu veya olumsuz bir etkileşim ortaya çıkıyordu. Pencere duvarındaki renk açık tondaydı. Bu renk tonu katılımcılar üzerinde psikolojik anlayışa göre bir rahatlık hissi veriyordu. Aynı zamanda mekâna egemen bir renkti. Bu renk uzun süre ceza infaz kurumunda kalan insanların duyguları ve hareketleri üzerine etki bırakabilir. Genellikle ceza infaz kurumu mekânındaki duvar, iletişimi kesen bir elemana dönüşür. Pencere ve duvarlar ceza infaz kurumunun genel estetik formunun iç ve dış cephe alanlarını oluşturan bir metafordur. Ceza infaz kurumundaki duvarları yüksek olup yatay ve dikey demirlerle çerçevelenmiş dikenli tellerle kaplıdır. Bu ceza infaz kurumunun stratejik özelliğidir. Özel bir mekândır. Böylece katılımcılar farkında olmadan bu unsurların etkisinde kalabilir.

Bu çalışmayı a/r/tografi'deki yaşayan sorgulama ilkesinden yararlanarak aidiyet duygusu, mekân ve kimlik kavramlarını daha iyi vurgulamak amacıyla yaptım. Kompozisyon içerisinde yer alan tek figür, insan ve toplumdaki uzak düşen insanları temsil ediyor. Bu yapmış olduğum çalışmada insanın başı merkezdedir. Kompozisyona göre ceza infaz kurumunda yaşayan insanlar genellikle bir paradoksal ve zıtlık ortamında kimliklerini oluşturmaktadırlar. Boşluk ve doluluk kavramını içerik olarak biçim ile bir araya getirdim. Teknik olarak bu eser yapım aşamasındayken renklerle çok oynadım. Bu çalışmamda aidiyet duygusunu, mekânı ve kimliği araştırmanın amacına göre kurgusunu planlayarak tasarımını gerçekleştirdim.

3.6.6. Yorgun zaman

3.6.6.1. *Yorgun zaman kısa film hazırlık süreci*

Aidiyet duygusu, mekân ve kimlik kavramında kısa metrajlı film çekmeye karar verdim. Önce bir senaryo yazdım ve sonra bir kâğıt üzerinde karalamalar yaptım. Kısa filmi Şırnak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünün zemin katında çekmeyi planladım. Çünkü mekân olarak ceza infaz kurumunun koridorlarını ve yerini andırıyordu. Bu yüzden kendi kurumumda çekim yapabilirim dedim. Sonra odamda film öncesi hazırlık yapmam gerekiyordu. Kısa metrajlı filmde ne kullanacaktım? Liste halinde şunları yazdım: ayna, tel, mum, çakmak, hızlandırıcı yapıştırıcı, kâğıt, koli bandı ve kamera. Bende olmayan malzemeleri temin etmek için çarşıya çıktım. Camcıyı aramaya gittim. İlk önce bir bakkala gidip mumun olup olmadığını sordum çünkü çekim için mum ışığına ihtiyacım vardı. Dükkân sahibine büyük mumlar var mı? diye sordum. O da doğum gününde kullanılan mumları bana gösterdi. Dükkân sahibine bu mumların ışığı işimi görmez dedim. Peki, bu mumları nerede bulabilirim? diye sordum. Dükkân sahibi “Ben de aradım bu mumları ama bulamadım” dedi. Sonra ona hayırlı işler deyip çıktım. Yol üzerinde camcı vardı. Şehir, dağın eteğinde kurulduğu için her yer yokuştu. Yürümesi de ayrı bir sorundu. Az ötede bir camcı vardı. Onun dükkânına gittim. Burada iki çocuk vardı. Çocuklara sordum. Ayna var mı sizde? Çocuklar ayna var dediler. Ama dükkân sahibi burada değil. Yarım saat sonra gelecek dediler. Çocuklardan biri bana isterseniz arayın dedi. Aradım, camcıya ulaşamadım. Camı yerleştireceğim kutuyu ve bardakları arabada unuttum. Üçü de silindir yapıdaydı. Bu yüzden arabaya doğru hızla yürüdüm. Hava çok sıcaktı. Terlediğimi hissettim. Ama bu projeye değerd. Kutuları alıp camcıya geldim. Çocuklar, dükkân sahibinin amcaları olduğunu söylediler. Çocuklardan biri, amcasının yardımcı olacağını söyledi. Asıl işi amcası yapıyordu. Çocuk amcasını aradıktan sonra yarım saat sonra geleceğini söyledi. Bu kadar uzun süre bekleyemem bu yüzden camcıdan çıktım ve başka camcıya gittim.

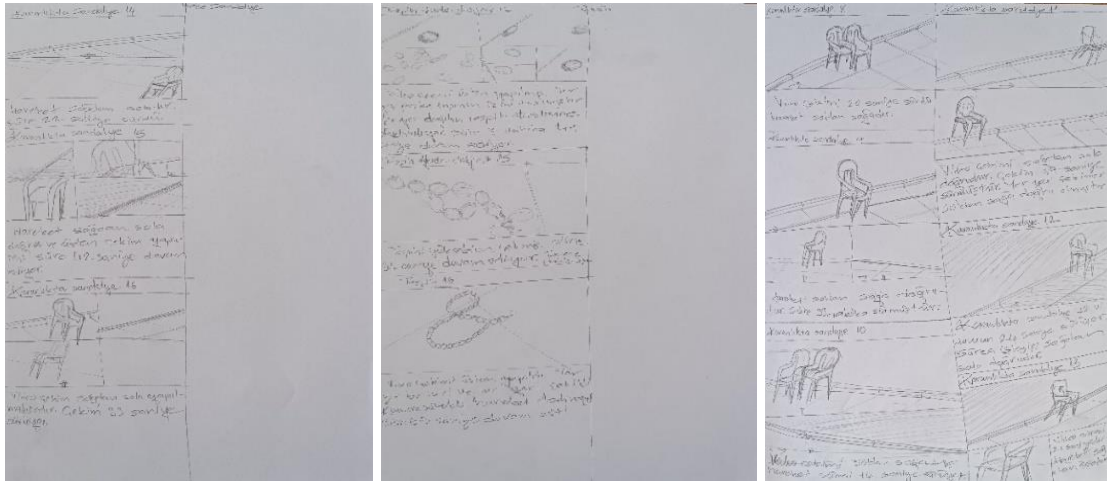
Kısa film çekmeden önce ne yapacağım ile ilgili detaylı çizimler yaptım. Bu çizimleri film kadrından çıkmış gibi bölümlere ayırdım. Bu bölümler; gece, sandalye ve volta atmak gibi sahnelerden meydana geliyordu. Bu öğelerin kompozisyonlarını oluştururken birbiriyle ilişkili olan konuları aşamalı bir şekilde aynı sayfada gösterdim. Bunu yapmamın nedeni kısa filmin tamamını görüp, filmin kurgusunu amacına uygun gerçekleştirmektir. Aynı zamanda kısa filmin eskizini yaparken çok yönlü düşünmem gerektiğini anladım. Aşağıda Görsel 3.26 kısa film eskiz aşamaları I yer almaktadır:

Yokuş yoldan yukarı çıktım. Trafik işaretlerinden sola döndüm. Sol tarafta, ilerde bir camcı gördüm. Arabayı karşı yola park ettim. İçeride iki kişi vardı. Aynayı sordum. Ayna var dediler. Camcıya kısa film çekimi için tasarımı anlattım. Şu an materyal yanımda değil dedim. Arabada kaldı, size getiriyorum, dedim. Arabadan kahve kutusunu ve kâğıt bardakları aldım. Çekim için kahve kutusuna birer santim genişliğinde aynaları yerleştirmem gerekiyor dedim. Objektifi kutuya yerleştirerek aynanın yansımalarından film çekecektim. Camcıya ne yapacağını anlattım. Kâğıt bardak ve kutunun boyutuna göre camı kesmesini istedim. Sonra kestiği parçaları kirletmeden itinalı bir şekilde kahve kutusuna ve kâğıt bardağa yerleştirmesini istedim. Camcıya bunları yapabilirsiniz değil mi? diye sordum. Evet, yapabilirim, dedi. Camcı gönyeyi aldı ve aynayı ölçtü. Ölçtüğü yerleri kesti. Her bir cam kesimini gönyeyi kullanarak yaptı. Ayna kesimlerini bitirdikten sonra cam parçalarını silikon tutkalla kutuya yapıştırdı. Bu işlem zaman aldı. Kutudaki çalışmasını tamamladıktan sonra aynı işlemi diğer iki kâğıt bardağa da yaptı. Onları da bitirdikten sonra camcıdan çıktım. Camcıda yaklaşık iki saat kaldım. Bu kez arabayı yokuştan aşağıya doğru sürdüm. Yol üzerinde birkaç yere mum olup olmayacağını sordum ve mum bulamadım. Fakülteye geri döndüm. Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü hocalarından Aligholi Hoca'ya: *“Yarın kısa film çekmeme yardım edebilir misiniz?”* dedim. *“Evet, yardım ederim”* dedi. Hala kafam karışıktı. Son bir kez malzeme listesini gözden geçirdim. Plastik sandalye ve terlik lazımdı. Güvenlik sebeplerinden dolayı demir sandalyelerin ceza infaz kurumunda kullanılmasına izin verilmiyordu. Aligholi Hoca bende plastik sandalyeler var, sana getiririm, dedi. Hızlandırıcı yapıştırıcı aldığım için aynaları sağlamlaştırmak amacıyla bu yapıştırıcıyı kullandım. Sonra kalemle kutunun altını forma göre çizdim. Ardından maket bıçağıyla altlarını keserek objektifi yerleştirmeye çalıştım. Objektifi yerleştiremedim. Yani gün boyu boşuna uğraşmış oldum. Bu teknikle farklı ve değişik açılar deneyecektim. Bunun üzerine farklı düşünmeye başladım. Neler yapabilirim? Bunun üzerine kafayı yordum. Kurumun giriş katına indim. Çekim denemelerini yaptım. Sonra kafamda oturmeyen yerler vardı, onları da bu şekilde hallettim. Fakültenin zemin katında ve ara koridorda kısa film için fotoğraf çektim. Bu fotoğrafları kısa filmimde kullanacaktım (Lütfi, 20.06.2022).

Ertesi gün sabah erken kahvaltı yaptıktan sonra okula gittim. Kendi fotoğraf makinemi de getirdim. Okula gelmeden önce Aligholi MARDANİ hocanın evinden iki sandalye aldım. Lojmanın girişini kapatmışlardı. Lojmanın bariyeri bozulduğu için içeriye giremedim. Arabayı yolda park edip gittim. Polis buraya arabayı park ederseniz

ceza yersiniz dedi. Polisin demesiyle Aligholi Hoca'nın kapıdan girişi bir oldu. İki sandalyeyi onun elinden aldım. Çekim için terlikte getirmişti. Hızlı bir şekilde arabaya doğru yürüdük. Arabaya varır varmaz sandalyeleri arabanın bagajına koydum. Sağa sola baktıktan sonra arabayı yola çıkardım. Böylece fakülteye hocayla beraber gittik. Hemen çekim alanına inmedik, malzemeleri odama bıraktım. Öğleden sonra saat üçte çekime başladık. Fotoğraf makinemle mekânın birkaç yerini çektim. Aligholi Hoca'yla hangi yerler çekim için daha uygun diye zemin kata baktık. Bu nedenle mekânı ve kısıtlanmışlığı temsil edecek yerlerin fotoğraflarını çektim. Aşağıda Görsel 3.27 kısa film eskiz aşamaları II çekimleri için tasarımlar yer almaktadır.

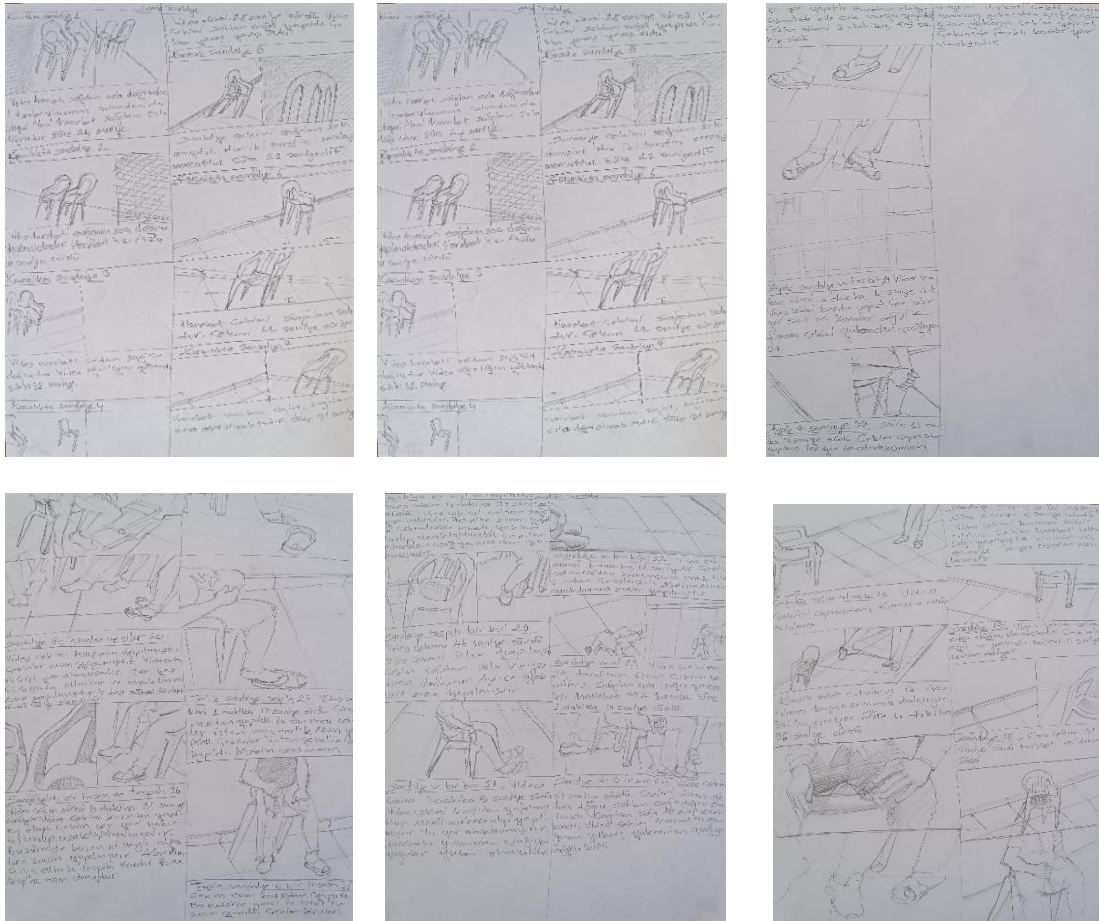
Görsel 3.27. Kısa film eskiz aşamaları II

Deneme çekimi için sandalyeye oturdum. Aligholi Hoca'ya yerin zemini ile duvarı kapsayacak şekilde fotoğraf çekmesini söyledim. Aligholi Hoca'nın tripotu yanımdaydı. Sandalyelerden konuyla ilgili farklı açılardan ve duruşlardan kompozisyon oluşturdum. Ceza infaz kurumunda zaman kavramı yok gibiydi. Çünkü ceza infaz kurumunda zaman sabit ve geçmiyordu. Bu yüzden sıkılganlığı ve sıkıştırılmış duyguyu ellere ve ayaklara hareket vererek ortaya çıkarmaya çalıştım. Bazen ayak, el ve kameranın açılarıyla oynayarak kısa filmde oynayanlara yönerge verdim. Bu durum benim için zor bir süreçti. Çünkü kısa filmde katılımcıyı canlandırmak o kadar kolay değildi. Canlandırmayı yapıp yapamayacağım konusunda tedirgindim. Şimdi ne olacak, o duyguyu verebilecek miyim endişesini taşıdım. Çünkü ilk kez oyunculuk yapıyordum. Onun stresi vardı üzerimde. Çekimde oynayan arkadaşlarla beraber araştırmacı olarak ben de volta atıyordum. Filmi çekerken hareketin tamamını değil, işin kavramsal açıdan yansıtabilmek amacıyla görüntünün sadece bir kısmını alıyordum. Amaç aidiyet, kimlik ve mekân kavramının

kapalı bir ortamda nasıl olacağını ortaya çıkarmaktı. Görüntünün kalan bölümünü izleyiciye bırakıyordum. Kimi zaman kompozisyonlarda nesnelere arasındaki etkileşim ve iletişimden yararlanıyordum. Böylece kısa film için kompozisyonlar oluşturdum.

Kompozisyonda zıtlık, denge, boşluk üzerine ve psikolojik olarak anlamsızlık duygusu üzerinde duruyordum. Ceza infaz kurumundaki süreci ortaya çıkarmaya çalışıyordum. Süreçte neler oldu veya neler olacak? Kısa filmde bir belirsizlik ve yalnızlık duygusunu ortaya koymaya çalıştım. Kimi kompozisyonlara ikili gruplara yer verdim. Okulda bulunan öğrencilerden yardım aldım. Kısa filmde oynayan öğrencilerde de oyunculuk deneyimi yoktu. Onlara nasıl oynanacağını anlattıktan sonra kendilerinden de bir şeyler katmalarını istedim. Tel örgüleri üzerinde ellerini getirip götüren iki kişinin elini yansıttım. Dışarıya karşı özlenen duygu ve düşünceleri böylelikle ele aldım. Bazı sahneleri kısa filmde çıkardım. Doksan videodan amaca uygun olanları ekledim (Lütfi, 21.06.2022).

Aşağıda Görsel 3.28 kısa film eskiz aşamaları III taslakları yer almaktadır:

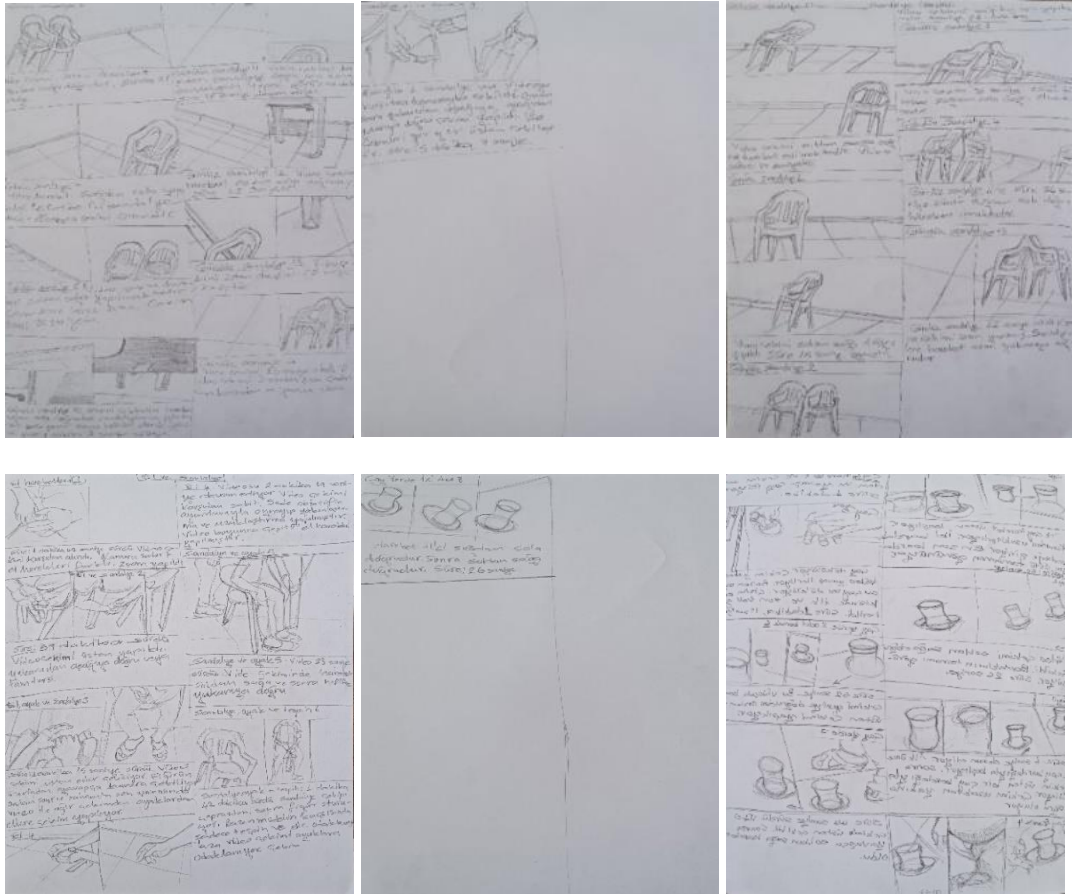
Görsel 3.28. Kısa film eskiz aşamaları III

Kısa film eskiz aşamalarının III görseli hakkında şunu söyleyebilirim. Filmin sahnelerini bölüm bölüm çektikten sonra filmi izleyip kategorilere ayırmaya çalıştım. Örneğin gece-gündüz çekimi gibi gruplara ayırdım. Bu gruplamanın yanı sıra gece çekiminde objeleri sıralamaya koydum. Gündüz sandalye, tespah ve volta atma sıralaması şeklinde kurgusunu yaptım. Bunu yapmamın nedeni araştırma konumu ve mesajı diyalogsuz, doğru verebilmektir. Bütün sahneleri filmde doğru göstermek için çektiğim kısa filmin videolarının eskizini yaptım. Ondan sonra çektiğim sahneleri birleştirdim. Sahneleri birleştirdince gece gündüz döngüsünü ve nesnelerin sıralamasının amaca uygun bir kurgusunu tamamlamaya çalıştım. Pek çok tekrara yer vermemin sebebi hükümlülerin gün içerisinde ceza infaz kurumunda davranışların birbiriyle aynı olmasıyla ilgilidir. Kısa filmimde tekrarları doğru yerde ve bütün olarak algılamak için yüzlerce kez aynı sahneleri izledim.

Ceza infaz kurumundaki herhangi bir katılımcının hayatı bir büyük senaryoya dönüştürülebilir. Süreci bu açıdan da sorguladım. Ama bu benim istediğim bir düşünce tarzı değildi. Araştırmamın amacına da uygun değildi. Bundan dolayı kısa film karelerini farklı açıdan çekmeye karar verdim. Kendi kendimi sorgulamaya başladım. A/r/tograf olarak kendime şu soruları yönelttim. Ceza infaz kurumundaki sanatsal etkinliklerden sonra süreci nasıl yansıtabilirim? Ceza infaz kurumu gibi zamanın geçmediği ve yoğun tekrar yaşanan bir yeri nasıl bulabilirim? Zaman, mekân, aidiyet duygusu ve kimlik arasındaki bağlantıları kurgulamam gerekiyordu. Bundan dolayı sorgulamış olduğum ortak kavramların bir arada olmasını istedim. Düşündüklerimi uygulamaya dökmek için kavramsal harita oluşturacak şekilde karalamalar yaptım. Yazdım, çizdim ve sildim. Yer yer ne yapacağımıyla ilgili tıkanmalar yaşadım. Bunun üstesinden gelmenin tek bir yolu vardı o da sahaya çıkıp çekim denemelerini yapmaktı. Ben de sahaya indim ve çekime başladım. Düşündüğüm kısa filmde kavramsal olarak zincirin ve kelepçenin varlığı yoktu. Temel olarak istediğim kavram kurgusu izleyiciye ceza infaz kurumuna benzer ve o atmosfere uygun zorunlu bir alan yaratmaktı. Benim düşünceme uygun kavramsal filmleri izledim.

Film çekmeye haziran ayında başladım. Çekim yaklaşık bir hafta sürmüştü. Çekim sürecinde sandalyeler eksikti. Ceza infaz kurumu ortamına uygun bir mekân oluşturmam gerekiyordu. Ceza infaz kurumunda kullanılan sandalyeler plastikti. Etkinlik sürecinde katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde ceza infaz kurumunda zamanlarını nasıl geçirdiklerini öğrendim. Senaryo kafamda daha da netleşti. Filmde kullandığım objeler,

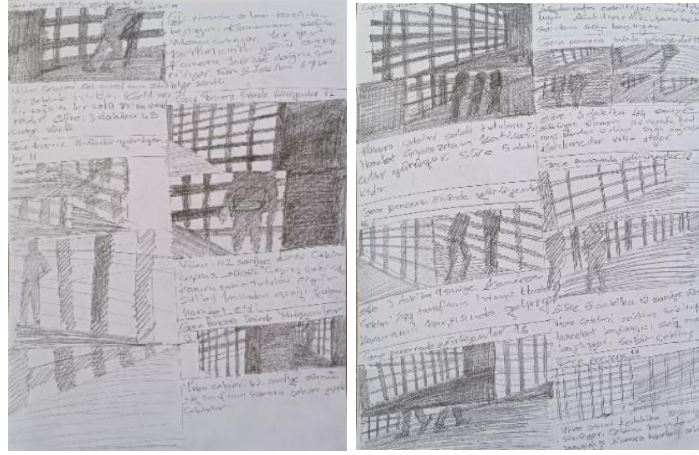
sandalye, tepsi, çay ve terlikti. Katılımcılar kendileri için aidiyeti temsil edecek hangi objeleri kullanıyorlar? Sorgulamalar aracılığıyla fikirler edindim. Okuldaki bir hocadan destek aldım. Filme başlamadan önce senaryo yazdım. Pratikte uygulamayacağımı anladım. Film çekerken ve çektikten sonra daha iyi kare çekmek için kısa senaryolar yazdım. Film çekimleri akşam saat onu buluyordu. Yazdığım senaryo görsel halindeydi. Kısa bir etüt yaptım. Hareketin bitiş, başlangıç yerlerini ve kompozisyonlarını parça parça uygun bir şekilde çizdim. Filmi izledikten sonra bu şekilde yapmamın daha doğru olduğunu anladım. Film bittikten sonra çekim kadrallarının her birinin ayrı taslağını yaptım ve sonra bu taslakları sınıflandırdım. Bunu yapmamın nedeni filmi daha doğru birleştirmektir. Aşağıda Görsel 3.29 kısa film eskizleri aşamaları V tasarımları yer almaktadır:

Görsel 3.29. Kısa film eskizleri aşamaları IV

Kısıtlı imkânlarla filmi çektim. Olmayan malzemeleri tedarik ettim. Sandalye, kamera, ışık, ses ve farklı profesyonel malzemelerde yoktu. Örneğin bir katılımcının tepesinden görüntü almam gerekiyordu. Uygun malzeme olmadığından istediğim bazı açılardan çekim yapamadım. Benim için sancılı bir süreçti. Ama bu süreç içerisinde kendi

olanaklarım çerçevesinde bu filmi tamamladım. Duvara yansıttığım pencere görüntülerini plastik sandalyenin oturma bölümündeki gözeneklerin arkasına cep telefonu ve el fenerinin ışığını yansıtarak elde ettim. Bu farklı ve özgün bir deneyim oldu. İmkânsızlıklar içerisinde çok bölüm çektim. Çok bölüm çekme nedenim, istediğim aidiyet, mekân ve kimlik kavramını doğru yakalamaktı. Yakaladıktan sonra çekimi bıraktım. Mekân çok dardı. İstedğim şekilde hareket edemiyordum. Bazen bir bölüm veya açı için onlarca deneme yapmam gerekiyordu. Eldeki ve ayaktaki titremelerin duygusunu doğru bir şekilde ortaya çıkarmak için oyuncuları yönlendirdim. Duvar yatay-dikey, yer de dikey-yatay çizgilerden oluşuyordu. Kısa film çekiminde estetiği ön plana çıkarttım. Aşağıda film eskiz aşamaları Görsel 3.30’da yer almaktadır.

Görsel 3.30. Kısa film eskizleri aşamaları V

3.6.6.2. Yorgun zaman kısa filmi hakkında bilgilendirme

Süreklilik biçiminde oluşan zaman, gelip geçiciliğinde değişme neden olan ve dönüşü mümkün olmayan bir doğrultuda birbirini takip eden olaylar zinciridir. Zaman, devam eden doğru bir çizgi şeklinde düşünülebilir. Zaman geçmişe doğru sonsuza kadar uzanır. Bu anlamda zaman geleceğe doğru akıp gitmektir (Akarsu, 1988, s. 203). Bu düşünce çerçevesinde araştırma konum olan aidiyet duygusu, kimlik, mekân kavramlarını daha iyi yansıtmak amacıyla kısa film çekmeye karar verdim. Ceza infaz kurumu konulu eserleri, filmleri, hikâyeleri ve sosyal medya içeriklerini inceledim. A/r/tografi sürecinde sanatçı/araştırmacı/öğreten ve öğrenen olarak süreci daha iyi nasıl ifade edebilirim sorusunun yanıtını aradım. Bu sorgulama sürecinde edebiyat, psikoloji, sosyoloji gibi farklı disiplinlerin sahasına girdim. Bu araştırmalar sonucunda başta senaryo olmak üzere kısa film ile ilgili süreçler belirginleşti. Bu arada ceza infaz kurumu konulu farklı filmler

izledim. İzlediğim her filmde bir şeyler öğrenmeye çalışıyordum. Fakat kısa film çekimi için gerekli teknik malzemenin temini ve uygun mekân bulma, araştırmanın bu süreçle ilgili temel risklerindendi. Bu riskler üzerinde düşünerek onları listeledim. Filmde kullanılacak teknik malzemeler, filmin nerede çekileceği, kimlerin oynayacağı ve çekim sürecinde hangi risklerle karşılaşılacağı, cevap aradığım sorulardandı. Bu nedenle zamanı anlamlandırmam gerekiyordu. Ceza infaz kurumunda katılımcılarla etkinlik yaptığım için o anda onlarla hangi duygular içindeydim? Bunun cevabını somut bir şekilde kısa filme aktarma ihtiyacını hissettim. Kendime sürekli şu soruyu soruyordum: “Acaba bu koşullar altında bir a/r/tograf olarak etkinlikte aidiyet, mekân ve kimliği yansıtabilecek miydim? Diğer taraftan ceza infaz kurumundaki sıkışmışlık duygusunu ve mekânın katılımcılar üzerindeki etkisini kısa filmime nasıl aktarabilirim?” Bu filmi çekmeye sorular ve sorgulamalarla başladım. Bunun için Turanalp’ın (2019, s. 228) ifadesinde “İnsan, doğumuyla beraber içinde bulunduğu yaşama dair sürekli anlama ve anlamlandırma gayreti göstermiştir. Yaşamını sürdürebilmek amacıyla temel ihtiyaçlar yanında yaşam standardını yükseltmeye yönelik arayışlarından da vazgeçmeyi düşünmemiştir.” şeklinde açıklamıştır. Bu açıklama göz önüne alındığında sorgulamalar neticesinde zihnimde tasarladığım araştırma sürecini en iyi şekilde tamamlamaya çalıştım. Bunun için gerekli malzemeleri temin ettim ve çekim yapılacak uygun mekânı buldum. Ceza infaz kurumunda çekim yapılması yasaktı. Ceza infaz kurumuna benzer mekânların arayışına girdim. Bununla birlikte mekânın dekore edilmesi ayrı bir sorundu. Acaba benzer bir ortamı ceza infaz kurumu dışında nasıl yaratabilirim? Kendime bu soruyu sordum. Bu soruya yanıt aradım. Çalıştığım üniversitenin kampüsündeki mekânları inceledim. Bunun sonucunda en uygun mekân çalıştığım kurumdu. Bu mekânda dekor olarak kullanılacak malzemeleri tespit ettim.

Film çekimine başlamadan önce nerden başlayacağım ile ilgili kısa planlamalar yaptım. Film çekimi için kamera, tel örgüsü, aynalı dürbünler, ışık, sandalyeler ve oyuncular bulmam gerekiyordu. Mevcut olan ve olmayan eşyalar için liste hazırladım. Bende olmayan malzemeler için arayışlara girdim. Çekim için bana aynalı silindir şeklinde kutu lazımdı. Bende kahve kutusu vardı. Bu kutuya ayna yerleştirmem gerekiyordu. Bundan dolayı çarşıya gittim. Kutunun içine aynalı cam yerleştirmek için tutkal lazımdı. Onu da bir kırtasiyeden aldım. Kırtasiyeciyeye: “*Camcıyı nerede bulabilirim?*” diye sordum. Bana camcının adresini tarif etti. Camcıyı bu şekilde buldum. Camcıya: “*Araştırma konumla ilgili çekim yapmam gerekiyor, siz kutuya ayna*

yerleştirebilir misiniz?” dedim. O da yaparım dedi ve bu sorunu çözdükten sonra kısa film için gereken diğer malzemeleri de çarşıdan aldım. Ondan sonraki gün çekime başladım. Çekimde bana yardımcı olsun diye okuldaki Aligholi Mardani hocadan kamera arkası için yardım aldım. Sonra o anda orada bulunan birkaç öğrenciden kısa filmimde oynamaları için ricada bulundum. Araştırma konumu öğrencilere anlattım. Yardımcı oldular. Süreç kendiliğinden gelişti.

Kısa filmimde araştırma konum olan aidiyet duygusu, mekân ve kimlik kavramını ayna gibi yansıtmaya çalıştım. Bu bağlamda a/r/tografik olarak sanatçı-araştırmacı-öğretmen rollerimiz, kendi içerisinde metafor ve metanomlara dayalı sınırlar ötesi bir “yaratım” sürecini kapsamaktadır. Belki tüm eğitimciler, nasıl eğitildikleri ve geleneksel yöntemlerin bireylerin yaşamdan nasıl uzaklaştırdığı sorusunu sormaya başladıklarında sanatçı-araştırmacı-öğretmen olmaya dayalı a/r/tografi araştırmacısı olmayı isteyeceklerdir. Çünkü derinlemesine ve gelişime açık anlam yaratmak, araştırma sürecine yeni imkânlar sağlamaktadır. Bu süreçte sürekli büyüyen, kapsayıcı, benzerlik ve farklılığın ötesine geçebilen üst düzey birtakım kurgular oluşturmayı olanaklı kılar. Bu noktada coğrafî, spirütel, sosyal, pedagojik, psikolojik ve fiziksel alanın öznelliğini bir diyalog içinde ve diyaloglar aracılığıyla çok yönlü olarak yorumlanan yeni bir alandır. Yeniden düzenlenen, dönüştürülen ve keşfetmeye ilişkin farklı olasılıklar oluşturur (Irwin, 2004’ten aktaran Ayvaz Tunç, 2021, s. 70). Bu düşünce bağlamında kendimce sorgulamalara başladım. Yaşayan sorgulamamda her bir bireyin mutlaka olumlu veya olumsuz bir hikâyesi olabilir. Böylece nasıl senaryoya dönüştüreceğimi uzun uzun düşündüm. Karalamalar yaptım ve senaryo yazdım. Ceza infaz kurumundaki etkinlikler kapsamında yaşadığım süreci senaryoya nasıl dönüştürülebilirim? Araştırma boyunca kendime farklı sorular sordum.

Bir insan suç işledikten sonra kanun adamı, infaz ve koruma memuru, polis, adalet sarayı, polis arabası, zincir, kelepçe, mahkeme salonu, masası, defteri, avukat ve hâkimle tanışır. Suçlu bunlar karşısında yargılanır ve hakkında karar verilir. Bütün bu aşamalardan sonra polis eşliğinde, infaz koruma memuru ile yüz yüze gelerek ceza infaz kurumundaki hükümlülerle tanışır. Bunlara ek olarak hükümlü hayata olan kırgınlığını, küskünlüğünü, isyanını ve özgürlüğünü düşünür. Cezası bitinceye kadar burada geçireceği ayları ve yılları film şeridi gibi gözünün önünden geçer. Bunları düşünerek kısa film çektim. Çektiğim bu kısa film, minimal özellikler içermektedir. Kısa filmimdeki vurguyu, mekân, zaman ve kimlik bağlantısı üzerinde kurguladım. Uzun zamandır ceza infaz kurumunda

olan bir hükümlü, yaşanan tekrarlardan dolayı yüzünde derin etkiler oluşabilir. Bu tekrarlardan dolayı hükümlünün psikolojik yönünü kısa filmde yansıttım. Aynı zamanda hükümlünün aidiyet duygusunu da ortaya çıkardım.

Ceza infaz kurumunda saniye, dakika, ışık ve karanlık, hükümlüde psikolojik değişimlere yol açabilir. Bu nedenle filmin temel senaryosu ve planında belli bir zaman diliminden yola çıkmadım. Zamanın sürekliliği kapalı bir mekân içerisinde ister istemez akıp gitmektedir. Film çekim sürecindeyken a/r/tograf araştırmacısı olarak hükümlülerle geçirdiğim zamanlar aklıma geldi. Çünkü psikolojik olarak duygusallık durumuna geçtim. Kurgusunu yaptığım her sahnede ceza infaz kurumundaki sınırlılığa, kapalılığa ve boşluğu mekânlara yer verdim. Sanki benim yakınlarımdan biri ceza infaz kurumundaymış duygusuna kapıldım. Kısa filmimde mekân kavramını ve estetiğini, genel konusunu, sinemasal kompozisyonlarla oluşturdum. Özellikle karanlık geometrik formlar, ışık ve gölgenin iç içe geçmesini sağlayarak bunların yan yana gelmesiyle ceza infaz kurumunun atmosferini yakaladım.

Ceza infaz kurumu mekânı toplumsal bir mekândır. Genellikle hükümlüler ceza infaz kurumunda uzun süre kaldığında olumlu veya olumsuz duygularını birbirleriyle paylaşırlar. Onlar birbirinin duygularından da esinlenirler. Kısa filmimde ceza infaz kurumunda yaşayan hükümlülerin ortak hikâyelerini ele aldım. Kompozisyonlarda yer alan figürler, objeler ve hareketlerin çeşitli yönlerini ve film içindeki insanların duygularını göstermeye çalıştım. İnsanların değişmiş kimliği ve aidiyet duygusu sansürlenmektedir. Çekim sürecinde bazı arkadaşlardan yardım aldım. Kısa filmimde hem oyuncu ve hem de kameraman olarak farklı sahnelerde rol aldım. Çünkü a/r/tograf olarak o sürecin bir parçasıydım. İnsan hayatında var olan objelerin aracılığıyla boşluğu, doluluğu, hükümlülerin aileden uzaklaşması ve birbiriyle olan paylaşımlarını film sürecinde ele aldım. Kadrajımda yer alan bir veya iki insanın yalnız yürüme, sevdiklerinden hediye edilen objelerle beraber normal hayattan uzak kalmalarını kısa filmimde yansıttım.

Kısa filmimde kapalı mekânlarda objenin sadece bir parçasını gösterdim. Çok sayıda objelere bu kısa filmimde yer vermedim. Çünkü ceza infaz kurumunda sınırlı sayıda objelerin kullanılmasına izin verilirdi. Ceza infaz kurumunda hükümlüler kaçabilir ya kendisine ya da başkasına zarar verebilirdi. Bundan dolayı Adalet Bakanlığı'nın belirlediği kurallar çerçevesinde çok az sayıda objeleri kavrama göre film sürecinde ele aldım. Nedeni benim araştırma konum olan ve senaryo çerçevesinde yapılmış klasik kısa

ve uzun filmler gibi bir hikâyesinin olmamasıydı. Bir objeden yola çıkarak aidiyet, mekân ve kimlik bağlamında kısa filmimde yer verdim.

Ceza infaz kurumu mekânında farklı sebeplerden hüküm giymiş insanların farklı nesnelere ilişkili olmalarına izin verilmez. Bundan dolayı yaşadıkları anlar ve zamanlar tekrara dönüşmüş ve o mekândaki objelerle yaşamını sürdürmektedirler. İnsanlar cezaevlerini toplumsal bir mekân olarak düşünmektedirler. Ceza infaz kurumu şehirleşme ve kentleşmeden dolayı ya merkezde veya merkezin dışındadır. Bu durum kentin sosyal kültüründen kaynaklanmıştır. Genellikle film sürecinde gözlemediğim hükümlüler üzerine vurgu yaptım. Filmde toplumsal bir bakış ile kalabalık kompozisyonlar oluşturdum. Film içinde farklı mekân ve zaman kavramını yansıtmaya çalıştım.

Çektiğim kısa filmi renkli olarak emekli danışmanım Prof. Metin İnce'ye gönderdim. Danışmanım filmi izledikten sonra filmi siyah-beyaz olarak yapsan daha iyi olur. Mesaj yerini bulur ve kısa filmin daha etkili olur, dedi. Bu durumda ben de filmin beyaz ve siyah kavramı üzerinde düşündüm. İnsanlar renkten renge girerek, aile ortamından uzaklaştığında uzun süre ceza infaz kurumunda yaşadığı için duygusal olarak yorulur. İlişkiler grileşir. Bu yüzden filmi siyah-beyaz fikri netleştirdim.

Ceza infaz kurumunda aile ortamından uzaklaşan insanların özlemini, durgunluğunu, sıkışmışlık duygusunu ve sınırlılığını ele aldım. Konuya göre en koyu renkler, gece zamanlarında ortaya çıkar. Bu nedenle gece de çekim yaptım. Filmin siyah ve beyaz rengini, hareketlerin tekrarını, mekânı, zamanı, aidiyeti, gece ve gündüzün saatlerini gösterdim. Buradaki renk gridir. Ceza infaz kurumundaki renk siyah, beyaz ve gri tonlarını andırıyor. Zaman ve mekâna da öyle yansıyor. Ceza infaz kurumunda uygun ışıkları görmek hükümlüler için zor olabilir. Bundan dolayı ceza infaz kurumu içindeki ışık, gölge, orta tonlar, gece, karanlık, beyaz ve siyah arasındaki uyumunu kesici ve sert geometri formları estetik bir ifadeyle verdim. Film içindeki renk, ışık, doku, zıtlık, ritim, tekrar ve farklı formlar genellikle birlikte bir sert estetik taşımaktadır. Bu tekrar süreci her gün, her hafta, her ay veya yıllar boyunca katılımcı üzerinde ağırlık ve yorgunluk duygusu oluşturur. Bu nedenle kısa filmimin adını “Yorgun Zaman” koydum.

Filmin müziğini genellikle bir kapanış ve açılış olarak yerleştirdim. Boş mekânlardaki nesnelere ve objelere bir araya getirdim. Film sahnelerinde kullandığım müzikle; trajedi, hüznün, kimsesizlik, ayrılık, gurbet, zor anların geçişini yansıttım. Gri ve siyah, siyah ve beyaz tonaliteleri insanların değişik aidiyetlerini ve o süreç içerisindeki değişimini göstermeye çalıştım. Işık ve gölgeler film içindeki karakterlerle beraber

hareket etmektedir. Uzun süre ceza infaz kurumunda yatan insanlar fiziksel olarak değişime uğrar. Örnek olarak bir genç uzun süre ceza infaz kurumunda kalırsa fiziksel değişime uğrar. Bu gencin zamanla saçları beyazlar ve yüzü kırışır.

Filmde rol alan insanlar hükümlü değildi. Film de kendim de oynadım. Oynamamın sebebi a/r/tograf olarak süreci daha iyi yansıtmaktı. Tez araştırmasından önce haftada bir kez ceza infaz kurumuna gidiyordum. Araştırma onayladıktan sonra haftada iki kez gitmek zorunda kaldım. Çünkü katılımcılar karakalem eğitimine devam etmek istiyorlardı. Araştırmadan kopmamaları için böyle bir yol seçmek zorunda kaldım. Çünkü katılımcıları iyi gözlemlemiştim. Her gittiğimde katılımcılarla dört veya beş saat beraber zaman geçirdim. Onlarla sürekli konuşurdum. Bu durumu iyi yansıtmak amacıyla kendi çalıştığım kurumun zemin katını seçtim. Ceza infaz kurumu binasıyla benzer özellikler taşıyordu. Mekân olarak süreci en iyi yansıtabileceğim yerlendendi. Hatta kullanılan fayanslar ve duvarları bile neredeyse aynıydı. Saymış olduğum bu mekânlar sürecin bir parçası oldu. Gittiğim mekân sınırlı olduğu için psikolojik olarak farkında olmadan etkilendim. Yaşam alanını filmde sınırlandırdım. Mekânın kendisi de sınırlı olduğu için çekim yapacağım alanda gidebileceğim bir yer yoktu. Her hafta düzenli gittim. Hava koşullarından dolayı ve Covid 19 dönemine denk geldiği için gidip gelmelerimde sıkıntılar yaşadım. Hükümlülerle araştırmayı yürüttüğüm için o süreç içerisinde neler yapmam gerektiğiyle ilgili fikirler üretiyordum. Ceza infaz kurumuna gidip gelmelerim tekrara dönüştü. Her zaman aynı yollar ve insanlar sıkıcı gelmeye başlamıştı. Bu süreç içerisinde ceza infaz kurumu ortamının sınırları keskindi. Kapıyı çalıp içeri giremiyordum. Öncelikle güvenlikten geçmeniz gerekiyor. Ceza infaz kurumu, kuralları olan disiplinli bir kurumdur.

A/r/tograf olarak duygu geçişlerini yansıtmak sinema, film diliyle daha kolay ve gerçekti. Sanatın diğer disiplinleri için durum daha farklıydı. Örneğin tuval ve heykelde sınırlılıklar vardı. Onun dışına da çıkılmazdı. Tuval ve heykelde mekân, ses, müzik ve lirizm gibi olanaklar sınırlı olurdu. İnsanların duygularını tuval, heykel veya diğer disiplinlerle yansıtmak yapay geliyordu. Film bu sanat dallarına göre daha gerçekti.

Filmdeki oyuncular da öğrencilerimdi ve onlar amatördü. Onlara sadece yönerge verdim, bir senaryo sunmadım ve filmde oynarken serbest bıraktım. Öğrencilerime kısa filmde rol yaparken kendi sıkılmış anlarını yansıtmasını söyledim. Filmin çekim sürecinde bunları ele aldım. Filmde yer alan oyuncuları kadraja alırken dikeylere göre objektife yön verdim. Örneğin ayak ve ellerin hareketleri tekrara dönmüştür. Bu tekrar ve

psikolojik hareketler film boyunca devam etmektedir. Filmin çekim yerleri genellikle kapalı mekânlardır.

Pencereden gökyüzüne bakışları kullanmadım. Sebebi ceza infaz kurumunun kapalı sınırlı bir mekâna sahip olmasından kaynaklanmıştır. Dışarda olan insanlar farklı bir mekânda yer alabilirler. Mekânın sert dikey ve yatay çizgileri psikolojik etki olarak filmin kompozisyonuna dâhil ettim. Film içindeki ses ve müziği bir huzursuzluk ve hüzün yansıtması için tercih ettim. Müziklerin parça parça alıntılarını, film içerisindeki unsurların hareketlerini ve bağlantılara göre yer verdim. Filmin başlangıcında sigarayı yakma anına yer verdim. Çünkü oradaki insanlar zamanla sigara kullanmaya alışırlar. Kapalı mekânda yaşadıkları için psikolojik olarak etkilenirler. Kapının sesi, açılışı ve kapanışı, bir mahkûmun giriş ve çıkış sürecini temsil eder. Müziğin yükselmesi ve alçalması bu zamanın geçiş anlarını yakalamak için tercih ettim. Filmin sonunda müziğin rahatlatıcı etkisinden yararlandım. Böyle bir müzik kullandım. Çünkü ceza infaz kurumundaki insanlar günün birinde ceza infaz kurumundan çıkmayı düşünürler.

Film içindeki ışıktan karanlığa ve karanlıktan ışığa geçişler tekrara dönüşmüştür. Çünkü orada yaşam tekrara döndüktür. Zaman ve mekânlarda bir hükümlünün yaşantısından kesitlere yer verdim. Filmde bir temel hareket üzerinde durulmaktadır. O da mekânsal aidiyettir. Ceza infaz kurumunda hükümlünün yürüme sahnesine filmin belli bölümlerinde yer verdim. Yaptığım filmin bölümlerini birleştirdiğimde süresi sekiz buçuk saati buldu. Kısa filmimde araştırmadan kopmamak için gereksiz bölümleri çıkardım ve uygun sahneleri ekledim. Kısa film süresini sekiz dakika ve yirmi dokuz saniyeye indirdim. Film bu haliyle yorucu, ağır, sıkıcı ve tekrardan oluşacak biçimde kurguladım. Filmin bu durumunu bilerek yaptım. Ceza infaz kurumundaki zaman ve mekân süreci bir katılımcı için -ailesiyle iletişim kuramadığından- ağır geçmektedir. Bu kısa film içerisinde de polis, polis arabasının sesi, zincir, silah, kelepçe vs. klişe haline gelmiş öğelere yer vermedim. Kısa filmimde aksiyon hareketlerini kullanmadım. Çünkü hükümlünün kavgası ve savaşı kendiyedir.

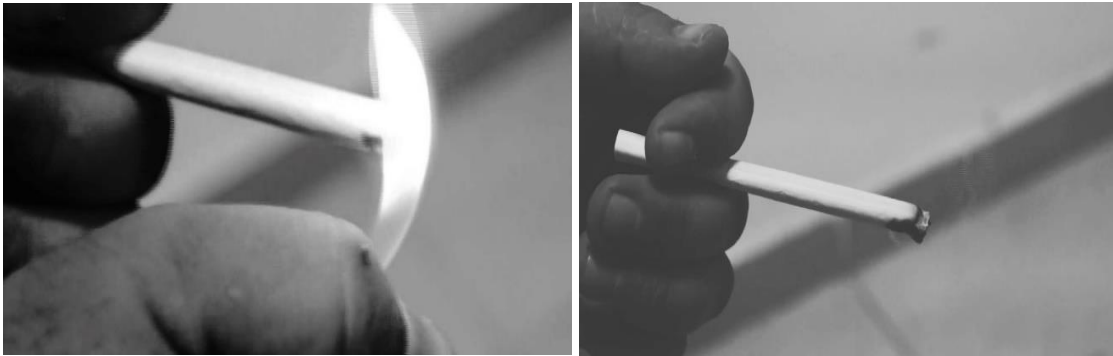
Işıkların boyutları ve yönleri, kavrama göre bir form olarak birbiriyle diyalog içerisindedir. Sebebi ise ışık ve gölgeye form vermek zor bir iştir. Ceza infaz kurumunda zaman ve mekân saatin akrep ve yelkovanı gibidir. Süreç içerisinde hükümlüler mekâna alışırlar. Bu süreç tekrar niteliğindedir.

Planlar, sahneler, ışık ve gölge ortamlarında çok hareketsizdir. Bunlar filmin içerisinde yer alır. Filmin amacı bir yorgunluğu ortaya çıkarmaktır. Rahatsız eden bir

durumu sergiler. Zaman ve mekân durumları ağır bir şekilde filmde işlenir. Zaman ve mekân tekrara girerse insanda büyük bir acı ortaya çıkar. Mekânda, saniyeler, dakikalar ve tekrarlar yer alır. Ceza infaz kurumunda bulunmak ağır ve sancılı bir durumdur. Bu kısa filmde katılımcıların kimlikleri belirsizdir. Herkes olabilir. Kısa filmde mekân anlayışında duvar ve yer egemendir. Bundan dolayı filmdeki unsurlara (duvar, yer, ışık, ritim, karanlık geçişler, boşluk ve doluluk) psikolojik bir anlayışla yaklaştım.

Ceza infaz kurumunda hükümlüler arasında negatif ve pozitif ilişkiler vardır. Kısa film çekiminde bu detaylara girdim. Detaylar genel kavramın bir parçasıdır. Kompozisyonda bu detaylar iyi yansıtmaya çalıştım ve kavramı daha iyi ifade etmek için bunları kullandım. Bu konuyla ilgili farklı filmleri izledim. Bu filmler bir hikâyeye ve senaryoya dayalıdır. Ama benim çektiğim film sürece dayalı olup kısa filmim üzerine araştırma yaptım. Farklı uzmanlarla görüş aldım ve onlarla film üzerine tartışmalar gerçekleştirdim. Bunu yapmamın sebebi farklı açılardan bu konulara bakmak ve değişik fikirler alıp özgün bir kısa film ortaya koymaktı.

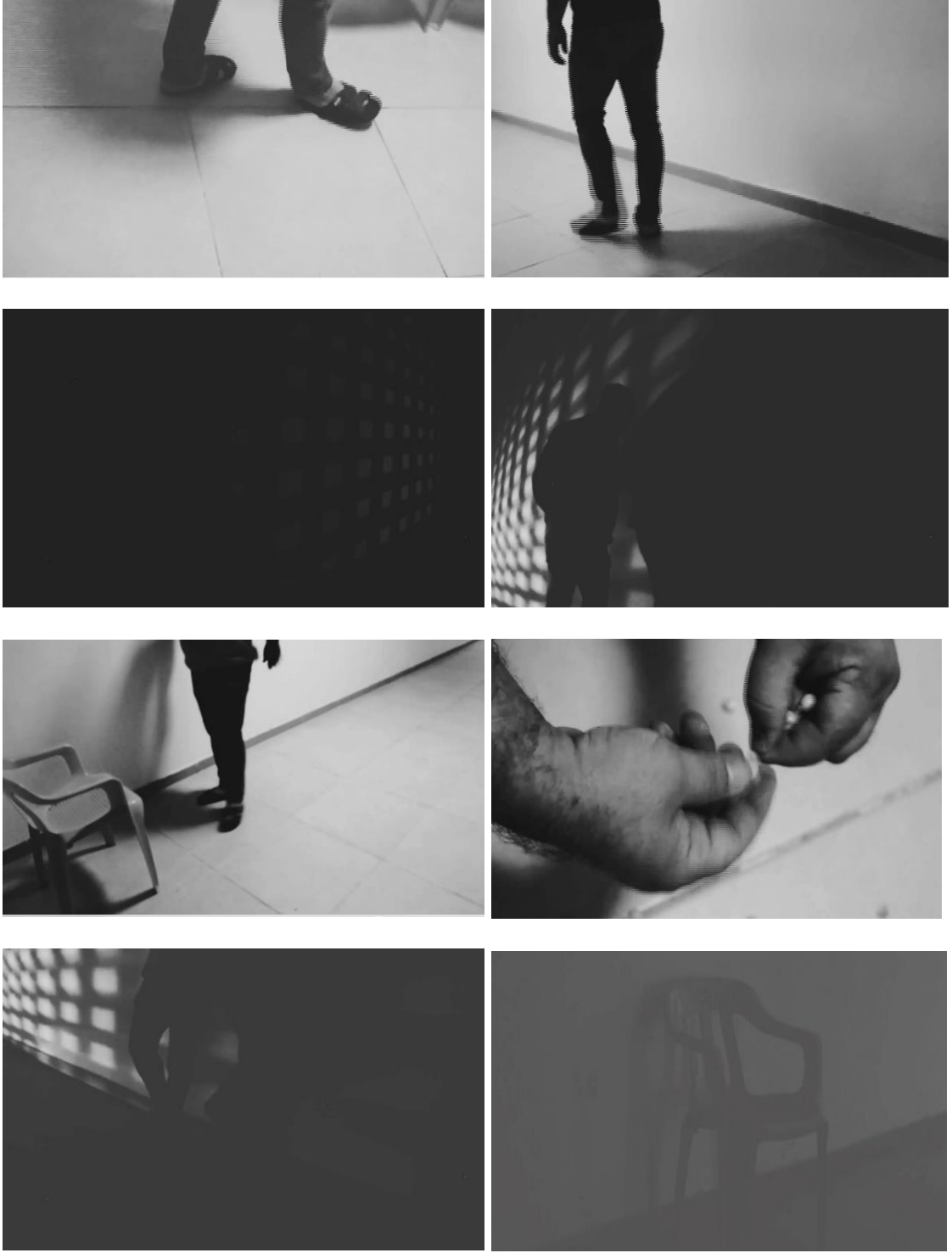
Abbas Kiayarüstemi'nin filmlerine baktım. Onun kısa filmlerini estetik bir anlayışla kendi filmimde kullandım. Ceza infaz kurumunda mekânın ağırlığı fazladır. Karakterlerin kararsızlıklarını, duygularını, parça parça anatomik yapılarını ve beden dilinin etkisini göstermeye çalıştım. Yaşanan karmaşık duygulardan dolayı müzik sakin ve gürültülüdür. Bu nedenle karma müzik kullandım. Süreci daha iyi yansıtmak amacıyla böyle bir müziği tercih ettim. Filme zen, rock ve etnik müzik ekledim. Bu kısa filmdeki amacım aidiyet duygusu, mekân, zaman ve kimliği görünür kılmaktır. Bu kısa filmimde aidiyet duygusunu yansıtmayı başardım. Kısa film ile ilgili ekran görüntüleri aşağıda yer almaktadır:

Görsel 3.31. Kısa film ekran kayıt görüntüleri I

Görsel 3.32. *Kısa film ekran kayıt görüntüleri II*

Görsel 3.33. *Kısa film ekran kayıt görüntüleri III*

3.7. Rubrik Form

“Rubrik Form” öğrenci çalışmalarını değerlendirmek amacıyla güzel sanatlar bölümlerinin proje ve etkinliklerinde, geleneksel yazılı ve testlerden farklı disiplinlerde kullanılan bir formdur. Sanat eğitimcilerinin ürettikleri proje ve etkinlikleri, onların katılımıyla ortaya çıkan ürünlerin değerlendirmesinde; kuralları belirginleştiren, öğrencileri aydınlatan, cesaretlendiren ve kendilerini ödüllendirdikleri çalışmalarla ilgilidir. Böylece öğrencileri notla değerlendirmek ikinci plana düşmektedir. Eğitim sisteminde notla değerlendirmek zorunluluk olarak görülmektedir. Değerlendirme aşamasında sanatsal etkinliklerde rubrik form kullanılması tavsiye edilir (Gura, 2008’den aktaran Avcı, 2013, s. 131). Ölçme-değerlendirme sonuçlarına bağlı olarak gerçekleşir. Ölçme işleminden elde edilen veri olmadan değerlendirme yapılamaz. Ölçme verilerine göre sonuç olumlu veya olumsuz olarak ele alınır. Ölçüt, kararı belirler. Ölçütün uygunluğu, verilecek kararı belirler (Yaşar, 2008, s. 2-3). Dereceli Puanlama Anahtarı olarak Türkçeye çevrilebilen rubrikler kısacası öğrencilerin neler beklediği ile ilgili kontrol ve değerlendirme kriteri olarak tanımlanabilir. Rubrik form yatay ve dikey ekseninde, ölçüt çıktıları halinde ve tablo şeklinde dizayn edilir (Cennamo ve diğerleri, 2009, s. 377). Yatay ve dikey eksenlerin kesişimlerinde kriterleri hakkında performans kategorilerinin tanımları eklenir. Özellikle Türkiye’de uygulamaya dayalı değerlendirmeyi temel alan yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde, rubriklerin kullanımı zorunlu hale gelmektedir. Dereceli puanlama anahtarı öğrencilerin yapmış oldukları uygulamalardan nereden puan kaybettikleri veya nereden puan aldıklarına yönelik notları anlamlandırmak için kullanılır (Kan, 2007, s. 129-136). Bu doğrultuda;

Sanat eğitiminde çalışma alanları içinde en zor değerlendirilen ise uygulamalı çalışmalarda üründür. Öğrenciden duygu, düşünüşü ve imgelerini sanatsal niteliği olan bir forma dönüştürmesi istendiğinde, sonucun değerlendirilmesi de beklenir” (Kırısoğlu, 2005 s. 207).

Araştırma içeriği göz önüne alındığında araştırmacının uygulama sonucunda elde edilen ürün hakkında anlamlı dönütler alacağı düşünülen analitik rubriklerin kullanılması uygun görülmüştür.

3.7.1. Katılımcıların değerlendirilmesi

Katılımcılardan K1’in çalışmaları ele alındığında rubrik form değerlendirme kategorisinde ortaya çıkan sonuçlar analiz edildiğinde, K1 yaratıcılık, özgünlük, sanatsal ifade aracı ve teknik beceriden düşük puanlar almıştır. Sanat eseri yaparken birkaç

durumda hataya düşmüştür. Hatalardan ilki katılımcının obje seçiminde hata yapması ve düşüncelerin soyut olmasıyla ilgilidir. İkinci hataysa, izleyiciye düşünme imkânı vermeden her şeyi ortaya koyma ve birden fazla objeye yer verilmesidir (Özayten, 1992'den aktaran Tanyel, 2015, s. 145). K1 uygulama esnasında üç etkinlik ortaya koymuştur. Özgün ve yaratıcılık adına araştırma girişiminde bulunmadığı için düşük puan aldığı anlaşılmıştır. Buna rağmen K1, objelerde aitlik etkinliğinde, diğer kriterlerden alan uzmanlarından yüksek puan aldığı görülmüştür.

K2'nin rubrik form değerlendirme sonucunda ortaya çıkan veriler incelendiğinde sanatsal ifade aracı, yaratıcılık ve özgünlük, tema ve kavram kriterlerinde düşük puan almıştır. Bunların yanı sıra malzeme ve teknik becerisinde de K2'nin düşük puan aldığı belirlenmiştir. Nitekim Gençaydın'a (1990, s. 47) göre doğa ve biçim arasındaki ilişkileri düzene oturtan yasalar hissettirilmelidir. Doğa, insan ve toplum arasındaki ilişkilerin kavratılması gerekmektedir. Buna karşın mektup etkinliğinde K2 tüm uzmanlardan tam puan almıştır. Bu bağlamda nesne ve doğa arasında seçmeci bir tutum, yerinde karar verme, doğadaki karışıklıktan kurtularak yeniden tasarlanması mümkündür. Doğayı veya objeyi bu şekilde düzenlemek plastik sanatın özelliği değil aynı zamanda bireyin kendi iç dünyasıyla ilgili bir durumdur (Kırıçoğlu, 1990'dan aktaran Ünver, 2002, s. 25).

Katılımcılar arasında K3'ün rubrik form değerlendirme sonucunu incelendiğinde ortaya çıkan veriler şunlardır: Sanatsal ifade aracı ve yaratıcılık ile özgünlük kriterinde düşük puanlar aldığı görülmüştür. Öte yandan K3 uzman değerlendirmede tema, kavram ve teknik becerisinde de düşük notlar aldığı tespit edilmiştir.

K4'nin rubrik form değerlendirme sonucunda ortaya çıkan veriler incelendiğinde sanatsal ifade aracı, yaratıcılık ve özgünlük, tema ve kavram kriterlerinde düşük puan aldığı görülmüştür. Bunların yanı sıra malzeme ve teknik becerisinde de K4'ün düşük puan aldığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların etkinlik yaparken zorlanmalarına sebep olan şeyin imkân kısıtlılığı olduğu ortaya çıkmıştır. Buna neden olan temel gerekçenin ceza infaz kurumu koşullarından dolayı katılımcıların herhangi bir nesneyi yorumlarken kısır döngüde kalmalarından kaynaklandığı söyleyebiliriz. Dahası katılımcıların farklı kaynaklardan yararlanma olasılıklarının az olması da bu gerekçeye ek olarak gösterilebilir. Bu temelde, çoğu katılımcının yaratıcılık ve özgünlük gibi kriterleri rubrik form puan cetvelinde diğer kriterler açısından daha az puan aldıkları tespit edilmiştir. Neden olarak katılımcıların içinde buldukları özel koşullarından kaynaklı günlük

yaşantılarında daima tekrara düşmelerini göstermek mümkündür. Ancak bu koşullara rağmen katılımcıların birçok özđün işler ortaya koymaları sonucunda farklı alanlarda önemli deneyimler kazanmaları da araştırma için önemli bir bulgu olmuştur.

4. SONUÇ YERİNE

Araştırmacı, çalışma boyunca elde ettiği gözlem ve deneyimlerini süreç odaklı olarak ortaya koymakta ve verileri betimleyerek aktarmaktadır. Çalışma, ceza infaz kurumunda yürütüldüğü için Adalet Bakanlığı, fotoğraf çekilmesine, ses kaydı alınmasına ve katılımcı günlüğüne izin vermemiştir. Bu nedenle araştırmacı süreç içindeki dönüşümünü, izlenimlerini veya ceza infaz kurumuna araştırma için giderken yol hikâyelerini de araştırma sürecine dâhil etmiştir. Bundan dolayı bu çalışmada “sonuç” kavramının çıktıları tam olarak karşılayamadığı görülmüş ve araştırmacının betimlemelerini net olarak karşılayan “sonuç yerine” ifadesi kullanılmıştır. Sanat eğitimine odaklanan bu çalışma, aynı zamanda sosyolojik açıdan bakıldığında genel bir sonuç çıkarılması mümkün görünmemektedir. Ancak katılımcılardan elde edilen veriler bireysel olarak onların maddi-manevi yaşantılarını ve mekânsal aidiyet ilişkilerini ortaya koymaktadır.

Objeler bağlamında ele alınan aitlik etkinliğinde, katılımcıların ailelerinden almış oldukları çeşitli şeylere manevi anlamlar yükleyip onları yanında ayırmamaları daha mutlu ve sabırlı olmalarını sağlayarak içinde buldukları ceza infaz kurumu koşullarında bağ kurmuş oldukları nesnelere aracılığıyla düzenli bir yaşantı kurmaları belli bir aidiyet bağının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Araştırma sonunda, katılımcıların aitlik bağı oluşturduğu nesnelere yardımıyla yaşamlarını belli bir düzene göre tertip etmelerine yardımcı olduğu ve nesnelere aidiyet duygusu kurmalarını sağladığı sonucuna varılmıştır. Objeler üzerine yapılan aitlik etkinliğinde sürece yönelik “yaşayan sorgulama”lar yapılmış olup, bu objeler aracılığıyla katılımcıların temel ihtiyaçlarını karşıladığı ve aidiyet duygusuna yönelik manevi değerler yükledikleri tespit edilmiştir. Dolayısıyla belli nesnelere üzerinden katılımcıların aidiyet duygusu yaşamlarını geçmişte yaşamış oldukları şeylerin şimdiki yaşantılarında var olan nesnelere aracılığıyla bağ kurmuş oldukları nesnelere yükledikleri aidiyetle birlikte yeniden yaşamışlardır. Bu çalışmanın, Akyol (2019) “Yere Aidiyetin Çevreyi Algılama ve Anlamlandırmaya Etkisi Üzerine Hasköy Bölgesinde Bir İnceleme” isimli makaleyle tutarlı olduğu görülmektedir. Bu makale bireylerde çevreye yönelik belli bir aidiyet duygusunun geliştiği ve bu duyguya bağlı olarak geçmişteki yaşantıların anılar aracılığıyla mekâna ilişkin aidiyet duygusunu destekler nitelikte işlenmektedir. Buna ek olarak bireylerin daha önce yaşamlarını geçirmiş olduğu çevreye yönelik bir aidiyet duygusu yaşamlarını durumu birey üzerinde olumlu veya olumsuz etki bırakmış olması muhtemeldir. Böylece bu

olumsuz durumun yanı sıra insanların değerli anılar ve tecrübeler yaşadığı mekâna karşıda benzer duygular yaşaması onların ilişkide buldukları mekâna yönelik olumlu davranış sergilemelerini de sağlayabilir. Bu sayede ceza infaz kurumunda yapılan bir çalışma neticesinde elde edilen bulguların yukardaki araştırmayla tutarlı olduğu görülmektedir.

Araştırmacı, yapmış olduğu mektup etkinliğinde aidiyet duygusunu bireylerin temel ihtiyaçları olan duş alma, yemek yapma ve çay içme gibi faaliyetler üzerinden anlamaya çalışmıştır. Bu faaliyetlerde araştırmacı, aidiyeti ilişkide bulunan objeler üzerinden anlaşılabilir bir bağlılık ve duyguyla ortaya çıkabileceğini vurgulayarak her bir katılımcının etkinlik sırasında içinde buldukları mekânsal koşulları göz önünde bulundurarak seçtikleri objeleri ceza infaz kurumu koşullarıyla birlikte farklı bir mekâna geçmesine rağmen geçmişle kurulabilecek benzerlikler inşa etme yoluyla bir aidiyet duygusunu geliştirdiğini fark etmiştir. Bu bağlamda Yılmaz'ın (2015, s. 47) aidiyet ve mekân arasındaki ilişkiyle ilgili çözümlemelerine bakıldığında mekânı anlamlı kılan şeyin çevrede benliğin tamamlayıcısı olarak görebilen nesnelerin aidiyeti duygusunu ortaya çıkarmada olumlu etkiler yarattığı görülmektedir. Yılmaz ile benzer sonuçlara ulaşan araştırmacı da yapmış olduğu çeşitli gözlemler sonucunda, nesnelerin katılımcıların hayatlarında önemli rol oynadığını tespit etmiş ve aynı zamanda bu objelerin katılımcıların aidiyet duygusu ortaya çıkarttığı sonucuna ulaşmıştır.

Aidiyet duygusunu anlamada araştırmacının gerçekleştirmiş olduğu mektup etkinliğinde katılımcıların mekânı ön plana çıkartarak seçilen objelerin katılımcılar üzerinde bir etkiye sahip olduğu ve bu etkinin bireylerin aidiyet duygusuyla ilişkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla aidiyetin bütünüyle yalnızca soyut bağıntılar üzerinden anlaşılabilir veya kurgulanabilecek bir şey olmadığını ifade etmek gerekmektedir. Çünkü aidiyet her şeyden önce kendisi üzerinden temellendirilebilecek bir nesneye ihtiyaç duyar. Katılımcılarda gözlemlemek üzere sandalye, pencere gibi ögeler aidiyet için araçsal bir role sahiptir. Kısaca her şeyden önce her bir katılımcının aidiyet bağına kurduğu nesnenin birbirinden bütünüyle farklı ve bağımsız olmasını sağlamıştır.

Çiçek Mızrak (2021) "Aidiyet/Aidiyetsizlik İlişkisinde Nesne ve Mekân" isimli araştırmasında gerçekleştirilen sanatsal etkinlikler ile incelenen eserler arasında bu araştırmayla tutarlı sonuçlar elde etmiştir. Mekânda nesnelere kurulan ilişkinin temelinde nesnelerin sevdiği bireyleri çağırması ve katılımcıların kullandığı eşyaların onları temsil etmesi ve böylece aidiyet bağının ortaya çıkmasını sağlaması bu araştırmayla

benzerlik göstermiştir. Mekânda nesnelere aracılığıyla deneyimlerin oluşması ve bu deneyimlerin sonucunda ortaya çıkan çalışmalarla aidiyetsizliği ortadan kaldırmaya yönelik tutarlılık göstermiştir. Bu araştırmadan ayrılan yönü ise mekânda elde edilen tecrübeler, ilişki kurdukları insanlar, yarım bırakılan olay ve düşünceler ve mekâna yönelik müdahale açısından olan farklılıklardır.

Duvar boyama etkinliğinde katılımcılar kendi istekleri doğrultusunda yansıtmak istedikleri kavram ve konuları duvara aktarmaları nedeniyle ortama aidiyet besledikleri birbirlerine karşı kenetlendikleri de görülmüştür. Katılımcıların ceza infaz kurumunda farklı bireylerle tanışmaları ve grup etkinliklerinde bulunmaları yoluyla arkadaşlık duyguları geliştirmeleri onların kendi aralarında yapmış oldukları işbirliğiyle birlikte sosyalleşerek duvar boyama etkinliğinde aidiyet duygusunu ortaya çıkarttığı araştırmada ulaşılan genel bir sonuç olmuştur. Buna ilişkin olarak katılımcıların birlikte yapmış olduğu duvar boyama etkinliğindeyse birbirleriyle iletişim içerisine girerek sosyalleştikleri ve aralarında aidiyet duygusunun geliştiği gözlemlenmiştir.

Katılımcılar duvar boyama etkinliğinde beraber çalıştıklarından dolayı buldukları mekâna karşı aidiyet duygularının geliştiğini de ifade etmişlerdir. Bu durum Alpaslan ve diğerleri (2018, s. 254) “Öğretmen Adaylarının Algıladıkları Destek, Aidiyet Duygusu ve Öğretmen Öz-yeterlik İlişkisinin İncelenmesi” isimli araştırmalarında bir mekâna veya herhangi bir şeye ait olma faktörü insani ihtiyaçlardan kaynaklı olduğunu ileri sürmektedirler. Bu temelde bu ihtiyaçları karşılama konusunda insanları motive edici bir nitelikte olduğu görülebilir. Örneğin “insanlar arasında etkileşim ve iletişim kurmak, aidiyet duygusunu geliştirdiği” şeklindeki açıklamaları bu çalışmayla tutarlı olduğu görülmüştür.

Araştırmacı, çalışmasında aidiyet duygusunu nesnelere aracılığıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Çünkü katılımcıların nesnelere anlam yükleyerek özlem duyduğu ve bir bağlılık duygusu geliştirdiğini analiz etmiştir. Hislerle örülen bu objeler zamanla ortaya çıkan problemlere göre değişkenlik göstererek, aidiyet bağının güçlenmesine yol açarak, katılımcıların nesnelere özel anlamlar yüklemelerinden dolayı aidiyet duygusunu ortaya çıkarmıştır. Bunlara ek olarak araştırmacı katılımcıların kendisini etkileyen koşullar da ailesini ve çevresini hatırladığını, zihninde tasarladığı şeyleri somutlaştırmak amacıyla anılarından yararlandıklarını gözlemlemiş ve süreci sorgulayarak görselleştirdiklerini izlemiştir. Araştırmacı, bu izlenimler doğrultusunda aidiyet sorgulamalarını a/r/tografi

yöntemi aracılığıyla performansını gerçekleştirmiş ve sanatsal etkinlikleri sürece yayararak oluşturmuştur.

A/r/tografi yöntemiyle ele aldığımız araştırmada aidiyet duygusu her şeyden önce mekân ve kimlik üzerinde etkilidir. Bu nedenle a/r/tografinin düzensizliğe yönelik “açıklık” (openings) kavramı yoluyla -sorgulamaları ayrıştırmadan- yapıcı bir rol üstlendiği görülmektedir. Katılımcıların kendilerini, kullandıkları objeleri belki de ilk kez bu denli sorguladıkları görülmüştür. Bağımsız gibi algılanan fakat aynı türden olan bu nesnelere/yapılar/düşünceler/durumlar arasındaki bağlantıları fark ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan sorgulamaların birbiriyle ilişkili olması nedeniyle bu aidiyet kavramının araştırma için önemli bir veri olmaktadır.

Bitişiklik (contiguity) kavramına göre, a/r/tografinin rollerinden biri olan sanatçı/araştırmacı/öğrenen-öğreten kimliklerin önemli olduğu anlaşılmıştır. Bitişik sorgulama araştırmaya, eğitime ve esere yönelik çeşitli katkılar sağlamaktadır. Dolayısıyla araştırmada a/r/tografide’ki bütün kimliklere yönelik özel bakış açıları ortaya koyulmuştur. Bu özel bakış açılarını araştırmaya olumlu etki yarattığı, süreç içerisinde ayrıntıların keşfedilmesini sağladığı ve farkına varılmayan manaların ayırt edilmesinde aidiyet duygusuna olumlu katkı sağladığı görülmüştür.

Yalçın (2020) “Kişisel Bir Aidiyet Meselesi: Ev, Yurt, Çadır” araştırmasında aidiyet ile ilgili deneyimleri ön plana çıkarmıştır. A/r/tograf katılımcıların çalışmalarından yola çıkarak sanatsal üretimde bulunmuştur. Araştırmacı, çalışmalarında kısa metrajlı film, transfer baskı, yağlı boya tekniğiyle arka cepheden kendisini ve sulu boya tekniğiyle profilden portresini tasvir etmiştir. Bunların yanı sıra yağlı boya tekniğiyle bir kurgu olarak ceza infaz kurumuna düşen çocukları betimlemiştir. Araştırmacı, yaptığı bu çalışmalar aracılığıyla otobiyografik ve yaşayan sorgulamalar yaparak süreç içerisinde deneyimlerini, sıklıkla, gel-gitlerini ve katılımcıların çaresizliklerini tasvir etmiş olup kısa filmde oynayarak aidiyet kavramındaki duygu geçişlerini ortaya koymuştur. Etkinlikler aracılığıyla araştırmacı, bireyselliğini ortaya koyarak bu araştırmayla tutarlı olduğu izlenimini vermiştir. Bundan dolayı bu araştırmayla benzer yanları olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmacının çalışmasına yakın başka bir araştırmada Bilici Öztürk (2022) “Güzel Sanatlar Lisesi Resim Atölye Dersi Öğrencilerinin Yaratıcılık ve Uygulama Becerilerinin Geliştirilmesinde A/r/tografi Yönteminin Rolü” araştırmasında tamamen farklı olan çalışmaların yaşam yazma yazılarından seçim yaparak farklı teknik ve ölçülerde otoetnografik çalışmalarını

yapmıştır. Ayrıca uygulamalarında, sanatçı, araştırmacı ve öğreten-öğrenen rollerini bir araya getirerek bu araştırmayla tutarlı olduğu görülmüştür. Araştırmacı, bunlara ek olarak çalışma sürecinde aidiyet duygusunu ortaya koymak amacıyla plastik çözümler adına disiplinlerarası çalışmıştır.

A/r/tografi yöntemiyle araştırmacının katılımcılarla yapmış olduğu etkinliklerde objelerden yola çıkarak aidiyet, kimlik ve mekân kavramında kendilerini bulmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Buna ek olarak araştırmacı a/r/tografi yaklaşımında etkinliklerin uygulamalarında katılımcıların araştırma yapmaları gerektirdiğini açıklayarak, onların sınırlı yaşantı koşullarına dayanmasını sağlayarak objelerin duygular üzerinde yakınlık ve uzaklık etkisi olduğu bilgisine ulaşmıştır. Katılımcılar üzerindeki anıların bile araştırma konusu olduğunu ve onların mutlu olduklarını gözlemleyerek yaşantılarıyla ilgili deneyimlerini objeler aracılığıyla tercih ettiklerini tespit etmiştir. Böylesi bir etkinliğin katılımcı için umut verici olduğu, hayatıyla ilgili önemli kararlar verebilmesini sağlayarak aidiyet duygusunu güçlendirdiği sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca katılımcıların uygulamalara devam ettiği sürece koşullarında objelerin kendi hayatını nasıl kolaylaştırdığını anlayarak, birbiriyle paylaşım yaptıkları ve öğrenmeye isteklerinin arttığını süreç içerisinde izlenmiştir. Araştırmacı tarafından katılımcılar üç etkinlikte konu ve obje seçiminde serbest bırakılmış, yaşantılarında iz bırakan objeleri ele alarak birbirlerine öğretici, paylaşımcı ve yardımcı oldukları gözlemlenmiştir.

Katılımcılar çevresinde yer alan nesnelere ile bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde etkileşim içerisinde yer almaktadırlar. Katılımcılar ceza infaz kurumunda nesnelere ilişki kurmak zorundadırlar. Bunun sonucunda nesnelere kurdukları ilişki süreci duygusal bir bağa neden olur. Böylece aidiyet duygusu nesnelere yönelik ortaya çıkar. Bu nesnelere hayatlarının bir parçası olur ve belli bir süre sonra anlamlı olmaya başladığında aidiyet duygusunun ortaya çıktığı araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Katılımcılar birbirleriyle ve nesnelere kurdukları ilişkilerin tamamına duygularını yansıtmaya çalışmışlardır. Aidiyet duygusunun katılımcının içsel yaşantısında doldurulması gerekenden fazla bir boşluğa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmacı, katılımcıların objeler hakkında yazma konusunda güçlük yaşadıklarını izlemiş ve sebebini sanat ile ilgili almış oldukları sanat eğitiminde yazı yazmadıklarından kaynaklandığını fark etmiştir. Katılımcıların objeler üzerinde aşamalı bir şekilde düşünmeleri sağlanarak ve buna bağlı olarak her katılımcının kendi bilişsel sürecini olumlu yönde geliştirdiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Güneş'in (2018, s. 163) yaptığı

araştırmada atölyelerde geleneksel olarak verilen eğitimin yaşam temelli sorgulama olmadığını ve etkinlikleri yazma deneyimi olmadığı için katılımcıların sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Araştırmacı, buna benzer şekilde katılımcıların süreç içerisinde bu sorunların üstesinden geldiğini görmüş ve yaşayan sorgulamanın, birbiriyle ilişkili düşünmeye yönelik olumlu bir etkisi olduğunu görmüştür. Ceza infaz kurumunda gerçekleştirilen bu araştırmanın Güneş'in araştırmasıyla tutarlı olduğu anlaşılmıştır.

Araştırmacı, katılımcıların çalışmalarında yönlendirici olmuş ve etkinliklerini gözlemleyerek nesne ve kavramdan yola çıkarak aidiyet duygusunu ortaya çıkardıklarını fark etmiştir. Katılımcılar seçtikleri obje ve kavram üzerinde yazma işlemini gerçekleştirmişler ve araştırmacı sonra uygulama için tekniği serbest bırakarak deneyimlerini sürece aktarmalarını sağlamıştır. Katılımcılardan bazıları aidiyet duygusunu ortaya çıkarmak amacıyla kavramdan veya objeden yola çıkarak, süreçte karşılaştikları sorunları ele alarak, araştırma sürecini değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmacı, faaliyet süresince katılımcıların deneyimlerine, yaşamlarındaki nesnelerin rollerine ve ayrıntıları yakalamalarına ilişkin özgün düşüncelerinin mekâna yönelik aidiyet duygusunu süreç içerisinde oluşturduğunu fark etmiştir. Katılımcılar her etkinlikte farklı obje ve kavramla çalışma fırsatını bulmuşlardır. Araştırmacı, uygulamalarda katılımcıların ceza infaz kurumundaki sınırlı koşullarında obje ve doküman kullanmalarına imkân verdiği için araştırmanın bir parçasını oluşturmaları açısından aidiyet duygusu, kimlik ve mekân kavramında olumlu duygular yaşadıklarını gözlemlemiştir. Araştırmacı, katılımcıların yaşayan sorgulama yaklaşımı nedeniyle nesnelere arasındaki ilişkinin ne kadar önemli olduğunu anlayıp sosyalleşerek, bir arada bulunmaları aidiyet duygusunun araştırma sürecinde gerçekleştiği sonucuna varmıştır.

Aidiyet duygusu insanların temel ihtiyaçlarını karşılayan duygu olduğu için bu duygudan yoksun kalan birey ya kendini eksik hisseder ya da bulunduğu ortama karşı kendini yabancı hisseder. İnsanın yaşam sürecinde farklı mekânlarda bulunma ihtimali olduğu için sosyal, ekonomik ve kültürel olarak aidiyet duygusunda değişimler ortaya çıkabilir. Aidiyet duygusu, bireyin doğumundan ölümüne kadar; çocukluğunda, aile bireylerinde, nesnelere ve çevresinde bulunanlarda oluşabilir. Bu nedenle ceza infaz kurumunda yaşayan katılımcılar nesnelere çok farklı anlam kattığı bulgusuna ulaşılabilir.

Katılımcıların tamamı a/r/tografi araştırma yönteminin yaşam ve süreci yazma anlamında bakış açılarını geliştirdikleri görülmüştür. Katılımcıların neredeyse tamamı

nesne ve objeler hakkında aidiyet duygusu, mekân ve kimlik konularında yaşamıyla ilgili yazdıklarını nesnelere aracılığıyla gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra katılımcılar, uygulamalarda hayatlarıyla ilgili kullandıkları veya iletişim halinde oldukları objelerden yola çıkarak ayrıntıları fark ettikleri araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Katılımcılar süreç içerisinde objeler hakkında düşünmediklerini açıklayarak a/r/tografi yöntemi sayesinde kendilerini araştırmacı, sanatçı, öğreten ve öğrenen rolde gördüklerini, bu nedenle aidiyet kavramının farkına vardıkları ve objeyle olan ilişkileri irdeledikleri görülmüştür.

Araştırma a/r/tografi yöntemiyle ceza infaz kurumunda yapıldığı için uygulamalarda istenilen malzemedeki ziyade var olan olanaklar çerçevesinde yaratıcılığın geliştiği görülmüştür. Katılım gönüllük esasına dayalı olduğu için istenilen sayıdaki çoğunluğa ulaşamamıştır. Araştırmaya ne kadar fazla kişi katılırsa araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği artacağından dolayı ceza infaz kurumuna benzer kurumlarda a/r/tografi yöntemiyle incelenen aidiyet duygusu, kimlik ve mekân kavramlarının soruşturmasında katılımcının seviyesine inerek açıklamak önemli dezavantajlara sahip olduğu görülmüştür. Çünkü araştırma konusu olan kavramlar, katılımcıların bilgi eksikliğinden dolayı kendilerini yetersiz hissetmelerine sebep olabilir. A/r/tografi yöntemi içerisinde yer alan yaşayan ve otobiyografik sorgulama ile bağ kurmalarında sorun teşkil edebilir. Bu nedenle katılımcının imkânları doğrultusunda kavram seçilmesinin daha uygun olduğu görülmüştür.

Aidiyet duygusu temelde ailede başlamaktadır. Oysa gerçekleştirilen çalışma mekânsal olarak ceza infaz kurumu koşullarında sürdürüldüğü için araştırmanın kendi içerisinde belli güçlükler ortaya çıkardığı araştırmacı tarafından düşündürücü olmuştur. Bu kurumlarda benzer araştırmayı planlayanlar için seçilecek kavramın somut olması önerilir. Bunların yanı sıra ceza infaz kurumunda, pandemi koşullarında araştırma yapıldığı için araştırmacının sağlık koşullarına dikkat ederek gerekli tüm tedbirleri alması gerekmektedir. Araştırmanın sağlıklı yürütülmesi bakımından zorunlu olup bu koşullarda araştırma yapmayı düşünenler belli esnek planlar yapmalıdır. Pandemiden kaynaklı sorunların üstesinden gelmek için çevrimiçi eğitim verebilecek kurumlar tercih edilmelidir. Ayrıca araştırma sürecinde araştırmanın doğru ilerlemesi için iletişim ve ulaşım yolu dikkate alınması gerekmektedir.

Aidiyet duygusu ceza infaz kurumunda yaşayan bireyler için ilk etapta kavram olarak ters gelebilir. Aidiyet duygusunun kökeninde bağlılık, birlikte zaman geçirme ve

bir gruba dâhil olma isteği var olduğu için ceza infaz kurumu gibi kuruluşlarda ancak nesne ve objeler yoluyla ortaya çıkabilir. Böylesi özel mekânlarda araştırma için hükümlülerin özel durumları göz önünde bulundurularak seçim yapılması araştırmanın sağlıklı yürütülmesini sağlayabilir. Araştırmacıların seçeceği katılımcıları yazma deneyimleri olan ve yazmayı seven bireylerden tercih etmeleri önerilir. Aksi takdirde araştırma sürecinde istenilen amaca uygun veri elde etmek mümkün olmayabilir.

A/r/tografi yöntemi aidiyet duygusu kavramını çok boyutlu inceleme olanağı sağlamıştır. Bu da katılımcıların ceza infaz kurumu ortamında aidiyet duygusunun geliştirilmesinde sanatsal aktivite uygulamaların nasıl bir yol izlenmesi hakkında fikirler vermiştir. Katılımcı ceza infaz kurumuna girdiğinde hayatı ile ilgili hesaplaşmalara girebilir. Birtakım duyguları ön plana çıkabilir. Özlem duygusu bu duygulardan biri olarak katılımcının hayatında eksik olan bir durumu belirtebilir. Bu eksikliği hafifletmek amacıyla sanatsal etkinliklerin katılımcı üzerinde olumlu bir etki bırakacağı düşünülmektedir. Bu bilgiler yoluyla ceza infaz kurumunda yapılan etkinlikler, katılımcılar için bir mutluluk, sosyalleşme, üretim halinde olma ve kendini gerçekleştirme imkânı sağlayabilir. Ayrıca bu araştırma yoluyla soyut kavramlardan yola çıkıp onları somutlaştıracak görseller oluşturabilir ve aynı zamanda bu amaçla aidiyet duygusunu gelişmesini sağlayacak çalışmalar için farklı disiplinlerden yararlanmalarına yönelik katkılar sunacak imkânların ceza infaz kurumu koşullarında araştırmayı yapmayı isteyen araştırmacılara yol göstereceği düşünülmüştür.

Yetişkin eğitimi verilen kurumlarda geleneksel yöntem yerine, a/r/tografi yöntemiyle ders verilebilir. Çünkü yetişkinler, yaşayan sorgulamayla hayatındaki ayrıntıları daha kolay fark edebilir. A/r/tografi yöntemiyle herhangi bir konuyu ele alıp, yaşayan sorgulamayla da farklı disiplinle ilişkilendirebilirler. Araştırma süreci yetişkin eğitimi verilen kurumlarda periyod halinde açıldığı için birbirini takip eden dönemler yoluyla da eğitim verilmesi mümkündür. Katılımcılar a/r/tografi yönteminde bireylerin yaşantılarını temel aldığı için hangi kurumda çalışıyorlarsa çalışsınlar bu yöntem yaşamlarında ve eğitimlerinde kullanmalarını daha faydalı olabileceği söylenebilir.

Ceza infaz kurumunda katılımcıların yaşadığı mahrem ve kamusal ilişki açısından iç ve dış mekân olarak adlandırılan bölümlerde, mekâna özgü üretilen eserlerde sergilenir. Bireyin yaşamını sürdürdüğü yer ceza infaz kurumu ise yaşam alanı da sınırlıdır. Bu yaşam alanı görüşme yeri, ceza infaz kurumunun koridoru ve duvarları ele alınması gereken yerlerdir. Neticede bireyin ait olma duygusu, toplumda var olabilen

ortak değerler çerçevesinde sanat aracılığıyla bu duygu güçlendirebilir. Böylece ceza infaz kurumunda yaşayan bireyler a/r/topraf olarak kendini diğerlerinden ayıran bireysel özelliklerinin ön plana çıkmasında aidiyet duygusunu pragmatik bir nitelik olarak geliştirebilirler. Ayrıca bu araştırma a/r/toprafi yöntemiyle yapıldığı için uygulamalar katılımcıların kendini bulmalarını sağlayabilecek düşünsel etkinliklerle katılımcıların sorgulama yapmaları sağlanmıştır. Bu sorgulamalar katılımcı için bir süreçtir. Bu süreç zorlu olduğu için beden ruhla özdeşleştiğinde kendini bulmasıyla mümkün olabilir.

Sanat temelli bu araştırma ceza infaz kurumu gibi kurumlarda, katılımcıların kendi yaşamlarına ait farkındalık kazanmasına yardımcı olabilir. Ceza infaz kurumlarında a/r/toprafi yaklaşımıyla ders işlendiğinde aksaklıklara yönelik alternatif yöntem geliştirmelidir. Çünkü ceza infaz kurumunda katılımcıların cezaları bitebilir, hastalanabilirler ve aniden araştırmadan ayrılmak isteyebilirler. Katılımcıların ruh halleri değişkenlik gösterdiği için araştırma süresi kısa tutulmalıdır. Ceza infaz kurumunda veya bu kuruma benzer yerlerde araştırma yapılacaksa aidiyet duygusu yerine somut konular tercih edilmelidir.

Aidiyet duygusu özellikle sosyoloji alanı ile ilgili olduğundan ceza infaz kurumlarında katılımcıların araştırmayla ilişki kuramama problemi ortaya çıkmaktadır. O yüzden aşamalı bir şekilde katılımcıların seviyesine inerek konu anlatılmalıdır. Bu durumun sebebi yetişkin eğitimi verilen kurumlarda sadece verilen materyalle yetinildiğinden kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu tür uygulamaların farklı disiplinler arasında verilmesinin daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Nihai olarak ifade etmek gerekirse, bu çalışmada izlenen yöntem ise her şeyden önce sonuç odaklı bir çalışma olmadığı en başından itibaren ifade edilmiştir. Ceza infaz kurumu koşullarında yaşayan katılımcıların ele alınan bu çalışmada yapılan çeşitli faaliyetler neticesinde aidiyet duygusunun temel dinamiklerini a/r/toprafi yaklaşımı bağlamında aidiyetin katılımcılar üzerindeki etkilerini nesnelere kurmuş oldukları ilişki doğrultusunda gerçekleştiği araştırma tezinin ana izleğini oluşturmuştur. Sonuç olarak, araştırmada aidiyet duygusunun sonuçsal olmaktan ziyade daha çok sürece yönelik bir temele sahip olduğu ifade edilebilir. Ceza infaz kurumu koşullarında yaşayan katılımcılar için bir öneride bulunmak gerekirse buldukları mekânda yapılan etkinlikler aitlik duygusunun uyumlu davranışlar sergilemelerinde kilit bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Ayrıca aidiyet duygusunun kapsamlı sonuçlarını literatüre kazandırmayı amaçlayarak bu alanda yapılacak çalışmalar için yol gösterici olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akar, H., Bozkurt, M., Ersoy, A., Ersoy, A. F., Gürgür, H., Özden, M. ve Saban, A. (2017). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Akarsu, B. (1988). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akdeniz, L. (2018). *7. Sınıf görsel sanatlar dersinin perspektif konusunun çok alanlı görsel sanatlar eğitimi yöntemine göre işlenmesinin öğrenci başarısına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksoy, C. (2010). Antropolojide beden sorunsalına bedencilikleşme teorisinin katkısı. *Antropoloji*, (24) , 69-93.
- Akyol, Ö. (2019). Yere aidiyetin çevreyi algılama ve anlamlandırmaya etkisi üzerine hasköy bölgesinde bir inceleme. *International Journal of Social and Humanisties Sciences (IJSHS)*, 3 (1), 69-82.
- Alici, N. ve Göker Paktaş, M. (2020). İç mekânda renk algısı ve psikolojiye etkileri. *Modular dergisi*, 3 (1), 89-105.
- Alpaslan, M.M., Ulubey, Ö. ve Yıldırım, K. (2018). Öğretmen adaylarının algıladıkları destek, aidiyet duygusu ve öğretmen öz-yeterlik ilişkisinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 242-261.
- Alptekin, D. (2011). *Toplumsal aidiyet ve gençlik: üniversite gençliğinin aidiyeti üzerine sosyolojik bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altrichter, H., Posch, P. and Somekh, B. (1993). *Teachers investigate their work: An introduction to the methods of action research*. London: Routledge.
- Altun, E. (2019). *Bireysel aidiyetin inovatif performans etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Anthias, F. (2006). Belongings in a globalising and unequal world: rethin king translocations. Yuval-Davis, K. Kannabiranand and U. Vieten (Editors), *the situated politics of belonging içinde*. London: Sage Publications.
- Antonsich, M. (2010). Searching for belonging. An analytical frame work. *Geography Compass*, 4 (6), 644-659.
- Arslan, A. (2006). *İlkçağ felsefe tarihi: sofistlerden platon'a*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Artut, K., Kaptan Aykaç, V., Kuruoğlu Maccoria, N., Pekmezci, H., Ünalın, T., Yılmaz, M. ve Yolcu, E. (2010). *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aruoba, O. (2017). *Yürüme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Aslan, S. ve Dönmez, A. (2013). Gençlerde kimlik yönelimi, toplumsal karşılaştırma, arkadaşlara bağlılık ve grupla bütünleşme. *Mülkiye Dergisi*, 37 (3), 141-173.

- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve giydirilmiş kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 213-220.
- Atak, H. ve Kırman, T. (2020). Yabancılaşma: kavramsal ve kuramsal bir değerlendirme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10 (2), 279-295.
- Avcı, E. (2013). *Dijital sanat bağlamında dijital teknolojilerin güzel sanatlar eğitimine entegrasyonu: bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ay, D. (2019). A/r/tografi'de araştırmacının rolü. *Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi*, 2 (3), 1-17.
- Ayvaz Tunç, Ö. (2021). *A/r/tografi: kavramsal çerçeve*. Rita L. Irwin ve Suzan D. Bedir Erişti (Editörler). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.
- Barone, T. (2001). Science, art, and the predispositions of educational researchers. *Educational Researcher*, 30 (7), 24-28.
- Baudrillard, J. (2020). *Nesneler sistemi* (Çev. O. Adanır ve A. Favaro). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (2010). *Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Baumeister, R. F. and Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117 (3), 497-529.
- Bedir Erişti, S. D. (2019). Bir Anlatım Biçimi Olarak Görsel Araştırma Yöntemleri. S. D. Bedir-Erişti içinde, *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek* (s. 156-158). Ankara: Pegem.
- Bedir Erişti, S. D. (2021). A/R/Tografik Araştırma Nedir? S. D. Bedir-Erişti, & R. L. Irwin içinde, *A/R/TOGRAFI: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* (s. 7-43). Ankara: Pegem.
- Beyoğlu, A. (2016). Sanat eğitiminde nesne kavramı ve nesne olarak seçilen sandalyenin sanatçıların yapıtlarında mekânla ele alınmış biçimleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 181-198.
- Bickel, B. (2008). *Living the divine spiritually and politically: art, ritual and performative/pedagogy in women's multi-faith leadership*. Unpublished Doctoral Thesis. Vancouver: The University of British Columbia.
- Bilgin, N. (2011). *Eşya ve insan*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Bilici Öztürk, B. (2022). *Güzel sanatlar lisesi resim atölye dersi öğrencilerinin yaratıcılık ve uygulama becerilerinin geliştirilmesinde artografi yönteminin rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bingöl, B. (2011). Sanat özgürlüğü. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2) 2011, 92-139.

- Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı (Çev: Süleyman Nihat Şad, Niyazi Özer ve Abdullah Atli). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 873-898.
- Brock, C. (1999). *Education in a single europe*. London: Tulasiewicz, Witold.
- Brown, J. D. (1998). *The self*. Boston: McGraw-Hill.
- Burdick, J., and Sandlin, J. A. (2010). Educational inquiry and the pedagogical other: On the politics and ethics of researching critical public pedagogies. J. A. Sandlin, B. D. Schultz and J. Burdick (Editors). *Handbook of public pedagogy: Education and learning beyond schooling içinde* (s. 116-124). New York: Routledge.
- Butler, J. (1986). Sex and gender in Simone de Beavoir's second sex. *Yale French Studies*, 72, 35-49.
- Cennamo, K., Ross, J. and Ertmer, P. (2009). *Technology integration for meaningful classroom use*. USA: Cengage Learning.
- Cevizci, A. (2006). *Sokrates*. İstanbul: Say Yayınları.
- Ching, F. D.K. (2006). *İç mekân tasarımı – resimli*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Chinhanu, C. A. (2016). *Prison a/r/tography: theaesthetic of 'captive' masculinities*. A Minor Dissertation Submitted in Partial Fulfilment of The Requirements For The Award of The Degree of Masters Of Artsni Applied Drama And Theatre Studies. South Africa: Faculty of Humanities University of Cape Town.
- Cluzeau, F. (2013). Platon'un Ruh Kuramı'nda Pathos. *Cedrus The Journal of MCRI*, 65-87.
- Coşkun, B. (2020). *Yol metaforu bağlamında Mustafa Kutlu ve Rasim Özdenören hikâyesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Coşkun, N. (2021). A/R/Tografik Otobiyografi ve Yaşayan Öyküler. S. D. Bedir-Erişti, & R. L. Irwin içinde, *A/R/TOGRAFI: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* (s. 261-291). Ankara: Pegem.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3. Baskıdan Çeviri). (4. Baskı). (Çev. Mesut Bütün ve S. Beşir Demir). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Creswell, J. W. and Clark, V. L. P. (2016). *Designing and conducting mixed methods research*. New York: Sage.
- Çağırkan, B. (2019). Çok kültürlü toplumsal yapılarda değişen aidiyet algıları: yeni toplumlar, yeni aidiyetler. *Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (2), 558-573.

- Çakı, F. (2017). Aidiyet ve mekân olarak sokaklar: Balıkesir örnek olayı çerçevesinde bir tipoloji önerisi. *Çekmece İzü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10), 25- 54.
- Çavuşoğlu, A. (2006). Kültürümüzde yüzük ve mevlana'da yüzük mecazı. *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlana Sempozyum Bildirileri*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 152-154.
- Çıgırlı, E. (2019). *Resim kursunun ceza infaz kurumundaki tutuklu ve katılımcı kadınların üzerinde yarattığı etkileri: Bakırköy kadın kapalı ceza infaz kurumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek Mızrak, Z. M. (2021). Aidiyet ve aidiyetsizlik kavramlarının mekâna özgü sanatta incelenmesi. *Journal of arts*. 4 (2), 119-128.
- Dağdeviren, O. (2017). *Ait*. İstanbul: Abaküs Kitap Yayın Dağıtım Hizmetleri.
- Dağlı, B. ve Aypek Arslan, A. (2020). Temsiller bağlamında umut kavramı. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 26 (44), 1- 9.
- Dağlıoğlu, A. (2021). *İkonografik görsellerin anlam ve sembolleri üzerine sanat temelli eğitim araştırma yöntemi: a/r/tografi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dalbay, R. S. (2018). Kimlik ve toplumsal kimlik kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31 (16), 11-76.
- Dehmel, A. (2006). Making a european area of life long learning a reality? Some critical reflections on the european union's life long learning policies. *Comparative Education*. 42 (1), 49-62.
- DiCicco-Bloom, B., and Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education*, 40 (2), 314-321.
- Dixon, G., A. (2010). *Sanat atlası* (Çev. A. Sabuncuoğlu ve B. Kovulmaz). İstanbul: Boyut Matbaacılık Anonim Şirketi.
- Dökmen, Z., Tutarel Kışlak, Ş., ve Özüduru, Ö. (1997). *Psikoloji 1-2*. Ankara: Alfa.
- Durmuş, İ. (2020). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin genç bireylerin yaşam tarzları ile girişimcilik niyetleri açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (9), 1731-1749.
- Edeer, Ş. (2016). *Yüzün bakışı*. Eskişehir: Nisan Kitapevi.
- Erdi Es, B. (2018). Metafor olarak ayna. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7 (52).
- Eriñç, S. M. (2004). *Resmin eleştirisi üzerine*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Festinger, L. (2007). A Theory of Social Comparison Process. *Stapel D A ve Blanton H, Social Comparison Theories Key Readings*. New York: Psychology Pres, 29-44.
- Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research*. New York: Sage.
- Foucault, M. (2017). *Hapishanenin doğuşu* (Çev: M. A. Kılıçbay). Ankara: İmge Kitapevi.

- Freud, S. (1999). *Sanat ve edebiyat* (Çev: E. Kapkın ve A. Tekşen Kapkın). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gençaydın, Z. (1990). *Sanat eğitiminin düşünsel temelleri: Orta eğitim kurumlarında resim-iş öğretimi ve sorunları*. Ankara: TED Yayınları.
- Genzuc, M. (2003). *Asynthesis of ethnographic research. Occasional papers series. Center for multilingual, multicultural research*. Los Angeles: University of Southern California.
- Gezer Oğuz, Ö. (2020). Göç kimlik aidiyet ekseninde Nil Yalter. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 74, s. 1504–1518.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş* (Çev: A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gouzouasis, P. (2006). A reunification of musician, researcher and teacher: A/r/tography in music research. *Arts & Learning Research Journal*, 22(1), 23-42.
- Grix, J. (2010). *The foundations of research*. London: Palgrave Macmillan.
- Grovier, K. (2018). *Bu çağdan geleceğe 100 yapıt*. (H.B. Kahraman, Çev.). İstanbul: Lal Yayınları.
- Güler, A., Halıcioğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (2. Bakı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gültekin, Ö. (2010). Ceza muhakemesi hukukunda “şüphe” kavramı. *Terazi Hukuk Dergisi*, 5 (46), 121-138.
- Güneş, A. (2014). *Tutunma çabası aidiyet*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Güneş, N. (2018). *Sanat eğitimcisi yetiştirmede alternatif bir yöntem: resim atölye dersinde a/r/tografi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güneş, N. (2021). Kamusal pedagoji olarak transit. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 127-141.
- Hageneder, F. (2005). *The meanings of trees: botany, history, healing, lore, chronicle boks*. New York: Copyrighted Material.
- Hakan Verdu Martinez, E. ve Demiral, A. (2014). 20. ve 21. yy. da sanatta malzeme olarak beden; performans sanatı. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6 (11), 197-198.
- Hortaçsu, N. (2007). *Ben biz siz hepimiz: toplumsal kimlik ve gruplar arası ilişkiler*. Ankara: imge Yayınları.
- Irwin, R. L., Barney, D. T. ve Golparian S. (2019). Görseli Yaratma. S. D. Bedir-Erişti (Editör), *Görsel araştırma yöntemleri teori, uygulama ve örnek*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Irwin, R. L., Barney, D.T. and Golparian, S. (2019). A/r/tografi Görsel Araştırmalar İçin Bir Yöntem. S. D. Bedir Erişti (Editör), *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek içinde* (s. 191-221). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kadınpınar, U. (2001). *Yabancılaşmanın diyalektiği Hegel, Marx ve Kafka üzerine araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kan, A. (2007). Performans Değerlendirme Sürecine Katkıları Açısından Yeni Program Anlayışı İçerisinden Kullanılabilecek Bir Değerlendirme Yaklaşımı: Rubrik 399 Puanlama Yönergeleri. *Kuram ve Uygulamada Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, 7 (1), 129-152.
- Karakeçili, E. (2015). *Aidiyet meselesi bağlamında bedenin mekânsızlığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Kaya, H. E. (2010). *Avrupa birliği yaşam boyu öğrenme ve yetişkin eğitimi politikaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, M. (2013). Plato'nun ruh kuramı. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 15 (1).
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim, görmek öğrenmek yaratmak*. (3. Baskı). Ankara: Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Koçyiğit, M. (2014). *Cinsiyete ve ait olma düzeylerine göre üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Küçük, M. (2021). Uygulamada a/r/tografiyi anlamak; olasılıktan potansiyele doğru. S. D. Bedir-Erişti ve R. L. Irwin (Editörler). *A/r/tografi: uygulama tabanlı araştırma yöntemi içinde* (s. 109). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Le Guin, U., K. (2018). *Mülksüzler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi*. İstanbul: Sel yayıncılık.
- Levett-Jones, L., Lathlean, T., Maguire, J. and Margaret, M. (2007). Belongingness: a critique of the concept and implications for nursing education. *Nurse Education Today*, 27, 210-218.
- Loader, I. (2006). Policing, recognition, and belonging. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 605, 202-221.
- Lopman, L. L. (1988). *Claiming reality: phenomenology and women's experience*. New Jersey: Rowman and Littlefield Publishers.
- Maalouf, A. (2014). *Ölümcül kimlikler* (Çev: A. Bora). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Manzo, L., C. and Perkins, D. D. (2006). Finding common ground: the importance of place attachment to community participation and planning. *Journal of Planning Literature*, 20 (4), 335, 35.

- Marleau-Ponty, M. (2002). *Phenomenology of perception, trans.* London: Routledge.
- Marshall, C. and Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research.* New York: Sage.
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practice*, 13 (6), 522-526.
- Mavioğlu, G. (2019). *Bilinçaltına yönelik manipülatif unsurların indirgenmesine dayalı görsel kültür çalışmaları: bir a/r/tografi araştırması örneği.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Meyer, K. (2010). Living inquiry: Me, my self, and other. *Journal of Curriculum Theorizing*, 26 (1), 85-96.
- Millıgan, M. J. (1998). Interactional Pastand Potential: The Social Construction of Place Attachment. *Symbolic Interaction*, 21 (1), 1-33.
- Nietzsche, F. (2010). *Böyle buyurdu zerdüşt.* İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2010). *İnsanca, pek insanca.* İstanbul: Say Yayınları.
- Oyserman, D. (2004). Self-concept and identity. Brewer m b ve hewstone m, self and social identity. *Oxford: Black well Pub. Ltd.*, 5-23.
- Özeskici, E. (2017). *Öteki kavramı üzerine görsel çözümler.* Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Öztürk, P. (2015). *Yetişkin eğitiminde kullanılan bir çevrimiçi öğrenme ortamının, çevrimiçi öz yeterlik algısı ve akademik başarıya etkisinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Papila, A. (2007). Kimliğin anlatım aracı olarak sanat. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 187.
- Pinar, W. F. (2010). Foreword. J. A. Sandlin, B. D. Schultz & J. Burdick (Editors). *Handbook of public pedagogy: Education and learning beyond schooling* içinde (s. xv-xix). New York and London: Routledge.
- Poyraz, M. (2020). *Aidiyet, göçmen ve toplumsal çeşitlilik.* Ankara: Ütopya Yayınları.
- Read, H. (2018). *Sanat ve toplum* (Çev: E. Kök). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Reva Boynukalın, A. (2021). Sanatta toprak imgesi ve yaşam döngüsü. *Arka Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 24 (9), 215-224.
- Shaw, M.E. and Costanzo, P. R. (1982). *Theories of social psychology.* New York: McGraw-Hill.
- Soylu, Ç. (2019). "Biz", "1984" ve "Mülksüzler" Üzerinden 20. Yüzyıl Distopyalarında Duvar Metaforu. *Skop Bülten*. <https://www.e-skop.com/skopbulden/biz-1984-ve-mulksuzler-uzerinden-20-yuzyil-distopyalarinda-duvar-metaforu/5082> (Erişim tarihi: 26 Nisan 2023).

- Sözer, M. A. (2019). Göç, toplumsal uyum ve aidiyet. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (28).
- Spurk, J. (2020). *Göçmenler karşısında: önyargıların gücü ve muhtemel gelecekler. İçinde aidiyet, göçmen ve toplumsal çeşitlilik*. (1.Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şimşek, S. (2002). Günümüzün kimlik sorunu ve bu sorunun yaşandığı temel çatışma eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 29-39.
- Tanyel, Ç. (2015). *Kavramsal sanat uygulamalarıyla öğrencilerin sanatsal ifade biçimlerinin geliştirilmesine ilişkin eylem araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tellefsen, T., & Thomas, G. P. (2005). The antecedents and consequences of organizational and personal commitment in business service relationships. *Industrial Marketing Management*, (34), 23-37.
- Topkakkaya, A. (2012). Zaman kavramı bağlamında Platon-Aristoteles karşılaştırması. *Erciyes Üniversitesi Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 219-231.
- Turanalp, M. F. (2019). Din ve eğitim bağlamında yorgunluk toplumu. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 48.
- Türk Dil Kurumu. (TDK, 2005). *Türk dil kurumu sözlüğü*. Ankara: Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Türkçü, Ç. (2004). *Yapım/ilkeler-malzemeler, yöntemler, çözümler*. İstanbul: Birsen Yayınları.
- Uçar, A. (2014). Çağdaş sanatta kimlik açılımı ve yeni önermeler. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 416-427.
- Uluğ, F. (1999). *Eğitimde grup süreçleri*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Utaş, Ö. (2022). *Kişisel yaşamışlık üzerine duygusal bağlanmanın sanatsal aktarımı: a/r/tografik bir sorgulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ülker, N. (2018). *Sanatta bir bakış, bir oluş ve bir eyleyiş mekânı olarak pencere metaforu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünver, B. (2021). Sinemasal anlatıda mekân: kubrîck filmlerinde tuvalet ve banyolar. *METU JFA*, 38 (1), 101-124.
- Ünver, E. (2002). *Sanat eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Verkuyten, M. (2005). The social psychology of ethnic identity. *East Sussex: Psychology Pres*, 39-90.
- Vezne, R. (2017). *Avrupa birliği'nin yaşam boyu öğrenme politikaları bağlamında İngiltere, Danimarka ve Türkiye'nin yetişkin eğitimi sistemlerinin karşılaştırmalı analizi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Viadel, R., Roldan, J., and Cepeda-Morales, M. (2013). Educational research, photo essays and film: facts, analogies and arguments in visual a/r/tography. *E-Journal, A/R/Tography and The Visual Arts in UNESCO Observatory Multi-disciplinary Journal in the Arts*, 3 (1), 1-10.
- Wang, Q., Coemans, S., Siegesmund, R. and Hannes, K. (2017). Art-Based methods in socially engaged research practice: a classification framework. *Art-Research International: A Transdisciplinary Journal*, 2 (2), 5-39.
- Woll, H. (2013). Processdiary as methodological approach in long itudinal phenomenological research. *The Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 13 (2), 1- 11.
- Yalçın, F. (2020). *Kişisel bir aidiyet meselesi: ev, yurt, çadır*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Yapıcı, A. ve Doğanay, S. (2019). Dini başa çıkma ve sabır bağlamında insan tipleri: nitel bir araştırma. *Bilimname XL*, 4, 105-135.
- Yaşar, M. (2008). *Eğitimde ölçme ve değerlendirmenin önemi*. S. Tekindal (Editör), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (s.1-7). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Ş. ve Kelkit, A. (2022). *Peyzaj mimarlığı açısından tarihi ve kültürel mekân avluları*. G. Çetinkale Demirkan ve S. Güngör (Editörler). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Yılmaz, E. (2015). Nesne üzerinden mekâna bakmak. *TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi*, 25 (91), 42-47.
- Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*, 40 (3), 197-214.
- Yüksel, G. (2020). Fotoğraf sanatında metafor olarak duvar imgesi: evrensel örneklerden hareketle Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'a bir bakış. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10 (1), 174-195.
- Zimmerman, D. H., and Wieder, L. (1977). Thediary: diary-interview method. *Urban Life*, 5 (4), 479-498.
- http-1: <https://sirnaktcik.adalet.gov.tr/kurumumuz> (Erişim tarihi: 20.07.2023).
- http-2: <https://youtu.be/yD-owrhxsCw?si=HzpqAoVR9cstuAwR> (Erişim tarihi: 05.4.2023).
- http-3: <https://www.fikir.gen.tr/ben-kimim-felsefe/> (Erişim tarihi: 16.04.2023).

EKLER

EK-1. Etkinlik Planları

EK-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

EK-3. Etik Kurulu Araştırma İzni

EK-4. Adalet Bakanlığı Araştırma İzin Belgesi

EK-5. Adalet Bakanlığı Tezin Yayınlanabilir İzin Belgesi

EK-6. Rubrik Form

EK-7. Katılımcının Gönüllü Katılım Formu

EK-1. Etkinlik Planları

EK-1.1. Objelerde Aitlik Etkinlik Plan Tablosu

Dersin Adı	Görsel Sanatlar
Düzy	Lise ve üniversite mezunu (Hükümlüler)
Etkinlik Adı	“Objelerde Aitlik Etkinliği”
Yaklaşık Süre	2 Hafta
Tarih	28.03.2022-04.04.2022
Araç- Gereçler	Eskiz defterleri, objeler, Akrilik, kuru ve sulu boya, mukavva ve nesnelere vb... gibi.
Yöntemler	Anlatım, Gösterip Yaptırma, Soru Cevap ve Bireysel Çalışma.
Kazanımlar	<p>Katılımcılar,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Objelerde aitlik etkinliğine yönelik amacın önemini anlar. • Aitlik kavramındaki ilişkinlik ve mensubiyet kavramının farkını öğrenir. • Mekâna yönelik olumlu duyguyu yansıtır. • Katılımcılar kendi duygularının farkına varır. • Katılımcılar sosyalleşmenin yanında nesnelere aracılığıyla kendi değişim ve gelişimini öğrenir. • Gruba karşı olumlu tutum sergiler. • Etkinlikler yoluyla geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki ilişkiyi anlar. • Seçtikleri objeye karşı, bilgileri, güven duygusunun gelişip gelişmediğini, nesnelere kendisi için ne anlama geldiğini ifade eder. • Çağdaş ve geleneksel toplumlarda objelerin görevlerini öğrenir. • Nesnelere insan üzerindeki psikolojik etkisini ifade eder. • Zaman ve mekân kavramının önemini kavrar. • Aidiyetin temelinde yer alan bir gruba mensup olmanın önemini kavrar. • Kendini ifade etmeyi öğrenir. • Objelerin kendisine çağrıştırdığı anlamı ifade eder. • Katılımcılar kendi aralarında tartışmayı öğrenir. • Bilinçaltındaki duyguların farkına varır.
Süreç	<p>I. Hafta 28.03.2022 tarihinde “Objelerde Aitlik Etkinliği”ne yönelik bilgiler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aitlik kavramı nedir? Aitlik duygusu, mekân ve kimlik kavramıyla ilişkisini açıklayınız? Aitlik kavramında mekân zaman ilişkisi nasıldır? Bu kavramlara benzer özellikler sorgulanır. • Araştırmacının sunumunda a/r/tografi yöntemiyle yapılan araştırmalar incelenir.

[Ek-1.1. (Devam) *Objelerde aitlik etkinlik plan tablosu*]

	<ul style="list-style-type: none"> • Farklı objeler aracılığıyla aitlik kavramı sorgulanır. • Objelerle yapılacak tasarımlar üzerinde tartışılır. • Katılımcıların çevresinde gördükleri objeler üzerinde araştırma yapmaları sağlanır. Bu obje kendileri için ne anlam ifade ediyor? Duygusal bağlılıkları var mı? Varsa hangi duyguya kapılıyor bununla ilgili bir şeyler yazmaları araştırmacı tarafından istenir. <p><u>Ödevlendirme:</u> Bir Sonraki haftalarında üzerinde konuşabilecek ve tartışılacak objeyle sınıfa gelmeleri istenir bununla ilgili düşünceleri istenir. Sınıfta katılımcı isterse objeyle ilgili paylaşımında bulunabilir.</p> <p>II. Hafta 04.04.2022 Objelerde Aitlik Etkinliği”nde mekân ve kimlik ilişkisi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dersin başında geçen haftanın konuları üzerinde tartışılır. • Katılımcıların getirmiş olduğu objeler incelenir. Objelerle ilgili katılımcının yazmış oldukları günlükler incelenir ve bunlar üzerinde tartışılır. • Katılımcılara malzeme serbestliği tanınarak uygulama yapmaları sağlanır.
Değerlendirme	Araştırmacı tarafından değerlendirme yapılır.

EK-1.2. Mektup Etkinlik Plan Tablosu

Dersin Adı	Görsel Sanatlar
Düzyey	Lise ve üniversite mezunu (Hükümlüler)
Dersin Adı	Sanat Eğitimi
Etkinlik Adı	“Mektup Etkinliği”
Yaklaşık Süre	2 Hafta
Tarih	11.04.2022-18.04.2022
Araç- Gereçler	Resim Kâğıdı, Zarflar, Fotoğraflar, Nesnelere, Yapıştırıcı, El İşi Kâğıtları, Kuru Boyalar, Pastel Boyalar ve Resim Kalemi vb... gibi.
Yöntemler	Anlatım, Gösterip Yaptırma, Hikayeleştirme, Soru Cevap ve Bireysel Çalışma
Kazanımlar	<ul style="list-style-type: none"> • Duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde aktarmayı öğrenir. • Mektup etkinliğinde, aitlik duygusu, mekân ve kimlik kavramlarının açıklamasının önemini anlar. • Haberleşme özelliğini göstermesi açısından mektup etkinliğinin önemini anlar. • Günümüzde mektup yazmanın önemini kalmadığını bilip, bu etkinlikte mektuplaşmanın duygu ve düşünceleri aktarmada etkin rol alacağını bilir. • Mektup kavramında mektuplaşma aracılığıyla kendi kendine tartışmayı öğrenir. • Katılımcının yaşamını sorgulamasını süreç içerisinde öğrenir.
Süreç	<p>III. Hafta 11.04.2022 “Mektup Etkinliği”ne yönelik katılımcılara bilgi verilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mektup Etkinliğinin de aidiyet duygusunu nasıl yansıtırsınız? • Aitlik duygusu, mekân ve kimlik kavramıyla mektup etkinliğiyle nasıl bir ilişki kurarsınız? Açıklayabilir misiniz? • Araştırmacıya gönderdiğiniz mektupta obje aracılığıyla aitlik, mekân ve zaman kavramını nasıl bir bağlantı kurarak açıklarsınız? • Katılımcıların yaşadığı yerde hangi obje aidiyet duygusunu çağırıyor? • Mekâna ait hissetmesini sağlayacak bir obje var mı? • Katılımcıların çevresinde gördükleri objeler üzerinde araştırma yapmaları sağlanır. Bu objeler kendileri için ne anlam ifade ediyor? Duygusal bağlılıkları var mı? Varsa hangi duyguya kapıldıklarına yönelik bir şeyler yazmaları araştırmacı tarafından istenir. Mektup aracılığıyla araştırmacıya duygu ve düşüncelerini yazmaları istenir. <p>Ödevlendirme: Bir Sonraki haftalarında üzerinde konuşabilecek ve tartışabilecek objeyle sınıfa gelmeleri istenir bununla ilgili düşünmeleri istenir. Sınıfta katılımcı isterse objeyle ilgili paylaşımında bulunabilir.</p>

[Ek-1.2. (Devam) Mektup Etkinlik Plan Tablosu

	<p>IV. Hafta. 18.04.2022 “Mektup Etkinliği”</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dersin başında geçen haftanın konuları üzerinde tartişılır. • Katılımcıların getirmiş olduğu objeler incelenir. Katılımcıların objelerle ilgili yazmış oldukları okunup incelenir ve bunlar üzerinde tartişılır. • Katılımcıların malzeme serbestliği tanıyarak uygulama yapmaları sağlanır.
Değerlendirme	Araştırmacı tarafından değerlendirme yapılır.

EK-1.3. Duvar Boyama Etkinlik Plan Tablosu

Dersin Adı	Görsel Sanatlar
Düzy	Lise ve üniversite mezunu (Hükümlüler)
Dersin Adı	Sanat Eğitimi
Etkinlik Adı	“Duvar Boyama” etkinliği
Yaklaşık Süre	2 Hafta
Tarih	25.04.2022-02.05.2022
Araç- Gereçler	Duvar, Akrilik, Boyalar, Fırçalar, Spatulalar, objeler ve nesnelere, vb..
Yöntemler	Anlatım, Gösterip Yaptırma, Soru Cevap ve Bireysel Çalışma
Kazanımlar	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıların Sosyalleşmesini sağlar. • Katılımcılar kendileri için alan oluşturulduğunu anlarlar. • Katılımcılar renk hakkında bilgi edinir. • Katılımcılar renklerin psikolojik özelliklerini anlar. • Katılımcıların aitlik duygusu aracılığıyla duvarda izini bırakmayı öğrenir. • Duvardaki resim çalışması kendisini yansıttığını öğrenir. • Katılımcılar kendi kendilerine sorgulama yapmayı öğrenir. • Her bir katılımcı kendi renk anlayışıyla resim yapmayı öğrenir. • Kendilerini ifade etmeyi öğrenirler. • Duvar boyama etkinliği aracılığıyla mekân algısı gelişir. • Katılımcılar kendilerini gerçekleştirirler. • Katılımcıların sorumluluk duygusu gelişir. • Katılımcılar etkinlik aracılığıyla mutlu olduklarını ifade ederler.
Süreç	<p>V. Hafta 25.04.2022 “Duvar Boyama Etkinliği”ne yönelik katılımcılara bilgiler verilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duvar Boya Etkinliğini aidiyet duygusunu nasıl yansıtırsınız? • Aitlik duygusu, mekân ve kimlik kavramıyla duvara nasıl bir iz bırakırsınız? Açıklayabilir misiniz? • Aitlik kavramında mekân zaman ilişkisi duvar boyama etkinliğinde nasıl kullanırsınız? • Katılımcılar duvar boyama etkinliğinde bilgi alışverişinde bulunur. • Katılımcıların çevresinde gördükleri objeler üzerinde araştırma yapmaları sağlanır. Bu obje kendileri için ne anlam ifade eder? Duygusal bağlılıkları var mı? Varsa hangi duyguya kapılıyor bununla ilgili bir şeyler yazmaları araştırmacı tarafından istenir. <p>Ödevlendirme: Bir Sonraki haftalarında üzerinde konuşabilecek ve tartışılacak objeyle sınıfa gelmeleri istenir bununla ilgili düşünceleri istenir. Sınıfta katılımcı isterse objeyle ilgili paylaşımında bulunabilir.</p> <p>VI. Hafta 02.05.2022 “Duvar Boyama Etkinliği”nde aidiyet, mekân ve kimlik ilişkisi hakkında katılımcılara bilgi verilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dersin başında geçen haftanın konuları üzerinde tartışılır. • Katılımcıların getirmiş olduğu eskizler hakkında konuşulur. ve bu eskizler hakkında tartışma yapılır. • Katılımcıların özgün konular konusunda örnekler verilir. uygulama yapmaları sağlanır.
Değerlendirme	Araştırmacı tarafından değerlendirme yapılır.

EK-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Merhaba ben Lütfi AKDENİZ

Şırnak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde Resim Bölümü'nde araştırma görevlisiyim. Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Programı, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı'nda "Aidiyet, Kimlik ve Mekân: Hükümlü Bireyler ile A/R/Tografik Bir Araştırma" başlıklı doktora tezimin kapsamında araştırmayı gerçekleştirmek amacıyla yapıyorum. Bu araştırmanın görsel araştırma yöntemi uzmanlarına, alanyazına ve araştırmacılara yol göstereceğini umuyorum.

Bu araştırma için hükümlülerle görüşme yapıyorum. Yaptığım tüm görüşmelerde verilen bilgiler yalnızca bu araştırma için kullanılacak ve kişisel görüşmeler tamamen gizli tutulacaktır.

Görüşmenin bir saatten fazla süreceğini tahmin ediyorum. Sorunlar için önerebildiğiniz çözümleri, sorulardan sonra vurgularsanız sevinirim. İzin verirsiniz sorularının yanıtlarını not etmek istiyorum. Bu şekilde soruların yanıtlarını daha ayrıntılı tutma fırsatını yakalayabilirim.

Bu araştırmayı kabul ettiğiniz için öncelikle teşekkür ederim. Eğer sizin bana görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz bir soru varsa öncelikle ona cevap vermek istiyorum. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

Demografik Sorular

1.En son mezun olduğunuz okul/bölümü belirtiniz.

Görüşme Soruları

1.Gerçekleştirdiğimiz "Mektup Etkinliği" esnasında keyif aldığımız bölümler var mıydı? Neden?

2. Etkinliği uygularken zorlandığınız bölümler oldu mu? Neden?

3. Uygulanan mektup etkinliğini bulduğunuz ortama yönelik aidiyet duygusunu geliştirmesi bakımından nasıl değerlendirirsiniz?

4. Bu etkinlikte seçtiğiniz objelerle aidiyet duygusu arasında bağlantı olduğunu düşünüyor musunuz? Lütfen nedenini örnekler vererek açıklayınız?

5. Mektup Etkinliğinin size aidiyet duygusu açısından kazandırdığı olumlu yanları var mıdır? Varsa lütfen açıklayınız?

6. Uygulanan mektup etkinliği sonucunda ortaya çıkan ürünleri nasıl değerlendirirsiniz?

7. Bu etkinlikten yola çıkarak aidiyet duygusunu geliştirmek için önerileriniz var mı?
Varsa lütfen açıklayınız.

EK-3. Etik Kurulu Araştırma İzni

EK-4. Adalet Bakanlığı Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-57292265-204.04-304/31415
Konu : Lütfi Akdeniz'in Araştırma Talebi hk.

07.03.2022

ŞIRNAK CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : 19.11.2021 tarihli ve E-77666766-2021/3107-2021/3107 sayılı yazımız.

Şırnak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünde araştırma görevlisi olarak görev yapan Lütfi AKDENİZ'in, "Hükümlülere Yönelik Resim ve Müzik Eğitimi Yoluyla Sanatsal Farkındalık Kazandırma Uygulaması" isimli proje ile "Hükümlülerin Cezaevi Uyum Süreçlerinde A/R/Tografik Sorgulamaya Dayalı Yetişkin Eğitimi" isimli doktora tez çalışması kapsamında, Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda uygulamalı etkinlikler yapma talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu talep; COVID-19 salgınına ilişkin maske kullanımı, sosyal mesafe kuralları ile hijyen gibi gerekli önlemlere riayet edilmesi, kuruma girişte semptom tetkiki yapılması, araştırmacının tamamlanmış aşı şemasını ve HES kodunu ibraz etmesi, kurumların belirleyeceği gün ve saatlerde gerçekleştirilmesi, yapılan çalışmalarda kurumsal hassasiyetler ile kişisel bilgilerin gizliliğine uygun davranılması, terör suçundan bulunan hükümlü ve tutukluların çalışmaya dahil edilmemesi, çalışmaya katılacak hükümlü ve tutukluların bilgilendirilerek onam formu doldurulması, çalışmanın konusuyla sınırlı kalınması, **araştırmacının ses kayıt cihazı, video kayıt cihazı, katılımcı günlüğü kullanmaması, hükümlülerin fotoğraflarının çekilmemesi**, çalışmanın kurum görevlileri nezaretinde gerçekleştirilmesi, sonucunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün izni olmaksızın yazılı ve görsel basın organları ile paylaşılmaması koşullarıyla uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye bu doğrultuda bilgi verilmesini rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Dağıtım:
Gereği:
Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığına
Şırnak T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumuna

Bilgi:
Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü
Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Hacı Bayram Mahallesi Ağah Efendi Caddesi 70/1 Altındağ/ANKARA
Telefon No : (0 312) 507 04 00 Faks No: (0312) 223 60 07
e-Posta : cte.pss@adalet.gov.tr İnternet Adresi : www.cte.adalet.gov.tr
Kep Adresi : adaletbakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Sabri Hatipoğlu
Şube Müdürü

Telefon No : (0312) 507 05 32

EK-5. Adalet Bakanlığı Tezin Yayınlanabilir İzin Belgesi

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-57292265-204.04-1374/156386
Konu : Lütfü AKDENİZ'in Araştırma Talebi

02.11.2023

ŞIRNAK CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : a) 19.11.2021 tarihli ve E-77666766-2021/3107-2021/3107 sayılı yazımız.
b) 07.03.2022 tarihli ve E-57292265-204.04-304/31415 sayılı yazımız.
c) 06.10.2023 tarihli ve E-77666766-2023/3890-2023/3890 sayılı yazımız.

Şirnak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünde araştırma görevlisi olarak görev yapan Lütfü AKDENİZ'in, "Hükümlülere Yönelik Resim ve Müzik Eğitimi Yoluyla Sanatsal Farkındalık Kazandırma Uygulaması" isimli proje ile "Hükümlülerin Cezaevi Uyum Süreçlerinde A/R/Togrofik Sorgulamaya Dayalı Yetişkin Eğitimi" isimli doktora tez çalışmasını talebini içerir ilgi (a) sayılı yazıya, ilgi (b) sayılı yazımızla izin verilmiş olup, bahse konu çalışma kapsamında hazırlanan araştırmanın tez savunması öncesi incelenmesini talep eden ilgi (c) sayılı yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu araştırma sonuçlarının yayımlanması uygun görülmüştür.
Gereği ile ilgiliye bu doğrultuda bilgi verilmesini rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

EK : İlgi evrak

Bu belge, güvenli elektronik imzalarla onaylanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://etuzuldas.yayin.gov.tr>

Hacı Bayram Mahallesi Ağaçlı Çiftliği Caddesi 1291 Altındağ/ANKARA
Telefon No : (0 312) 307 04 00 Faks No : (0312) 225 50 07
e-posta : caz.pes@adalet.gov.tr İnternet Adresi : www.cza.adalet.gov.tr
Kop Adresi : cazalebakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Sırtı Halipoğlu
Şube Müdürü
Telefon No : (0312) 307 05 32

UYAP Bilgi Sistemine Eklendi. Kontrol için adresimizde etuzuldas.yayin.gov.tr adresinde [65138aQ4 - T4FM1U - 5H1TLHs - 76CL88](https://etuzuldas.yayin.gov.tr) ile teyit edilebilir.

EK-6. Rubrik Form

OBJELERDE AİTLİK ETKİNLİĞİ İLE İLGİLİ KATILIMCILARIN ÜRÜNLERİNİ DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK RUBRİK FORM

Puanlama Kriterleri	Puanlar				Katılımcı Puanları
	Mükemmel	İyi	Kısmen yeterli	Yetersiz	
Etkinliği Tamamlama (20 puan)	Etkinliğin bütün aşamaları başarıyla tamamlanmıştır. (20 puan)	Etkinliğin büyük bir bölümü yeterli düzeyde başarıyla tamamlanmıştır. (15 puan)	Etkinliğin bir bölümü kabul edilebilir düzeyde başarıyla tamamlanmıştır. (10 puan)	Etkinliğin büyük çoğunluğu yarım bırakılmış veya etkinliğe başlanmamıştır. (0 puan)	
Tema ve Kavram (20 puan)	Etkinliğin amaç ve kavramı tamamen anlaşılmıştır. Tema ve kavram arasındaki ilişki anlaşılışmış ve ürüne dönüşmüştür. (20 puan)	Etkinliğin amaç ve kavramı büyük ölçüde anlaşılmış ve uygulamaya dönüşmüştür. Verilen tema ve tercih edilen kavram arasındaki ilişki anlaşılmıştır. (15 Puan)	Etkinliğin amaç ve kavramı kısmen anlaşılmış ve uygulamaya dönüşmüştür. Verilen tema ve tercih edilen kavram arasındaki ilişki bir dereceye kadar anlaşılmıştır. (10 puan)	Etkinliğin amaç ve kavramları anlaşılmamıştır. Tema ile kavram arasında bağlantı oluşturulmamıştır. (0 puan)	
Sanatsal İfade Aracı (20 puan)	Katılımcılar duvar boyama etkinliği kapsamında aidiyeti, kimliği ve mekâm kavram olarak ele alınmıştır. İfade aracı olarak kullanılan materyaller doğru ve uygun biçimde çalışmada kullanılmıştır. (20 puan)	Sanatsal ifade aracı ile seçilen kavram arasında oldukça uyum söz konusudur. Kullanılan ifade aracı büyük ölçüde doğru ve uygun kullanılmıştır. (15 puan)	Sanatsal ifade aracı ile seçilen kavram arasında kısmen uyum sağlanmıştır. Kullanılan ifade aracıyla bir ölçüye kadar uygun görülmüştür. (10 puan)	Kavram ile sanatsal ifade aracı arasında uyumsuzluk söz konusudur. Kavrama yönelik doğru araç seçimi yapılamamıştır. (0 puan)	
Teknik Becerisi (20 puan)	Etkinliğin gerektirdiği teknik ve yöntemlere ilişkin kavram ve becerilere yönelik üstün anlayış ve hakimiyet geliştirilmiştir. (20 puan)	Etkinliğin gerektirdiği teknik ve yöntemlere ilişkin kavram ve becerilere yönelik yüksek düzeyde anlayış ve hakimiyet geliştirilmiştir. (15 puan)	Gerçekleştirilen sanat ürününde, malzeme kullanımı kısmen doğru yapılmıştır. Seçilen malzemeler düşünceyi bir dereceye kadar desteklemektedir. (10 puan)	Etkinliğin gerektirdiği teknik ve yöntemlere ilişkin kavram ve becerilere yönelik yeteri kadar anlayış ve hakimiyet geliştirilmemiştir. (0 puan)	
Yaratıcılık ve özgünlük (20 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile çalışma arasında tam bir bağlantı kurulmuştur. Özgün bir sanat ürünü yaratılmıştır. (20 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile uygulama arasında büyük oranda bağlantı sağlanmıştır. Büyük ölçüde özgün bir sanat ürünü geliştirilmiştir. (15 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile sanat ürünü arasında kısmen bağlantı kurulmuştur. Düşüncenin yansıtılmasında sıkıntılar vardır. (10 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile ürün arasında ilişki kurulamamıştır. Özgün bir sanatsal çalışma geliştirilip ortaya koyulamamıştır. (0 puan)	
100	100	75	50	0	

EK-7. Gönüllü Katılım Formu

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, ... başlıklı bir araştırma çalışması olup..... amacını taşımaktadır. Çalışma, ... tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile ..... ortaya konacaktır/ ... gelişimine ışık tutulacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, ... (*araştırmanın türü/türleri*) yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler... yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı..... Üniversitesi ... bölümünden ...'ya yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı:

Adres :

İş Tel :

Cep Tel :

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih: